

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

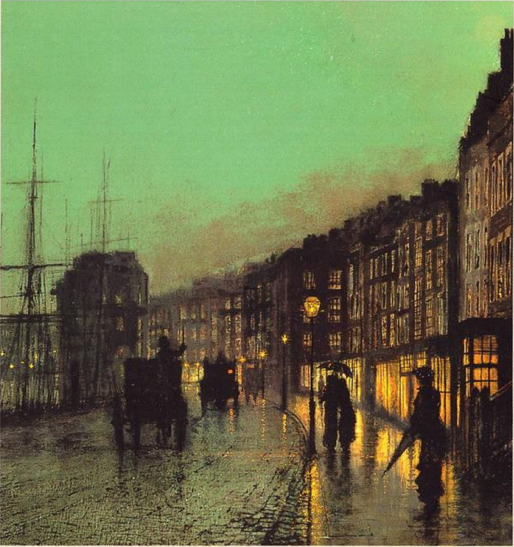
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

JOSEPH CONRAD

MUHBİR

Çeviri: ERHUN YÜCESOY

JOSEPH CONRAD
MUHBİR

Joseph Conrad'ın, "Youth, a Narrative", "The Secret Sharer", "The Lagoon", "An Outpost of Progress", "The Idiots", "The Informer", "Il Conde", "The Duel" adlı öykülerinin derlenmesinden oluşmuştur.

© 2014, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Ocak 2014, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Seçkin Selvi

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Özal Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39, Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 26699

ISBN 978-975-07-1933-2

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 10758

JOSEPH CONRAD

MUHBİR

ÖYKÜ

İngilizce aslından çeviren

Erhun Yücesoy

♥can

Joseph Conrad'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Üç Deniz Öyküsü, 2010

Karanlığın Yüreği, 2011

Narcissus'un Zencisi, 2013

JOSEPH CONRAD, vatansever ve soylu bir ailenin çocuğu olarak 1857 yılında Polonya'da doğdu. Babası politik oyunlar yazan bir aydıındı. Polonya'daki 1863-1864 Ocak Ayaklanması'nın liderlerinden olduğu için sürgüne gönderildi. Sürgün sırasında eşı ve kendisi ölünce, on bir yaşında yetim kalan Conrad dayısının yanında büyüdü. On altı yaşında Marsilya'ya giden Conrad denizci oldu ve deneyimlerini eserlerine aktardı. Denizle iç içe olan yapıtlarında insan ruhunun, görev ve onur duygularıyla hesaplaşmasını dile getirdi. En önemli yapıtları arasında, çoğu sinemaya da uyarlanmış olan *Karanlığın Yüreğı* (Francis Ford Coppola / *Kıyamet*), *Lord Jim*, *Nostromo*, *Gizli Ajan*, *Batı Gözüyle*, *Talih*, *Zafer*, *Gölge Hattı*, *Maceralar Beldesi* (Korsan) sayılabilir. *The Mirror of the Sea*, *Memories and Impressions* (Denize Tutulan Ayna: Anılar ve İzlenimler), *Notes on my Books* (Kitaplarım Üzerine Notlar), *Last Essays* (Son Denemeler) adında anı ve deneme kitapları vardır.

ERHUN YÜCESOY, 1969'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Kıbrıs'ta İngiliz Koleji'nde tamamladı. 1992'de Bilkent Üniversitesi İşletme Fakültesi'ni bitirdi. Çeşitli bankalarda kurumsal bankacılık alanında çalıştı. Bankacılığın ardından emtia ithalatı yapan şirketlerde finansman ve ithalat direktörlüğü görevlerini yürüttü. Tıp, evrim biyolojisi, sosyoloji, tarih, liderlik kuramları, moda felsefesi, edebiyat gibi farklı alanlarda on kitabı Türkçeye çeviren Yücesoy halen serbest dış ticaret danışmanlığı yapmaktadır.

İçindekiler

Gençlik	11
Gizli Ortak.....	59
Lagün	117
Gelişmenin İleri Karakolu	137
Geri Zekâlılar	171
Muhbir	203
Il Conde	235
Düello.....	257

GENÇLİK

Bu olayın, deyim yerindeyse erkeklerin ve denizin iç içe geçtiği İngiltere'den, denizin birçok erkeğin hayatına girdiği ve erkeklerin seyahatlerde ya da eğlence veya ekmek parası peşinde koşarken deniz hakkında az çok bir şeyleri ya da her şeyi öğrendikleri İngiltere'den başka bir yerde yaşanması mümkün değildi.

Üzerinde duran şişeyi, kırmızı şarap kadehlerini ve dirseklerimizin üzerine eğildikçe suratlarımızı yansıtan maun bir masanın etrafında, bir şirket müdürü, bir muhasebeci, bir avukat, Marlow ve ben oturuyorduk. Müdür, vaktiyle Conway¹ adlı gemide miçoluk yapmış, muhasebeci donanmada dört yıl boyunca görevde bulunmuş, avukat –çok eski bir Muhafazakâr Parti üyesi, Katolik törenlerinin devamını savunan bir Anglikan Kilisesi mensubu, eski dostların arasında en iyisi, onur konuğumuz– posta vapurlarının en az iki direk üzerinde dört köşe seren yelkenleri taşıdığı ve direğin hem alt hem üst kısımlarında cunda yelkenlerinin fora edilip elverişli muson rüzgârlarını arkalarına alarak Çin Denizi'ne indi-

1. HMS Conway, Liverpool'da Mersey Nehri'nde demirleyerek 1859'dan itibaren ticaret gemilerinde çalışmak isteyen gençlere denizcilik eğitimi veren okul gemisi. (Y.N.)

gi o eski güzel günlerde, The Peninsular & Oriental Steam Navigation¹ şirketinin gemilerinde ikinci kaptanlık görevi üstlenmişti. Hepimiz denizci olarak hayata atılmıştık. Beşimizin arasında denizin getirdiği güçlü bağ ve ayrıca meslektaşlık dayanışması vardı; yatçılık, deniz seyahati ya da benzeri bir merak ne kadar tutkulu olursa olsun böyle bir bağ sağlayamaz, zira bunlar sadece hayatın eğlenceleridir; oysa deniz ve denizcilik hayatın ta kendisidir.

Marlow (en azından ben ismini bu şekilde yazdığını düşünüyordum), bir yolculuğun hikâyesini ya da daha çok yolculuk sırasında yaşanan ilgi çekici olayları aktardı:

“Evet, Doğu denizlerinin küçük bir bölümünü gördüm; fakat aklımda en çok yer eden, oraya yaptığım ilk yolculuk. Bilirsiniz, hani bazı yolculuklar vardır ki sanki yaşamı örneklerle açıklamak için ısmarlanmış gibidir ve bir varoluşu simgeler. Bir şeyler başarmak için mücadele verirsiniz, çalışırsınız; alın teri akıtırınız, ölümle burun buruna gelirsiniz, bazen gerçekten de hayatınızdan olursunuz; ama gelin görün ki başaramazsınız. Sizin yaptığınız bir hatadan dolayı değil hem de. Ne büyük ne de küçük hiçbir işin üstesinden gelebilirsiniz: yaşlı bir kız kurusuyla evlenmeyi ya da 600 tonluk kör olası bir kömür yükünü varış limanına teslim etmeyi dahi beceremezsiniz.

Neresinden baksan hatırlanmaya değer, unutulmaz bir maceraydı. Doğu'ya yaptığım ve üçüncü kaptanlık görevini üstlendiğim ilk yolculuktu; gemi kaptanının da ilk kaptanlık deneyimiydi. Zamanı da gelmiş geçiyordu hani. Adam en az altmış yaşındaydı; biraz kamburca,

1. 1834 yılında kurulmuş ve ilk başlarda İspanya ve Portekiz'e sefer yaparken daha sonra hızla büyüyüp hizmet alanını genişleterek Hindistan ve Uzakdoğu'ya en fazla yolcu taşıyan denizcilik firması haline gelmiştir. (Ç.N.)

ama geniş omuzlu ve ufak tefek biriydi; bir bacağı diğere göre daha eğriydi ve çoğunlukla tarlalarda çalışan adamlara has, tuhaf bir çarpıklık vardı dış görünümünde. Burnu kanca gibiydi. Çenesi ve burnu, kafatasının içine göçmüş gibi duran ağzının üzerinde neredeyse birbirine değecekmiş gibi duruyordu. Tüm bu görüntüyü, kırçıl ve kabarık, adeta üzerine kömür tozu serpilmiş ham pamuk gibi duran saçlar çevreliyordu. Yaşlı suratındaki mavi gözleri, şaşırtıcı bir şekilde bir çocuğun gözlerindeki ifadeye; bazı sıradan adamların, ender görülen bir tevazu kabiliyetinin ve dürüst kişiliklerinin bir yansıması olarak hayatlarının sonuna kadar muhafaza ettikleri içten ve samimi bakışlara sahipti. Beni gemiye kabul etmesinde rol oynayan şey neydi merak ediyordum. Avustalya bandıralı bir sürat yelkenlisindeki güverte zabıtlığı görevinden yeni ayrılmıştım ve anlaşılan o ki, kaptan bu gibi yelkenlilerin fazla asil ve gösterişli olduğu gibi bir önyargıya sahipti. 'Bu gemide çalışmak zorunda kalacaksın, bunun farkındasın değil mi?' demişti bana. Ben de görev aldığım her gemide çalışmak zorunda kaldığımdan söz edince, 'Evet ama bu farklı ve siz, beyler büyük gemilerde bulundunuz... ama yine de, sanırım altından kalkabilirsin. Yarın gel, başla.'

Ertesi gün gemiye çıktım. Aradan yirmi iki yıl geçmiş; henüz yirmi yaşındaydım. Zaman nasıl da geçiyor! Hayatımın en mutlu günlerinden biriydi. Ne garip! İlk kez üçüncü kaptan oluyordum, tam anlamıyla sorumluluk sahibi bir gemi zabıti! Önüme servet yığılalar da yeni görevimden vazgeçmezdim. İkinci kaptan beni dikkatle süzdü. O da yaşlı bir adamdı ama farklı bir tipti. Burnu kemerliydi ve kar beyazı, uzun bir sakalı vardı. İsmi Mahon olmasına karşın Mann diye telaffuz edilmesi gerektiğinde ısrarcıydı. Sıkı bağlantıları vardı ama şansı yaver gitmediğinden asla kaptanlığa terfi edememişti.

Kaptana gelince, yıllarca kıyı ticaret gemilerinde, sonra da Akdeniz’de görev yapmış ve en son olarak da Batı Hint ticaret gemilerinde bulunmuştu. Burunların etrafından dolaşmışlığı yoktu. Yarım yamalak bir elyazısı vardı ve aslına bakılırsa asla yazı yazmayı umursamıyordu. Her ikisi de adamakıllı iyi denizcilerdi elbette ve bu iki yaşlı gemicinin yanında, iki büyükbabası arasında duran küçük bir çocuk gibi hissediyordum kendimi.

Judea ismindeki gemimiz de yaşlıydı. Garip bir isim, değil mi? Wilmer ya da Wilcox ya da ona benzer bir ismi olan birine aitti; fakat adamcağız bu geçtiğimiz yirmi yıl içerisinde iflas etmiş ve ölmüş. O yüzden adı çok da önemli değil. Gemi, Londra tersanelerinin en doğusundaki havuzda çok uzun bir zamandır yatıyordu. Ne halde olduğunu tahmin edebilirsiniz. Her yanı pas tutmuş, toz ve kir içindeydi. Üst kısımları is ve kurumla kaplı, güverteleri pisliğe batmış bir haldeydi. Ben ise, sanki bir saraydan çıkıp yıkık bir kulübeye girmiş gibiydim. Judea yaklaşık 400 tonluk bir gemiydi, ilkel bir bocurgatı vardı ve kapı sürgüleri ahşaptı. Geminin en ufak bir pirinç aksamı yoktu ve kış tarafı, kare biçiminde büyük bir alandı. Bordasında büyük harflerle yazan isminin altında, altın yaldızla işlenmiş birçok süsleme ve üzerinde bir nevi arma bulunan ‘Ölmek Var Dönmek Yok’ diye bir slogan vardı. Bu manzaranın son derece hoşuma gittiğini hatırlıyorum. Bunun içinde bir nebze romantizm ve bu yaşlı gemiyi sevmemi sağlayan, gençliğime hitap eden bir şeyler vardı!

Bangkok’a nakletmek amacıyla bir kuzey limanında kömür yüklemek için Londra’dan kırma kumtaşı yüküyle ayrıldık. Bangkok! Heyecanlanmıştım. Altı yıldır denizdeydim, fakat sadece Melbourne ve Sydney’yi görmüştüm. Her ikisi de çok güzel, kendilerine has çekicilikleri olan yerlerdi. Ama Bangkok!

Yelkenlerimiz açık olarak Thames Nehri'nden çıktık. Gemide, Kuzey Denizi'nde çalışmış, Jermyn adında bir dümenci vardı. Bütün gün boyunca mutfağın civarında sallanıp ocağın önünde mendilini kurutarak işten kaytarmıştı. Görünüşe bakılırsa asla uyumuyordu. Ya geçmişte ya zaten başı derde girmiş ya da her an girecek bir havada, neşesiz, sıkıntılı bir adamdı ve burnunun ucunda sürekli parlayan bir gözyaşı damlası vardı. Bir şeyler ters gitmeyince mutlu olamıyordu. Gençliğime, sağduyuma ve denizciliğime itimat etmiyor ve bunu bir mesele haline getirip tavır koymak için bir sürü ufak tefek meseleye başvuruyordu. Sanırım haklıydı. Bana öyle geliyor ki, o zamanlar pek az şey biliyordum ve şimdi de çok daha fazlasını bilmiyorum; ama bugün dahi Jermyn denen o adama nefret besliyorum.

Yarmouth liman ağzına varmamız bir hafta sürdü ve ardından bir fırtınaya yakalandık. Yirmi iki yıl önceki o meşhur ekim fırtınası. Rüzgâr, yıldırım, sulu sepken, kar ve dehşetle köpüren bir denizle iç içe. Yükümüz ağır değildi; küpeştelerimizin parçalandığını ve güverteyi su bastığını söylersem sanırım vaziyetin ne kadar berbat olduğunu hayal edebilirsiniz. Fırtınanın ikinci gecesi gemideki yük, pruvanın rüzgâraltı tarafına kaydı. Bu arada Dogger Bank¹ civarında bir yerlerde fırtınayla savrulan gemi yan yattı. Küreklerle ambara inip gemiyi düzeltmekten başka çaremiz yoktu. O devasa ambarın içi bir mağara kadar karanlıktı, mum yağına batırılmış ve kirlişlere bağlanmış bezler titreşerek yanıyor, rüzgâr tepemizde uğuldayarak esiyor, yan yatmış gemi çılgınlar gibi çalkalanıyordu; Jermyn, kaptan, hepimiz ambara doluşmuş, bir yandan güçbela ayakta dururken, diğer yandan me-

1. Kuzey Denizi'nde Büyük Britanya ile Danimarka arasında sığlık bir kumsal. (Ç.N.)

zar kazıcılar gibi uğraşüyor ve kürekler dolusu ıslak kumu rüzgârüstü tarafına doğru atmaya çalışıyorduk. Geminin her sarsılışında, ellerinden kürekleri fırlayan tayfaların yere yuvarlandığı, loş ışığın altında hayal meyal seçilebiliyordu. Gemideki miçolardan biri, (iki miçomuz vardı) karşısındaki manzaranın tuhaflığının tesiri altında kalıp yüreği parçalanırcasına ağladı. Karanlığın içinde bir yerlerde hüngür hüngür ağlayıp zırladığını işitebiliyorduk.

Üçüncü gün fırtına dindi ve kuzeyden gelen bir römorkör yavaş yavaş bizi çekip toparladı. Londra'dan Tyne'a varmamız tam on altı günümüzü aldı! Tersaneye girdiğimizde boşaltma sıramız geçmişti ve bizi bir ay boyunca kalacağımız bir rıhtım babasına bağladılar. Mrs. Beard (kaptanın soyadı Beard'dı), yaşlı adamı görmek için Colchester'dan gelmişti. Gemide kalıyordu. Ayak işlerini yapan mürettebat ayrılmıştı ve gemide sadece zabıtlar, bir miço ve Abraham diye çağırınca gelen Zenci Beyaz melezi bir kamarot kalmıştı. Mrs. Beard, yanakları bir kış elması gibi kıpkırmızı, yüzü kırış kırış, yaşlı bir kadındı ama bir genç kız endamındaydı. Beni düğme dikerken görmüş ve gömleklerimin söküklerini tamir etmek için ısrarcı olmuştu. Sürat yelkenlilerinde tanıdığım kaptan eşlerinden farklı biriydi. Ona gömleklerimi götürünce, 'Peki ya çoraplar? Eminim onları da yamamak gerekir. John'un -Kaptan Beard'ın- her şeyi düzenlenip tertiplendi. Başka işler varsa seve seve yaparım,' dedi. Tanrı o yaşlı kadını kutsasın. O, kıyafetlerimi elden geçirirken ben de o arada ilk kez Thomas Carlyle'ın *Sartor Resartus: The Life and Opinions of Herr Teufelsdröckh*'ü (Sartor Resartus: Bay Teufelsdröckh'ün Yaşamı ve Düşünceleri) ile Yüzbaşı Frederick Gustavus Burnaby'nin *Ride to Khiva: Travels and Adventures in Central Asia* (Khiva'ya Yolculuk: Orta Asya'da Yolculuklar ve Maceralar) adlı eserlerini okudum. İlk kitabın büyük bir bölü-

münü o vakit okuduğumda pek anlamamıştım; fakat o dönemde askeri, filozofa tercih ettiğimi hatırlıyorum; bu, hayatın da doğruladığı bir tercihti. Biri adamdı ve diğeri de ya daha fazlası ya da daha azıydı. Ne var ki her ikisi de yaşamını yitirdi ve Mrs. Beard de artık hayatta değil ve gençlik, güç, deha, düşünceler, başarılar ve alçakgönüllüler, hepsi ölüp gidiyor... Önemi yok.

En sonunda bizim yüklememizi de yaptılar. Gemiye yeni mürettebat aldık. İşinin ehli sekiz denizci ve iki miço. Tersaneden çıkmaya hazırdık ve ertesi gün denize açılıp yolculuğumuza başlamak umuduyla bir akşam, geminin yönünü değiştirip burnunu havuzunun kapılarındaki şamandıralara doğru çevirdik. Mrs. Beard de, gece geç saatte kalkacak bir trene binip evinin yolunu tutacaktı. Gemi yola koyulunca çay içmeye gittik. Yemek boyunca hepimiz sessizce oturduk. Mahon, iki yaşlı denizci, bir de ben. Yemeği diğerlerinden önce bitirip sigara içmek için masadan sıvıştım. Kamaram, hemen pupanın karşısında bir güverte kamarasıydı. Deniz kabarmıştı ve serin bir esintiyle birlikte hafif yağmur serpiştiriyordu; havuzun çifte kapısı açıldı ve parlak ışıklar saçan projektörlerini açmış, çarkları dönerek büyük bir şapırtıyla su sıçratan, vinçleri büyük bir gürültüyle zangır zangır takırdayan buharlı kömür gemileri karanlıkta rıhtıma girip çıkmaya başladılar; rıhtımın baş tarafında insanlar koşuşuyor ve bağışıyordu. Gecenin karanlığında, ön projektörlerin ışığının yukardan, yeşil ışıkların alçaktan süzülüşünü izlerken birden kızıl bir parıltı yüzümde şimşek gibi çaktı, kayboldu, yeniden ortaya çıktı ve öylece kaldı. Buharlı gemilerden birinin baş tarafı belli belirsiz bir karaltı gibi görünüp yaklaştı. Kamaradan aşağıya, 'Yukarı çıkın, çabuk!' diye bağırdım ve ardından uzaklardan birinin korku dolu bir sesle, 'Durdurun şunu efendim,' dediğini işittim. Bir çan sesi geldi. Bir başkası,

uyaran bir sesle, 'Yelkenli tekneye çarpmak üzereyiz efendim!' diye haykırdı. 'Tamam, tamam,' diye kaba ve sevimsiz bir cevap geldi bu çığlığa ve hemen ardından buharlı gemi baş tarafıyla, pupa donanımlarımızın olduğu noktadan bodoslama çarptı bize. Bir an bir karışıklık yaşandı, insanlar çığlık çığlığa sağa sola koşuştular. Buhar gürlledi. Sonra birinin, 'Tehlike geçti efendim,' dediği duyuldu. Aynı sevimsiz, boğuk ses, 'Hepiniz iyi misiniz?' diye sordu. Hasarı görmek için baş tarafa sıçradım ve, 'Sanırım iyiyiz,' diye seslenip karşılık verdim. Boğuk ses, 'Yavaşça tornistan edin,' dedi. Yine çan sesi işitildi. 'Hangi buharlı gemi o?' diye bağırdı Mahon. Yelkenlimize çarpan buharlı gemi, bizim için o an itibarıyla manevralar yaparak biraz uzaklaşan koca bir gölgeden ibaretti sadece. Bize doğru bağırarak, geminin ismini söylediler, Miranda ya da Melissa veya ona benzer bir kadın ismiydi bu. Lambaları tutup darmadağın olmuş parmaklıkları ve parçalanmış prasyaları dikkatle incelerken, Mahon bana dönüp, 'Bu sevimsiz, berbat deliğin içerisinde bir ay daha kaldık demektir,' dedi. 'Bu arada kaptan nerede?'

Tüm bu zaman zarfında kaptanın ne sesini duymuş ne de onu görmüştük. Bakmak için kış tarafa gittik. Havuzun ortasında bir yerlerden hüzünlü bir ses yükseldi: 'Judea, buradayım!' Nasıl gitmişti ta oraya? 'Neredesiniz?' diye bağırdık. 'Filikanın içinde sürükleniyorum, kürekler yok,' diye haykırdı. Gecikmeli de olsa bir kayıkçı gelip yardımcı olabileceğini söyledi ve Mahon, iki buçuk şilin karşılığında kaptanın filikasını bordaya çekmesi için onunla pazarlık yaptı; fakat merdivenden ilk çıkan Mrs. Beard'dı. Neredeyse bir saattir havuzda, o soğuk, atıştıran yağmurun altında filikayla gezinip duruyorlardı. Hayatımda hiç bu kadar şaşırmamıştım.

Anlaşılan o ki, kaptan, 'Yukarı çıkın,' diye bağırdığımı duyunca meseleyi derhal anlamış, karısını kapıp gü-

verteye çıkmış ve koşarak merdivene bağlı filikaya atlamış. Altmış yaşında biri için hiç de fena değil doğrusu. O ihtiyarın yaşlı karısını –hayatının kadını– kollarına alıp onu kahramanca kurtardığını bir düşünsenize. Kadını filikanın oturma tahtasına koyup kendisi de binmeye hazırlanırken filika bağlama halatı çözülüp her nasılsa akıntıya kapılmış ve birlikte havuza sürüklenmişler. Elbette o karışıklıkta kaptanın bağırdığını duymadık. Mahcup bir hali vardı. Mrs. Beard ise neşeyle, ‘Sanırım treni kaçırmış olmamın bir önemi kalmadı artık,’ dedi. ‘Hayır Jenny. Aşağı in ve ısın,’ diye homurdandı kaptan. Sonra bize dönüp, ‘Bence bir denizci görev sırasında yanına karısını almamalı. Gördünüz işte, nasıl da geminin dışında buldum kendimi. Neyse ki bu sefer ucuz atlattık. Gidip şu sersem buharlı vapurun neyi ezdiğine bir bakalım.’

Çok büyük bir hasar yoktu; ama bizi üç hafta geciktirdi. Üç haftanın sonunda, kaptan, geminin temsilci firmasıyla meşgulken ben de Mrs. Beard’ın çantasını tren istasyonuna taşıdım ve onu üçüncü mevkide konforlu bir vagona yerleştirdim. Mrs. Beard camı indirip, ‘Sen iyi bir delikanlısın. Eğer John’u –Kaptan Beard’ı– geceleri boyun atkısız görürsen, boğazını sıkıca sarmasını hatırlat ona benim tarafımdan,’ dedi. ‘Elbette Mrs. Beard,’ diye karşılık verdim ben de. ‘Sen iyi bir delikanlısın; John’a –Kaptana– karşı ne kadar özenli olduğunu fark ettim.’ Tren birden hareketlendi; şapkamı çıkarıp yaşlı kadını selamladım: Onu bir daha görmedim... Şişeyi uzatsana.

Ertesi gün denize açıldık. Bangkok’a doğru yola çıktığımızda Londra’dan ayrılalı üç ay olmuştu bile. Oysa biz, gemi dışında iki hafta falan geçireceğimizi umut ediyorduk.

Ocak ayıydı ve hava harikaydı. Güzel güneşli kış havasının yaza kıyasla daha büyük bir çekiciliği vardır, çünkü beklenmediktir ve ayazlıdır; ayrıca uzun sürmeyece-

ğini, süremeyeceğini bilirsiniz. Beklenmedik bir şans, göklerden gelen bir lütuf, bir talih kuşu gibidir.

Güneşli hava Kuzey Denizi boyunca, Manş boyunca sürdü; hatta Lizards Burnu'nun üç yüz mil batısına kadar ilerlediğimizde bile hava güneşliydi; ardından güneybatıdan bozycel esmeye başladı ve rüzgâr hızını artırdı. İki gün içinde de fırtınaya döndü. Kabaran dalgalarla birlikte Judea inip kalkıyor, Atlantik Okyanusu üzerinde eski bir karton kutu gibi debeleniyordu. Günlerce esti rüzgâr: gazezle, biteviye, amansızca ve durup dinlenmek bilmeden. Dünya, neredeyse elini uzatıp dokunacakmış kadar alçalmış bulutlarla dolu, islenmiş bir tavan kadar kirli bir gökyüzü altında köpüren ve hışımla üzerimize gelen devasa dalgalardan ibaretti sadece. Etrafımızı kuşatan fırtınalı alanda, hava kadar, incecik damlalar halinde sıçrayan su serpintisi vardı. Günler ve geceler boyu geminin etrafında rüzgârın uğultusundan, denizin kargaşasından, güvertenin üzerine boşalan suyun gürültüsünden başka bir şey işitilmedi. Ne gemiye ne de bize huzur vardı. Judea oradan oraya savruldu, yalpaladı, baş tarafının üzerine dikildi, kış tarafının üzerine oturdu, sallandı, gıcırtilar çıkardı ve güvertedekeyken sağa sola tutunup aşağıdayken de ranzalarımıza yapışarak sürekli fiziksel bir gayret sarf edip kaygılanıyorduk.

Bir gece Mahon, kamaramın küçük penceresinden başını uzatıp benimle konuştu. Pencere doğrudan ranzama açılıyordu ve ayağımda çizmelerim olduğu halde, uykusuz yatağıma uzanmış, yıllardır uyuyamamış ve istese de uyumayı başaramayacak biri gibi hissediyordum kendimi. Mahon, 'Sondaj çubuğu burada mı Marlow? Tulumbar suyu çekmiyor. Aman Tanrım! Hiç de basit bir iş değil,' dedi heyecanla.

Sondaj çubuğunu Mahon'a verip yeniden uzandım. Değişik şeyler düşünmeye çalışıyordum fakat tulumba-

lar aklıma takılıp kalmıştı. Güverteye çıktığımda hâlâ tulumbalarla uğraşıyorlardı ve benim vardiyam da yardımcı oldu. Sondaj çubuğunu incelemek için güverteye getirilen fenerin ışığında yorgun ve ciddi suratlar çarptı gözüme bir an. Dört saatlik vardiya boyunca su pompaladık. Gece boyunca, bütün gün ve bütün hafta bir vardiyadan öbürüne pompaladık suyu. Gemi kendini bırakıp gevşiyor ve çok fena sızdırıyordu – bizi birden batırıp boğacak kadar değil ama tulumbaların başında uğraşırken öldürecek kadar. Biz pompalarken, gemi de yavaş yavaş, parça parça kayıp gidiyordu elimizden: Parmaklıklar gitti, destek direkleri parçalandı, havalandırmalar hurdaya döndü, kamara kapısı içine göçtü. Gemide tek bir kuru yer yoktu. Azar azar tahrip oluyordu. Sancılar içinde kıvranan koca gemi, sanki biri büyü yapmışçasına kibritlik bir keresteye dönüşmüştü. Gemiye palamarla kendim bağlamıştım ve denizin şerrine bu kadar uzun süre dayanan el işçiliğimle epey gurur duyuyordum. Ve suyu pompaladık durduk. Hava bir türlü durulmamıştı. Deniz köpükten bir çarşaf, kaynayan bir süt kazanı gibiydi; bulutlar, bir avuç içi kadar olsun, on saniyeliğine bile dağılmamıştı. Bizim için gökyüzü, yıldızlar, güneş ve evren mevcut değildi. Sadece öfkeli bulutlar ve hiddetli bir deniz. Bütün kuvvetimizle, can havliyle, bir vardiyadan diğerine pompaladık; sanki aylar, yıllar boyu, sonsuza dek sürmüş, adeta ölüp bir denizci cehennemine gitmiştik. Haftanın hangi gününde, hangi ayda olduğumuzu, hangi yılın içinde bulunduğumuzu ve hayatımız boyunca bir kez olsun kıyıya ayak basıp basmadığımızı dahi unutmuştuk. Yelkenler tarumar oldu, gemi bordasının üzerine yattı ve yelken bezlerinin altında kaldı, okyanus üzerine aktı ama aldırış etmedik. Yüzümüzde salakça bir ifadeyle tulumbaların kollarını çevirip durduk. Sürünerek güverteye çıkar çıkmaz elime bir halat alıp

tayfaların, tulumbarın ve ana direğin etrafından dolaşarak her şeyi ve herkesi birbirine bağılıyordum ve sonra su ister belimizde, ister boynumuzda, ister başımızı aşmış olsun, biz hiç durmadan çeviriyorduk kolları. Hiç fark etmiyordu. Kuru olmanın nasıl bir şey olduğunu unutmuştuk.

Bir yandan da kafamda şöyle bir düşünce dolaşıyordu: Tanrım! Bu, insanın kitaplarda okuduğu türden şeytani, talihsiz bir macera ve üçüncü kaptan olarak bu benim ilk yolculuğum. Henüz yirmi yaşındayım ve bu adamların herhangi biri kadar katlanıyorum bu olanlara ve vardiyamda çalışan delikanlılardan istenen verimi alıyorum. Halimden hoşnuttum. Bu deneyimi dünyalara değişmezdim. Zaman zaman içimi bir coşku ve sevinç kaplıyordu. Yaşlı, dağılmış gemi, arkasını yükseklere kaldırıp şiddetle her yalpaladığında, bir çağrıda bulunurmuş, meydan okurmuş, bulutlara amansızca bakıp haykırırmış gibi kış tarafında yazan Judea, Londra. 'Ölmek Var Dönmek Yok' kelimelerini tek tek kusacakmış gibi geliyordu bana.

Ey Gençlik! Gençliğin kudreti, güveni, hayali! Bana göre Judea, dünyanın bir ucundan diğerine tonlarca kömürlük navlunu taşıyan bir külüstür değil, yaşamın çabası, sınavı, çilesiydi. Onu zevkle, sevgiyle, pişmanlıkla anıyorum. Tıpkı sevdiğiniz; ama artık hayatta olmayan birini düşünüp andığınız gibi. Onu asla unutmayacağım... Uzatsana şişeyi.

Bir gece, size anlattığım gibi, hepimiz direğe bağlı, rüzgârdan sağır olmuş halde ve ölmüş olmayı dileyecek cesaretten bile yoksun, suyu pompalamaya devam ederken, dev bir dalga gemiye çarptı ve üzerimize yağdı. Soluklanır soluklanmaz, görev aşkıyla, 'Devam edin çocuklar!' diye bağırmıştım ki, o sırada birden güverteyi basmış suların içinde yüzen sert bir şeyin baldırına çarptı-

ğını hissettim. Elimle tutmaya çalıştım ama kaydı gitti. O kadar karanlıktı ki, bir karış uzaklıktayken bile birbirimizin yüzünü seçemiyorduk, anlıyor musunuz.

O darbeden sonra bir süre gemide sessizlik oldu ve o şey, her ne ise, yeniden bacağıma çarptı. Bu sefer yakaladım. Uzun saplı bir tencereydi. İlk başta yorgunluğun ve tulumbalardan başka bir şey düşünemez olmanın verdiği sersemlikle elimde tuttuğum şeyin ne olduğunu anlamadım. Birden kafama dank etti ve bağırdım: 'Çocuklar, güvertedeki kamara gitmiş. Elinizdeki işi bırakın da aşçıyı arayalım.'

Baş tarafta, gemi mutfağının, aşçının ranzasının ve mürettebatın yattığı odaların dahil olduğu bir güverte kasarası vardı. Günler boyunca dalgaların kasarayı alıp götüreceğini düşünerek, tayfaların kamarada, gemideki tek güvenli yerde uyumaları talimatını vermiştik. Ne var ki, kamarot Abraham, bir katır gibi aptalca inat ederek ranzasını bırakmadı. Sanırım sırf korkudan kaynaklanan, tıpkı bir deprem sırasında çöken ahırı terk etmeyen hayvanların inadına benzer bir davranıştı bu. Böylece Abraham'ı aramaya koyulduk. Bu, ölümü göze almaktı zira belimize bağladığımız halatları çözdüğümüzde sanki bir salın üzerindeymiş gibi korunmasızca dalgalara maruz kalıyorduk. Ama yine de gittik. Kasara, adeta içeride bomba patlamışçasına yıkıma uğramıştı. Büyük bir bölümü denize uçmuştu – ocak, tayfaların odaları ve eşyaları, hepsi de gitmişti; fakat Abraham'ın ranzasının bağlı olduğu gemi bölmesinin bir kısmını tutan iki direk mucize eseri yerli yerinde duruyordu. Yıkıntı içinde el yordamıyla aranırken bölmeye denk geldik ve Abraham'ı orada, köpüklerle ve yıkıntılarla kuşatılmış vaziyette ve kendi kendine neşeyle, hızlı ve anlaşılmaz bir biçimde konuşurken bulduk. Aklını kaçırmıştı; yaşadığı bu ani şokla sabrının, dayanma sınırının sonuna gelmiş ve tamamen

ve sonsuza dek çıldırmıştı. Onu tutup kaldırdık, güçlkle kış tarafa taşıdık ve başı önde, kamara merdiveninden aşağı attık. Anlayacağınız, her türlü önlemi alarak Abraham'ı aşağıya taşıyacak ve toparlanıp kendine gelmesini bekleyecek zaman yoktu. Aşağıdakiler, merdivenin altında durarak onu tutup kaldıracaklardı. Tulumbarların başına geri dönmek için acele ediyorduk. O iş bekletmeye gelmezdi. Kötü bir sızıntı insafsız bir şeydir.

O zalim fırtınanın tek amacının, gariban Zenci melezi kamarotu bir meczuba döndürmek olduğunu düşünebilirdi insan. Fırtına sabah olmadan hafifledi ve ertesi gün bulutlar dağıldı; deniz yatışırken sızıntı kaldığı yerden devam etti. Sıra, serenlere yeni bir yelken takımı bağlamaya gelince mürettebat eskileri yerine takmayı talep etti. Gerçekten de yapacak başka hiçbir şey yoktu. Filikalar gitmişti, güvertelerin üzerinde ne varsa dalgalar silip süpürmüş, kamaranın içi boşalmış, tayfaların üzerindeki dışıda hiçbir kıyafeti kalmamış, erzaklar mahvolmuş, geminin şekli şemali değişmişti. Geminin yönünü eve doğru çevirdik ve inanır mısınız; doğudan sürekli ve sert bir rüzgâr çıkıp tam karşıdan suratımıza esmeye başladı. Karış karış, büyük bir çaba sarf ederek ilerlemeye başladık ama gemi o kadar da kötü sızdırmıyordu ve deniz nispeten çalkantısızdı. Her dört saatin iki saati boyunca su pompalamak kolay iş değil – fakat bu sayede gemiyi Falmouth'a kadar su üzerinde tutmayı başardık.

Oradaki iyi insanlar, denizdeki kaza ve felaketlerden geçimlerini sağlıyorlardı ve şüphesiz bizi gördükleri için mutluydular. Aç bir gemi yapımcısı ve tamircisi sürüsü, enkaza dönmüş gemiyi görünce keskilerini bilemeye başladılar. Tanrım! Daha işlerini tamamlamadan bizden bayağı bir avanta kopardılar. Geminin sahibi sabırsızlanmaya başlamıştı bile. Gecikmeler oldu. Sonra, yükün bir

kısmını boşaltıp geminin bordasını kalafatlatmaya karar verdik. Bu halledildi, tamiratlar bitti, mal yeniden gemiye yüklendi; yeni mürettebat bize katıldı ve Bangkok'a gitmek üzere denize açıldık. Bir haftanın sonunda geri döndük. Mürettebat, her gün sekiz saat, içindeki suyun pompalanması gereken balıkçı teknesinden farksız bir gemiyle Bangkok'a gitmek istemiyordu – yüz elli gün sürecek bir yolculuktan bu. Denizcilik belgelerine yeniden küçük bir paragraf eklendi: 'Judea. Yelkenli tekne. Tyne'dan Bangkok'a yolculuk ediyor; kömür yüklü, su sızdırdığı ve mürettebatı gemide görev almak istemediğinden yoldan geri Falmouth'a döndü.'

Daha başka gecikmeler yaşandı. Yeniden tamiratlar yapıldı. Gemi sahibi bir günlüğüne Falmouth'a geldi ve Judea'nın demir gibi sağlam olduğunu söyledi. Zavallı Kaptan Beard, yaşadığı üzüntü ve utanç içinde bir hayalet gibi cansız ve solgun görünüyordu. Unutmayın ki adamcağız altmış yaşındaydı ve bu ilk kaptanlık göreviydi. Mahon bunun aptalca bir iş olduğunu ve sonunun iyi olmayacağını söyledi. Ben, gemiyi her zamankinden çok seviyordum ve Bangkok'a gitmek için dayanılmaz bir istek duyuyordum. Bangkok'a! Büyülü, kutsanmış bir yer. Mezopotamya tırnağı bile olamazdı Bangkok'un. Unutmayın ki yirmi yaşındaydım, ilk kez üçüncü kaptan olarak görev yapıyordum ve Doğu beni bekliyordu.

Yola çıktık ve yeni bir mürettebatla –bu üçüncüydü– daha dış limanlara demirledik. Gemi her zamankinden daha çok sızdırıyordu. Sanki o lanet olası tamirciler gemiye gerçekten bir delik açmışlardı. Bu defa gemiden ayrılmadık bile. Mürettebat bocurgatı çalıştırmayı reddetti.

Bizi yeniden iç limana çektiler ve oranın demirbaşı, göze çarpan bir unsuru, adeta yerleşik bir tesisi haline geldik. İnsanlar, kente gelen ziyaretçilere bizi gösterip,

'Bangkok'a gidecek olan yelkenli işte şu. Altı aydır burada. Üç defa yoldan geri döndü,' diye anlatıyorlardı. Tatil zamanları, kürek çekerek tekneleriyle yanımızdan geçen erkek çocukları, 'Selam Judea!' diye sesleniyorlar ve küpeştenin üzerinden uzanan bir baş gördüklerinde, 'Yolculuk nereye? Bangkok mu?' diyerek gülüp dalga geçiyorlardı. Gemide sadece üç kişiydik. Zavallı yaşlı kaptan kamarasında kendi hayalleriyle baş başaydı. Mahon, yemek pişirme işini üstlenmişti ve beklenmedik bir biçimde, bir Fransız aşçının maharetiyle güzel yemekler hazırlamaya başlamıştı. Ben ise tembel tembel donanım ile ilgileniyordum. Falmouth'un sakinleri olmuştuk. Tüm dükkân sahipleri bizi tanıyordu. İnsanlar berber ya da tütün satıcısına samimi bir tavırla, 'Sizce Bangkok'a gidebilecekler mi?' diye soruyorlardı. Bu arada gemi sahibi, sigortacılar ve gemi kiracıları Londra'da kendi aralarında çekişip dururken biz maaşlarımızı almaya devam ediyorduk... Şişeyi uzat.

Bu berbat bir şeydi. Manevi açıdan bakarsak, can havliyle su pompalamaktan daha kötüydü. Sanki dünya bizi unutmuştu, kimseye ait değildik ve hiçbir yere varamayacaktık; adeta büyülenmiş gibi, ilelebet o iç limanda yaşamaya, kıyıda aylak aylak gezen serserilerin ve madrabaz kayıkçıların diline düşüp nesiller boyu alay konusu olmaya mahkûm olmuştuk. Üç aylık maaşımı ve beş günlük iznimi alıp aceleyle Londra'ya gittim. Oraya varmam bir günümü aldı ve dönerken de bir gün harcadım. Gelgelelim, üç aylık maaşım da uçtu gitti. O parayla ne yaptığımı bilmiyorum. Sanırım bir müzikhole gittim, Regent Caddesi'nde harika bir yerde yedim içtim ve Lord Byron'un tüm eserlerini içeren kitaplara ve yeni bir seyahat battaniyesine üç aylık çalışmamın karşılığını yatırıp geri döndüm. Beni gemiye götüren kayıkçı, 'Merhaba! O yaşlı tekneyi terk ettiğini sanıyordum. Asla Bang-

kok'a gidemeyecek o,' dedi. Ben de küçümser bir tavırla, 'Sen ancak o kadarını biliyorsun,' diye cevap verdim ama kayıkçının kehaneti hiç de hoşuma gitmemiştii doğrusu.

Birden, birileri için bir nevi temsilcilik görevi üstlenmiş ve tam yetkiyle donanmış bir adam çıktı ortaya. Yüzü kızarık lekeler ve sivilcelerle dolu, bitmek tükenmek bilmez bir enerjiye, şen şakrak bir tabiata sahipti. Yeniden hayat bulmuştuk. Bir depolama teknesi yanaştı, yükümüzü aldı ve ardından geminin bakır kaplamasını kazıtmak için kuru bir havuza girdik. Meğer geminin su sızdırması boşuna değilmiş. Fırtınayla birlikte dayanıklılığının ötesinde zorlanıp hasar gören zavallı gemi, adeta tiksinti içerisinde alt kısmındaki kaynak yerlerinin tüm kalafatını kusmuştu. Yeniden kalafatlandı, bakır kaplaması yenilendi ve sapasağlam oldu. Depolama teknesine geri döndük ve yükümüzü yeniden yükledik.

Sonra mehtaplı, güzel bir gecede, tüm fareler gemiyi terk etti.¹

Fareler gemiyi istila etmişlerdi. Yelkenlerimizi mahvetmiş, mürettebattan daha fazla erzak tüketmiş, cana yakın bir dost gibi yataklarımızı ve yaşadığımız tehlikeleri paylaşmışlardı; şimdi ise, gemi denize açılmaya elverişli hale gelince sıvışmaya karar vermişlerdi. Manzarayı keyifle izlemesi için Mahon'u çağırdım. Fareler küpeştenin üzerinde birbiri ardına ortaya çıkarak, dönüp omuzlarının üzerinden son bir kez bakıp boş depolama teknesine zıplıyorlardı. Onları saymaya çalıştık ama çok geçmeden hesabı şaşırdık. Mahon, 'Bak sen şu işe! Bana farelerin zekâsından bahsetme. Batmaktan kıl payı kurtulduğumuz sırada kaçmış olmaları gerekirdi. Al işte. Fareler hakkındaki batıl inancın ne kadar da saçma olduğuy-

1. Geleneksel denizci öğretisinde, bir geminin batmaya mahkûm olduğunun alametidir. (Ç.N.)

nun kanıtı. Aptal hayvanlar! İçinde yiyecek hiçbir şey olmayan eski, çürümüş bir depolama teknesine gitmek için iyi bir gemiyi terk ediyorlar. Kendileri için neyin güvenli ve iyi olduğunu senden ya da benden daha fazla bildiklerini sanmıyorum,' dedi.

Biraz daha sohbet ettikten sonra farelerin bilgeliğinin fena halde abartıldığı ve aslında insanlardan daha akıllı olmadıkları konusunda görüş birliğine vardık.

İngiltere'nin en güneybatı ucu Land's End'den başlayarak, Manş Denizi'ni Kuzey Denizi'ne bağlayan Forelands'a kadar, geminin hikâyesini duyup öğrenmeyen kalmadı ve güney kıyılarında mürettebat alamadık. Bize Liverpool'dan dört başı mamur bir tayfa gönderdiler ve bir kez daha Bangkok'a gitmek üzere yola çıktık.

Tropikal kuşağa girerken elverişli rüzgârlar esiyordu, deniz sakindi. Yaşlı Judea, güneş ışıkları boyunca hantal hantal ilerledi. Sekiz deniz mili hıza ulaştığında direklerin tepesinden çatırtılar gelmeye başladı ve şapkalarımızı başlarımıza bağladık; fakat gemi çoğunlukla saatte üç millik hızla ilerledi. Ne bekleyebilirdiniz ki? O yaşlı gemi yorgundu. Benim gibi, bu hikâyeyi dinleyen sizler gibi, onun gençliği de eskilerde kalmıştı; hangi arkadaş geride bıraktığınız yılları ve yıpranmışlığınızı yüzünüze vururdu? Biz de gemiye yakınıp homurdanmadık. Sanki geminin içinde doğmuşuz, içinde yetişmişiz ve asırlarca içinde yaşayıp asla başka bir gemi tanımamışız gibi geliyordu. Memleketteki eski köy kilisesini bir katedral olmadığı için aşığılamayı tercih ederdim.

Ayrıca genç olmam da bana sabır veriyordu. Önümde koca bir hayat uzanıyordu ve Doğu beni bekliyordu; bir de o gemide verdiğim sınavın gayet güzel sonuçlandığı düşüncesi dolaşıyordu kafamda. Geçmişteki adamları, asırlar önce, Judea'dan daha kötü gemilerde, daha kötü koşullar altında o yolları katederek palmyelerin,

baharatların ve altın sarısı kumların diyarlarına, Romalı Neron'dan ve Yahudi Kral Süleyman Peygamber'den daha zalim hükümdarların yönettiği, esmer milletlerin yaşadığı yerlere seyahat eden o insanları düşündüm. Ben, gençliğin o cehalet ve umut dolu yaşamını sürerken, yaşlı gemi de sallana sallana, yaşının ve yükünün verdiği ağırlıkla, sonu gelmez günler boyunca ilerliyor ve altın yaldızları batan güneşe doğru ışıldarken, kış tarafına yazılmış Judea, Londra. 'Ölmek Var Dönmek Yok' kelimelerini kararan denizin üzerinde haykırıyordu sanki.

Derken Hint Okyanusu'na girdik ve dümeni kuze-ye, Cava Burnu'na¹ doğru kırdık. Rüzgâr hafif esiyordu. Haftalar akıp geçti. Judea, ölmek var dönmek yok, sloganıyla yavaş yavaş ilerlerken memleketteki insanlar da rötarlı varışımızı bildirmeyi düşünüyorlardı.

Bir cumartesi akşamı, görevimin bitmiş olduğu bir sırada, tayfalar, çamaşırlarını yıkamak için fazladan bir kova daha su istediler benden. Tatlı su basan tulumbayı bu kadar geç bir saatte çalıştırmak istemediğimden, içinde yedek su haznesi bulunan baş pik lombozunu açıp suyu oradan vermek için elimde anahtar, ısıklık çalarak baş tarafa yürüdüm.

Aşağıda beklenmedik olduğu kadar ürkütücü bir koku vardı. Yüzlerce gaz lambasının günlerdir o delikte yanıp etrafına duman saldığını düşünebilirdi insan. Oradan dışarı çıktığıma memnundum. Yanımdaki tayfa öksürdü ve, 'Tuhaf bir koku efendim,' dedi. Ben de umursamaz bir havada, 'Dediklerine göre sağlığa yararı varmış,' diye karşılık verip kış tarafa doğru yürüdüm.

Yaptığım ilk şey kafamı geminin ortasındaki havalandırma deliğine sokmak oldu. Kapağı kaldırırken, göz-

1. Cava Adası'nın batı ucu. O dönemde Hollanda Doğu Hint Adaları, günümüzde ise Endonezya. (Ç.N.)

le görülür bir hava tabakası, ince bir pus, belli belirsiz tüten bir duman gibi boşluktan yükseldi. Yükselen hava sıcaktı ve ağır, isli, parafinli bir kokusu vardı. Şöyle bir koklayıp kapağı yavaşça kapattım. Kendimi boğmanın bir faydası yoktu. Belli ki yükümüzdeki kömürler tutuşmuştu.

Ertesi gün gemi, gerçekten de dumanlar salmaya başladı. Anlayacağınız, bu umulmadık bir şey değildi, zira yükümüzdeki kömür güvenli bir cins olsa da, o kadar çok elden geçip dağılmıştı ki, en sonunda kolay tutuşan nalbant kömüründen farkı kalmamıştı. Sonra birkaç kez de ıslanmıştı. Depolama teknesinden gemiye geri aktardığımız sırada sürekli yağmur yağmış ve şimdi de bu uzun yolculukla birlikte kızışarak dışarıdan bir ısı kaynağı olmamasına rağmen, iç oksitlenmeyle kendi kendine tutuşmuştu.

Kaptan bizi kamaraya çağırdı. Masaya bir harita yayılmıştı ve suratında mutsuz bir ifade vardı. 'Batı Avusturalya kıyıları yakın ama ben yola devam edip varış noktamıza kadar gitmek istiyorum. Bir yandan da kasırğa ayındayız; fakat geminin rotasını Bangkok'tan ayırmaya-cağız ve ateşi de söndüreceğiz. Yanıp kavrulacak da olsak artık bir daha yoldan geri dönmek yok. İlk önce şu lanet olası yanmayı havasız bırakıp boğmaya çalışacağız.'

Boğmaya çalıştık. Her şeyin üzerine dar, ince tahtalar çakıp kapattık ama gemi hâlâ tütüp dumanlar salmaya devam ediyordu. Duman, gözle görülmeyen çatlak ve yarıkların arasından sızıp durdu; geminin bölme duvarlarının ve kaplamaların arasından bir yolunu bulup çıktı; ince iplikler, görünmez tabakalar halinde, anlaşılmaz bir biçimde oraya, buraya, her bir yana yayıldı. Kamaraya, başaltına doluştu; güverteadaki korunaklı yerleri zehirledi, kokusu, mayıstra serenine kadar çıktı. Duman dışarıya çıktığına göre, kuşku yok ki hava da içeri giriyordu.

Bu, iç karartıcı ve cesaret kırıcıydı. Tutuşmuş kömürlerin yol açtığı yanma, boğulmayı reddediyordu.

Suyu denemeye karar verdik ve tahtaları çıkarıp kapakları açtık. Muazzam miktarda beyaz, sarımtırak, yoğun, yağlı, bulanık, boğucu duman direk uçlarına kadar yükseldi. Bütün tayfalar kış taraftan sıvışıp kaçtılar. Sonra, o zehirli bulut rüzgârla birlikte uçup gitti ve sıradan bir fabrika bacasının saldıgı yoğunlukta bir dumanın altında yeniden uğraşmaya başladık.

Emme basma tulumbayı çalıştırıp hortumu taktık ve yavaş yavaş suyu fişkirtmeye başladı. Hortum da gemi kadar eskiydi. Tarihöncesi, tamir zamanı gelip geçmiş bir hortum. Ana tulumbadan gelen cılız suyu pompaladık, kovalarla denizden su çektik ve böylece ana ambar ağzına Hint Okyanusu'nun sularını bol bol dökmüş olduk. Sular gün ışığının altında ışıdayarak, sürünerek ilerleyen beyaz duman katmanının içine boşaldı ve kömürün siyah yüzeyi üzerinde kayboldu. Dumanla birbirine karışan buhar havaya yükseldi. Dibi olmayan bir fıçının içine döker gibi deniz suyu döktük. O geminin içinde su pompalamak bizim yazgımızdı. Gemiden dışarı su pompala. Geminin içine su pompala; boğulmamak için gemideki suyu dışarı boşalttıktan sonra, bu kez de yanmamak için geminin içine çılgıncasına su döküyorduk.

Ve Judea, ölmek var dönmek yok düsturuyla sakin ve açık bir havada yavaş yavaş yoluna devam etti. Gök yüzünde mucizevi bir berraklık ve saflık, mucizevi bir mavilik vardı. Masmavi deniz, cilalanmış, saydam ve kıymetli bir taş gibi ışıldıyor, dört bir yana, çepeçevre ufuk çizgisine kadar uzanıyordu. Sanki koca bir yerküre tek bir mücevher olmuş, devasa bir safir taşına elle şekil verilerek bir gezegene dönüştürülmüştü. Engin ve dingin suların göz kamaştırıcı parlaklığı üzerinde belli belirsiz, süzülürcesine yol alan Judea, ağır ağır havaya salınan kir-

li dumanlarla, rüzgâraltı yönüne doğru tembel tembel sürüklenen ince bir bulut tabakasıyla kuşatılmıştı: denizin ve gökyüzünün ihtişamını bozup lekeleyen, hastalıklı bir bulut.

Elbette, tüm bu zaman zarfında yanan bir yer görmedik. Kömür aşağıda bir yerlerde içten içe yanıp dumanlar çıkarıyordu. Bir defasında yan yana çalışırken, Mahon bana dönüp tuhaf bir tebessümle, 'Manş Denizi'nden ilk çıkışımızdaki gibi şimdi şöyle sağlam bir sızdırmaya başlasa bu ateşi durdurmuştuk. Değil mi?' dedi. Ben de, 'Fareleri hatırlıyor musun?' diye alakasızca bir karşılık verdim.

Ateşle mücadele ettik ve bir yandan da hiçbir sorun yaşanmamış gibi özenle yolculuğumuzu sürdürdük. Kamarot yemek pişirdi ve bizimle ilgilendi. Diğer bir düzine adamın sekizi çalışırken, dördü de dinlendi. Kaptan dahil herkes sırayla çalıştı. Tam bir kardeşlik olmasa da eşitlik söz konusuydu ve moraller yerindeydi. Bazen tayfalardan biri, lombar ağzından aşağı hızla koşarak bir kova dolusu su getirirken, 'Yaşasın Bangkok!' diye bağıırıyor ve diğerleri de gülüyordu. Fakat çoğunlukla sessiz ve ciddiydik. Bir de susamıştık. Off! Hem de nasıl bir susuzluk! Suyu dikkatli kullanmamız lazımdı. Herkesin payına düşen miktar kesin olarak belliydi. Gemi dumanlarla tütüyordu, güneş alev alev ışıyordu... Uzatsana şişeyi.

Her şeyi denedik. Hatta kazıp ateşe ulaşma girişiminde bile bulunduk. Elbette bir fayda sağlamadı. Kimse aşağıda bir dakikadan fazla duramıyordu. İlk inen Mahon'du ve aşağıda bayılıp kaldı. Onu oradan çıkarmak için giden adam da aynı akıbete uğradı. İkisini de güverteye taşıdık. Ardından, bu işin nasıl kolayca yapılacağını göstermek için ben atladım aşağıya. Artık tecrübe sahibi olmuşlardı ve bir süpürge sapına bağlı bir zincir kancasıyla beni yukarı çekmekle yetiniyorlardı. Aşağıda

kalan küreğimi gidip alma teklifinde bulunmadım.

Gidişat iyi görünmüyordu. En büyük sandalı suya indirdik. İkinci sandal da halatları çözülüp indirilmeye hazırdı. Ayrıca, bir hayli güvenli, kış taraftaki vince asılı 14 ayak uzunluğunda bir başka filikamız daha vardı.

Sonra, dumanlar birden şaşırtıcı bir biçimde azaldı. Geminin dip kısmına sel gibi su akıtmak için iki kat çaba sarf ettik. İki gün içinde dumandan eser kalmadı. Herkes yayvan yayvan sırtıyordu. Günlerden cumaydı. Cumartesi günü yapacak bir iş yoktu ama elbette gemiyi yüzdürmeye devam etmek zorundaydık. Tayfalar iki haftadan bu yana ilk kez kıyafetlerini ve yüzlerini yıkadılar ve kendilerine özel bir akşam yemeği sunuldu. Kömürlerin kendi kendine kızışıp için için yanmasından tiksintiyle bahsettiler ve o ateşi söndürecek birileri varsa, öyle bir işin altından *kendilerinden* başka kimsenin kalkamayacağını ima ettiler. Hepimiz sanki büyük bir mirasa konmuş gibi hissediyorduk kendimizi. Fakat geminin dört bir yanına berbat bir yanık kokusu sinmişti. Kaptan Beard'ın göz çukurları derinleşmiş, avurtları çökmüştü. Daha önce bu kadar çarpık ve kambur olduğunu asla fark etmemiştim. O ve Mahon, suratlarında ciddi bir ifadeyle ambar ağızları ve havalandırmaların etrafında dolaşıp havayı koklayarak etrafı kolaçan ettiler. Birden zavallı Mahon'un çok çok yaşlı bir adam olduğunu fark ettim. Bana gelince, adeta büyük bir deniz muharebesinde elde edilen zaferde rol oynamışçasına mutlu ve gururluydum. Ey, gençlik!

Gece sakin ve iyi geçti. Sabahleyin, eve dönüş yolculuğu yapan bir gemi, sadece direği ve yelkenleri görünecek kadar uzağımızdan geçti. Aylardır gördüğümüz ilk gemiydi bu; fakat en nihayet karaya yaklaşıyorduk ve Cava Burnu, kuzeye doğru yaklaşık 190 mil ötemizdeydi.

Ertesi gün sabah sekizden öğlen on ikiye kadar gü-

verte vardiyası bendeydi. Kahvaltı sırasında kaptan, 'O kokunun kamara civarında havada asılı kalmış olması harika bir şey,' dedi. Saat on civarında, ikinci kaptan pupada olduğu bir sırada ben de kısa bir an için ana güverteye indim. Marangozun tezgâhı, ana direğin arkasındaydı: Bir yandan pipomun sapını ağızımda çiğnerken tezgâha yaslandım ve genç bir delikanlı olan marangoz konuşmak için yanıma geldi. 'Sanırım çok iyi bir iş çıkardık, öyle değil mi?' dedi ve sonra o şapşalın tezgâhı yan yatırmaya çalıştığını fark ettim. 'Yapma, marangoz,' diyebildim kısaca ve derhal anlamsız bir sanrının yol açtığı tuhaf bir hisse kapıldım. Sanki ayaklarım yerden kesilmiş ve havalanmıştım. Dört bir yanımda, bastırılmış bir soluğun, adeta binlerce devin aynı anda nefes vermesi gibi serbest kalıp, 'Hoooh!' diye salıverildiğini işittim ve birden hissettiğim ağır bir darbeye kaburgalarımın bir sancı saplandı. Şüphe yok ki havalanmıştım ve bedenim, bir an için parabol biçimini almıştı. Fakat kısa olsa da, bu an içerisinde kafamdan birkaç düşünce geçirecek zamanı bulmuştum ve hatırlayabildiğim kadarıyla şöyle bir düşünce silsilesiydi bu: 'Bu marangozun marifeti olamaz – Peki o halde nedir? – Bir kaza mı? – Deniz altı yanardağı? – Kömür, gaz! Aman Tanrım! Havaya uçuyoruz – Herkes öldü – Kıç ambar ağzından içeri yuvarlanıyorum – İçeride ateş görüyorum.'

Patlama ânında ambardaki havada asılı kalmış kömür tozu donuk kırmızı bir renkte parlamıştı. Göz açıp kapayınca dek, tezgâhın ilk anda yan yatmaya başlamasından itibaren aradan geçen saniyenin küçücük bir bölümünde, yükün üzerinde boylu boyunca yatıyordum. Hemen toparlanıp güçlkle ilerleyerek dışarı çıktım. Güverte, tıpkı bir kasırga sonrası ormanda birbiri üzerine devrilip yerde çaprazlama yatan ağaçlar gibi, ezilmiş kereste ve tahtalarla dolu vahşi bir karmaşa içe-

risindeydi; kirli paçavralardan oluşan devasa bir perde, usulca karşımda sallanıyordu. Ana yelken lime lime olmuştu. Direklerin doğrudan tepemize devrileceğini ve emekleyerek pupa merdivenine doğru kaçmayı düşündüm. İlk gördüğüm insan Mahon'du. Gözleri faltaşı gibi açılmış, çenesi düşmüş ve kırılaşmış uzun saçları, başının üzerinde gümüş bir hale gibi dimdik havaya kalkmıştı. Tam aşağıya indiği sırada ana güvertenin hareketlenerek, bir dalga gibi kabarıp havalandığını ve parçalanıp dağıldığını görünce merdivenin üst basamağında taş bir heykel misali donup kalmıştı. Şaşkın, gördüklerine inanamayan gözlerle baktım ona ve o da merakla karışık garip bir şaşkınlık ifadesiyle bana baktı. Saçlarımın, kaşlarımın, kirpiklerimin ve yeni uzattığım bıyığımın yandığının, yüzümün kapkara olduğunun, yanaklarımdan birinin yarıldığının, burnumun kesildiğinin ve çenemin kanadığının farkında değildim. Şapkamı, terliklerimden birini kaybetmiştim ve gömleğim lime lime olmuştu. Tüm bunlardan habersizdim ve geminin hâlâ yüzdüğüne, pupa kamarasının tek parça halinde kaldığına ve hepsinden öte herkesin hayatta olmasına şaşırmıştım. Ayrıca gökyüzünün ve denizin dinginliği de başlı başına şaşırtıcıydı. Sanırım onları dehşet içerisinde kıvranırken görmeyi bekliyordum... Uzatsana şişeyi.

Emin olamadığım bir yerlerden –havada, gökyüzünde– gemiyi çağıran bir ses vardı. O anda kaptanı görüyordum. Öfkeden çıldırmıştı. Bana ısrarla, 'Kamara masası nerede?' diye sorup duruyordu ve böyle bir soruyu duymak insanı dehşete düşürüyordu. Daha az önce havaya uçmuştum, anlıyor musunuz, hâlâ yaşadığım bu deneyimin sarsıntısı içindeydim. Hayatta olup olmadığımın bile emin değildim. Mahon, her iki ayağını da sertçe yere vurup kaptana bağırmaya başladı, 'Ulu Tanrım! Güvertenin yarılp havaya uçtuğunu görmüyor mu-

sun?’ Sesim yerine geldi ve sanki görevi tamamen savsakladığımın bilinciyle kekeleyerek, ‘Kamara masasının nereden olduğunu bilmiyorum efendim,’ diyebildim. Saçma sapan bir rüya gibiydi bu yaşadıklarım.

Ardından kaptan ne istedi biliyor musunuz? Yelkenleri rüzgâra göre düzeltmek. Son derece sakin ve sanki düşüncelere dalıp gitmişçesine, trinketa sereninin dikleştirilmesinde ısrar ediyordu. ‘Hayatta kalan kimse var mı bilmiyorum,’ dedi Mahon neredeyse ağlamaklı bir sesle. Kaptan da uysalca, ‘Elbette,’ dedi, ‘trinketa sereni ni dikleştirmeye yetecek kadar tayfa kalmıştır.’

Anlaşılan o ki, yaşlı kaptanımız, sarsıntıyla birlikte dönüp savrulduğu sırada kendi kamarasında kronometreleri kuruyordu. Daha sonra anlattığına göre, o anda geminin bir şeye çarptığını düşünmüş ve derhal güverte kasarasına koşmuş. Orada kamara masasının ortadan yok olduğunu görmüş. Güverte havaya uçtuğundan, masa da kilerin içine düşmüştü tabii. O sabah, kahvaltı yaptığımız yerde kaptan sadece büyük bir delik görmüştü. Bu ona o kadar gizemli gelmiş ve onu o denli derinden etkilemişti ki, güverteye çıktıktan sonra görüp işittikleri, yaşadığı ilk şoka kıyasla çok sıradan kalmıştı. Ve, dikkatini zi çekerim, dümenin terk edildiğini ve yelkenlisinin rotasından çıktığını doğrudan fark etmişti. Tek düşüncesi; o sefil, dağılmış, güvertesiz, üzerinde dumanlar tüten, deniz kabuğuna dönmüş gemiyi düzelterip rotasını varış limanına, yani Bangkok’a çevirmekti. Amacı buydu. Bakın size söylüyorum; bu sessiz, kambur, çarpık bacaklı, neredeyse şekli şemaili bozuk, ufak tefek adam, fikrine bağlılık ve bizim yaşadığımız gerginlik ve heyecanı görmezden gelme konusunda muazzam bir kararlılık içerisindeydi. Hükmeder bir el kol hareketiyle bizi baş tarafa sevk etti ve gidip bizzat dümenin başına geçti.

Evet, yaptığımız ilk şey buydu. O enkazın yelkenle-

rini rüzgâra göre düzeltmek! Hiç kimse ölmemiş, hatta sakatlanan bile olmamıştı ama herkes az çok yaralanmıştı. Onları görmeliydiniz! Bazıları paçavralar içindeydi, suratları kömür madencileri, baca temizleyicileri gibi kapkaraydı; küçük yuvarlak başları ve sanki kısacık, kırpık kırpık kesilmiş saçları vardı ama aslında kafaları saç derisine kadar yanmıştı. Diğerleri, yani aşağıdaki vardı, ya, çöken yataklarından savrularak uyanmışlardı, durmadan titriyorlardı ve işimizin başına döndüğümüz sırada bile inleyip sızlanmaya devam ediyorlardı. Fakat herkes çalıştı. Liverpool'lu çetin cevizlerden oluşan mürettebat, bu iş için biçilmiş kaftandı. Benim deneyimlerime her zaman sahiptiler. Bunu sağlayan denizdir – kasvetli, vurdumduymaz ruhlarını kuşatan enginlik ve yalnızlık. Ah! Neyse! Tökezledik, süründük, düştük, enkaza çarptığımız bacaklarımızın derileri sıyrıldı, çekip sürükledik. Direkler sağlam duruyordu, ancak alt kısımlarının ne derece yandığını bilmiyorduk. Deniz az çok sakindi ama büyük bir dalga batıdan gelip gemiyi salladı. Direkler her an gidebilirdi. Kaygılı gözlerle izliyorduk onları, ne var ki hangi yöne devrileceklerini öngörmek mümkün değildi.

Sonra kış tarafa çekildik ve etrafımıza bakındık. Güvertenin kenarları, üst üste yığılmış borda kaplamaları ve kıymık kıymık olmuş, parçalanmış, birbirine karışmış tahtalarla doluydu. Direkler, sarmaşıklar gibi birbirine dolanmış bitki ve çalılıkların üzerindeki dev ağaçlar misali bu karmaşanın içinden çıkıp göğe yükseliyordu. O enkaz yığınının aralarındaki boşluklar; beyazımsı, ağır ağır kıpırdanıp ilerleyen yağlı, vıcık vıcık bir sisle doluydu. Görünmez ateşin dumanı yeniden yükselmeye başlıyor, ölü ağaçlarla tıklım tıklım dolu bir vadideki zehirli, yoğun bir pus gibi ilerliyordu. Kıymık kıymık olmuş tahta yığınlarının üzerinde dumanlar tembel tembel süzü-

lüp havaya doğru tutamlar halinde kıvrılmaya başlamışlardı bile. Sağda solda, kazık gibi yukarı dikilmiş kereste parçaları vardı. Direk dibindeki parmaklıklardan birinin yarısı fırlayıp pruva yelkeninin içinden geçmişti ve parlak mavi gökyüzü, alçakça yırtılıp kirletilmiş yelken bezinin ortasındaki boşlukta bir yama gibi duruyordu. Birbirine tutturulmuş tahta döşemelerin bir bölümü küpeştenin üzerine düşmüştü ve döşemelerden birinin ucu, hiçbir yere varmayan bir iskele köprüsü gibi gemiden denize doğru uzanıyordu; sanki bizi döşeme tahtasının üzerinde yürümeye davet eden ve saçma dertlerimize bir son vermek için derin deniz üzerinde ölüme doğru uzanan bir iskele köprüsü. Ve hâlâ hava, gökyüzü, bir hayalet ya da görünmeyen bir şey gemiyi çağırıyordu.

Birinin aklına etrafa bakınmak geldi; düşünmeden denize atlayan dümenci işte oradaydı ve geri gelmek için can atıyordu. Haykırdı ve bir deniz adamı gibi kuvvetli kulaçlarla yüzerek gemiye yetişti. Ona bir halat sarkıttık ve işte şimdi üzerinden sular damlayarak ve başını öne eğmiş, yılgın bir ifadeyle aramızda duruyordu. Kaptan, dümeni devrederek bizden uzakta durup dirseğini küpeşteye ve çenesini eline dayamış dalgın, özlem dolu gözlerle denize bakıyordu. Kendi kendimize soruyorduk. Bundan sonra başımıza daha ne gelecek? Ben ise, 'Bu müthiş bir şey, acaba ne olacak?' diye düşünüyordum. Ey gençlik!

Birden Mahon kış tarafta, uzaklarda bir buharlı gemi gördü. Kaptan Beard, 'Hâlâ gemiyi yüzdürebiliriz belki,' dedi. Uluslararası denizcilik lisanında, 'Yangın var. Acil yardıma ihtiyacımız var,' anlamına gelen iki bayrak çektik. Buharlı gemi yaklaştıkça görüntüsü de hızla büyüdü ve çok geçmeden pruva direğine çektiği iki bayrakla iletişim kurdu: 'Yardıma geliyorum.'

Buharlı gemiyle yarım saat içerisinde rüzgârüstü ta-

rafında borda bordaya geldik; seslenebilecek bir uzaklıkta motorlarını durdurmuş, yanımızda yavaşça yalpa vurup sallanıyordu. Kendimize hâkim olamadık ve hep bir ağızdan heyecanla haykırdık: 'Havaya uçtuk.' Köprü üstünde duran beyaz miğferli bir adam, 'Evet! Pekâlâ! Pekâlâ!' diye bağırdı ve başını sallayıp tebessüm ederek, sanki karşısında bir alay korkmuş çocuk varmış gibi teskin edici el hareketleri yaptı. Filikalardan biri suya indirildi ve uzun kürekleri çekilerek bize doğru yüzdürüldü. *Kelasi* diye tabir edilen Doğu Hint kökenli dört denizci, var güçleriyle küreklerle asılıyorlardı. İlk kez Malay denizciler görüyordum. O zamandan beri tanıyorum onları ama o vakit dikkatimi çeken şey kayıtsızlıkları olmuştu: Gemimize yanaştılar ve ayağa dikilmiş, baş tarafta duran ve filika kancasıyla ana zincirimizi tutan denizci bile kafasını kaldırmaya tenezzül edip gözücuyla olsun bakmadı bize. Oysa ben, havaya uçan insanların daha fazla ilgiyi hak ettiğini düşünüyordum.

Kara kuru ve bir maymun kadar çevik, ufak tefek bir adam gemiye tırmandı. Buharlı geminin ikinci kaptanıymış. Şöyle bir baktı ve, 'Ah, arkadaşlar – iyisi mi, siz bu işten vazgeçin,' dedi.

Sesimiz soluğumuz çıkmıyordu. Adam bir süre bizim kaptanla konuştu. Görünüşe bakılırsa kaptan, adamla hemfikirdi. Sonra birlikte buharlı gemiye geçtiler.

Kaptanımız geri döndüğünde buharlının isminin Sommerville olduğunu, Kaptan Nash idaresinde, Batı Avustralya'dan yola çıkıp Batavia üzerinden Singapur'a posta taşıdığını ve eğer mümkünse, bizi Anjer ya da Batavia'ya,¹ geminin içini suyla doldurarak yangını söndü-

1. Anjer ya da Anyer, Batı Cava'da, Sunda Boğazı'nda bir liman kasabası; Batavia (günümüzde Cakarta) ise yine Cava'da, Hollanda Doğu Hint Adaları'nın idari ve ticari merkezi. (Ç.N.)

rebileceğimiz bir yere kadar yedeğinde çekmesi için anlaşılmaya varıldığını öğrendik. Böylece yolculuğumuza devam edebilecek ve Bangkok'a varabilecektik. Yaşlı kaptan heyecanlı gözükiyordu. Ateşli bir sesle, 'Her şeye rağmen başaracağız,' dedi Mahon'a. Yumruğunu gökyüzüne doğru salladı. Başka kimse tek bir kelime bile etmedi.

Buharlı gemi, öğle vakti bizi yedeğine alıp çekmeye başladı. İnce, uzun ve yüksek bordalı Sommerville, ileriye doğru atıldı ve Judea'dan artakalan ise yetmiş kulaç uzunluğunda bir çekme halatının ucunda, direk uçları gökyüzüne uzanarak, bir duman bulutu gibi hızla onu takip etti. Yelkenleri sarmak için direklerin tepesine çıktık. Serenlerin üzerinde öksürdük ve yelken eteklerinin orta yerine geldiğimizde dikkatle hareket ettik. O direklerin üzerinde bir grup adam olarak, hiçbir yere varamamaya mahkûm o geminin yelkenlerini toparlamaya çalışırken bizi hayal edebiliyor musunuz? Direklerin her an devrilebileceğini bir saniyeliğine bile aklından çıkaran tek bir adam yoktu aramızda. Yukarıdayken, dumandan gemiyi göremiyorduk ve tayfalar yelken bağlama şeritlerini düzgün döndürerek özenle çalışıyorlardı. Mahon aşağıdan bakıp, 'Sarılmış yelkenleri koruyun, oraya kaldırın!' diye bağırdı.

Bunu anlayabiliyor musunuz? O delikanlıların tek birinin bile olağan yollardan aşağıya inebilmeyi umduklarını sanmıyordum. İnerken birbirlerine, 'Direklerle beraber toptan devrilip denize uçacağımız aklımdan geçmiyorsa ne olayım,' dediklerini işittim. Sağı solu yara bere içinde, sargı beziyle sarıp sarmalanmış, bostan korkuluğu kılıklı bir diğer tayfa da bitkin bir sesle, 'Benim de aklımdan aynısı geçiyor,' diye karşılık verdi. Ve unutmayın ki, bu adamlar öyle talim görmüş, itaat etme alışkanlığına sahip tayfalar değillerdi. Onlara dışarıdan ba-

kan biri, ciğerleri beş para etmez, günahlarından arınmayacak kadar aşağılık herifler olduklarını sanabilirdi. Bunu onlara yaptıran şey neydi? Ben, bilinçli olarak ortaya koydukları işin ne kadar düzgün olduğunu düşünürken, bana itaat etmeye ve pruva yelkeninin orta yerini iki kez indirip daha muntazam bağlamak için çaba sarf etmeye sevk eden şey neydi onları? Ne? Mesleki bir saygınlıkları yoktu. Geçmişte yaptıkları, emsal teşkil edebilecek ve övgü aldıkları işler yoktu. Bir vazife şuuruyla da hareket etmiyorlardı; hepsi ense yapıp işten kaytarmayı, üç kâğıdı gayet iyi biliyordu ve çoğu zaman da bu yollara başvurmuşlardı. Ayda aldıkları iki kuruş paraya mı tav olup fırlamışlardı o direklerin tepesine? Maaşlarının yeterli olduğunu asla düşünmüyorlardı. Hayır, bu onların içinde yer etmiş, yaradılışlarında olan, kolayca fark edilmeyen ve bitip tükenmek bilmez bir şeydi. Fransız ve Alman denizcilerden oluşan bir mürettebatın bunu kesinlikle yapamayacağını iddia etmiyorum, ama aynı şekilde yapabileceklerinden kuşkuluyum. Onların yaptığı işin bir bütünlüğü, somut bir esası vardı ve bir içgüdü gibi doğallıkla ve ustalıkla –gizli bir şeyin açığa çıkması gibi– o gizli beceriyi, ırksal farklılıkları meydana getiren, ulusların yazgısını şekillendiren, doğuştan gelen ve iyi ve kötüyü tayin eden o yetenekleri açığa çıkarıyordu.

Mücadele verdiğimizden bu yana, yangını ilk kez o gece saat onda gördük. Bizi yedekte çekmeleriyle beraber oluşan hız, için için yanan ateşi körükleyip canlandırmıştı. Baş tarafta, güvertenin enkazının altında parlayan mavi bir ışıltı görüldü. Parça parça, benekler halinde titreşip yanıyor, bir ateşböceğinin yaydığı ışık gibi kılmıldanıp sürünerek etrafa yayılıyordu. Bu manzarayı ilk ben gördüm ve Mahon'a söyledim. 'O halde plan suya düştü,' dedi. 'İyisi mi şu çekme işini durduralım, yoksa biz daha tahliye olamadan baştan kışa kadar gemiyi bir-

den alevler saracak.' Seslenip bağırmaya başladık; dik-
katlerini çekmek için çanlar çaldık; ama çekmeye devam
ettiler. En nihayet Mahon ve ben, baş tarafa doğru sürü-
nerek ilerleyip halatı bir baltayla kesmek zorunda kal-
dık. Diğer ip ve palamarları çözecek vakit yoktu. Pupaya
doğru geri dönerken, ayaklarımızın altındaki parça parça
olmuş, kıymığa dönmüş tahta karmaşasının üzerinde
dillenenek yanan kızıl alevler göze çarpıyordu.

Elbette, çok geçmeden buharlı gemidekiler halatın
kesilmiş olduğunu fark ettiler. Sommerville yüksek bir
ses çıkararak düdüğünü öttürdü. Denizin üzerinde geniş
bir çember çizerek büyük çaplı bir alanı tarayan ışıkları
göze çarptı, bordamıza yanaştı ve durdu. Grup halinde
sıkıca birbirimize sokulmuş, pupada durup gözlerimizi
ona dikmiştik. Herkes küçük bir bohça haline getirdiği
birkaç parça eşyasını ya da bir çantasını kurtarmıştı yan-
gından. Birden koni şeklinde, tepesi kıvrımlı bir alev baş
tarafa sıçradı ve karanlık suların üzerinde bir ışık çembe-
ri oluşturdu; yan yana duran iki gemi bu çemberin orta-
sında, dalgalanan sularla birlikte yavaşça inip kalkıyordu.
Kaptan Beard, demir parmaklıkların üzerinde saatlerdir
kımıltısız ve suskun oturuyordu, fakat artık yavaşça aya-
ğa kalkmış, önümüzden geçip mizana direğinin yelken-
lerine doğru ilerliyordu. Kaptan Nash seslendi: 'Bizimle
beraber gelin! Çabuk olun. Gemide posta torbaları var.
Sizi ve filikalarınızı Singapur'a götürelim.'

'Teşekkürler! Hayır!' dedi bizim kaptan. 'Geminin
battığını görmemiz lazım.'

'Daha fazla bekleyemem,' diye bağırdı öteki de.
'Postalar, gecikmeye gelmez, biliyorsunuz.'

'Tabii! Tabii! Biz böyle iyiyiz.'

'Pekâlâ! Singapur'a vardığımda durumunuzu bildi-
receğim... Hoşça kalın!'

Kaptan el salladı. Tayfalarımız bohçalarını, çantala-

rını sessizce yere bıraktılar. Buharlı gemi önümüzde ilerledi ve ışık çemberinin ötesine geçip hiddetle yanan ateşin kamufle ettiği görüş alanımızdan bir çırpıda çıkarak gözden yitti. O anda, Doğu'yu ilk kez küçük bir filikanın kumandanı olarak göreceğimi anladım. Öyle olsun bakalım, diye düşündüm; yaşlı gemimizin sadakatini de yabana atmamak gerekirdi. Onun batışını görmemiz lazımdı. Ah, gençliğin ihtişamı! Gençliğin ateşi, yanan geminin alevlerinden daha göz kamaştırıcı; geniş yeryüzünün üzerinde sihirli ışıklar saçıyor, cesaretle gökyüzüne sığıyor; ancak zamanın, denizden daha zalim daha merhametsiz daha amansız bastırıp yok edebileceği – ve yanan geminin alevleri gibi zifiri karanlıkla kuşatılmış gençlik.

Yaşlı kaptanımız kendine has nazik ve inatçı üslubuyla, sigortacılar için gemi teçhizatını elimizden geldiğince yangından kurtarmanın görevimizin bir parçası olduğunu hatırlatıp bizi uyardı. Böylece, geminin baş tarafı alevler içinde yanıp bize bol bol ışık sağlarken, biz de kıç tarafta çalışmaya koyulduk. Sürüyle işe yaramaz eşya ve çöpü kaldırıp attık. Yangından neleri kurtarmamıştık? Manasızca çok sayıda vidayla tutturulmuş ve neredeyse hayatıma mal olan bir barometre: Birden üzerime bir duman bulutu hücum etti ve tam zamanında oradan uzaklaştım. Çeşitli erzak, yelken bezlerinin civataları ve rodalar halinde sarılmış halatların bulunduğu pupa bir denizcilik pazarını andırıyordu ve ayrıca filikalar da küpeştelerine kadar ıvır zıvır eşyalarla doluydu. Yaşlı reisin, kaptan olarak çıktığı ilk seferde yanına mümkün olduğunca çok şey almak istediğini düşünüyordu insan. Kaptanın çıtı çıkmıyordu; ama belli ki dengesi bozulmuştu. İnanabiliyor musunuz? Büyük filikaya binerken eski bir akım kablosuyla bir tonoz demiri almak istemişti yanına. Biz de hürmeten, 'Peki efendim, peki,' dedik ve gizlice eşyaları gemiden denize salıverdik. Ağır

ilaç sandığı, iki torba kavrulmamış yeşil kahve çekirdeği, tenekeler dolusu boya –düşünün, boya!– ve daha bir sürü şey denizi boyladı. Ardından yanıma iki tayfa alıp filikaları istifleme ve gemiden ayrılmamızın uygun olacağı zamana kadar onları denize indirmeye hazır hale getirmem emredildi.

Her şeyi düzgünce yerleştirdik, kaptanın idare edeceği büyük filikanın direğini iskaçaya oturttuk, bir anlığına oturup dinlendiğim için hiç de pişman değildim. Yüzüm sanki uyuşmuştu, kollarım ve bacaklarım kırılmışçasına sızlıyordu. Tüm kaburgalarımı hissedebiliyordum ve omurgamın çarpıldığına yemin edebilirdim. Kış tarafta hazır filikalar koyu gölgelerin arasında yatıyordu ve çepeçevre etrafımı kuşatan denizi ateşin aydınlığında görebiliyordum. Baş taraftan dimdik havaya yükselen alevler hiddetle parlıyor, aynı anda pır pır çırpın yüzlerce kanat gibi, şimşek gürlemesi gibi sesler çıkarıyordu. Çatırtılar, patlama sesleri işitiliyordu ve insanoğlunun sorunlarla, sızdıran gemilerle ve yanan gemilerle boğuşacağı bir dünyaya gelişi gibi koni biçimindeki alevlerin arasından kıvılcımlar havaya fırlıyordu.¹

Beni endişelendiren şey, dalgaların üzerine ve sadece bir nefes gibi esen hafif rüzgârda bordası üzerinde yan yatmış geminin güvenli kış tarafındaki filikaların sabit durmayıp o her zamanki dik kafalılıklarıyla, inatla su hattına kadar uzayan kavisli kısmın altına kayıp hattın yanı sıra sallanmalarıydı. Bir yandan gemi, üzerlerine doğru yatıp onları ezerken, tehlikeli bir biçimde sağa sola savrulup alevlere yaklaşıyorlardı ve elbette direklerin her an devrilme tehlikesi de her zaman mevcuttu. Ben ve iki sandalcım, küreklerle ve tekne kancalarıyla,

1. Eski Ahit, "Eyüp", 5:7. (Y.N.)

filikaları elimizden geldiğince alevlerden uzak tutmaya çalışıyorduk; fakat sürekli bununla uğraşmak insanı çileden çıkarıyordu, zira gemiyi derhal terk etmemek için hiçbir neden yoktu. Gemidekileri göremiyorduk ve gecikmeye neyin sebep olduğunu da anlayamıyorduk. Sandalcılar küfürler mırıldanıyordu ve ben, sadece kendi payıma düşen işlerle değil, her an çabalamaktan vazgeçmeye ve işleri olurluna bırakmaya meyilli iki adamla baş etmek zorundaydım.

En nihayet, 'Her şey hazır,' diye seslendim ve biri şöyle bir baktı. 'Biz burada hazırız,' dedim. Bize doğru bakan baş kayboldu ve çok geçmeden yeniden ortaya çıktı. Kaptan, tamam, dedi efendim ve filikaları gemiden mümkün oldukça uzakta tutmamızı istedi.'

Aradan yarım saat geçti. Birden ürkütücü bir gürültüyle birlikte bir zincir çınlaması, ıslık gibi tıslayan bir su sesi işitildi ve milyonlarca kıvılcım havaya saçılarak, geminin üzerinde hafifçe meyilli duran titrek duman sütununun içine doluştu. Çapayı kaldıran kirişler yanıp kül olmuştu ve sıcaktan kor gibi kızıllaşmış iki çapa denizin dibini boylarken, yüz kulaç uzunluğunda, kor gibi kızıllaşmış zincirleri de koparıp peşinden dibe sürüklemişti. Gemi titredi, alev kütlesi çökmeye hazırmış gibi dalgalandı ve pruva babafingo direği devrildi. Devrilirken de ateşten bir ok gibi hızla aşağıya indi ve ânında, filikaların bir kürek boyu uzağında havaya sıçrayarak, ateşle aydınlanmış denizin üstüne düşüp suların üzerinde kapkara ve sessiz süzölmeye başladı. Yeniden güverteye seslendim. Bir süre sonra, sesi umulmadık bir biçimde neşeli ve sanki ağzı kapalıyken konuşmaya çalışıyormuşçasına boğuk çıkan bir adam, 'Hemen geliyoruz efendim,' diye haber verip ortadan kayboldu. Uzun bir süre boyunca ateşin harıl harıl yanma sesinden başka bir şey işitmedim. Ayrıca ıslık sesleri de geliyordu kulağa. Filikalar ha-

vaya sıcıyor, bağlama halatlarını çekiştiriyor, neşeyle birbirlerine doğru hamlediyor, kenarları birbirine çarpıyor ya da bizim yaptığımız gibi, geminin bordasına doğru grup halinde sallanıyorlardı. Daha fazla dayanamadım ve bir halata sarılıp pupanın üzerine tırmandım.

Ortalık gündüz gibi aydınlıktı. Yukarıya çıkıp bir ateş tabakasıyla karşı karşıya kalmak dehşet vericiydi ve ilk başta dayanılmaz bir sıcaklık vardı. Kaptan Beard, kamarasından sürükleyip çıkardığı bir minderin üzerine kıvrılmış, bacaklarını karnına çekip bir kolunu da başının altına koymuş, alevlerin yansıyan pırıltıları, üzerinde titreşip dans ederken uyuyordu. Geri kalanlar ne ile meşguldü biliyor musunuz? Kıç tarafın sağındaki güvertede, açık bir sandığın etrafında oturmuşlar, peynir ekmek yiyip şişeden siyah bira içiyorlardı.

Başlarının üzerinde vahşice savrulan alevlerin arka planında, sürüngeleler kadar gamsız ve rahattılar ve bir grup umutsuz korsana benziyorlardı. Alevler, gözlerinin akında parıldıyor, yırtık gömleklerinden görünen beyaz tenlerinin üzerinde ışıldıyordu. Her biri, vücudunun çeşitli yerlerinde, verilen mücadelenin izlerini taşıyordu – sargılı kafalar, askıya alınmış kollar, dizin etrafına sarılmış kirli bir bez parçası. Her birinin bacaklarının arasında bir şişe ve ellerinde ise bir kalıp peynir vardı. Mahon ayağa kalktı. Kocaman, kötü şöhretli kafası, kanca gibi burnu, uzun beyaz sakalı ve elinde tuttuğu tıpası açılmamış şişe ile, şiddet ve vahşetin ortasında cümbüş yapıp eğlenen, eski zamanların o gözü kara korsanlarını andırıyordu. ‘Gemideki son yemek,’ dedi ciddi bir tavırla. ‘Bütün gün hiçbir şey yemedik ve tüm bunları geride bırakmanın faydası yoktu.’ Elindeki şişeyi fırlattı ve uyuyan kaptanı işaret ederek, ‘Boğazından bir şey geçmediğini söyledi ve ben de onu yatırdım,’ dedi. Ben gözlerimi dikmiş bakarken, o da, ‘Bilmem farkında mısın genç adam,

ihtiyar günlerdir doğru dürüst uyumadı ve filikalarda da bizi pek uyku tutmayacak,' diye sürdürdü konuşmasını. Ben de, 'Eğer biraz daha sallanmaya devam ederseniz yakında filika diye bir şey kalmayacak,' dedim öfkeli bir ifadeyle. Kaptanın yanına gidip onu omzundan sarstım. Nihayet gözlerini açtı ama kıpırdamadı. Usulca, 'Ayrılma zamanı geldi efendim,' dedim.

Kaptan büyük bir zahmetle kalktı, alevlere, geminin etrafında pırıldayan ama daha ötelerde karanlık sulardan ibaret denize; Erebus¹ kadar karanlık bir gökyüzünde, ince bir duman perdesinin arasından, donuk, belli belirsiz ışıyan yıldızlara baktı.

'İlk önce gençler,' dedi.

Ve elinin tersiyle ağzını silen tayfalardan biri ayağa kalktı, kış küpeştesine tırmandı ve ortadan kayboldu. Diğerleri onu takip etti. Bir tanesi, tam gemiden inerken aniden şişesini kafaya dikip boşaltmak için durdu ve kolunu var gücüyle sallayarak şişeyi ateşe savurdu. 'Al bunu!' diye haykırdı.

Teselli edilmesi mümkün olmayan kaptan, sallanıp oyalanıyordu. Kumanda ettiği ilk gemisiyle hasbıhal edip vedalaşması için onu bir süreç yalnız bıraktık. Sonra ben tekrar gemiye çıktım ve en nihayet onu oradan uzaklaştırdım. Zaman gelmişti. Pupanın demir parmaklıkları dokunamayacak kadar ısınmıştı.

Ardından büyük filikayı tutan bağlama halatları kesildi ve birbirine bağlanmış üç filika denize açılıp gemiden uzaklaştı. Patlamadan tam on altı saat sonra gemiyi terk etmiştik. Mahon ikinci filikanın kumandasını üstlenmiş ve ben de 14 ayaklık en küçük filikanın sorumluluğunu üstlenmiştim. Büyük filika çoğumuzu alırdı ama

1. Yunan mitolojisinde yer altı karanlığını simgeler. (Ç.N.)

kaptan –sigortacılar için– mümkün olduğunca çok eşya kurtarmamız gerektiğini söyledi ve böylece ben de ilk komuta sorumluluğumu almış oldum. Yanımda iki tayfa, bir torba peksimet, birkaç teneke kutu et ve küçük bir fıçı dolusu su vardı. Büyük filikanın yakınında seyretmem emredilmişti; böylece, havanın kötüye gitmesi halinde oraya geçebilecektik.

Ve biliyor musunuz aklımdan ne geçti? Mümkün olan en kısa zamanda gruptan ayrılmak. İlk komutamda tamamen tek başıma olmayı istiyordum. Eğer bağımsız seyretme şansı varsa grup halinde yolculuk yapmayacaktım. Karaya tek başıma çıkacaktım. Diğer filikaların önüne geçecektim. Gençlik! Tamamen gençlik! Aptal, cezbedici, güzel gençlik.

Fakat hemen ayrılmadık oradan. Geminin battığını görmeliydik. Dolayısıyla o gece filikalar dalgaların üzerinde inip kalkarak civarda gezindi. Tayfalar uyukladı, uyan-
dı, iç geçirdi, sızlandı. Ben ise yanan gemiyi seyrettim.

Judea, yeryüzü ile gökyüzünün karanlığı arasında, alevlerin kan kırmızısı ışık oyunları ile parlayan mor denizin ısıltılı ve tekinsiz sularının üzerinde vahşice yanıyordu. Büyük ve parlak bir alev, devasa ve yalnız bir alev okyanus sularının üzerinde yükseldi ve tepesinden göklere doğru kara dumanlar hiç durmadan akarcasına tırmanmaya başladı. Denizle kuşatılmış ve yıldızların tepeden gözlediği gemi, gece vakti tutuşturulmuş, üzerinde ölülerin yakıldığı bir odun yığını misali cayır cayır, ke-
derle ve azametle yanıyordu. Görkemli bir ölüm, o yaşlı gemiyi, zorlu ve yorucu günlerinin sonunda ilahî bir lütf gibi, bir ödül, bir mükâfat gibi gelip bulmuştu. Judea'nın bitkin hayaletlerinin yıldızlara ve denize teslim olması, şanlı bir zafere tanık olmak kadar dokunaklı ve coşkuluydu. Direkler devrildiğinde şafak sökmek üzereydi ve bir an için sabırlı ve uyanık geceyi, denizin

üzerinde sessizce uzanan uçsuz bucaksız karanlıkları adeta uçuşan alevlerle dolduran bir kıvılcım patlaması ve kargaşası görüldü. Gün ısıdığında, gemi kömürleşmiş bir deniz kabuğunu andırıyordu ve hâlâ, kor haline gelmiş bir kütleyi barındıran bir duman bulutunun altında yüzüyordu.

Kürekleri çıkardık ve filikalar hizaya gelip –büyük filika önde– bir geçit töreninde ya da cenaze alayında ilerlercesine geminin kalıntılarının etrafında hareketlendi. Geminin kış tarafı boyunca kürek çekerken ince bir alev acımasızca bize doğru sıçradı ve Judea birden buharlar salıp tıslayarak baş aşağı sulara gömüldü. Sağlam kalmış kış tarafı en son battı; fakat yaldızlar gitmiş, boyaları çatlayıp soyulmuş ve geminin ilkelerini ve ismini doğan güneşe haykıracak harfler, kelimeler, ruhunu temsil eden sloganı yok olup gitmişti.

Kuzeye doğru yol aldık. Birden bir esinti çıktı ve öğle civarında tüm filikalar son bir kez bir araya geldiler. Benim filikamda direk ya da yelken yoktu; ama yedek bir kürekten direk yapmıştım ve yelken niyetine bir filika tentesi, seren niyetine de bir filika kancası çekmiştim üzerinc. Kuşku yok ki filikaya göre büyük bir direkti bu, ama arkadan gelen rüzgârla birlikte diğer iki filikayı geçebileceğimi bilmek beni tatmin ediyordu. Onları beklemek zorundaydım. Sonra hepimiz kaptanın deniz haritasına baktık ve kuru ekmek ve suyla, sohbet ederek geçiştirdiğimiz bir yemeğin ardından son talimatlarımızı aldık. Rotayı kuzeyde tutun ve mümkün olduğunca bir arada kalın gibi basit talimatlardı bunlar. ‘O eğreti direğe dikkat et Marlow,’ dedi kaptan ve ben filikasının yanından gururla geçip giderken, Mahon, o kanca burnunu büzüştürüp, ‘Eğer dikkat etmezsen o teknenle beraber denizin dibini boylayacaksın genç adam,’ diye seslendi. Hınzır ihtiyarın tekiydi. Umarım derinliklerinde uyudu-

ğu sular onu usulca, şefkatli bir ana kucağı gibi sonsuza dek bağrında sallar!

Güneş batmadan önce yağmur yüklü yoğun bulutlar epeyce ardımızda kalan diğer iki filikanın üzerinden geçti ve bir süre boyunca bu onları son görüşüm oldu. Ertesi gün küçük sandalımın dümeninin başına geçtim. Dört bir yanımda deniz ve gökyüzünden başka bir şey yoktu. Öğleden sonra, uzaklarda bir geminin üst yelkenlerini gördüm görmesine ama hiçbir şey söylemedim ve komutamdaki iki tayfa gemiyi fark etmedi bile. Anlayacağınız, o geminin memlekete doğru yol alıyor olabileceğinden korkmuştum ve Doğu'nun kapılarından geri dönmeye hiç niyetim yoktu. Rotamı Cava'ya doğru çevirmiştim. Cava da, Bangkok gibi kutsanmış bir yerdir bilirsiniz. Günlerce dümen tuttum.

Açık bir filikanın içinde bir o yana bir bu yana sallanıp sarsılmanın nasıl bir şey olduğunu size anlatmama gerek yok. Dingin suların üzerinde geceler ve günler boyu kürek çektiğimizi ve filikanın adeta büyülenmişçesine, denizle sınırlı bir ufkun çemberi içerisinde sanki kımıltısız durduğunu hatırlıyorum. Sıcağı, bizi can havliyle durmadan filikaya dolan suyu boşaltmak zorunda bırakan ama bir yandan da su fiçılarımızı dolduran sağanak yağışları ve ağzım sanki kömür tozu yutmuşum gibi kurumuş halde, kumanda ettiğim filikayı köpüren dalgaların üzerinde tutmak için on altı saat boyunca durmadan kış tarafta kürek çektiğimi hatırlıyorum. O zamana dek, ne kadar iyi bir adam olduğumu bilmiyordum. Emirindeki iki tayfanın asık suratlarını, omuzları düşük, karamsar hallerini hatırlıyorum ve gençliğimi ve bir daha asla geri gelmeyecek o hissi hatırlıyorum. Sonsuza kadar dayanabileceğime, denizden, yeryüzünden ve tüm erkeklerden daha kalıcı olabileceğime dair o his; bizi ayartıp hazza, tehlikelere, aşka çağırان ve boş yere çabalama-

ya sevk eden, ölüme götüren o aldatıcı his; gücün beraberinde getirdiği üstün inanç, bir avuç tozun içinde yaşamın ateşi, her geçen yıl, sönükleşen, giderek soğuyan, küçülen ve erkenden, yaşamın kendisinden önce tükenen yürekteki şevk ve coşku.

İşte Doğu'yu böyle görüyorum. Gizli yerlerini gördüm ve ruhunun derinliklerini yokladım; fakat şimdi Doğu'yu her zaman küçük bir tekneden görüyorum; sabahları uzaklarda, masmavi göze çarpan yüksek dağların silueti, öğle vakti belli belirsiz bir sise, günbatımında ise sarp ve pürüzlü, mor bir duvara dönüşüyor. Elimde kürekleri, gözlerimde yanıp kavrulan mavi denizin görüntüsünü hissediyorum. Ve bir körfez görüyorum, geniş bir körfez; cam gibi pürüzsüz, buz gibi parlak, karanlıkta ışıldıyor. Uzaklarda, yumuşak ve ılık gecenin bastırduğu kara parçası üzerinde kırmızı bir ışık yanıyor. Sızlayan kollarla küreklere asıldık ve aniden bir esinti, cılız, ılık ve ıtırılı ormanların yeni açan çiçeklerinden yayılan tuhaf kokularla yüklü bir esinti, durgun gecenin içinden çıkıp geldi – Doğu'nun yüzüme vuran ilk rüzgâr iniltisi. O ânı hiçbir zaman unutamam. Bir büyü, gizemli hazzın kullaklara fısıldanmış vaadi gibi elle tutulmaz, insanı kendine esir eden bir his.

On bir saattir nöbetleşe kürek çekiyorduk. İki kişi kürek çekiyor ve dinlenme sırası gelen, dümen yekesinde oturuyordu. O körfezde gözümüze çarpan ve küçük bir sahil limanından yayıldığını tahmin ettiğimiz kırmızı ışığa doğru ilerliyorduk. Garip biçimli, kış tarafı yüksek, demirlemiş iki geminin yanından geçtik ve artık iyice sönükleşen ışığa yaklaşarak, filikanın burnunu denize çıkıntı yapan büyük bir yük iskelesinin ucuna doğru çevirdik. Yorgunluktan burnumuzun ucunu görecektik halimiz kalmamıştı. Tayfalar kürekleri bıraktılar ve filikanın oturma tahtasından birer ceset gibi aşağıya düştüler. Pa-

lamarı bir tümseğin üzerine sıkıca bağladım. Bir akıntı gelip kıyıda hafifçe dalgalandı. Kıyının loşluğuna büyük kitleler halinde, öbek öbek yayılmış devasa, yoğun ve muhtemelen fantastik şekillerdeki bitki örtüsünden kokular geliyordu. Altlarında yarım daire biçiminde uzanan kumsal hayal meyal parlıyordu. Tek bir ışık, bir kıpırtı ya da ses yoktu. Bir çiçek gibi kokan, ölüm gibi sessiz, bir mezar kadar karanlık Doğu, bütün gizemiyle karşılıyordu beni.

Kelimelerle ifade edilemeyecek kadar büyük bir yorgunluk hissederek oturdum ama bir fatih kadar coşkuluydum ve sanki çok derin ve hayati önem taşıyan bir gizemle karşı karşıya kalmış gibiydim.

Suya çarpan küreklerin şapırtısı, suyun yüzeyinde yankılanan ölçülü bir dalma sesi, kıyının sessizliğinde bir top gibi gürleyince irkilip yerimden fırladım. Bir filika, bir Avrupa filikası yanaşıyordu kıyıya. Judea, selam! diye seslendim. Cılız bir ses karşılık verdi.

Kaptanın sesiydi bu. Amiral gemisinden üç saat önde varmışım kıyıya ve ihtiyarın titrek ve yorgun sesini duyduğuma sevinmişim. 'Sen misin Marlow?' 'O iskelenin ucuna dikkat edin efendim,' diye bağırdım.

Kaptan ihtiyatla yaklaştı ve sigortacılar için gemiden kurtardığı derinlik ölçen iskandil kordonuyla yavaşlayıp durdu. Ben de palamar halatını çözüp yanına yanaşım. Kaptan, bitap düşmüş vaziyette, çiy damlacıklarıyla ıslanmış, ellerini kucağında kenetlemiş, kış tarafta oturuyordu. Filikasındaki adamlar halen uyuyorlardı. 'Korkunç bir yolculuk yaptım,' diye mırıldandı. 'Mahon arkadan geliyor – çok uzakta değil.' Sanki toprağı uyan-dırmaktan çekiniyormuşçasına fısıltılarla konuşuyorduk. Tayfalar ise ne top atılsa ne de yıldırımlar gürleyip zلزle olsa uyanacak gibi değillerdi.

Konuşurken ve etrafımıza bakınırken, gecenin ka-

ranlığında, sahilden uzakta seyreden parlak bir ışık çarp-
tı gözüme. 'Körfezden geçen buharlı bir gemi var,' de-
dim. Aslında geçmiyor, körfeze giriyordu bu gemi; hatta
yakınımıza kadar gelip demirledi. 'Umarım,' dedi yaşlı
kaptan, 'bir İngiliz gemisi olup olmadığını öğrenirsin.
Belki de bir yerlere kadar yolculuk edebiliriz onlarla.'
Kaptan gergin ve endişeli görünüyordu. Bunun üzerine
adamlarımdan birini yumruklayıp tekmeleyerek uyur-
gezer vaziyette de olsa harekete geçirdim, eline bir kü-
rek verip diğer küreği de ben aldım ve buharlı geminin
ışıklarına doğru asıldık küreklere.

Gemiden fısıltılar duyuluyor, makine odasının ma-
deni tangırtıları yankılanıyor, güvertesinden ayak sesleri
geliyordu. Yuvarlak lombar kapakları, büyümüş gözbe-
bekleri gibi parlıyordu. Geminin içinde bir oraya bir bu-
raya hareket eden karaltılar göze çarpıyordu ve köprü
üstünde hayal meyal, bir gölge gibi görünen bir adam
vardı. Kürek seslerimizi işitti.

Ve sonra, daha ben dudaklarımı açamadan, Doğu,
bana bir Batılı sesiyle konuştu. Bir kelime sağanağı, esra-
rengiz, kaçınılmaz bir sessizliğin içine döküldü; tuhaf,
öfkeli sözcükler, düzgün İngilizcenin kelimeleri ve hatta
tam cümleleriyle karışmış, daha alışılmış ama daha da
şaşırtıcı. Bu ses hiddetle küfredip lanet okuyor, körfezin
o muazzam sessizliğini ve huzurunu çirkin sözlerle yay-
lım ateşine tutarak delik deşik ediyordu. Bana, Domuz,
diyerek konuşmaya başlayan bu ses, ağza alınmaz İngiliz-
ce sıfatlarla küfrün şiddetini giderek artırdı. Köprü üs-
tünde duran adam iki ayrı lisanda yüksek sesle, sinirden
köpürerek veryansın ediyor ve öfkesini öyle büyük bir
içtenlikle dışa vuruyordu ki, neredeyse bir şekilde evre-
nin uyum ve huzurunu bozacak bir günah işlediğime ka-
naat getirecektim. Onu güçbela seçebiliyordum, ama her
an bir sinir krizi geçireceğini düşünmeye başlamıştım.

Birden durdu. Bir yunus gibi homurtular çıkarıp burnundan soluduğunu duyabiliyordum.

‘Rica etsem söyler misiniz, bu buharlı geminin ismi nedir?’ dedim.

‘Ha? Ne bu? Sen de kimsin?’

‘Denizde yanan bir İngiliz yelkenlisinin kazazedelerindenim. Buraya bu gece vardık. İkinci kaptanı. Kaptan büyük filikada ve bir yerlere kadar sizinle yolculuk yapıp yapamayacağımızı merak ediyor.’

‘Aman Tanrım! Şöyle söyleyeyim... Gemimizin adı Celestial ve Singapur’dan eve dönüş yolculuğuna çıkacağız. Ben sabah olunca kaptanınızla konuşurum, kararlaştırırız... ve... az önce söylediklerimi duydunuz mu?’

‘Sanırım bütün körfez duydu.’

‘Sizi bir kıyı teknesi sandım. Bakın, bu kahrolası tembel, hergele bekçi yine uyuyakaldı – lanet olsun ona. Işık söndü ve ben neredeyse şu Tanrı’nın cezası iskelenin ucuna bindiriyordum. Üçtür bana aynı oyunu oynuyor o hergele. Sorarım sana, kim buna tahammül edebilir? İnsanın aklını oynatması işten değil. Onu şikâyet edeceğim... Bölge amiri yardımcısının¹ o herifi sepetlemesini sağlamazsam!.. Bak, gördün mü, ışık filan yok. Yanmıyor değil mi? Işığın yanmadığına sen de tanık oldun işte. Kırmızı bir ışık olacaktı...’

‘Bir ışık vardı,’ dedim kibarca.

‘Ama şimdi sönmüş be adam, görmüyor musun! Böyle konuşmanın ne faydası var? Işığın yanmadığını sen de görebiliyorsun değil mi? Eğer kıymetli bir buharlı gemiyi bu Tanrı’nın unuttuğu sahil boyunca yüzdürecek sen bir ışık olmasını istersin. Bu rıhtımın bir ucundan öbür ucuna kadar kovalayıp tekmeleyeceğim o alçak herifi. Bak görürsün. Tekmeyi basmazsam...’

1. Bölge amiri: İngiliz kolonilerinde bir bölge ya da şehrin en yüksek idari makamındaki yetkili. (Ç.N.)

‘Peki, bizi geminize alacağınızı söyleyebilir miyim kaptanıma?’ diye böldüm lafını.

‘Evet, alacağım sizi. İyi geceler,’ dedi terslercesine.

Geriye döndüm, filikanın palamarını yeniden bir mendireğe sıkıca bağladım ve nihayet yatıp uyudum. Doğu’nun sessizliğiyle yüzleşmiştim. Dillerinden bazılarından ışıtmıştim. Fakat yeniden gözlerimi açtığımda sessizlik asla bozulmamış gibi bütünlüğünü koruyordu. Bir ışık selinin içinde yatıyordum ve gökyüzü daha önce asla bu kadar uzak, böylesine yüksek görünmemişti gözümce. Gözlerimi açıp kımıldamadan yattım.

Ve sonra Doğu’nun adamlarını gördüm – bana bakıyorlardı. İskele bir ucundan ötekine kadar insanlarla doluydu. Esmer, bronzlaşmış, sarı yüzler, siyah gözler, Doğulu bir kalabalığın renklerini ve ışıltısını gördüm. Tüm o insanlar mırıldanmadan, iç geçirmeden, kımıldamadan gözlerini dikmiş bakıyorlardı. Filikalara, uyuyan adamlara, gece vakti denizden kendilerine gelmiş bu misafirlere bakıyorlardı. Hiçbir şey kımıldamıyordu. Palmiyelerin yaprakları gökyüzünden ibaret bir fonun önünde hareketsiz duruyordu. Kıyı boyunca tek bir ağaç dalı bile oynamıyor ve kuytadaki evlerin kahverengi çatıları, yeşil yaprakların, ağır metallerden dövülmüş gibi parlayan, kımıltısız ve büyük yaprakları arasından gizlice bakıyordu. Kadim denizcilerin Doğusu işte böylesine eski, böylesine gizemli, göz alıcı ve hüznünlüydü; yaşayan ve değişmeyen, tehlikelerle ve vaatlerle dolu bir yer. Ve Doğu’nun adamları işte bunlardı. Birden doğruldum. Kalabalığın bir ucundan diğerine bir hareketlenme oldu, başları birbiri ardına kımıldattı, vücutları salladı, iskele boyunca suyun üzerinde dalga dalga yayıldı, toprağın üzerinde bir rüzgâr gibi esti ve yeniden duruldu. Şimdi gözümün önünde canlanıyor – geniş bir alana yayılmış körfez, pırıldayan kumlar, uçsuz bucaksız ve envai çeşit yeşilin zenginliği, bir düşler denizi kadar mavi deniz,

dikkatle bakan yüzler kalabalığı, canlı renklerin alev gibi parlaması ve bunları olduğu gibi yansıtan su, kıyının kıvrımları, iskele, kış tarafı yüksek, garip biçimli gemi hâlâ suyun üzerinde demirlemiş duruyor ve ülkenin, insanların ve gün ışığının şiddetinden habersiz uyuyan, yorgun Batılı tayfaları taşıyan üç filika. Filikaların oturma tahtalarının sağına soluna dağılmış, taban tahtalarının üzerine kıvrılmış, bir ölü kadar tasasız uyuyan adamlar. Büyük filikanın kış tarafında arkasına yaslanmış yaşlı kaptanın başı, göğsünün üzerine düşmüştü ve bir daha asla uyamayacak gibi bir hali vardı. Daha ötede, Mahon suratını gökyüzüne çevirmiş, uzun beyaz sakalı, sanki dümen yekesinde otururken vurulmuş gibi göğsünün üzerinc yayılmıştı ve filikanın baş tarafında bohça gibi kıvrılmış bir adam, her iki koluyla baş bodoslamasına sarılmış, yanğını ise küpeşteye dayamış uyuyordu. Doğu hiçbir ses çıkarmadan bakıyordu onlara.

O zamandan beri Doğu'nun cazibesini, büyüsunü bilirim: gizemli kıyılarını, durgun suyunu, üzerinde sinsi bir Nemesis'in¹ pusuya yattığı, takip ettiği, bilgelikleriyle, bilgileriyle, güçleriyle gurur duyan birçok galip ırka baskın çıktığı esmer milletlerin topraklarını gördüm. Fakat benim için Doğu'nun tamamı gençliğimin o hayaliyle, genç gözlerimi açıp onu o ilk gördüğüm an ile sınırlıdır. Denizle boğuştuğum bir sırada rastladım ben ona. O zamanlar gençtim ve bana baktığını gördüm. Ondaki geriye başka bir şey kalmadı! Sadece bir an; kudretin, romantizmin, cazibe ve ihtişamın – gençliğin ânı!.. Yabancı bir kıyının üzerine bir anlığına hafifçe vuran gün ışığı, unutulmayacak bir dönem, iç çekip vedalaşma zamanı! – Gece – Hoşça kal!..”

1. Antik Yunan mitolojisinde intikam ve cezalandırma tanrıçası; ayrıca ezeli düşman anlamında kullanılır. (Ç.N.)

İçkisinden bir yudum aldı.

“Ah! Eski güzel günler, eski güzel günler. Gençlik ve deniz. İhtişam ve deniz! Güzel, güçlü deniz, tuzlu, amansız, sana bir an fısıldarken bir de bakmışsın kükreyen ve nefesini kesen deniz.”

Tekrar içti.

“Şüphesiz bu harika bir şey. Sanırım bu deniz, sadece deniz – yoksa sadece gençlik mi? Kim bilir? Fakat sizler – hepiniz yaşamdan bir şeyler elde ettiniz: para, aşk –karada her ne elde edilirse onlar işte– ve söyleyin bana, en iyi zamanlarımız, gençliğimizde denizde geçirdiğimiz, bize sadece sert darbeler indiren ve ara sıra gücümüzü hissetme fırsatı veren denizin üzerinde genç ve çulsuz olduğumuz dönemler değil miydi?”

Hepimiz ona bakıp başımızı salladık: finans danışmanı, muhasebeci, hukukçu, hepimizin çizgilerle dolu, kırışık, çaba ve emeğin, aldatmacaların, başarının ve aşkın izlerini taşıyan yüzlerimizi durgun, kahverengi bir suyun yüzeyi gibi yansıtan cilalı masanın etrafında oturmuş, Marlow’u onaylayıp başımızı salladık. Yorgun gözlerimiz hâlâ ve hiç durmadan yaşamdan bir şeyler elde etme hevesiyle bakıyor; halbuki umulan ve beklenen, bir iç çekişle, göz açıp kapayıncaya dek, gençlikle, güçle, hayallerin büyüğü ve cazibesıyla birlikte çoktan gitmişti.

GİZLİ ORTAK

I

Sağ yanımda, yarıya kadar suya batmış bambu çitlerden ibaret gizemli bir sistemi andıran, tropik balıkların yaşadığı ve avlanıldığı alanları çetrefilli bir şekilde bölüp ayırmış ve sanki artık okyanusun öte yanına gitmiş –zira göz alabildiğine uzanan bir alanda insanlara ait tek bir yerleşim yeri ya da meskenin izine rastlanmıyordu– göçebe bir kabile ya da balıkçılar tarafından terk edilmiş gibi tuhaf biçimlerde duran sıra sıra bitki sıırıkları vardı; sol yanda ise taş duvarların, kulelerin ve beton sığınakların yıkıntılarını akla getiren ve sanki katı bir yüzeye sahipmiş gibi ayaklarımın altında durgun ve sabit uzanan, mavi denize temellerini atmış bir grup çorak adacık vardı; batıya doğru giden güneşten yayılan ışınların izlediği yol bile, algılanması mümkün olmayan bir dalgalanmanın belirtisi olan o hareketli ışıltıdan yoksun, pürüzsüzce parlıyordu. Gemimizi az önce suyun üzerindeki çakıllı kum setinin dışında demirlemiş halde bırakan römorköre son bir kez bakmak için başımı döndürdüğümde, muazzam gökkubbe altında biteviye uzanan kıyının, yarı kahverengi yarı mavi tek katlı bir zemin halinde, kusursuz ve sınırları belirsiz bir yakınlıkla bir kenarından diğerine durgun denizle birleştiği düz çizgisini gördüm. Kara ile denizi birleştiren bu kusursuz çiz-

gideki tek gediğin her iki yanında bulunan ve denizdeki adacıklar kadar silik ve önemsiz olan iki küçük ağaç kümesi, eve dönüş yolculuğumuzun ilk hazırlık aşamasında henüz ardımızda bıraktığımız Chao Phraya Nehri'nin¹ ağzını işaret ediyordu; denizden çok daha uzakta, karanın iç kısımlarında daha büyük ve daha yükseklerde bir ağaç kitlesini barındıran ve Paknam Pagoda'yı² kuşatan koruluk da, biteviye uzanan ufku boş yere tarayıp keşfetmeye çalışmaktan sıkılan gözlerin dinlenebileceği tek yerdi. Sağda solda, etrafa saçılmış gümüş parçaları gibi göze çarpan pırıltılar, büyük nehrin dönemeçlerini mimliyordu; bu dönemeçlerin en yakınında, kum setinin hemen içerisindeki kıvrımın üzerinde buharlar salarak karanın içlerine doğru ilerleyen römorkör, kayıtsız ve hissiz yeryüzü hiçbir çaba sarf etmeden ve kılını bile kıpırdatmadan sanki onu yutmuş gibi gövdesi, bacası ve direkleriyle görüş alanımdan çıktı. Gözlerim, römorkörün bacasından yayılan, bir oraya bir buraya salınan, düzlüğün ve nehrin dolambaçlı kıvrımlarının üzerinde dolanan ve en nihayet büyük tapınağın gönye biçimindeki tepeciğinin ardında tamamen gözden yitene kadar giderek daha çok silikleşen ve uzaklaşan ince duman bulutunu takip etti. Ve sonra, Siyam Körfezi'nin başında demirlemiş gemimle baş başa kaldım.

Gemi, uzun bir yolculuğun başlangıç noktasında, muazzam bir dinginliğin ortasında kımıltısız duruyor, batan güneş, serenlerinin gölgelerini doğuya doğru fırlatırcasına uzatıyordu. O an gemi güvertelerinin üzerinde benden başka kimse yoktu. Gemide çıt çıkmıyordu ve

1. Bangkok'un güneyinde, Siyam (günümüzde Tayland) Körfezi'ne akan, Tayland'ın en önemli nehri. (Ç.N.)

2. XVIII. yüzyılın başlarında kraliyet ailesinin emriyle inşa edilen ve "Nehrin Tapınağı" olarak anılan tapınak. (Ç.N.)

etrafımızda hiçbir şey kıpırdamıyor, hiçbir şey yaşamıyordu. Suyun üzerinde bir sandal, havada bir kuş, gökyüzünde tek bir bulut bile yoktu. Uzun bir seyahatin eşiğindeki bu rüzgârsız mola sırasında, uzun ve çetin bir girişim için sağlığımızı ve dayanıklılığımızı ölçüyorduk sanki; her ikimizin de mevcudiyetinin tayin edilmiş görevi, tüm insanların gözlerinden uzakta, sadece gökyüzü ve denizin tanıklığında ve hakemliğinde yerine getirilmeliydi.

Havada, insanın gözünü alan bir parlaklık olmalıydı, çünkü etrafı tarayan gözlerim, adacıkların en büyüğünün en yüksek tepesinin ötesinde bu kusursuz yalnızlığın görkemini bozan bir şey olduğunu ancak güneş bizi terk etmeden hemen önce fark etti. Karanlığın gelgit akıntısı hızla kabardı; tropik bölgelerin o aniden bastıran gecesiyle birlikte, yıldızlar loş yeryüzünün üzerinde bir arı sürüsü gibi ortaya çıktı; ben ise elimi, güvenilir bir dostun omzuna dayar gibi hafifçe geminin küpeştesine dayamış hâlâ oyalanıyordum. Fakat yığınla gök cismi bana yukarıdan bakarken, gemiyle sessizce paylaştığım tüm o düşüncelerin verdiği huzur bir daha geri gelmek üzere gitmişti. Ayrıca şimdi birtakım rahatsız edici ses'ler de işitiliyordu – konuşmalar, ayak sesleri; kamarot ana güverte boyunca hızlı adımlarla, işi başından aşkın bir havada yürüdü; kış güvertesinin altında bir el çanı telaşla çınladı...

İkinci ve üçüncü kaptanlarımı, aydınlık güverte kamarasında, yemek masasının yanında beni beklerken buldum. Derhal sofraya oturduk ve ikinci kaptana yardım ederken şöyle dedim:

“Adaların arasında bir geminin demirlemiş olduğunun farkında mısınız? Güneş batarken tepenin üzerinde direklerinin ucunu gördüm.”

Favorilerden neredeyse görünmeyen yüzünü aniden kaldırıp saf saf bakarken, o her zamanki hayret ifadeleri

döküldü ağzından: “Tanrı korusun! Demeyin yahu! Ciddi misiniz efendim?”

Üçüncü kaptanım ise tombul yanaklı, sessiz, genç bir adamdı. Onun yaşında birinden beklenilmeyecek kadar ağırbaşlı olduğunu düşünüyordum; fakat onunla göz göze gelirken dudaklarının hafifçe titreyip kıpırdadığını sezdim. Hemen bakışlarımı yere çevirdim. Gemimde küçümseyici, alaycı bir dudak bükmeyi teşvik etmeye hiç niyetim yoktu. Zabitlerimi pek az tanıdığımı da belirtmem lazım. Benim dışımda kimse için pek de önem taşımayan bazı olayların neticesinde, ancak iki hafta önce kaptanlık görevine atanmıştım. Baş taraftaki tayfaların çoğunu da pek tanı mıyordum. Tüm bu insanlar aşağı yukarı on sekiz aydır bir aradaydılar ve gemide yabancı konumunda olan bir tek ben vardım. İleride bahsi geçecek konularla ilişkisi olduğu için bundan söz ediyorum. Fakat en yoğunu; gemiye karşı duyduğum yabancılık hissiydi. Ve eğer gerçekleri tüm çıplaklığıyla anlatmak gerekirse, az çok kendime de yabancıydım. Gemi-deki en genç adam (üçüncü kaptan dışında) ve en üst düzeyde sorumluluk gerektiren bir mevkide henüz hiçbir sınav vermemiş biri olarak, diğerlerinin gerekli ehliyet ve yeterliliğe sahip olduğunu varsaymaya istekli ve hazırdım. Hepsi de görevlerinin gereğini yerine getirecek düzeyde olmalıydılar; fakat her insanın gizliden gizliye kendi kişiliğiyle ilgili kafasında kurguladığı o ideal düşünceye ne kadar bağlı kalıp güvenmem gerektiğine emin değildim.

O sırada, yuvarlak gözleri ve korkunç favorileri neredeyse gözle görülür bir işbirliği yapma hevesiyle parlayan ikinci kaptan, demir atmış gemiyle ilgili bir teori geliştirmeye çalışıyordu. Kişiliğinin baskın özelliği her şeyi büyük bir içtenlik ve ciddiyetle ele almasıydı. Özen-

li ve detaycı bir düşünce tarzına sahipti. Bir hafta önce kamarasında bulduğu sefil bir akrebe kadar, karşısına her ne çıkarsa, kendi deyimiyle “kendine bir izahatını yapmak, üzerinde kafa yormak” ihtiyacı duyuyordu. O akrebin neden ve nasıl gemiye girdiği, daha karanlık ve bir akrebin daha çok tercih edeceği bir yer olan kiler yerine nasıl olup da kendi odasını tercih ettiği ve çalışma masasındaki mürekkep hokkasının içinde kendini boğmayı nasıl başardığı üzerine bir alay fikir yürütmüştü. Adaların arasındaki gemiye dair bir açıklama getirmek çok daha kolaydı; tam masadan kalkmak üzereyken, beyanatta bulundu. Hiç şüphe yok ki o gemi, bu son günlerde memleketten gelen bir gemiydi. Muhtemelen, suyun en yüksek düzeye çıktığı bahar gelgitleri dışında kum setlerini geçmek için çok fazla su çekmişti. O yüzden açık bir liman ağzında kalmak yerine birkaç gün boyunca doğal bir limana girmeyi yeğlemişti.

Birden üçüncü kaptan, biraz da boğuk çıkan sesiyle, “Evet öyle,” diye onayladı. “Altı metreden fazla su çeker o gemi. Sephora adında, yükünde kömür taşıyan bir Liverpool gemisi. Cardiff’ten buraya yüz yirmi üç gün boyunca yolculuk yaptı.”

Şaşkınlıkla ona baktık.

“Römorkörün kaptanı mektuplarınızı almak için gemiye çıktığında söylemişti bana efendim,” diye açıklama yaptı genç adam. “Öbür gün Sephora’yı nehirden yukarı çekmeyi düşünüyor.”

Üçüncü kaptan verdiği kapsamlı bilgiyle bizi şaşkına çevirdikten sonra kamaradan dışarı çıktı. İkinci kaptan ise üzgün bir sesle, “Bu delikanlının kaprislerine anlam veremediğini,” söyledi. En baştan bunları bize anlatmasına mâni olan neydi merak ediyordu doğrusu.

Tam gitmeye hazırlanırken alıkoydum onu. Son iki gün boyunca mürettebatın işi başından aşkındı ve ondan

önceki gece de pek az uyumuşlardı. Tüm tayfaların, çapa nöbetine¹ kalmadan yatmalarına göz yumması için ona talimat verirken –bir yabancı olarak– içimi bir sıkıntı basmış, olağan dışı bir şey yapıyormuş gibi hissetmiştim kendimi. Saat dokuzu kadar güvertede bizzat nöbete kalmayı önerdim. O saatte üçüncü kaptan gelip benden nöbeti devralacaktı.

“Aşçıyı ve kamarotu saat dörtte kaldıracak ve ardından seni de uyandıracak. Elbette en ufak bir rüzgâr alametinde tayfaları kaldırıp derhal yola çıkacağız,” diye bitirdim lafımı.

İkinci kaptan şaşkınlığını gizledi. “Pekâlâ efendim.” Güverte kamarasının dışına çıkınca, benim duyulmamış, garip bir davranışta bulunup beş saat boyunca çapa nöbetini üstleneceğimi bildirmek için başını üçüncü kaptanın kamarasından içeri uzattı. Üçüncü kaptanın duyduklarından kuşkulancıcasına yüksek bir sesle, “Ne? Bizzat kaptan mı?” dediğini işittim. Ardından mırıldanmalar duyuldu, bir kapı kapandı, sonra bir başka kapı daha kapandı. Birkaç dakika sonra güverteye çıktım.

Uykularımı kaçıran bu yabancılık hissi, sanki gecenin o yalnız saatlerinde hakkında hiçbir şey bilmediğim bu gemi ve pek az şey bildiğim mürettebatıyla uzlaşmayı umuyormuşum gibi yine o alışılmadık düzenlemeyi yapmaya sevk etmişti beni. İskeleye bağlanmış ve limandaki herhangi bir gemi gibi alakasız, karmakarış süprüntülerle doldurulmuş, kıyıda yaşayan alakasız insanların işgaline uğramış bu gemiyi henüz düzgün görme fırsatım olmamıştı. Şimdi, donanımı yapılmış ve denize açılmak üzere hazır beklerken, önümde uzanan ana güvertesi yıldızlar altında gözüme pek hoş gelmişti. Çok gü-

1. Tayfalardan bir ya da birkaçının, demirlemiş geminin güvertesinde gece nöbetine çıkması. (Ç.N.)

zel, çok ferah ve davetkâr bir güverteydi bu. Pupadan inip orta kısmına doğru yürürken, Malay Takımadaları'nın arasından Hint Okyanusu'na inip Atlantik Okyanusu'na çıkacağımız bu yolculuğu zihnimde canlandırıyordum. Yolculuğun tüm aşamalarına, tüm özelliklerine, açık denizlerde karşı karşıya kalacağım tüm seçeneklere aşinaydım ve her şeye hazırlıklıydım... İlk kez kaptanlık sorumluluğunu üstlenmek dışında. Fakat akılcı düşünüp geminin ve adamların diğerlerinden farklı ve denizin özellikle beni bozguna uğratacak sürprizlere gebe olması ihtimallerinin uzaklığından cesaret alıyordum.

Bu teselli edici sonuca varınca aklıma bir puro yakmak geldi ve almak için aşağıya indim. Aşağıda hiçbir hareket yoktu. Kış tarafta herkes derin bir uykuya dalmıştı. Bu ılık ve rüzgârsız gecede daha rahat edeceğimi düşünerek üzerime pijamalarımı geçirip yalınayak, dışlerimin arasında yanan bir puroyla yeniden kış güvertesine çıktım ve baş tarafa doğru yürüyünce, geminin pruvasında da derin bir sessizlik karşıladı beni. Sadece başaltının kapısından geçerken içeride uyuyan birinin derinden, usulca ve huzurlu iç geçirdiğini işittim. Ve birden, karanın huzursuzluğuyla kıyaslayınca, denizin verdiği büyük güvenden, kaygı verici hiçbir sorun yaratmayan dolaysız cazibesinden ve tek bir amaca odaklanabilmekten kaynaklanan, yalın bir manevi güzellik bahşedilmiş bir yaşam seçmiş olmaktan ötürü keyif duydum.

Pruva donanımındaki liman feneri, berrak, titreşmeyen, adeta sembolikmiş gibi duran bir alev halinde, gecenin esrarengiz gölgelerinin arasında kendinden emin ve parlak bir ışıltıyla yanıyordu. Geminin diğer yanından kış tarafa geçerken ip merdivenin bordaya asılı olduğunu gördüm; şüphe yok ki, mektuplarımızı almaya gelen römorkörün kaptanı için oraya asılmış ve gerektiği gibi tekrar gemiye geri çekilmemişti. Bu manzara canımı sık-

tı, zira ufak tefek işleri eksiksiz ve doğru yapmak disiplinin temeliydi. Sonra ikinci ve üçüncü kaptanlarıma kesin bir dille izin verdiğimi, çapa nöbetinin usulünce yerine getirilmesini ve işlerin düzgün bir şekilde halledilmesini kendi elimle engellediğimi düşündüm. İyi niyet güdülse bile gemideki görevlerin tesis edilmiş, alışlagelmış akışına müdahale etmenin akıl kârı olup olmadığını sordum kendime. Yaptığım şey garip, delibozuk biri gibi algılanmama yol açmış olabilirdi. Tanrı bilir, favorilerini saçma sapan uzatmış o ikinci kaptan benim idaremi ve davranışlarımı nasıl “izah etmiş” ve gemidekiler, yeni kaptanlarının formaliteden uzak durmasıyla ilgili ne düşünmüşlerdi. Kendi kendime içerleyip kızmıştım.

Kuşkusuz pişmanlıktan değil ama bir bakıma mekanikleşmiş bir alışkanlıkla merdiveni bizzat gemiye çekmeye giriştim. O türden bir borda merdiveni hafiftir ve gemiye çekmek basit iştir, fakat bir anda sertçe asılmamla birlikte ip uçarak gemiye geleceği yerde, beklenmedik bir silkinişle geri teperek neredeyse ayaklarımı yerden kesti. Kahretsin, bu neydi böyle? O merdivenin, yerinden bir milim kıpırdamaması karşısında donup kalmış ve o kadar afallamıştım ki, o ahmak yardımcım gibi kendi kendime bunun nedenini açıklamaya çalıştım. Elbette en nihayetinde başımı küpeşteden uzatıp baktım.

Geminin bordası, o karanlıkta bir cam gibi parlayan denizin üzerinde donuk bir gölge kuşağı oluşturuyordu. Fakat uzun ve soluk bir şeyin merdivenin hemen yanında yüzdüğünü ilk anda gördüm. Daha bir tahmin yürütmeye fırsat bulamadan, sanki çıplak bir adamın vücudundan çıkar gibi fosforlu, belli belirsiz bir ışık aniden yakamoz gibi parlayıp karanlık gökyüzünde bir an görünüp kaybolan sessiz bir yaz yıldırımını andırırcasına uyuyan suyun üzerinde titreşti. Bir an soluğum kesildi ve aşağıya baktığımda bir çift ayak, uzun bacaklar, yeşile

alan soluk bir parlaklık yayan boynuna kadar suya batmış geniş, kurşuni mavi bir sırt gözüme çarptı. Bir el, merdivenin alt basamağını kavramış halde suyun içinde yüzüyor. Başı dışında eksiksiz bir vücut. Başsız bir ceset! Puro, şaşkınlıktan açılan ağzımdan cup diye denize düştü ve suya temas ederken çıkan tıslama sesi, o mutlak sessizliğin içinde rahatlıkla duyuldu. Sanırım bu sesi duyunca suratını kaldırdı; solgun, oval biçimli yüzü, geminin bordasının suya yansıyan gölgesi içinde yüzüyordu. Fakat o anda bile, adamın siyah saçlı kafasının şeklini güçbela seçebiliyordum. Ne var ki, göğsümü sıkıştıran o berbat, tüyler ürpertici hissin geçmesine yetmişti bu görüntü. Artık haykırmanın da bir anlamı yoktu. Yalnızca yedek direğe tırmanıp geminin yanı başında yüzen o gizeme daha da yakından bakabilmek için küpeştenin üzerinden mümkün olduğunca eğildim. Adam, dinlenen bir yüzücü misali merdivene asılı vaziyette suda salınırken, her hareketiyle birlikte, ufuk çizgisinde akan o sessiz şimşeklerin pırıltısı kolları ve bacakları üzerine yansıyor; bu ışık oyununun içinde korkunç, gümüş renginde, balığa benzer bir görüntü çiziyordu. Bir balık kadar da sessizdi. Suyun içinden çıkmak için hiçbir hareket yapmıyordu. Gemiye çıkmak için hiçbir girişimde bulunmaması da anlaşılır gibi değildi. Belki de çıkmak istemiyordu ve bu ihtimali düşünmek tuhaf bir sıkıntı veriyordu insana. Söylediğim ilk kelimeler tam da bu sıkıntılı tereddüt halinin bir yansımasıydı.

Tam karşımda, suyun içinde yukarıya dönük surata bakıp sakın bir sesle, “Sorun nedir?” diye sordum.

Aynı sakinlikte bir sesle, “Kramp girdi,” diye cevap verdi. Ardından biraz da endişeli bir havada, “Bence kimseyi ağırmanıza gerek yok,” dedi.

“Birini çağırmayı düşünmüyordum zaten,” dedim.

“Güvertede yalnız mısınız?”

“Evet.”

Her nasılsa –geldiği gibi esrarengiz bir şekilde geri yüzerek– görüş alanımın dışına çıkmak için her an merdiveni bırakmak üzere olduğu izlenimine kapılmıştım. Fakat o an için, adeta denizin dibinden su yüzüne çıkmış gibi görünen bu varlık (kuşku yok ki gemiye en yakın kütle oydu) sadece saatin kaç olduğunu öğrenmek istiyordu. Ona saati söyledim. Aşağıdan bana bakıp çekingen bir tavırla, “Sanırım kaptanınız yattı değil mi?” diye sordu.

“Eminim hâlâ yatmamıştır,” dedim.

Kendi kendiyile mücadele eder gibi bir hali vardı, zira alçak bir sesle, acı acı ve kuşkuyla mırıldandığını işittim. Ardından tereddütlü bir sesle, “Neye yarar ki?” dediğini duydum.

“Bayım, bakar mısınız. Yavaşça kaptanınıza seslenebilir misiniz?”

Galiba kendimi tanıtma zamanı gelmişti artık.

“Kaptan *benim*.”

“Ulu Tanrım!” diye fısıldadığını duydum. Kollarının ve bacaklarının etrafında bir girdap gibi dönen suyun üzerinde yakamoz bir an için görünüp kayboldu. Diğer eliyle merdiveni yakaladı.

“Adım Leggatt.”

Sesi sakın ve kararlıydı. Dolu dolu, tok bir ses. Adamın temkinli ve soğukkanlı hali her nasılsa ona uyum sağlamaya sevk etmişti beni. Gayet sakın bir sesle, “İyi bir yüzücü olmalısınız,” dedim.

“Evet. Neredeyse saat dokuzdan beri suyun içindeyim. Şu anda benim açımdan mesele, bu merdiveni bırakarak, yorgunluktan bitap düşüp boğulana kadar yüzme ya da gemiye çıkmak arasında bir tercih yapmakla ilgili.”

Bunun, çaresizlik içinde yapılan bir konuşma değil,

güçlü bir maneviyatın ışığında gerçek bir seçenek olduğunu düşündüm. Bundan da anlayabileceğim kadarıyla bu genç bir adamdı; gerçekten de bu kadar belirgin sorunlarla ancak gençler karşı karşıya kalır. Fakat o sırada ben, tamamen sezgilerimle hareket ediyordum. Daha şimdiden ikimizin arasında, o sessiz, karanlık tropik denizin huzurunda, gizemli bir iletişim kurulmuştu. Ben de gençtim; yorumda bulunamayacak kadar genç. Suda-ki adam birden merdivenden yukarı tırmanmaya başladı ve ben de bir-iki parça kıyafet almak için telaşla parmaklıklardan uzaklaştım.

Kamaraya girmeden önce kıpırdamadan durdum ve merdivenlerin eşiğindeki koridora doğru kulak kabarttım. İkinci kaptanın odasının kapalı kapısının arasından hafif bir horlama sesi geliyordu. Üçüncü kaptanın kapısı aralıktı, fakat içerideki karanlıktan hiçbir ses gelmiyordu. O da gençti ve deliksiz uyuyabiliyordu. Geriye bir tek kamarot kalmıştı ama onun da kendisine seslenilmeden uyanma ihtimali yoktu. Odamdan bir pijama aldım ve güverteye geri döndüğümde denizden çıkan çıplak adamı, karanlıkta beyaz beyaz parlayarak, dirseklerini dizlerine dayamış, başını ellerinin arasına almış ana ambar kapağının üzerinde oturur halde buldum. Çabucak giyinip ıslak vücudunu benim üzerimdekilerle aynı gri çizgili desene sahip pijamaların içine sakladı ve ikizim gibi pupada beni takip etti. Birlikte kış tarafın sağına doğru, yalınayak ve sessizce yürüdük.

Pusula dolabından feneri çıkarıp yüzüne doğru kaldırarak duygusuz bir sesle, "Mesele nedir?" diye sordum. "Tatsız, tehlikeli bir iş."

Yüz hatları gayet düzgündü: biçimli bir ağız; siyah, kalın kaşlarının altında açık renkli gözler; pürüzsüz, düzgün bir alın; sakalsız; küçük, kahverengi bir bıyık ve biçimli, yuvarlak bir çene. Yüzüne doğru tuttuğum fenerin

ışığı altında onu incelerken, çok güçlü, düşünceli bir ifadesi olduğunu gördüm; yalnız kalınca zihnini kurcalayan düşüncelere dalmış bir adamın takınacağı bir yüz ifadesi gibi. Pijamalarım üzerine tam olmuştu. Taş çatlasa yirmi beş yaşında, adaleli, genç bir adam. Altdudağını beyaz, düzgün dişlerinin arasına aldı.

“Evet,” dedim, bir yandan feneri pusula dolabına geri koyarken. Sıcak, bunaltıcı tropik gecenin karanlığı yeniden başının üzerine çöküp yüzünü örttü.

“Şurada bir gemi var,” diye mırıldandı.

“Evet, biliyorum. Sephora. Bizden haberiniz var mıydı?”

“En ufak bir fikrimiz dahi yoktu. Ben o geminin ikinci kaptanıyım...” Duraksayıp cümlesini düzeltti. “İkinci *kaptanıydım* demem lazım.”

“Yaa! Bir şeyler ters mi gitti yoksa?”

“Evet. Hem de çok ters. Bir adamı öldürdüm.”

“Ne demek istiyorsun? Şimdi mi oldu bu?”

“Hayır. Yolculuk sırasında. Haftalar önce. Ümit Burnu’nun güneyinde. Bir adam derken...”

“Galeyana gelip öfkeye kapıldın,” dedim kendimden emin bir tavırla.

Benimki gibi gölgeler içindeki koyu renk kafa, soluk gri pijamalarımın üzerinden belli belirsiz sallanarak beni onaylar gibiydi. Sanki o gecenin karanlığında, karanlık, devasa bir aynanın derinlikleri içinde kendi yansımamla yüzleşmiştim.

“Conway’de yetişmiş biri için öfkelenmek hiç hoş bir şey değil,” diye mırıldandı ikizim duyulur bir sesle.

“Conway’de mi yetiştin sen?”

Sanki ürkmüş gibi, “Evet,” dedi. Ardından usulca ekledi: “Belki sen de...”

Ben de Conway’de eğitim görmüştüm; fakat ondan birkaç yaş büyük olduğumdan, o daha gemiye katılma-

dan ben ayrılmıştım. Hangi tarihlerde gemide bulundugumuzdan söz ettikten sonra bir sessizlik çöktü; birden aklıma korkunç favorilere ve “Tanrı korusun – demeyin yahu” türünden konuşmalar yapacak bir zekâ ve anlayışa sahip ikinci kaptanım geldi. İkizim şunları söyleyerek kafasından geçenlerle ilgili birtakım ipuçları verdi bana:

“Babam Norfolk’ta rahiplik yapıyor. Böyle bir suçlamayla ilgili benim bir hâkim ve jüri önüne çıkmış olduğumu düşünabiliyor musun? Ben bunun gerekli olduğunu düşünmüyorum. Cennet’ten çıkma, melek gibi insanlar var – ben öyle biri değilim. O adam ise zihninde sürekli aptalca düşünceler dolaşan, yüreği içten içe kötülükle kaynayan biriydi. Asla yaşamayı hak etmeyen o sefil iblislerden. Ne kendi görevlerini yerine getiriyor ne de başkasına çalışması için fırsat veriyordu. Ama konuşmak neye yarar! Bunun gibi öfkeyle hırlayan aşağılık itleri sen gayet iyi tanırsın...”

Sanki üzerimizdeki kıyafetler gibi deneyimlerimiz de tıpatıp aynıymışçasına hitap ediyor, medet umuyordu. Öylesine bir şahsiyetin bulaşıcı bir hastalık gibi tehlikeli olduğunu ve o gibilere yasal yollarla baskı yapılamayacağını gayet iyi biliyordum. Tıpkı, karşımda duran ikizimin adam öldürmeye meyilli bir zorba olmadığını gayet iyi bildiğim gibi. Ona ayrıntıları sormayı düşünmedim ve o da hikâyeyi birbirinden kopuk cümlelerle üstünkörü anlattı bana. Daha fazlasını duymaya ihtiyacım yoktu. Sanki diğer pijamaların içindeki adam bizzat benmişim gibi, olup biten her şeyi görüp anlamıştım.

“Akşamüzeri, hava kararırken pruva yelkenlerine camadan vurup küçülttüğümüz sırada meydana geldi olay. Pruva yelkenine camadan vurduk! Nasıl bir hava olduğunu anla artık. Geminin yüzmesi için açık bıraktığımız tek yelken; o yüzden günler boyunca nasıl hava koşullarında seyahat ettiğimizi tahmin edebilirsin sanırım. Sı-

kıntılı bir iş. Yelken ıskota halatlarıyla uğraşırken, küstahça aşağılayıp küfretti bana. Dediğim gibi, dinmek bilmeyen bu berbat havadan gına getirmiş, bitkin düşmüştüm zaten. Gemi desen haddinden fazla su çekiyor. Sanırım herif korkudan kafayı biraz sıyırmıştı. Nazikçe eleştirip paylayacak zaman değildi. Ben de dönüp bir öküz gibi yere yıktım onu. Ayağa kalkıp üzerime hamle etti. Korkunç dalgalar geminin üzerine gelirken birbirimize girdik. Bütün tayfalar dalgaların geldiğini görüp halatlara sarıldılar, fakat ben herifin boğazına çökmüştüm ve yukarıdaki adamlar, 'Dikkat edin! Dikkat edin!' diye bağırırlarken, onu bir sıçan gibi sallamaya devam ettim. Ardından sanki gök tepeme inmiş gibi bir çarpışma oldu. Köpüklü suların içine batmış ilerlerken, on dakikadan fazla bir süre boyunca üç direk, üst güvertenin ve pupanın bir kısmı dışında geminin neredeyse hiçbir yerinin görünmediğini söylüyorlar. Çapa kablolarının bağlandığı direklerin arkasında birbirimize kenetlenmiş halde bizi bulmaları bir mucizeydi. Niyetimin gayet ciddi olduğu açıktı, zira bizi yerden kaldırdıklarında hâlâ herifin boğazına sarılmış haldeydim. Suratı morarmıştı. Bu kadarı onlar için çok fazlaydı. Biz hâlâ birbirimize sarılmış, boğuşur haldeyken tayfalar bizi telaşla kışkırtma doğru sürükleyip bir yandan da çıldırmış bir grup insan gibi hep bir ağızdan, 'Adam öldürüyorlar!' diye bağırarak paldır küldür güverte kamarasına girdiler. Can havliyle dalgalarla boğuşup her an alabora olacakmış gibi suyun üzerinde uçarcasına ilerleyen gemiye bakmak bile insanın saçlarını beyazlatmaya yeterdi. Anladığım kadarıyla kaptan da mürettebatın geri kalanı gibi çılgınca bağırıp çağırmaya başlamıştı. Adamcağız bir haftadan fazladır uykudan yoksundu ve kudurmuş bir fırtınanın ayyuka çıktığı bir anda bir de böyle bir sıkıntıyla uğraşmak zorunda kalması neredeyse keçileri kaçırmaya ne-

den olmuştu. Kıymetli arkadaşlarının cesedini elimden aldıktan sonra beni gemiden denize fırlatmadıklarına şaşıyorum doğrusu. Bana dediklerine göre; bizi ayırmak için epey uğraşmışlar. Yaşlı bir hâkimle saygın bir jüriyi afallatıp dikkatlerini çekmeye yetecek kadar vahşi bir hikâye. Kendime geldiğimde ilk duyduğum şey, o sonu gelmek bilmez fırtınanın insanı delirten uğultusuydu; üzerine bir de ihtiyar reisin sesi. Ranzama dayanmış, geniş kenarlı gemici şapkasının altından dik dik bana bakıp, 'Mr. Leggatt, bir adam öldürdünüz. Artık bu geminin ikinci kaptanı sıfatıyla görev yapamazsınız,' dedi."

Sesini bastırmak için gösterdiği özen söylediklerinin kulağa tekdüze gelmesine neden oldu. Kendini dengelemek için elini kaportanın ucuna dayadı ve görebildiğim kadarıyla orada bulunduğu süre boyunca kımıldamadan durdu. Sesindeki tekdüze tonu değiştirmeden, "Sakin bir çay partisinde anlatılacak güzel, kısa bir hikâye," diyerek bitirdi lafını.

Ben de bir elimi kaportanın ucuna dayamıştım; hatırlayabildiğim kadarıyla ben de kımıldamıyordum. Bir-birimizden bir karış uzakta duruyorduk. Aklıma bizim o meşhur "Tanrı korusun – demeyin yahu," diyen ihtiyar geldi; eğer güverte merdiveninden yukarı başını uzatıp bizi görseydi, ya çift gördüğünü ya da garip bir büyü sahnesiyle karşı karşıya olduğunu düşünebilirdi: Tuhaf kaptan, dümenin yanında durmuş, boz renkli hayaletiyle usulca sohbet ediyor. Böyle bir şeyin meydana gelmesini engellemek için çok dikkatli davranıyordum. Karşımdakinin teskin edici, alçak bir sesle konuştuğunu duyuyordum.

"Babam Norfolk'ta rahiplik yapıyor," dedi. Belli ki bu önemli mevzudan bana daha önce bahsettiğini unutmuştu. Güzel bir hikâye doğrusu.

Çaktırmadan kımıldanıp, "İyisi mi, yavaş yavaş aşı-

ğıya inip benim özel kamarama geç,” dedim. İkizim benim hareketlerimi izledi; yalınayak yürürken hiç ses çıkarmadık; onu kamaraya soktum, kapıyı dikkatlice kapadım ve üçüncü kaptana seslendikten sonra nöbeti devretmek üzere güverteye geçtim.

Üçüncü kaptan bana doğru yaklaşırken, “Henüz ufukta bir rüzgâr görünmüyor,” dedim.

Boğuk, uykulu sesiyle, esnememek için kendini zor tutarak ve göstermelik bir saygıyla, “Hayır efendim. Görünmüyor hakikaten,” dedi.

“İyi işte, sadece rüzgârı kollaman yeterli. Talimatları aldın.”

“Evet efendim.”

Pupada bir-iki volta attım ve aşağıya inmeden önce, üçüncü kaptanın mizana yelkeninin ıskalarya halatlarına dirseğini dayayıp gözünü ileriye dikerek durduğunu gördüm. İkinci kaptan hâlâ hafif hafif, huzur içinde horluyordu. Güverte kamarasının lambası masanın tepesinde yanıyordu ve masanın üzerindeki vazanın içinde, gemiye erzak tedarik eden tüccarın incelik gösterip gönderdiği çiçekler yerleştirilmişti. En az önümüzdeki üç ay boyunca göreceğimiz tek çiçek bunlar olacaktı. Dümen yuvasının her iki yanında birer hevenk muz, kırıktan aşağı simetrik bir biçimde sarkıyordu. Kaptanın biri güverte kamarasında kımıldamadan, diğeri özel kamarasında kıpırtısız duran iki pijaması dışında gemideki her şey eskisi gibiydi.

Kamaramın L harfi şeklinde olduğunu belirtmeliyim. Kapısı tam köşeye denk geliyordu ve kamaranın kısa duvarına doğru açılıyordu. Sol tarafta bir kanep vardı, yatak ise sağdaydı; çalışma masam ve kronometre masası kapıya bakıyordu. Fakat kapıyı açan biri, kamaraya girmedikçe uzun duvarı göremezdi. Bu duvarda dolaplar, onların üzerinde de bir kitaplık vardı; birkaç parça

giysi, bir-iki kalın ceket, şapkalar, muşamba yağmurluk ve bunun gibi birtakım giyecekler kancaların üzerinde asılıydı. O kısmın altında, banyo odama açılan bir kapı vardı ve buraya doğrudan salondan da girilebiliyordu. Fakat o giriş asla kullanılmıyordu.

Esrarengiz misafir, odanın L şeklinde olmasının avantajını fark etmişti. Çalışma masamın tepesinde, gemi bölmesine tutturulmuş halkaların üzerinde sallanan büyük lambanın güçlü bir ışıkla aydınlattığı odama girdiğimde sessizce odanın kuytu tarafında asılı ceketlerin arkasından çıkana dek onu göremedim.

“Birinin dolanıp durduğunu duydum ve derhal oraya girdim,” diye fısıldadı.

Ben de alçak sesle konuşuyordum.

“Kimse kapıyı çalmadan ve izin istemeden buraya gelmez.”

Başını salladı. Yüzü zayıftı ve sanki hastaymış gibi solgun bir cildi vardı. Buna şaşmamak lazım, zira şimdi öğrendiğime göre yaklaşık yedi hafta boyunca kamara-sında tutuklu kalmıştı. Buna karşın gözlerinde ya da surat ifadesinde sağlıksız bir görünüm yoktu. Aslında bana zerre kadar benzemiyordu; fakat yatağıma doğru eğilmiş, yan yana durup birbirimize fısıldarken ve kafa kafa-ya vererek sırtımız kapıya dönük haldeyken, kapıyı çaktırmadan açma cüretini gösterecek biri, kaptanın fısıltı-larla öteki benliğiyle konuştuğunu görüp esrarengiz bir sahneye tanık olacaktı.

Zar zor duyulan mırıltılarla konuşmaya devam ederek, “Fakat tüm bunlar gelip bizim geminin borda merdivenine asılma nedenin hakkında bana bir fikir vermiyor,” dedim; o da bana, kötü hava dindikten sonra Sephora’da yaşananlarla ilgili daha başka şeyler aktardı.

“Ufukta Cava Burnu’nu gördüğümüzde tüm o mevzuları tekrar tekrar düşünecek zamanım olmuştu. Altı haf-

ta boyunca başka hiçbir şey yapmamıştım ve sadece her akşam aşağı yukarı bir saat kış güvertesinde dolaşmıştım.”

Kollarını yatağımın kenarında kavuşturmuş, gözlerini açık lombar kapağından dışarı dikmiş fısıldıyordu. Bir sonuca varmak için iyice düşünüp taşınma tavrını tamamiyle anlayabiliyordum – kesin bir kararlılık ve bağlılıkla olmasa da inat gerektiren bir süreçtir; benim asla beceremeyeceğim bir iş.

“Karaya yanaştığımızda gece olacağını hesapladım,” diye sürdürdü lafını. O kadar alçak sesle konuşuyordu ki, neredeyse omuzlarımız birbirine değecek kadar yakın durmamıza karşın kulaklarımı sonuna kadar gerilen bir yelken gibi açma ihtiyacı duydum. “Derken, kaptanla konuşmayı talep ettim. Beni ne zaman görmeye gelse hep çok hasta bir görüntüsü olurdu – sanki yüzüme bile bakamayacak bir haldeydi. O pruva yelkeni gemiyi kurtarmıştı biliyor musun. Yelkenleri tamamen kapalı halde uzun süre gidemeyecek kadar derin bir gemiydi Sephora. Ve yelkeni ayarlamayı başaran da, benden başkası değildi. Neyse, kaptan çıktı geldi. Kamarama girerken kapıda durup bana adeta idam ipi daha şimdiden boğazına geçirilmiş bir adam gibi baktı. Ben de hiç vakit kaybetmeden, gemi Sunda Boğazı’ndan geçerken gece, kamaramın kapısının kilitlenmemesini talep ettim. Cava kıyıları, Anyer Burnu’nun iki ya da üç mil açığındaydı. Başka hiçbir şey istemiyordum. Conway’deki ikinci yılımda yüzmede ödül almıştım.”

“İnanırım,” dedim iç geçirerek.

“Beni neden her gece kamarama kilitlediklerini bir Tanrı bilir. Bazılarının yüzündeki ifadeyi görseydin, geceleri dolaşıp insanları boğazladığımdan korktuklarını falan düşünürdün. Ben vahşi bir katil miyim? Öyle bir izlenim mi bırakıyorum? Ulu Tanrım! Eğer öyle biri olsaydım kaptan rahatça odama girebilir miydi; onu o an

oracıkta tutup bir kenara fırlattığım gibi sıvıştım değil mi? Hava zaten kararmıştı bile. Ama hayır, yapmadım. Ve tam da bu nedenle kapıyı kırmayı da aklımdan geçirmiyordum. Gürültüyü duyanlar beni durdurmak için telaşla koşarak geleceklerdi ama ben kahrolası bir kavgaya karışmak istemiyordum. Başka birileri de canından olabilirdi. Sonunda yeniden kamaraya tıklamak için kaçmaya niyetim yoktu ve artık o işlere bulaşmak istemiyordum. Her zamankinden daha hasta görünen kaptan, talebimi reddetti. Tayfalardan ve ayrıca yıllardır birlikte denize açıldığı üçüncü kaptanından, o kır saçlı, üçkâğıtçı ihtiyardan çekiniyordu; kim bilir kaç zamandır –on yedi yıl ya da daha fazlaydı sanırım– birlikte seyahat ettiği ve sırf ikinci kaptanım diye benden tiksinen o bağnaz, serseri kamarotu da cabası. Biliyor musun, hiçbir ikinci kaptan Sephora’da bir defadan fazla yolculuk yapmadı. Gemide ipler o iki ihtiyarın elindeydi. O korkunç fırtına sırasında sinirleri laçka olan kaptan her şeyden, yasal kovuşturmayaya uğramaktan, hatta belki de karısından bile korkuyordu. Evet, karısı da gemideydi. Gerçi bu işlere burnunu sokacağını sanmıyordum. Ama şu ya da bu şekilde benim gemiden gitmemden çok mutlu olacaktı. Kabil’in, Habil’i öldürdükten sonra Tanrı tarafından damgalanması hesabı; anlayacağın katil damgasını yemiştim bir kere. Ne gam. Yeryüzünde avare dolaşmaya hazırdım ve öyle bir Habil için yeterince yüksek bir bedel ödemiş olacaktım. Her neyse, kaptan beni dinlemiyordu. ‘Bu iş olağan seyrini izlemeli. Burada kanunu ben temsil ediyorum.’ Bir yaprak gibi titriyordu. ‘Yani kapıyı açık bırakmayacaksınız öyle mi?’ ‘Hayır!’ ‘O halde umarım bu kararınızdan sonra vicdanınız rahat uyuyabileceksiniz,’ dedim ve ona sırtımı döndüm. O da, ‘Sen nasıl vicdanın rahat uyuyorsun ben asıl onu merak ediyorum,’ diye bağırdı ve kapıyı kilitledi.

Ondan sonra pek de iyi uyuyamadım doğrusu. Bu üç hafta önceydi. Cava Denizi'nden yavaş geçtik. On gün boyunca Carimata civarında akıntıya bıraktık gemiyi. Ardından, sanırım buraya demirlememizin sorun olmaya-
cağını düşündüler. En yakın kara parçası (ki beş mil öte-
deydi) geminin varış yeri idi; çok geçmeden konsolos
beni yakalamak için kolları sıvayacaktı ve buradaki bu
adacıklardan birine sıvışmanın hiçbir anlamı olmayacak-
tı. O adalarda bir damla su olduğunu bile sanmıyorum.
Nasıl oldu bilmiyorum ama bu gece kamarot, yemeğimi
getirdikten sonra kamaradan çıktı ve kapıyı da açık bı-
raktı. Getirdiklerini mideye indirdim. Yemeğimi bitirdik-
ten sonra kış güvertesinde gezindim. Herhangi bir giri-
şimde bulunup bulunmayacağımı düşünmemiştim. Sa-
nırım tek ihtiyacım biraz temiz hava almaktır. Sonra,
birden Şeytan beni dürttü. Terliklerimi ayağımdan savu-
rarak çıkardım ve tam bir karara varmadan kendimi su-
yun içinde buldum. Biri sıçrayan suların sesini duydu ve
büyük bir yaygara kopardılar. 'Denize atladı! Filikaları
indir! İntihar etti! Hayır, yüzüyor.' Hiç kuşku yok ki
yüzüyordum. Benim gibi bir yüzücü için boğularak inti-
har etmek pek kolay değil. Filikalardan biri gemiden ay-
rılmadan en yakın adacığa çıktım. Karanlıkta kürek çek-
tiklerini, seslendiklerini duydum, fakat bir süre sonra pes
ettiler. Ortalık duruldu ve demirleme yerine ölüm sessiz-
liği çöktü. Bir taşın üzerine oturup düşünmeye başladım.
Gündüz olunca beni aramaya başlayacaklarından emin-
dim. O taşlık alanda saklanacak hiçbir yer yoktu ve ol-
saydı bile neye yarayacaktı ki? Ama şimdi o gemiden
uzaklaşmıştım ve bir daha geri dönmeyecektim. Bir süre
sonra üzerimdekileri çıkardım, bohça halinde bağlayıp
içine bir taş koydum ve o adacığın dış tarafında bir yer-
den derin sulara savurdum. Bu benim için yeterli bir in-
tihardı. İstediklerini düşünebilirlerdi ama ben boğulmak-

tan çok, batana kadar yüzmeye niyetliydim – ama bu aynı şey değil. O küçük adacıklardan bir başkasına doğru kulaç atmaya başladım ve işte o adacığa çıkınca liman fenerinizin ışığı ilk kez gözüme çarptı. Uğrunda yüzmeye degecek bir şey. Rahatça kulaç atmaya devam ettim ve suyun iki karış üzerinde yassı bir kayaya denk geldim. Tahminimce gündüz vakti pupanızdan bir dürbünle baktığınızda görebilirsiniz orayı. Kayanın üzerine tırmandım, biraz dinlendim. Sonra yeniden yüzmeye başladım. En son katettiğim mesafe bir milden fazla sanırım.”

Fısıltıları giderek daha az işitiliyordu; tüm o zaman zarfında, arasından tek bir yıldızın bile görünmediği lombar deliğinden baktı durdu. Lafını hiç bölmemiştim. Hikâye anlatma tarzının ya da belki de bizzat kendisinin yorumu imkânsız kılan bir yanı vardı; bir his, adlandıramadığım bir özellik. Lafını bitirince, “Bizim ışığa doğru yüzdün sen de öyle mi?” diye anlamsızca fısıldamaktan daha fazla söyleyecek bir şey bulamadım.

“Evet doğruca ışığa yüzdüm. Yüzmeye degecek bir şeydi. Kıyı görüntüyü kapattığından yüzerken yıldızları ve karayı göremiyordum. Su cam gibiydi. Etrafta üzerine tırmanacak en ufak bir zemin bile yoktu ve yüzlerce ayak derinliğinde lanet olası bir sarnıcın içinde yüzmek gibi bir şeydi bu; fakat çıldırmış bir dolap beygiri gibi döne döne yüzüp en sonunda pes etme düşüncesi hoşuma gitmiyordu; geri dönmeye de hiç niyetim olmadığından... Hayır. O küçük adacıklardan birinin açığında beni ensemden tutup anadan üryan gemiye çektiklerini ve benim vahşi bir hayvan gibi dövüştüğümü hayal edebiliyor musun? Kuşkusuz birileri canından olurdu, böyle bir şey olmasını asla istemiyordum. Ben de yüzmeye devam ettim. Sonra sizin merdiven...”

“Neden seslenmedin gemiye?” diye sordum sesimi biraz yükselterek.

Hafifçe omzuma dokundu. Tam tepemizde, ağır aksak adımların yaklaşıp durduğunu işittik. Üçüncü kaptan pupanın diğer yanından yürüyüp geçmişti ve anlayabildiğimiz kadarıyla küpeştenin üzerinden aşağıya eğiliyordu.

İkizim endişeli bir sesle, “Konuşmalarımızı duymaz, değil mi?” diye fısıldadı kulağıma.

Yaşadığı endişe, ona sorduğum soruya yeterli bir cevaptı. İçinde bulunduğu durumun tüm zorluklarını barındıran bir cevap. İş sağlama almak için lombar kapağını yavaşça kapadım. Biraz yüksek bir sesle söylenecek bir kelime duyulabilirdi.

“O kim?” diye fısıldadı.

“Üçüncü kaptanım. Ama hakkında senden daha fazlasını bilmiyorum.”

Ona biraz kendimden bahsettim. Hiç böyle bir şey beklemezken, henüz iki hafta önce geminin kaptanlığına atanmıştım. Ne gemiyi ne de mürettebatı tanıyordum. İskelede etrafıma bakınacak ya da gemidekileri ölçüp tartacak zamanım olmamıştı. Mürettebata gelince, tek bildikleri, eve dönüş yolculuğu için gemiye kaptan olarak atanmış olmamdı. Geri kalanlar için ise, tıpkı kendisi gibi gemideki bir yabancından farksız olduğumu söyledim. Ve bu yabancılığı o anda en yoğun biçimde hissediyordum. Gemi şirketinin nezdinde şüpheli bir şahıs yerine konmamın çok kolay olacağını düşünüyordum.

O sırada bana doğru döndü ve biz, gemideki iki yabancı, tamamen aynı tavrı takınıp aynı mimikleri yaparak yüz yüze geldik.

“Merdiveniniz...” diye mırıldandı bir sessizlik ânının ardından. “Burada demirlemiş bir gemiden gece vakti sarkan bir merdiven olacağı kimin aklına gelirdi ki! O sırada çok tatsız bir his, bir baygınlık hali çöktü üzerime. Dokuz haftadan beri yaşadığım hayattan sonra kim olsa

hamlaşıp formdan düşerdi. Geminin etrafından yüzüp dümen zincirlerinize kadar ulaşacak takatim yoktu. Ve şansa bak ki, tutunacak bir merdiven sarkıyordu gemiden. Merdiveni kavradıktan sonra kendi kendime, 'Neye yarar ki?' dedim. Gemiden aşağı bakan bir adamın kafasını gördüğümde derhal yüzerek uzaklaşmayı düşündüm; artık arkamdan hangi lisanda bağıırıyorsa bağırsın dedim kendi kendime. Bana bakılması umurumda değildi. Hoşuma gitmişti. Sonra senin bana usulca, sanki beni beklermiş gibi konuşmanı duyunca merdivene tutunup biraz daha beklemeyi düşündüm. Kendimi çok yalnız hissetmiştim – yüzerken geçirdiğim zamanı kastetmiyorum ama. Sephora'dan olmayan biriyle biraz sohbet etmiş olmaktan memnundum. Kaptanı sormam ise salt dürtüseldi. Gemideki herkesin benden haberi olması ve Sephora'dakilerin sabaha kadar kalkıp buraya geleceğinin az çok kesinleşmesi halinde hiçbir faydası olmazdı. Bilemiyorum. Yüzmeye devam etmeden önce birilerinin beni görmesini istedim. Birileriyle konuşmak istedim. O durumda ne derdim bilemiyorum... 'Ne güzel bir gece, öyle değil mi?' gibisinden bir şeyler söylerdim herhalde.

"Sence yakında burada olurlar mı?" diye sordum kuşkuyla.

Güç işitilen bir sesle, "Büyük ihtimalle," dedi.

Birden çok bitkin bir görünümüne büründü. Baş omuzlarının üzerine devrildi.

"Hmm. Bakacağız o halde. Bu arada sen de gir şu yatağa," diye fısıldadım. "Yardım ister misin? İşte."

Altında bir dizi çekmeceleri olan epey yüksek bir yataktı bu. Bu muhteşem yüzücü, bacağını kaldırıp yatağa atmasına yardım etmeme gerçekten ihtiyaç duymuştu. Devrilircesine girdi yatağa, dönüp sırtüstü uzandı ve bir koluyla gözlerini kapadı. Yüzü neredeyse saklı halde, tıpatıp benim o yataktaki halime benziyor olmalıydı. Pi-

rinç bir çubuğun üzerine asılı ince yünlü kumaştan yeşil renkli iki perdeyi dikkatlice çekip kapamadan önce gözlerini dikip bir süre öteki benliğime baktım. Bir an için daha güvenli olması amacıyla iki perdeyi birbirine iğneyle tutturmayı düşündüm ama o arada kanepeye oturmuştum ve tekrar ayağa kalkıp iğne aramak gelmedi içimden. Biraz sonra yapacaktım o işi. Bu mahremiyetin, fısıldarken sarf ettiğim çabanın ve gizliden gizliye yaşadığım heyecanın yarattığı gerginlik beni fena halde yormuştu. Saat sabahın üçü olmuştu ve dokuzdan beri ayakta olmama rağmen uykum gelmemişti; bir türlü uyuyamıyordum. Orada yorgunluktan bitap düşmüş vaziyette öylece oturup perdelerle bakıyor ve aynı anda iki yerde olma duygusunun yarattığı karmaşık hislerden zihnimi arındırmaya çalışıyordum; bir yandan da kafamın içindeki bu vurma sesi beni çileden çıkarıyordu. Birden sesin kafamın içinden değil, kapının dışından geldiğini fark etmek içimi rahatlattı. Daha kendimi toparlamadan, "Girin," demiş bulundum ve sabah kahvemi getiren kamarot elinde bir tepsiyle içeri daldı. Her şeye karşın uyuyup kalmıştım ve o kadar korkmuştum ki, adamcağız sanki millerce uzaktaymış gibi, "Bu tarafa! Buradayım kamarot," diye bağırdım. Tepsiyi kanepenin yanındaki masaya koydu ve sonra usulca, "Burada olduğunuzu görebiliyorum efendim," dedi. Beni dikkatlice süzdüğünü fark ettim ama o anda onunla göz göze gelmeye cesaret edemedim. Kanepede uykuya dalmadan önce neden yatağımın perdelerini kapattığımı merak etmiş olmalıydı. Kapıyı her zamanki gibi aralık bırakarak dışarı çıktı.

Mürettebatın üst güverteleri yıkadığını duydum. Şayet rüzgâr çıkarsa bana derhal bildireceklerini biliyordum. Hava sakın, diye düşündüm ve bir kat daha canım sıkıldı. Gerçekten de kendimi her zamankinden daha

çok çift karakterli hissediyordum. Kamarot birden kapının ağzında tekrar beliriverdi. Kanepeden o kadar hızlı kalktım ki ürktü.

“Ne istiyorsun?”

“Lombar kapağınızı kapayın efendim, güverteleri yıkıyorlar.”

Yüzüm kızararak, “Kapalı zaten,” dedim.

“Pekâlâ efendim.” Fakat kamarot kapı ağzından kıpırdamadı ve olağan dışı bir tavır takınarak, bir süre bakışlarıma kuşkulu bakışlarla karşılık verdi. Gözlerinde okunan bir kararsızlık ve tereddütle birlikte tüm ifadesi değişti ve alışılmadık ölçüde nazik, neredeyse gönül yapıcı bir sesle, “İçeri gelip boş fincanı alabilir miyim efendim?” dedi.

“Elbette!” Kamarot odaya girip çıkarken ona sırtımı döndüm. Ardından kapıyı kapattım ve hatta sürgüledim. Bu uzun süre devam edecek türden bir iş değildi. Üstüne üstlük kamara da bir fırın kadar sıcaktı. İkizime şöyle bir göz attım, kımıldamadığını ve kolunun hâlâ gözlerinin üzerinde olduğunu gördüm; fakat göğsü inip kalkıyordu; saçları ıslaktı; çenesinde biriken terler parlıyordu. Üzerinden uzanıp lombar kapağını açtım.

“Güverteye çıkıp mürettebata görünmeliyim,” diye düşündüm.

Elbette teorik olarak kafama eseni yapabilirdim ve bir ufuktan ötekine, çepeçevre gözün görebildiği koca bir alanda bana itiraz edecek kimse yoktu; fakat kamaramın kapısını kilitleyip anahtarı yanıma almaya cesaret edemedim. Kafamı doğrudan güverteye açılan aralıktan dışarı doğru uzatıp iki yardımcımı pupanın kenarında dururlarken gördüm. Üçüncü kaptan yalınayaktı ve ikinci kaptan ise uzun, kauçuk çizmeler giyyordu; kamarot ise pupa merdiveninden aşağıya inerken yarı yolda durmuş hararetili hararetili onlarla konuşuyordu. Beni fark

etti ve hızla aşağıya indi; üçüncü kaptan sağa sola emir yağdırarak ana güverte boyunca koşuşturmaya başladı ve ikinci kaptan da şapkasına dokunup selam vererek, bana doğru yürüdü.

Bakışlarında hoşuma gitmeyen bir merak vardı. Kamarotun sadece "tuhaf" biri ya da düpedüz sarhoş olduğumu söyleyip söylemediğini bilmiyordum ama bildiğim bir şey varsa, o da ikinci kaptanın beni dikkatle süzmüş olmasıydı. Yaklaştıkça suratında belirginleşen ve favorilerine kadar yayılıp orada donan bir tebessümle bana doğru gelirken onu izledim ve ağzını açmasına fırsat vermedim.

"Tayfalar kahvaltıya gitmeden önce yelkenleri halat ve prasyalarından çekip dikleştirin."

O gemide verdiğim ilk ayrıntılı emirdi bu ve yerine getirildiğini görmek için güvertede kaldım. Zaman yitirmeden kendimi gösterip otoritemi kabul ettirme ihtiyacı hissediyordum. O yontulmamış, alaycı alaycı sırtan delikanlının bu vesileyle fiyakasını bozup haddini bildirmiş oldum; bu arada pruva direkleriyle ilgilenen tayfalar direklerin arkasındaki prasyalara gitmek için yanımdan geçerlerken yüzlerine iyice bakma fırsatı buldum. Kahvaltıda hiçbir şey yemeyip o kadar katı bir ciddiyetle başlarında durdum ki, iki yardımcım kahvaltıları biter bitmez nezaket kuralları çerçevesinde kamaradan kaçarcasına ayrıldıkları için çok mutluydular; tüm bu zaman zarfında zihnimin çifte mesai yapması beni neredeyse delirtecek boyutta rahatsız edip dikkatimi dağıtıyordu. Sürekli kendimi, kendi kişiliğim kadar eylemlerime de bağımlı gizli benliğimi izliyor, yemek masasının başında otururken karşımdaki o kapının ardında, o yatağın içinde uyuyordum. Bu çıldırmaktan farksız, hatta daha kötü bir histi, zira yaşadıklarımın farkındaydım.

Onu tam bir dakika boyunca uyandırmaya çalışarak

sarsmak zorunda kaldım; en sonunda gözlerini açınca, sorgulayan, meraklı bir yüz ifadesine bürünüp hislerine tam anlamıyla hâkim oldu.

“Şu ana kadar her şey iyi gitti,” diye fısıldadım. “Şimdi banyoya girip ortadan kaybolmalısın.”

Bir hayalet kadar sessizce girdi banyoya; sonra çan çalıp kamarotu çağırdım ve hükmedici bir ifadeyle suratına bakıp ben banyo yaparken odamı toparlamasını “ve elini çabuk tutmasını” emrettim. Hiçbir bahane kabul etmeyen ses tonumu işiten kamarot, “Evet efendim,” deyip faraş ve fırçasını almak üzere hızla uzaklaştı. Ben hafifçe ıslık çalıp suları sıçratarak banyo yaparken ve giyinirken, hayatımın gizli ortağı da o küçücük alanda dimdik ayakta durdu; gün ışığında yüzü çökmüş, hafifçe çatılmış kaşlarının koyu ve yüzüne sert bir ifade veren çizgisinin altında gözkapakları düşmüştü.

Odama geri dönmek için onu orada bıraktığımda kamarot da toz almayı bitiriyordu. İkinci kaptanı çağırttım ve onu havadan sudan bir sohbe tuttum. Bu bir bakıma o saçma sapan favorileriyle dalga geçmek için giriştiğim bir sohbet gibi görünse de esas amacım kamarama iyice bir göz gezdirmesi için ona fırsat vermektir. Ardından kamaramın kapısını en nihayet vicdanım rahat bir şekilde kapayabilir ve ikizimin tekrar odanın kuytu köşesine geçmesini sağlayabilirdim. Yapacak başka bir şeyi yoktu. Orada asılı ağır ceketlerin altına sıkışmış halde, bir katlanır iskemle üzerinde kımıldamadan oturmak zorundaydım. Salon kapısından banyoya geçen ve su şişelerini doldurup banyoyu oarak, çarpma sesleri ve patırtılar arasında etrafı silip temizleyen kamarota kulak kabarttık. Ardından banyodan çıkıp salona geçti ve anahtarı çevirip kapıyı kilitledi. İkinci benliğimi gözlerden uzak tutma düzenim böyleydi işte. O koşullar altında daha iyi bir yol bulunamazdı. Ben çalışma masamda bazı belgelerle meş-

gul oluyormuş gibi görünmeye hazır, o ise arkamda, kapıdan bakan birinin görüş alanının dışında oturuyordu. Gündüz vakti konuşmak sağduyulu ve tedbirli bir davranış olmayacaktı; ben de kendi kendime fısıldamanın verdiği o tuhaf hissin heyecanına katlanamayacaktım. Ara sıra omzumun üzerinden bakıp onu odanın o kuytu köşesinde, alçak iskemlenin üzerinde, çıplak ayakları birbirine yakın, kollarını kavuşturmuş ve başı göğsünün üzerine düşmüş, kımıltısız bir vaziyette kaskatı otururken görüyordum. Onu kim görse ben olduğumu sanabilirdi.

Varlığı bizzat benim bile ilgimi çekiyordu. İkide bir omzumun üzerinden bakmak zorunda hissediyordum kendimi. Kapının dışından; "Affedersiniz efendim," diye bir ses duyduğum sırada da ona bakıyordum.

Gözlerimi ondan ayırmadan, "Söyle bakalım!" dedim; kapının dışındaki tayfa, "Buraya doğru bir gemi filikası yaklaşıyor efendim," diye haber verince ürktüğünü gördüm. Saatlerdir ilk kez kımıldamıştı. Fakat eğik başını kaldırmadı.

"Pekâlâ, merdiveni indir."

Duraksadım. Acaba ona bir şeyler fısıldamalı mıydım? Ama ne? Sanki yerinden hiç kımıldamamış gibiydi. Halihazırda bilmediği ne söyleyebilirdim ona? En sonunda güverteye çıktım.

II

Sephora'nın kaptanının yüzünü çevreleyen ince, kıvrık renkli bir sakalı, sakalının rengiyle ve gözlerinin dikkat çekici koyu mavi tonuyla uyumlu bir cildi vardı. Öyle pek de gösterişli biri değildi; omuzları dik ve orta boyluydu – bir bacağı diğerine kıyasla biraz daha çarpıktı. Dalgın gözlerle etrafa bakınarak el sıkıştı. Tahminimce ruhsuz bir kararlılık ve inatçılık hâkimdi mizacına.

Nazik tutumum onu şaşırtıp endişelendirmiş gibiydi. Belki de çekingen biriydi. Sanki söylediklerinden utanırmış gibi lafı ağzında geveleyerek konuştu benimle; ismini –aradan yıllar geçtiği için pek emin olamıyorum ama hatırlayabildiğim kadarıyla Archbold gibi bir şeydi– gemisinin adını ve bunun gibi birtakım ayrıntıları gönülsüz ve keyifsizce itirafta bulunan bir suçlu edasıyla söyledi. Dediğine göre berbat bir havada yolculuk yaparak gelmişti buraya ve karısı da gemideydi.

Güverte kamarasına geçtik ve kamarot, üzerinde bir şişe ve bardaklar olan bir tepsiyle çıkageldi. “Teşekkürler! İstemiyorum.” Asla içki içmezmiş. Ama biraz suya hayır demezmiş. İki büyük bardak dolusu su içti. Susuzluk ne berbat bir şey. Gün ışıdığından bu yana gemisinin çevresindeki adaları araştırıyormuş.

Nczaketen ilgilenir görünmek için, “Neden o? Eğlence niyetine mi?” diye sordum.

“Hayır!” diye iç geçirdi. “Azap verici bir iş!”

Sephora’nın kaptanı lafı ağzında gevelemeyi sürdürdüredursun, ben ikizimin her kelimeyi duymasını istediğimden kulaklarımın maalesef ağır işittiğini belirttim.

Kaptan bön bön bakan koyu mavi gözlerini üzerimden ayırmayarak, “Hem de bu genç yaşta!” deyip başını salladı. En ufak bir sempati beslemeden, “Sebebi ne – bir hastalık mı?” diye sorarken sanki bir yandan da hak ettiğimi bulmuşum gibi bir düşünce geçiyordu kafasından.

“Evet; hastalık,” dedim neşeli ve karşımdakini şoke eden bir ses tonuyla. Fakat ben amacıma ulaşmıştım, zira hikâyesini anlatmak için sesini yükseltmek zorunda kaldı. Artık bildiğiniz bu hikâyeyi burada yeniden anlatmaya değmez. Tüm bunlar iki ayı biraz aşkın bir zaman önce meydana gelmişti ve üzerine o kadar çok kafa yormuştu ki, bu konuda zihni tamamen karışmış gibiydi; bu arada hâlâ olayın etkilerini üzerinden atamamıştı.

“Böyle bir şey sizin geminizde yaşansa ne düşünürdünüz? On beş yıldır Sephora’nın kaptanlığını yapıyorum. Ben tanınmış bir gemi kaptanıyım.”

Kaptan büyük bir gerginlik yaşıyordu ve zihnimi, ikinci bir benliğim gibi kamaramı benimle paylaşan gizli ortağımdan uzaklaştırabilseydim belki de kendisine sempati bile duyabilirdim. Biz salonda otururken, o da gemi bölmesinin öte yanında, bizden en fazla bir-bir buçuk metre uzaktaydı. Nazikçe kaptan Archbold’a (eğer adı gerçekten bu ise) bakıyordum ama gördüğüm; gri pijamaları içinde, alçak iskemlede oturmuş, çıplak ayakları birbirine yakın, kollarını kavuşturmuş ve salonda konuştuğumuz her kelime, göğsünün üzerine eğilmiş siyah saçlı kafasındaki kulaklarına giden öteki benliğimden başkası değildi.

“Çocukluğumdan beri denizlerdeyim ve otuz yedi yıl boyunca benim gemim dışında hiçbir İngiliz gemisinde böyle bir olay yaşandığını asla duymadım. Hele bir de karımın gemide olduğunu düşünürseniz.”

Pek kulak vermiyordum anlattıklarına.

“Acaba,” dedim, “bana söz ettiğiniz o çalkantılı denizin dalgaları gemiye çarpıp öldürmüş olmasın tayfanızı? Sırf çarpan dalgaların ağırlığıyla boynu kırılıp oracıkta can veren bir adam görmüştüm.”

Koyu mavi gözlerini üzerime dikerek, “Ulu Tanrım!” dedi şaşkınlık içerisinde. “Deniz ha! Denizin öldürdüğü hiçbir adamın öyle görüldüğüne tanık olmadım.” Öne sürdüğüm fikir onu şoke etmiş gibiydi. Ona gözlerimi dikmiş bakarken ve ilginç bir tepki vermesini asla beklemediğim bir sırada suratını bana yaklaştırıp birden dilini o kadar büyük bir hızla çıkardı ki irkilip geriye doğru hamle etmekten kendimi alamadım.

Serinkanlı ve fiyakalı duruşumu böylesine çarpıcı bir hareket yaparak bozduktan sonra çok bilmiş bir

edayla başını sallayarak, “Eğer o manzaraya tanık olsaydınız hayatınız boyunca unutmazdınız,” dedi beni ikna etmeye çalışarak. Hava o kadar berbatmış ki, düzgün bir cenaze töreni tertip edip cesedi denize teslim edememişler. Ertesi gün şafak vakti naaşı pupanın üzerine çıkarp yüzünü bir parça bayrak beziyle örtmüşler ve Archbold kısa bir dua okuduktan sonra, üzerinde muşamba yağmurluğu ve uzun çizmeleriyle, her an gemiyi ve bordasındaki dehşete kapılmış denizcileri yutmaya hazır dev gibi dalgaların arasına bırakmışlar.

“Camadan vurulmuş o pruva yelkeni kurtardı sizi,” diye ilave ettim.

“Tanrı’nın izniyle kurtardı,” diye coşkulu bir sesle haykırdı. “Kesinlikle inanıyorum ki, geminin o kasırgalar karşısında dayanması Tanrı’nın özel bir lütfuydu.”

“Yelkenin düzenlenmesi sayesinde...” diye söze girdim.

“Bizzat Tanrı’nın eli işin içindeydi,” diye böldü lafımı. “Başka hiçbir güç bunun üstesinden gelemezdi. Size söylememde bir sakınca görmüyorum, neredeyse o emri vermeye cesaret edemeyecektim. Neye dokunsak elimizde kalıyordu ve son umudumuzu da yitirecektik.”

O, fırtınanın içine saldıgı korku ve dehşetten henüz kurtulmamıştı. Bir süre lafını kesmeden konuşmasını dinledim, sonra önemsiz bir konuya değinirmiş gibi, “İkinci kaptanınızı kıyıdaki otoritelere teslim etmeye can atıyordunuz sanırım?” dedim.

Öyleydi. Onu kanuna teslim etmek istiyordu. O konudaki muğlak kararlılığının anlaşılmaz ve biraz da rezil bir yanı vardı; adeta gizemli, “bu gibi eylemlere göz yumacak” biri olduğundan kuşkulandırılmasından duyduğu kaygıdan çok ayrı bir şey. Denizde geçen otuz yedi erdemli yıl; son on beş yılı Sephora’da olmak üzere yirmi yıl mesleğine leke sürmeden kaptanlık görevini üstlen-

miş olması onu acımasızca bir yükümlölük altına sokmuş olabilir.

“Ve biliyor musunuz,” diye sürdüdü lafını, utangaç bir şekilde hislerini yoklayarak, “o delikanlıyı işe ben almadım. Ailesinin benim gemi sahiplerimle bir münasebeti varmış. Bir anlamda onu gemiye almam için baskı yapıldı. Çok akıllı, uslu ve efendi bir görünümü vardı. Fakat biliyor musunuz her nedense onu hiç sevmedim. Ben yalın bir insanım. Anlayacağınız, Sephora gibi bir gemiye uygun bir ikinci kaptan değildi o.”

Kamaramdaki gizli ortağımın düşünceleri ve izlenimleriyle o kadar sıkı bir bağ kurmuştum ki, sanki bizzat benim de Sephora gibi bir gemide ikinci kaptanlık yapacak türden biri olmadığım ima ediliyordu. Zihnen, bundan hiç kuşku duymuyordum.

Gözlerimin içine bakarak, “Asla o tarzda bir adam değildi. Anlıyor musunuz?” diye gereksiz yere üsteledi.

Kibarca tebessüm ettim. Archbold bir an için sanki ne yapacağını bilmez bir tavra büründü.

“Sanırım bir intihar bildiriminde bulunmam lazım.”

“Anlamadım?”

“İntihar! Döner dönmez gemi sahiplerine yazacağım raporda bunu belirtmem gerekecek.”

“Tabii yarına kadar onu ele geçiremezseniz,” dedim serinkanlı bir sesle... “Yani canlı olarak.”

Ağzında bir şeyler geveledi ama pek duyamadım ve kafam karışmış bir tavırla kulağımı ona doğru çevirdim. Bu sefer de avazı çıktığı kadar bağırdı:

“Kara... diyordum, anakara, demirlediğim yerin en az yedi mil ötesinde.”

“Anladım.”

Heyecandan, meraktan, şaşkınlıktan, belirgin bir ilgiden yoksun tavırlarım, güvenini sarsıp onda kuşku uyandırmaya başlamıştı. Fakat isabetli bir kararla sağır

numarası yapmam dışında herhangi bir konuda yalandan rol kesmeye çalışmamıştım. Bilmezlikten gelme rolünü oynamakta sön derece beceriksiz olduğumu düşünmüş ve bu yüzden bunu denemekten korkmuştum. Archbold'un buraya gelirken kafasında birtakım kuşku-ları da beraberinde getirdiği ve nezaketimi tuhaf ve olağan dışı bir olgu gibi algıladığı da aşikârdı. Peki ama onu başka nasıl karşılayabilirdim? İçtenlikle değil ama soğuk bir tavırla mı! Burada belirtmek gereği duymadığım birtakım psikolojik nedenlerden ötürü bu mümkün değildi. Tek amacım beni sorguya çekmesini önlemektir. Kaba ve somurtkan bir ifadeyle mi? Evet ama böyle bir ifade takınmak direkt, dobra sorular sormaya sevk edebilirdi onu. Titiz ve özenli, adeta resmî bir nezaket, doğası gereği ve Archbold açısından alışılmadık olması yönünden, onu dizginlemek için takınılacak en yerinde tavidir. Açık ve dolaysız sorularla savunmamı kırma riski vardı. Sanırım –ahlaki değil ama yine psikolojik nedenlerden ötürü– doğrudan yalan söyleyerek çıkamazdım karşısına. Eğer öteki benliğimle özdeşlik hissini sınımasından ne kadar korktuğumu bir bilseydi! Fakat ne gariptir ki (bu sonradan aklıma gelmişti), kanımca Archbold'un bu tuhaf durumun öteki yüzünden, bana dair bir şeylerin, ona peşinde olduğu adamı hatırlatmasından –en baştan itimat etmeyip sevmediği genç adamla birtakım esrarengiz benzerlikleri akla getirmesinden– ötürü biraz olsun canı sıkılıp telaşlanmış bir hali yoktu.

Ne olursa olsun, sessizlik fazla uzun sürmedi ve Archbold dolambaçlı bir adım daha attı.

“Tahminimce geminize gelirken en fazla iki mil boyunca kürek çektik. Bir kulaç daha fazlası değil.”

“Bu korkunç sıcakta yeter de artar bile,” dedim.

Ardından kuşku dolu bir sessizlik daha yaşandı. Derler ki, ihtiyaç icatları doğurur, fakat yaratıcı fikirleri

tetiklemesi açısından korkuyu da yabana atmamak lazımdır. Ben de öteki benliğimle ilgili açık, dolaysız sorular soracağından korkuyordum.

Gözlerinin bir kapalı kapıdan diğerine kamarayı nasıl taradığını sanki ilk defa fark etmişim gibi, "Güzel, küçük bir salon öyle değil mi?" dedim. "Ayrıca çok da iyi donatılmış," diye lafımı sürdürürken, elimi umursamazca oturduğum koltuğun arkasına uzattım ve, "örneğin burada," diyerek kapıyı açtım, "banyom var."

Hevesle kıpırdandı yerinde ama içeriye pek göz atmadı. Ayağa kalktım, banyonun kapısını kapadım ve sanki konforumla gurur duyuyormuşum gibi, onu etrafa bakmaya davet ettim. Ona etrafı gezdirmem için ayağa kalkmak zorundaydı ama hiçbir heves ve heyecan belirtisi göstermedi.

Cesaret edebildiğim kadar yüksek bir sesle, "Ve şimdi de benim özel kamarama bir göz atalım," diye ilan edip kasten ağır adımlarla kamaranın sancak tarafına doğru yürüdüm.

Archbold içeri girip beni izledi ve etrafa bakındı. Zeki ikizim ortadan kaybolmuştu. Kendi üzerime düşeni yaptım.

"Çok kullanışlı, değil mi?"

"Çok güzel. Çok konf..." Lafını tamamlamadı ve sanki ona oynadığım kötü bir oyundan kaçarcasına, aceleyle dışarı çıktı. Fakat işin aslı başkaydı. Kin gütmemekten çok korkmuştum; ona karşı avantajlı duruma geçtiğimi hissediyordum ve amacım da bu avantajımı sürdürmektir. Nazik ısrarlarımın tehditkâr bir yanı olmalıydı, çünkü Archbold birden pes etti. Ve eksiksiz her yeri gösterdim ona; kaptan yardımcılarının odalarını, kileri, erzak odalarını, yine pupanın altında olan yelken dolabını – hepsinin içine bakmak zorunda kaldı. En nihayet onu kış güvertesine çıkardığımda keyifsizce, derin bir iç geçirdi ve sıkın-

tılı bir sesle artık gerçekten gemisine dönmesi gerektiğini mırıldandı. Bize katılan ikinci kaptanımdan, Archbold'u filikasına kadar geçirmesini rica ettim.

Favorili adam, boynunun etrafında asılı duran düdüğü öttürüp, "Sephora gidiyor!" diye bağırdı. Aşağıda, kamaramdaki ikizim bunu işitmiş olmalıydı ve kuşkusuz benden daha büyük bir rahatlama hissediyor olamazdı. Baş taraftan bir yerlerden dört tayfa koşarak çıkıp geldiler ve gemiden indiler; bu sırada benim adamlarım da güvertede belirdiler ve küpeşte boyunca dizildiler. Ziyaretçime, iskele merdivenine kadar bir tören havasında eşlik ettim ve bunu neredeyse abarttım. O herif inatçı bir hayvandı. Merdivenden inerken durdu ve o kendine has, konunun üzerinde haddinden fazla durmuş olmaktan dolayı duyduğu vicdan azabıyla, "Diyordum ki... siz... acaba sizce..."

Yüksek sesle karşılık verip sesini bastırdım:

"Tabii ki hayır... Memnun oldum. Hoşça kalın."

Ne demek istediğine dair bir fikrim vardı ve işitme özürlü olmanın verdiği ayrıcalıkla kendimi kurtarmıştım. Archbold, fazla ısrar edemeyecek kadar sarsılmıştı, fakat veda törenine yakından tanık olan ikinci kaptanım şaşkın görünüyordu ve yüzü düşünceli bir hal aldı. Zabitlerimle iletişim kurmaktan tamamen kaçındığım izlenimini uyandırmak istemediğimden benimle konuşma fırsatı buldu.

"Çok iyi bir adama benziyor. Eğer kamarottan duyduklarım doğruysa, birlikte geldiği mürettebatı bizim çocuklara çok ilginç bir hikâyeye anlattılar. Sanırım siz de kaptanın ağzından duydunuz aynı hikâyeyi, değil mi efendim?"

"Evet, kaptan bir hikâyeye anlattı bana."

"Çok korkunç bir olay, değil mi efendim?"

"Öyle."

“Amerikan gemilerindeki cinayetlere dair duyduğumuz tüm o öykülerden daha dehşetli.”

“Daha dehşetli olduğunu sanmıyorum. O hikâyelerle en ufak bir benzerlik taşıdığını da düşünmüyorum.”

“Tanrı korusun, demeyin yahu! Ama elbette benim Amerikan gemilerinde olup bitenlere bir aşinalığım yok, o yüzden sizin bilginize itiraz edemem. Bana göre yeterince korkunç bir olay... Fakat işin en garip yanı, o denizciler sanki katilin bizim gemide saklandığına kanaat getirmiş gibiydiler. Gerçekten de böyle bir düşünceleri vardı. Hiç böyle bir şey duyduunuz mu?”

“Akla sığmaz bir şey, değil mi?”

Kıç güvertesi boyunca bir ileri bir geri yürüyorduk. Baş taraftaki mürettebatın hiçbiri ortada yoktu (günlerden pazardı) ve ikinci kaptan sohbeti sürdürdü:

“Küçük bir tartışma yaşandı. Bizim çocuklar alındılar. ‘Sanki öyle birine yataklık edecek insanlarız biz,’ dediler. ‘Onu bizim kömürlükte aramak istemez miydiniz?’ dediler. Bayağı bir atıştılar ama iş sonunda tatlıya bağlandı. Sanırım o adam boğuldu. Ne dersiniz efendim?”

“Varsayımda bulunamam.”

“Bu konuda şüpheleriniz yok mu efendim?”

“Yok.”

Birden ayrıldım yanından. Kötü bir izlenim yarattığımı hissediyordum ama ikizim aşağıdayken güvertede olmak sabrımı zorluyor ve bana çok sıkıntı veriyordu. Aşağıda olmak da aynı ölçüde sıkıntılı, hepten sinir bozucu bir durumdu. Fakat genel olarak, onunla birlikteyken kendimi daha az ikiye bölünmüş hissediyordum. Koca gemide sırrımı paylaşmaya cesaret edebileceğim kimse yoktu. Artık tayfalar da hikâyesini öğrendiğine göre, onu başka biri diye yutturmak imkânsız olacaktı ve dahası, kazara gemide olduğunun keşfedilmesi her zamankinden daha korkutucu ve endişe verici bir durum yaratacaktı.

Kamarot, ögle yemeği için masayı hazırlamakla meşgul olduğundan, aşağıya indiğimde onunla sadece bakışarak konuşabiliyorduk. Öğleden sonra, ilerleyen saatlerde, temkinli bir şekilde fısıldaşmayı denedik. Gemi-deki pazar sessizliği aleyhimizeydi; gemiyi kuşatan hava ve suyun dinginliği aleyhimizeydi; doğal şartlar, tayfalar aleyhimizeydi – gizli ortaklığımızda her şey aleyhimizeydi; bizzat zaman da aleyhimizeydi, zira bunu sonsuza dek sürdüremezdik. Sanırım, Tanrı'ya duyduğu güven suçluluk duygusuna yenilmişti. Bu düşüncenin beni kahrettiğini itiraf edebilir miyim? Ve başarı kitabında çok önemli bir yeri olan tesadüfler bölümüne gelince, o bölümün kapandığını ancak umut edebiliyordum. Zira nasıl bir olumlu tesadüf yaşanması umulabilirdi ki?

Onunla yan yana gelip yatağımın yanında eğilmiş, kafa kafaya verir vermez ilk sözlerim, “Her şeyi duydun mu?” oldu.

Duymuştu. Ve, “Adam sana o emri verecek cesareti zar zor bulduğunu söyledi,” diye içtenlikle fısıldaması bunun kanıtıydı.

Gemiyi kurtaran pruva yelkenini kastettiğini anladım.

“Evet. Yelkenin ayarlama sırasında rüzgâra kapılıp gideceğinden korkuyordu.”

“Seni temin ederim ki, o emri asla vermedi. Vermiş olduğunu düşünebilir, fakat kesinlikle vermedi. Ana gabya yelkeni uçtuktan sonra benimle birlikte orada, pupanın kenarında durdu ve son umudumuzla ve gecenin bastırmasıyla ilgili sızlandı – kesinlikle sadece sızlandı, başka hiçbir şey yapmadı. Öyle bir havada kaptanın o şekilde konuşmaya devam ettiğini duymak herhangi bir insanı çıldırtmaya yeterdi. Bu beni bir nevi umutsuzluğa sürükledi. Duruma el koydum ve öfkeden köpürerek ondan uzaklaşıp... ama sana bunları anlatmanın ne faydası var. *Sen* biliyorsun! Eğer o kadar haşın davranmasay-

dım, tayfalara bir iş yaptırabilir miydım sanıyorsun? Hiç sanmam! Belki lostromoya yaptırabilirdim? Belki! O çalkantılı bir deniz değildi –o çıldırmış bir denizdi! Sanırım dünyanın sonu da ona benzer bir şey olacak; insan öyle bir fırtınaya bir kez göğüs gerebilir ve geçip gidince tamamen unutulur– fakat günler boyu katlanmak zorunda kalırsa; o yüzden kimseyi suçlayamam. Ben geri kalanlardan biraz daha iyi durumdaydım. Ne var ki, o eski kömür vagonunda bir zabitim, neyse...”

Kulağına, “Seni gayet iyi anlıyorum,” diye fısıldayarak ona samimiyetle güvence ve cesaret verdim. Fısıldamaktan nefes nefese kalmıştı; hızlı hızlı soluduğunu duyabiliyordum. Yirmi dört tayfaya hayatta kalmaları için en azından bir şans yaratan endişeli ve gergin güç, bir nevi geri tepmeyle birlikte ortaya koyduğu tepki sırasında aşağılık ve isyankâr bir varlığı ezip yok etmişti.

Fakat meseleyi layıkıyla değerlendirecek kadar zamanım yoktu, salonda ayak sesleri işitildi, ardından kapıya sertçe vuruldu. “Demir alıp yola çıkmak için yeterince rüzgâr var efendim.” Düşüncelerimi ve hatta hislerimi harekete geçirecek yeni bir çağrı almıştım.

“Tayfaları kaldırın,” diye bağırdım kapıya doğru. “Hemen güverteye çıkıyorum ben de.”

Gemimle tanışmak için dışarı çıkıyordum. Kamara-dan ayrılmadan önce göz göze geldik, gemideki iki yabancıнын gözleri. Odanın gözlerden uzak köşesini, küçük katlanır iskemlenin onu beklediği kuytu yeri işaret ettim ve parmağımı dudaklarıma götürdüm. Anlaşılması güç, biraz da gizemli bir el hareketi yaparken bir yandan da sanki pişmanlık duyar gibi belli belirsiz tebessüm etti.

Kendi emir ve komutası altında ilk defa bir geminin ayaklarının altında harekete geçtiğini hisseden bir adamın heyecanını ayrıntılı bir şekilde ele alacak yer burası değil. Benim açımdan bunlar birbiriyle iç içe geçmişti. Kaptan-

lığını yaptığım gemiyle tamamen baş başa değildim; zira kamaramda o yabancı vardı. Ya da tam anlamda ve bütünüyle gemiyle birlikte değildim. Bir kısmım eksikti. Aynı anda iki yerde birden olmanın zihinsel his ve duyarlılığı, sanki bu gizlilik havası ruhuma işlemişçesine beni bedenen etkilemişti. Gemi yol almaya başladıktan sonra daha bir saat bile geçmemişti ki, yanımda duran ikinci kaptana Pagoda'nın pusula kerterizini almasını söylemeye fırsat bulduğum bir sırada birden fısıltılarla kulağına ulaştığımı fark ettim. Fark ettim diyorum ama yanımda duran ikinci kaptanı ürkütecek kadarı da kaçmıştı ağzımdan. Onun yaşadığını tarif edecek başka bir sözcük bulamıyorum. Tek kelimeyle irkildi. O andan itibaren, sanki insanı şaşkına çeviren zeki bir varlığın hâkimiyeti altına girmişçesine dalgın ve kaygılı bir tavra büründü. Kısa bir süre sonra, pusulaya bakmak için o kadar sinsi adımlarla küpeşteden uzaklaştım ki dümenci bunu fark etti, ben ise, elimde olmadan dümencinin gözlerinin sıradışı yuvarlaklığını fark ettim. Bunlar önemsiz olaylar belki ama gülünç ve tuhaf hallerinden kuşkulandırılması hiçbir kaptana avantaj sağlamaz. Ne var ki, ben daha da ciddi biçimde etkilenmiştim bundan. Bir denizci için, belli koşullar altında bazı kelimeler ve el kol hareketleri, korkmuş, kamaşmış bir gözün içgüdüsel olarak kırılması kadar doğallıkla söylenip yapılır. Belli bir emir, hiç düşünmeden dudaklarından dökülmelidir; belli bir işaret, deyim yerindeyse üzerinde kafa yormadan yapılan el kol hareketleriyle kendini göstermelidir. Fakat bilinçaltında yerleşik o kıvraklıkları hepten yitirmiştim. Zihnimi kamaradan kurtarıp ânın şartlarına odaklanmak için irademi zorladım. Beni az çok eleştirerek izleyen insanlarda kararsız ve iradesiz bir kaptan izlenimi bıraktığımı hissediyordum.

Ve ayrıca, ani korku ve panik halleri vardı. Örneğin, denize açıldığımızın ikinci günü, öğleden sonra güverte-

den aşağıya inerken (ayağımda hasır terlikler vardı) açık kiler kapısının önünde durdum ve kamarotla konuştum. Bana sırtı dönük bir şeylerle uğraşıyordu orada. Sesimi duyunca korkudan yüreği ağzına geldi ve elindeki fincanı düşürüp kırdı.

“Senin derdin ne be adam?” diye sordum şaşkınlıkla.

Kafası karmakarışık. “Kusura bakmayın efendim. Kamaranızda olduğunuzdan emindim oysa.”

“Görüyorsun ki değilim.”

“Hayır efendim. Daha az önce kamaranızda hareket ettiğinizi duymuştum. Çok tuhaf... çok özür dilerim efendim.”

“Tüylerim ürpererek uzaklaştım oradan. Gizli ikizimle o kadar özdeşleşmiştim ki, o korku dolu, kıt kanat fısıldaşmalarımız sırasında ona bundan söz etmedim bile. Sanırım kamaradayken hafif bir gürültü yapmıştı. Ara sıra da olsa bir ses çıkarmaması mucize olurdu zaten. Bitkin ve bezgin görünse de, her zaman kendine hâkim ve son derece sakin, sapa sağlam bir duruşu vardı. Benim önerim üzerine zamanının neredeyse tamamını en güvenli yer olan banyoda geçiriyordu. Kamarot, banyoda işini bitirdikten sonra kimsenin oraya girmek istemesi için en ufak bir bahanesi bile olamazdı. Küçük bir yerdi. İkizim bazen, ayakları kıvrılmış vaziyette yere uzanıp başını da dirseği üzerinde destekliyordu. Diğer zamanlarda da, gri pijamaları içinde, kısa kesilmiş siyah saçlarıyla, sabırlı ve duygusuz bir mahkûm gibi katlanır sandalyenin üzerinde oturur vaziyette buluyordum onu. Geceleri onu gizlice yatağımın yanına getiriyordum ve nöbetçi vardiya zabiti tepemizde bir aşağı bir yukarı volta atarken baş başa verip fısıldaşıyorduk. Son derece içler acısı, sefil bir dönemdi. Şansımız vardı ki, kamaramdaki dolapta tenekeler içinde konserveler istiflenmişti; elimin altında her zaman kuru peksimet oluyordu zaten;

haşlama tavuk, kaz ciğeri ezmesi, kuşkonmaz, pişmiş istiridye, sardalye gibi her türden lezzetli yiyeceğin iğrenç konservelerini teneke kutuların içinden yiyerek besleniyordu. Sabah erken saatte gelen kahvemi hep o içiyordu; bu anlamda onun için yapmaya cüret edebileceğim tek şey buydu.

Her gün, odamın ve banyonun olağan temizliğinin yapılması için iki oda arasında o berbat manevraları yapmak zorundaydık. Kamarotu görmekten, o zararsız adamın sesini işitmekten tiksindirilmiştim. İkizimin varlığını ilk kez onun fark edeceğini düşünüyordum. Başımın üzerinde Demokles'in kılıcı gibi sallanıp duran bir tehlikeydi bu.

Yolculuğun dördüncü gününde, (Siyam Körfezi'nin doğusuna doğru, hafif rüzgârda ve dingin sularda esintiye göre yelkenlerin yönlerini değiştirerek ilerliyorduk) bir başka ifadeyle, bir hokkabaz marifetiyle kaçınılmaz olanla girdiğimiz bu berbat oyunun dördüncü gününde, akşam yemeği için masaya oturduğumuz sırada, en ufak bir hareketinden korkar olduğum kamarot, tabakları masaya koyduktan sonra telaşla güverteye çıktı. Bu tehlike arz eden bir durum olamazdı. Sonra derhal aşağıya indi; görünüşe bakılırsa, o öğleden sonra geminin üzerinden geçen yağmur bulutlarının ıslattığı ve kuruması için küpeşteye serdiğim bir ceketim aklına gelmişti. Masanın başında aldırışsız otururken, kamarotun kolundaki ceketini görünce dehşete kapıldım. Tabii ki kamaramın kapısına doğru yürüyordu. Kaybedecek zaman yoktu.

“Kamarot,” diye gürledim. Sinirlerim o kadar bozulmuştu ki, sesimi kontrol edemiyor ve endişemi gizleyemiyordum. Korkunç favorileri olan ikinci kaptanımı alnına parmağıyla vurmaya sevk eden de bu hallerimdi. Güvertede, marangozla gizli bir tavırla bir şeyler konuştukları bir sırada bu el hareketini yaparken görmüştüm

onu. Sesleri işitilmeyecek kadar uzaktaydı fakat bu pantomimin garip davranışlı yeni kaptan hakkında olduğuna kuşkum yoktu.

Soluk yüzlü kamarot uysallıkla, “Evet efendim,” diyerek bana döndü. Kendisine ikide bir bağırarak seslenmem, ipe sapa gelmez nedenlerden durdurup engellemem, gelişigüzel kamaradan gönderip birden tekrar içeri çağırmam, akıl almaz işler için kilerden dışarı göndermem, yüzünün her seferinde giderek daha fazla acınası ve zavallı bir ifadeye bürünmesine neden oluyordu.

“O ceketle nereye gidiyorsun?”

“Odanıza efendim.”

“Bir daha yağar mı dersin?”

“Bilemiyorum efendim. Tekrar yukarıya çıkıp bakayım mı efendim?”

“Hayır! Boş ver.”

Kamarotla aramızda geçen konuşmayı odadaki öteki benliğim tümüyle duyduğundan ben de amacıma ulaşmıştım. Bu arada, iki yardımcım tabaklarından gözlerini bir an olsun kaldırmadılar; fakat o kahrolası acemi çaylağın dudağı fark edilir bir şekilde kıpırdayıp titredi.

Kamarotun ceketimi odaya asıp hemen çıkmasını bekliyordum. Çok ağırdan alıyordu; fakat ardından bağdırmamak için sinirlerime yeterince hâkim oldum. Birden fark ettim ki (ses dışarıdan açıkça işitiliyordu) kamarot her nedense banyonun kapısını açıyordu. İşin sonu gelmişti. Banyoda kelimenin tam manasıyla içeriye bir kediye bile alacak kadar yer yoktu. Sesim boğazımda düğümlenip kaldı ve vücudum tepeden tırnağa kaskatı kesildi. Şaşkınlık ve korku dolu bir çığlık duymayı bekledim ve yerimden kıpırdandım ama bacaklarımın üzerinde dikilecek gücü kendimde bulamadım. Hiçbir kımıltı olmadı. Acaba ikinci benliğim zavallı kamarotun boğazına mı yapışmıştı? Eğer kamarotun odamdan çıktığını ve

kapıyı örterek sessizce tezgâhın yanında durduğunu görmeseydim, bir an sonra ne yapardım bilmiyorum.

“Yırttık,” diye düşündüm. “Ama hayır! Kayboldu! Gitti! İkizim gitmişti!”

Bıçağımı ve çatalımı masaya bırakıp oturduğum sandalyeye sırtımı yaslandım. Başım bir anaför gibi dönüyordu. Bir süre sonra, titremeyen bir sesle konuşacak kadar kendime gelince ikinci kaptanıma, saat sekizde geminin yönünü değiştirmesi talimatını verdim.

“Güverteye çıkmayacağım,” diye sürdürdüm lafımı. “Sanırım yatacağım ve rüzgâr yön değiştirmedikçe, gece yarısından önce rahatsız edilmek istemiyorum. Kendimi biraz keyifsiz hissediyorum.”

İkinci kaptan fazla endişeye kapılmadan, “Az önce çok kötü görünüyordunuz,” dedi.

Her ikisi de dışarı çıktılar ve masayı temizleyen kamarota diktim gözlerimi. O zavallı adamın yüzünde hiçbir ifade okunmuyordu. Fakat neden gözlerini benden kaçırıyor diye sordum kendime. Sonra, sesini duysam iyi olacak dedim.

“Kamarot!”

Her zamanki gibi irkilerek, “Buyurun efendim!” dedi. “O ceketi nereye astın?”

Her zamanki kaygılı ses tonuyla, “Banyoya efendim,” dedi. “Henüz tam kurumamış efendim.”

Güverte kamarasında bir süre daha oturdum. Acaba kamarot banyoya girerken ikizim de ortadan kayıp mı olmuştu? Gemiye gelişinin bir açıklaması vardı, oysa ortadan kaybolmasını izah etmek mümkün değildi. Yavaşça karanlık odama girdim, kapıyı kapadım, lambayı yak-tım ve bir süre için arkamı dönmeye cesaret edemedim. En nihayet dönünce de odanın dar, kuytu köşesinde dimdik ayakta durduğunu gördüm. Şaşırdığımı söylemek doğru olmazdı ama onun bedenlen var olduğuna

dair karşı konulmaz bir kuşku zihnimden geçti. Acaba benim dışımda başka kimselerin gözlerine görünmüyor mu, diye sordum kendime. Bu, hayaletlerin size musallat olmasına benziyordu. Hiç kıpırdamadan, suratında ciddi bir ifadeyle ve hiç şüphe yok ki, "Tanrım! Kıl payı kurtulduk!" anlamına gelen bir hareketle ellerini yavaşça bana doğru kaldırdı. Hakikaten de kıl payıydı. Sanırım tam manasıyla keçileri kaçırmamış herhangi bir adamın yaklaşabileceği kadar sessizce ve sürünerek yaklaşmıştım delilik sınırına. Deyim yerindeyse o el hareketi beni dizginlemişti.

Korkunç favorili ikinci kaptan rüzgâra göre geminin yönünü değiştiriyordu. Tayfaların görev yerlerine gitmelerinin ardından yaşanan derin bir sessizlik ânında, pupadan yüksek sesle, "Orsa alabanda!" dediğini duydum ve bu emir, ana güvertede uzaktan işitilen bir haykırıyla tekrarlandı. O hafif rüzgârda, yelkenler kuşların kanat çırpmasına benzer belli belirsiz sesler çıkarıyorlardı. Gemi yavaşça burnunu rüzgâra doğru döndü; yeni umutların dinginliğinde nefesimi tuttum; geminin güvertelerinde tek bir canlı olabileceğine ihtimal vermezdi insan. Enerjik, hayat dolu bir ses, "Ana yelkeni hisa edin!" diye bağırınca büyü bozuldu ve kulak tırmalayan haykırıların ve ellerinde ana prasya, tepemizde telaşla koşuşturan adamların gürültüsünden uzak, aşağıdaki kamaramda, yatağın yanında her zamanki konumumuzu alarak bir araya geldik.

Sorumu beklemedi. "Kamarotun sağı solu yokladığını duydum ve banyoda son anda çömelmeyi başardım," diye fısıldadı bana. "Adamcağız sadece kapıyı açtı ve ceketini asmak için elini içeriye uzattı. Gelgelelim..."

Ben de, "Bu hiç aklımdan geçmedi," diye fısıldarken, nasıl da kıl payı kurtulduğunu düşününce öncekinden daha fazla dehşete düştüm ve onu bu kadar sağlam bir

şekilde ayakta tutan mizacının o boyun eğmez, kararlı yanı beni hayrete uğrattı. Fısıldarken hiçbir endişe ve heyecan göstermiyordu. Asla kafası karışıp dikkati dağılan biri değildi. Akıllı başındaydı. Yeniden fısıldamaya başlaması bu akıl sağlığının ispatıydı.

“Yeniden hayata gelmek bana asla fayda getirmezdi.”

Bunu ancak bir hayalet söylerdi. Ama aslında eski kaptanının intihar teorisini istemeyerek de olsa kabul lenmesini kastediyordu. Kuşkusuz bu, gayesine hizmet edecek bir şeydi – eyleminin değiştirilemez amacına hükmeden bakış açısını eğer doğru anladıysam.

“Kamboçya kıyılarının açığındaki adaların aralarına girer girmez beni o adalardan birine bırakmalısın,” diye sürdürdü lafını.

“Seni adaya bırakmak mı! Bir macera romanında yaşamıyoruz,” diyerek itiraz ettim. Küçümseyici fısıltılarla sözümü kesti.

“Hakikaten de yaşamıyoruz!” Bunun macera romanıyla alakası yok. Ama başka yapılacak bir şey de yok. Daha fazlasını istemiyorum. Bana yapılabileceklerden korktuğumu sanmıyorsun değil mi? İster kodese tiksınlar, ister darağacına yollasınlar ya da ne isterlerse onu yapsınlar. Fakat peruk takan yaşlı bir adamla on iki saygın tacire bunları açıklamak için geri döndüğümü düşünebiliyor musun? Benim suçlu olup olmadığını ya da suçumun ne olduğunu nasıl bilebilir ki onlar? Bu benim meselem. Kut sal Kitap’ta Kabil için ne der? ‘Yeryüzünden sürülmüş.’ Pekâlâ, ben artık yeryüzünden sürülmüş biriyim. Bir gece nasıl geldiysem, aynı şekilde alıp başımı gideceğim.”

“İmkânı yok,” diye mırıldandım. “Gidemezsin.”

“Gidemez miyim? Kıyamet Günü’ndeki bir ruh gibi çıplak gitmekten bahsetmiyorum. Bu pijamaya el koyacağım. Mahşer Günü henüz gelmedi – ve... iyice anladın. Değil mi?”

Birden kendimden utandım. Doğrusunu söylemek gerekirse anlamıştım – ve o adamın gemimin yanından yüzerek uzaklaşmasına göz yummak konusunda yaşadığım tereddüt salt bir sahte duyarlılık, bir tür korkaklıktı.

İç geçirerek, “Bir sonraki geceye kadar bir yerc gidemezsin,” dedim. “Gemi kıyı açığında ilerliyor ve rüzgâr bizi yarı yolda bırakabilir.”

“Senin anladığını bilmem yeter,” diye fısıldadı. “Fakat elbette anlıyorsun. İnsanı anlayacak birisi olması büyük bir tatmin. Sen sanki bilerek orada bulunuyordun.” Ve aynı fısıltıların arasına, ikimiz ne zaman bir araya gelip konuşsak, sanki birbirimize bizim dışımızdaki dünyanın duymaması gereken bir şeyler söylemek zorundaymışız gibi, “Bu harika bir şey,” ifadesini ekledi.

Baş başa verip kendi gizli yöntemlerimizle konuştuk – fakat bazen ya sessiz kaldık ya da uzun suskunlukların ardından bir-iki kelime fısıldadık. Ve her zamanki gibi lombar kapağından dışarı baktı. Ara sıra bir rüzgâr gelip yüzümüze esiyordu. Gemi, düz omurgasının üzerinde hayalî bir deniz gibi karanlık ve sessiz suda o kadar yumuşak ve kayarcasına hareket ediyordu ki, rıhtımda demirlediğini düşünebilirdiniz.

Gece yarısı güverteye çıktım ve ikinci kaptanımın şaşkın bakışları arasında yelkenlerin yönünü değiştirdim. O korkunç favorileri, sessizce tenkit ederek etrafımda uçuşuyordu. Şayet mesele yalnızca o sakın, hareketsiz körfezden mümkün olduğunca çabuk çıkmak olsaydı yön değiştirmezdim. Sanırım ikinci kaptan, kendisinden nöbeti almak için gelen üçüncü kaptana, bunun çok yanlış bir karar olduğunu söyledi. Öbürü sadece esnedi. O çekilmez acemi çaylak o kadar uykulu bir halde, ayaklarını sürüyerek ortalıkta geziyor ve parmaklıklara o kadar gevşek ve tembelce yaslanıyordu ki, ona çıkıştım.

“Henüz daha uyanamadın galiba?”

“Hayır efendim! Uyanığım.”

“Pekâlâ, o halde uyanık bir insan gibi sağlam dur ve toparlan. Ve gözünü dört aç. Eğer akıntı varsa gün ışımadan önce birtakım adalara yaklaşmış olacağız.”

Körfezin doğu yakası, bazıları ıssız, diğerleri ise takım halinde adalarla çevriliydi. Bunlar, yüksek kıyının mavi fonunda ve gümüş gibi ışıldayan durgun suların üzerinde adeta yüzer gibiydi; çorak ve gri ya da koyu yeşil ve her dem gür çalılıklar gibi kabarık olan bu adaların büyük olanları bir-iki mil uzunluğundaydı ve karman çorman yeşillikler ve yapraklardan oluşan küf kokulu, rutubetli bir örtünün altında tepelerin ana hatları ve gri kayaların damarları göze çarpıyordu. Ticaretin, seyahatin, neredeyse coğrafi keşiflerin yabancısı olduğu bu yerlerin barındırdığı yaşam tarzı çözülmemiş bir gizemdir. Bu adaların en büyüğünde köyler –en azından balıkçıların yerleşim alanları– ve dünya ile iyi kötü iletişimi sürdüren yerel deniz tekneleri olmalı. Fakat son derece cılız bir esinti eşliğinde adalara doğru ilerlerken, sabahdan öğlene kadar dağınık takımadalara doğrulttuğum teleskopumun görüş alanına ne bir insan ne de bir tekne girdi.

Öğle vakti, rota değiştirmek için herhangi bir talimat vermedim ve ikinci kaptanın favorileri son derece kaygılı bir hal alıp sanki boş yere dikkatimi çekmeye çalıştılar. En sonunda, “Adaların içinde duracağız. İyice içirilere, gemiyi sokabildiğimiz yere kadar ilerleyeceğiz,” dedim.

İkinci kaptanın şaşkınlıktan dehşete düşmüş bakışları, gözlerindeki vahşi ifadeyi açığa vurdu ve bir an için gerçekten korkunç bir görünüme büründü.

“Körfezin ortasında pek iyi ilerleyemiyoruz,” diye rahat bir tavırla sürdürdüm sözlerimi. “Bu gece karadan esen meltemleri kollayacağım.”

“Tanrı korusun! O karanlıkta, o kadar adanın, mer-

can kayalıklarının ve sığ kumsalların arasında mı yani efendim?”

“Evet, eğer bu kıyıda karadan esen elverişli rüzgârlar varsa, onları yakalamak için iyice kıyı içlerine kadar ilerlemek lazım, öyle değil mi?”

İkinci kaptan yine, “Tanrı korusun!” dedi alçak sesle. Tüm o öğleden sonra boyunca, hülyalı bakışlarla ve dalgın bir yüz ifadesiyle ortalıkta dolanarak ne kadar büyük bir endişe ve kafa karışıklığı yaşadığını belli etti. Yemeğin ardından, sanki dinlenmeyi amaçlıyormuşum gibi kamarama çekildim. Odada, ikizimle kara kafalarımızı yatağımın üzerine serili, yarıya kadar açılmış bir haritanın üzerine eğdik.

“İşte şurada,” dedim. “Şurası Koh-Rin¹ olmalı. Güneş doğduğundan beri bakıyorum oraya. İki tepesi ve alçak bir noktası var. Orada yaşayan insanlar olmalı. Karşısındaki kıyıda ise büyükçe bir nehrin ağzına benzeyen bir oluşum var. Nehrin yukarısında ise şüphesiz bir şehir var. Bana kalırsa senin için en iyi fırsat bu.”

Sanki şansını ve mesafeleri çok yükseklerden incelemiş gibi düşünceli düşünceli haritaya baktı – adeta Koçinçin² boş arazileri üzerinde gezindiğini, ardından da o kâğıt parçasının dışına çıkıp haritada yeri olmayan bölgelere doğru ilerleyerek ortadan kaybolduğunu hayal edermiş gibi gözleriyle yukarıdan kendini izledi. Sanki geminin, rotasını tayin eden iki kaptanı vardı. Bir aşağı bir yukarı koşturmaktan o kadar endişeli ve huzursuz olmuştum ki, o gün giyinecek sabrı kendimde bulamamıştım. Pija-

1. Koh, Taycada ada anlamında kullanılır. Koh-Rin (ya da Koh-Ryn) ise, Siyam Körfezi'nde, muhtemelen günümüzdeki Pataya yakınındaki adalardan biridir. (Ç.N.)

2. Güney Vietnam'da, başkenti Saygon (günümüzdeki Ho Chi Minh kenti) olan ve 1860'larda Fransızların kolonize ettiği bir bölge. (Ç.N.)

mamı üzerimden çıkarmamıştım; ayağımda hasır terlikler, başımda ise yumuşak, sarkık kenarlı şapkam vardı. Körfezdeki sıcaklık haddinden fazla bunaltıcıydı ve mürettebat beni o havadar kıyafetin içinde görmeye alışmıştı.

“Gemi şimdi ilerlerken adanın güney noktasını geçecek,” diye fısıldadım kulağına. “Tanrı bilir ne zaman; ama kesinlikle hava karardıktan sonra. O karanlıkta elimden geldiğince doğru kestirmeye çalışıp gemiyi yavaş yavaş yarım mil içeri yanaştıracayım...”

“Dikkatli ol,” diye uyarırcasına mırıldandı; birden, ilk kez kaptanlık yaptığım gemide yaşayacağım bir talih-sizliğin tüm geleceğimi, bana yaraşan tek geleceği belki de bir daha telafisi olmayacak bir biçimde mahvedeceğini fark ettim.

Odada daha fazla duramadım. Ona ortadan kaybolmasını işaret ettim ve pupaya çıktım. O suratsız, acemi çaylak nöbetçiydi. Bir süre ne yapmak gerektiğini kafamda ölçüp tartarken bir aşağı bir yukarı volta attım ve sonra yanıma gelmesi için üçüncü kaptana işaret ettim.

Sakin bir sesle, “Kıç güvertedeki iki lombar kapağını açmaları için bir-iki tayfa gönder buraya,” dedim.

Ya hakikaten küstahlığından ya da bu denli akıl almaz bir emri nasıl verdiğimi düşünürken kendini kaybedip söylediklerimi tekrar etti:

“Kıç güvertesinin lombar kapaklarını açmak mı! Neden efendim?”

“Bu konuda seni ilgilendiren tek neden benim sana bunu yapmanı söylemiş olmam. Kapakları sonuna kadar açtır ve sıkıca tutturmalarını söyle.”

Kıpkırmızı kesildi ve yürüdü gitti; ama sanırım alaycı ifadeler kullanarak, bir geminin kıç güvertesini havalandırmanın akılcı yoluyla ilgili marangoza bir şeyler söyledi. Eminim aramızda geçen konuşmayı aktarmak üzere ikinci kaptanın kamarasına da uğramıştı, zira favorili

adam tesadüfen uğrarmış gibi bir havayla güverteye geldi ve sanırım delirmediğimden ya da sarhoş olmadığımından emin olmak için aşağıdan bana kaçamak bakışlar fırlattı.

Akşam yemeğinden kısa bir süre önce, her zaman-
kinden daha huzursuz hissettiğim bir sırada ikinci benli-
ğimle kısa bir süre için yeniden bir araya geldik. Onu
çıtını çıkarmadan otururken bulmak; doğaya, insanlığa
aykırı bir şeymiş gibi hayret vericiydi.

Hızlı hızlı fısıldayarak planımı ortaya koydum.

“Adalara cesaret edebildiğim kadar yaklaşacağım ve
sonra gemiyi rüzgârın estiği yöne doğru çevireceğim.
Seni buradan çıkarıp koridora bağlanan yelken dolabına
kaçırmanın derhal bir yolunu bulacağım. Fakat yelkenle-
ri kaldırıp çıkarmak için dolabın üzerinde kare şeklinde,
doğrudan kış güvertesine çıkan bir boşluk var ve güzel
havalarda, yelkenleri havalandırmak amacıyla asla kapa-
tılmıyor. Gemi, orsa alabanda edip yavaşladığında ve
tüm tayfalar kış tarafta, ana prasyaların orada toplandı-
ğında, bu boşluktan dışarı çıkıp kış güvertesinin açık
lombarından denize atlamak için önünde hiçbir engel
olmayacak. Her iki lombar kapağını da sıkıca bağlattım.
Denize doğru yavaş yavaş alçalmak için halatlardan biri-
nin ucunu kullan ki, suya inerken şapırtı sesi çıkmasın –
biliyorsun. Suyun sesi duyulabilir ve büyük sıkıntılara
yol açabilir.”

Bir süre sessiz kaldı ve ardından fısıldadı. “Anlıyo-
rum.”

“Seni uğurlamak için orada olmayacağım,” diye lafa
girdim kendimi zorlayarak. “Geri kalanı... Umarım ben
de anlamışımdır.”

“Anladın. En başından sonuna kadar.” İlk kez sesinde
bir tereddüt, fısıltısında zorlama vardı sanki. Kolumu
kavradı, fakat yemek zilinin çınlamasıyla irkildim. O ir-
kilmemişti gerçi; sadece elini gevşetip kolumu bıraktı.

Yemeğin ardından tekrar aşağıya indiğimde saat sekizi epey geçmişti. Biteviye esen cılız rüzgâr rutubet ve çiğ yüklüydü; ıslak, kararmış yelkenler, rüzgârın içinde ne kadar itici güç varsa emiyordu. Berrak ve yıldızlarla bezenmiş gece esrarengiz kıvılcımlar saçıyordu. Gökyüzünde alçalmış yıldızlara doğru yavaşça kayan donuk, ışıltısız yamalar, denizde sürüklenen adacıklardı. Pruvanın sol yanında, daha uzaklarda, büyük ve gökyüzünde kocaman bir alanı geçici bir süre karartacak kadar gölgeler içinde, heybetli bir ada vardı

Kapıyı açınca, kendi benliğimin sırtı dönük, bir haritaya baktığını gördüm. Odanın kuytu yerinden çıkmıştı ve masanın yanında duruyordu.

“Hava yeterince karardı,” diye fısıldadım.

Geriye doğru bir adım attı ve yatağıma dayanıp sakin ve ölçülü bakışlarla göz gezdirdi. Ben de koltuğa oturdum. Birbirimize söyleyecek hiçbir şeyimiz yoktu. Tepemizde, vardiya zabiti bir oraya bir buraya hareket ediyordu. Sonra, zabitin hızla hareket ettiğini duydum. Bunun ne anlama geldiğini biliyordum. İskele merdivenine doğru gidiyordu; şu anda sesi kamaramın kapısının dışından geliyordu.

“Epey hızlı yanaşıyoruz efendim. Kara çok yakın gözüküyor.”

“Pekâlâ,” diye cevap verdim. “Hemen güverteye geliyorum.”

Zabitin güverte kamerasından çıkıp gitmesini bekledim ve ardından ayağa kalktım. İkizim de hareketlenmişti. Son kez birbirimize fısıldamanın zamanı gelmişti, zira ikimiz de birbirimizin doğal sesini asla duymamıştık.

“Buraya bak!” Bir çekmece açtım ve üç pound değerindeki madeni parayı çıkardım. “Bunu al, yanında bulunsun. Bende altı pound var. Sana hepsini verirdim, ama Sunda Boğazı’nı geçerken yerlilerin teknelerinden

mürettebat için meyve sebze almak için yanımda biraz para tutmam lazım.” Hayır anlamında başını salladı.

Çaresizce fısıldayarak, “Al şunu,” diye üsteledim. “Ne olacağını bilemez insan...”

Pijama gömleğinin tek cebine eliyle vurarak anlamlı anlamlı tebessüm etti. Elbette güvenli değildi. Eski ipek mendillerimden birini çıkardım, üç parça altın parayı içine koyup düğümledim ve zorla eline tutuşturdum. Duygulanmıştı sanırım, zira nihayet parayı aldı, gömleğini kaldırıp çabucak beline, çıplak bedeninin üzerine bağladı.

Göz göze geldik; birkaç saniye geçti ve ben, bakışlarımız hâlâ iç içe geçmiş, elimi uzattım, lambayı söndürdüm. Ardından odamın kapısını açık bırakıp güverte kamerasından geçtim... “Kamarot!”

Kamarot hâlâ büyük bir şevkle uğraşıp yemek masasının üzerindeki metal baharatlık ve şişe altlığını ovup parlatarak, yatmadan önce en son yaptığı işlerle kilerde oyalanıyordu. Odası hemen yanda olan ikinci kaptanı uyandırmamak için dikkatli davranarak alçak sesle konuştum.

Kamarot endişeli gözlerle etrafına bakındı. “Buyurun efendim!”

“Bana mutfaktan biraz sıcak su getirebilir misin?”

“Efendim, korkarım mutfaktaki ocağın ateşi bir süredir yanmıyor.”

“Git bir bak bakalım.”

Kamarot hızla merdivenlerden yukarı çıktı.

“Şimdi,” diye yüksek sesle salona doğru fısıldadım – belki de sesim haddinden fazla yüksek çıkmıştı, fakat fısıltımı duyuramayacağımdan korkmuştum. İkizim, küçücük, karanlık bir geçitten, bir sürme kapının arasından geçerek göze çarpmadan merdivenleri atladı ve derhal yanımda belirdi. Yelken dolabının içinde diz çökmüş, yelkenlerin üzerinde emekleyerek ilerliyorduk. Birden

aklıma bir şey dank etti. Kendimi yalınayak, şapkasız, kara kafama vuran güneşin altında gayesizce dolanırken gördüm. Sarkık kenarlı, yumuşak şapkamı kafamdan çıkarıp o karanlıkta telaşla öteki benliğimin kafasına giydirmeye çalıştım. O ise hızla yana çekildi ve sessizce hamlemi savuşturdu. Kim bilir ne yapacağımı anlayıp birden çekilmeden önce ne düşünmüştü. Ellerimiz karanlıkta birbirini arayıp buldu, bir anlığına birbirlerini sıkıca kavrayıp tokalaşarak hareketsiz kaldılar... Ve birbirlerinden ayrılırken ikimizin ağzından da tek kelime çıkmadı.

Kamarot mutfaktan döndüğünde, kilerin kapısının yanında sessizce duruyordum.

“Kusura bakmayın efendim. Kazan pek sıcak değil. Gaz lambasını yakayım mı?”

“Boş ver.”

Yavaşça güverteye çıktım. Karaya mümkün olduğunca yaklaşmak artık bir vicdan meselesiydi – zira şimdi, gemi orsa alabanda ettiğinde ikizim suya atlamak zorundaydı. Zorunda! Artık onun için geriye dönüş yoktu. Bir süre sonra rüzgâraltı tarafına yürüdüm ve pruva tarafında karaya ne kadar yanaştığımızı görünce yürüğüm ağızıma geldi. Başka zaman olsa bir dakika daha fazla durmazdım orada. İkinci kaptan endişeyle beni izlemişti.

Sesime hâkim olabileceğimi hissedene kadar baktım.

Ardından sakın bir sesle, “Gemi bunu atlatacak,” dedim.

“Bunu gerçekten deneyecek misiniz efendim?” diye kekeleydi kuşkuyla.

Ona aldırmadım ve dümencinin duyabileceği kadar yükselttim sesimi.

“Tam yol ileri.”

“Tam yol ileri, efendim.”

Rüzgâr yanağıma esiyordu, yelkenler uykudaydı ve

tüm dünya sessizliğe gömülmüştü. Karanın, yaklaşan karanlık bir kütle gibi giderek daha büyük ve yoğun bir hal alan kocaman, korkunç görüntüsüne bakmakta zorlanıyordum. Gözlerimi yummuştum, çünkü gemi karaya daha da yaklaşmalıydı. Yaklaşmak zorundaydı! Tahammül edilmez bir sessizlik vardı. Acaba suyun üzerinde kımıldamadan duruyor muyduk?

Gözlerimi açtığımda gördüğüm ikinci görüntü yüreğimi hoplattı. Koh-Rin'in güneydeki siyah tepeleri, sonsuz gecenin bir parçasıymış gibi geminin üzerinde asılı duran bir kuleyi andırıyordu. O muazzam karanlık kütlenin üzerinden tek bir parlaklık bile yansımıyor, tek bir ses bile işitilmiyordu. Karşı konulmaz bir şekilde bize doğru kayıyordu ama yine de karadan erişilebilecek uzaklıkta gözüküyordu. Geminin orta kısmında toplanmış, korku ve merakla karışık bir sessizlik içinde karşılarındaki manzaraya gözlerini dikmiş bakan vardiyanın belli belirsiz siluetlerini gördüm.

Hemen arkamda duran biri titrek bir sesle, "Devam ediyor musunuz efendim?" diye sordu.

Duymazlıktan geldim. Devam etmek zorundaydım. "Tam yol ileri. Durdurmayın. Şimdi olmaz," dedim uyarırcasına.

Dümenci tuhaf, titreyen bir sesle, "Yelkenleri pek iyi göremiyorum," diye cevap verdi.

Gemi yeterince yakında mıydı? Karanın gölgesinde değil ama halihazırda karanlığının içinde, adeta bu karanlık tarafından yutulmuş ve geri döndürülemeyecek kadar çok yakındaydı hem de ve tamamen kontrolümden çıkmıştı artık.

Hemen arkamda, bir ölü gibi kımıltısız duran genç tayfaya, "İkinci kaptana seslenin," dedim. "Ve tüm tayfaları kaldırın."

Tepelerden yankılanan sesim yüksek çıkıyordu. Bir-

kaç ses hep bir ağızdan haykırdı: "Hepimiz güvertedeyiz efendim."

Ardından ortalık yine sessizliğe gömüldü ve karanın devasa gölgesi giderek yakınlaşıp ne bir ışık saçarak ne de bir ses çıkararak tepemizde giderek yükseldi. Ölüler taşıyan ve Erebus'un kapısına doğru yavaşça süzülerek yaklaşan üç direkli bir yelkenli misali, gemiye korkunç bir sessizlik çökmüştü.

"Tanrım! Neredeyiz?"

Hemen arkamda durup inleyen bu adam, ikinci kaptandan başkası değildi. Yıldırım çarpmışa dönmüş ve favorilerinin manevi desteğinden yoksun kalmıştı adeta. Elleri çırpı ve, "Kaybolduk!" diye feryat etti.

"Sessiz ol," dedim sertçe.

Sesini alçalttı, fakat ümitsizliğini dışa vuran belli belirsiz bir hareket yaptığı gözümde kaçmadı. "Burada ne işimiz var?"

"Karadan esen rüzgârı yakalamaya çalışıyoruz."

Saçlarını yolacakmış gibi oldu ve cüretkâr bir tavırla bana dönüp, "Gemi asla buradan çıkamayacak. Yapacağınızı yaptınız efendim. Onu böyle bir sonun beklediğini biliyordum. Bunu asla atlatamayacak ve şimdi burada kalamayacak kadar kıyıya yakınsınız. Gemi burnunu çeviremeden akıntıya kapılıp kıyıya sürüklenip karaya oturacak. Aman Tanrım!" dedi.

Tam elini kaldırmış zavallı başına vurup dövünecekti ki kolundan yakalayıp şiddetle salladım.

"Gemi zaten kıyıda," diyerek kendini paralarcasına feryat etti.

"Öyle mi?.. Tam yol ileri devam edelim!"

Dümenci, korku dolu, bir çocuğunki gibi çıkan ince bir sesle, "Tam yol ileri, efendim," diye haykırdı.

İkinci kaptanın kolunu henüz bırakmamıştım ve sarsmaya devam ettim. "Alesta tramola duyuyor musun?"

Sen baş tarafa git," –sarstım– "ve orada dur," –sarstım– "ve şamatayı kes," –sarstım– "ve pruvadaki yelken ıskota halatlarının düzgün bir şekilde elden geçirildiğinden emin ol," –sarstım, yine sarstım– bir daha sarstım.

Ve kalbimin durmasından korkarak tüm bu süre zarfında karaya bakmaya cüret edemedim. En sonunda elimi gevşetip kolunu bıraktım ve ikinci kaptan can havliyle pruvaya doğru koşmaya başladı.

Yelken dolabındaki ikizimin bu patırtı hakkında ne düşündüğünü merak ediyordum. Her şeyi duyabiliyor – ve belki de geminin, vicdanım sızladığı için karaya bu kadar yakın olması gerektiğini de anlayabiliyordu. "Orsa alabanda!" diyerek verdiğim ilk emir, sanki bir dağ geçidinde bağırışım gibi, Koh-Rin'in tepemizde bir kulc gibi yükselen gölgesinin altında uğursuzca yeniden yankılandı. Ve sonra gözlerimi dikip dikkatli bakışlarla karayı izledim. O dingin sularda ve o hafif esintiyle geminin orsa edip etmediğini hissetmek imkânsızdı. Hayır! Onu hissedemiyordum. Ve ikinci benliğim şimdi yelken dolabının içinden çıkıp halata sarılarak gemiden denize inmek için hazırlanıyordu. Belki de gitmişti bile?..

Direklerimizin uçlarında dikilip derin düşüncelere dalan devasa kara kütle, geminin bordasından sessizce çark edip uzaklaşmaya başladı. Artık gemiden ayrılmaya hazırlanan gizli yabancıyı unutup sadece benim gemiye tamamen yabancı olduğumu hatırladım. Gemiye tanıımıyordum. Acaba atlabilecek miydi? Onu nasıl idare etmek lazımdı?

Ana yelkeni çevirdim ve çaresizce bekledim. Belki de gemi durmuştu ve Koh-Rin'in kara kütlesi, sonsuz geceye açılan kapı gibi kış küpeştesinin üzerinde dikili dururken, geminin geleceği belirsiz ve tehlike altındaydı. Şimdi ne yapacaktı? Hareketlenmeye başlamış mıydı? Hızla yan tarafa yürüdüm ve bulanık suyun üzerinde

dingin, cam gibi pürüzsüz yüzeyi açığa vuran belli belirsiz bir yakamozdan başka bir şey görmedim. Anlamak mümkün değildi – ve henüz gemimi hissetmeyi öğrenmemiştim. Acaba hareket ediyor muydu? Gemiden denize atıp suyun hareketini izlemek için, bir parça kâğıt gibi kolayca göze çarpacak bir şey lazımdı. Üzerimde hiçbir şey yoktu. Aşağı koşup bulmaya cesaret edemedim. Vakit yoktu. Dikkatli bakışlarla suyu tararken, birden geminin bordasının bir metre ötesinde beyaz bir nesne takıldı gözlerime. Siyah suların üzerinde bir beyazlık. Birden altında bir yakamoz parlayıp kayboldu. Neydi bu nesne?.. Kenarları sarkık şapkamı tanıdım. İkizimin başından düşmüş olmalıydı... ve buna aldırmamıştı. İstedigimi elde etmiştim – gözlerimde takip edebileceğim kurtarıcı bir işaret. Fakat artık sonsuza dek tüm dostlarının gözlerinden uzakta saklanmak, yeryüzünde bir kaçak ve derbeder olarak dolaşmak ve alnında katil damgası olmadan ama haklılığını ifade edip kendini savunmayacak kadar mağrur bir katil olarak yaşamını sürdürmek üzere gemiyi terk eden öteki benliğime pek kafa yormuyordum

Ve şapkayı –onun çıplak etine karşı birden duyduğum acıma hissinin bir ifadesi olan ve sığınacak bir yuvası olmayan başını güneşin tehlikelerinden koruması için ona verdiğim bu nesneyi– gözlerimle takip ettim. Ve şimdi –işte orada yüzen o şapka– denizin üzerinde bir işaret görevi görüyor, yabancılığımın cehaletinin yarattığı bu durumdan gemiyi kurtarıyordu. İşte, şimdi de öne doğru sürüklenerek geminin toparlayıp geri geri gittiğini tam zamanında bildiriyordu.

Bir heykel gibi kıvıltısız duran denizciye alçak bir sesle, “Dümeni döndür,” dedim.

Öteki tarafa zıplayıp dümeni çevirirken, denizcinin gözleri pusula dolabından yayılan ışıktaki vahşice parladı.

Pupanın kenarına doğru yürüdüm. Gölgeler içinde-

ki güvertede tüm tayfalar ön prasyaların yanında durmuş, emirlerimi bekliyorlardı. Ötedeki yıldızlar sanki sağdan sola kayıyorlardı. Ortalık öyle bir sessizliğe bürünmüştü ki, iki denizcinin, müthiş bir rahatlamanın verdiği huzurla, “Gemi burnunu rüzgâra döndü,” diyerek usulca kendi aralarında yaptığı konuşmayı bile işittim.

“Yelkenleri rüzgâra göre çevirin.”

Pruva yelkenleri, neşeli haykırışlar arasında büyük bir gürültüyle döndü. Ve şimdi, korkunç görünümlü favorileriyle ikinci kaptan çeşitli emirler yağdırarak sesini duyurdu. Gemi ilerlemeye başlamıştı bile. Ve onunla baş başaydım. Hiçbir şey, dünyadaki hiç kimse artık aramıza girip sessiz bilginin, suskun sevginin, bir denizcinin ilk kez kaptanlık görevini üstlendiği gemisiyle arasındaki paylaşım ve sohbetin üzerine gölge düşüremezdi.

Kıç küpeştesine doğru yürürken, bir kule gibi yükselen kara kütlenin Erebus’un giriş kapısı misali denizin üzerine düşen karanlık gölgesinin en ucunda, geride kalmış beyaz şapkam bir an için yeniden gözüme ilişti; adeta ikinci benliğimmiş gibi kamaramı ve düşüncelerimi paylaşan gizli ortağımın, yeni bir kâdere doğru kulaç atan o özgür ve mağrur yüzücünün, cezasını çekmek için kendini suya bıraktığı noktayı işaret ediyordu.

LAGÜN

Kayığın arka tarafındaki küçük kulübenin damına iki koluyla birden yaslanan Beyaz Adam dümenciye dönüp, "Geceyi Arsat'ın açık alanında geçireceğiz. Geç oldu," dedi.

Malezyalı homurdanmakla yetindi ve gözlerini dikip nehre bakmaya devam etti. Beyaz Adam, çenesini kavuşturduğu kollarına dayadı ve dalgın gözlerle teknenin suda bıraktığı izi takip etti. Nehir sularının yoğun ışıltısının böldüğü her iki yanı ağaçlı bir yol gibi uzanan ormanların ucundaki berrak ve göz kamaştırıcı güneş, metal bir şerit gibi parlayan suların üzerine alçalmış, hareketsiz duruyordu.

Loş ormanlık alan, geniş nehrin her iki yanında sessiz ve kıpırtısız, biteviye uzayıp gidiyordu. Birer kule gibi göğe uzanan büyük ağaçların dibinde, nehir yatağındaki çamurun içinden yükselen gövdesiz nipa palmyeleri,¹ devasa ve ağır yaprak desteleri halinde, anafor gibi fırıl fırıl dönen kahverengi suların üzerinde kımıltısız asılı duruyordu. O durgun havada, her ağaç, her yaprak, her dal, her sarmaşık filizi ve minicik çiçeklerin her taç yap-

1. Güneydoğu Asya'da nehir kenarlarında ve bataklık kıyılarında yetişen ve yaprakları kulübe yapımında da kullanılan bir palmye türü. (Ç.N.)

rağı, büyülenmişçesine donup kalmış, kusursuz bir devinimsizliğe mahkûm olmuşlardı sanki. Aynı anda suya batıp çıkan sekiz küreğin dışında nehrin üzerinde kımıldayan hiçbir şey yoktu; o sırada dümencinin düzenli aralıklarla ve ani hareketlerle başının üzerinde yarım daire çizerek sağa sola salladığı kürek palası da ışıldıyordu. Kayığın yanı sıra çalkalanan nehir suları, çağıldayarak köpürüyordu. Beyaz Adam'ın kayığı, kendi yol açtığı bu kısa süreli karmaşa içerisinde nehrin yukarısına doğru ilerleyerek, hareketin hafızalardan sonsuza dek silindiği bir diyarın kapılarından içeri dalıyordu adeta.

Batan güneşe sırtını vermiş Beyaz Adam, gözlerini dikip nehrin denize açılan boş ve geniş koluna baktı. Kıvrıla kıvrıla, duraksayarak ilerleyen nehir, alabildiğine genişlikte ufkun karşı konulmaz cazibesine kapılmışçasına son üç millik seyri boyunca doğrudan denize, hem ışığın hem de karanlığın sığındığı doğuya doğru akıyordu. Kayığın kıç tarafında, art arda öten kuşun ahenksiz ve cılız sesi suda sekerek, daha karşı kıyıya ulaşmadan ölüm sessizliği çökmüş bu dünyanın içinde yitip gidiyordu.

Dümenci, vücudunu öne doğru eğip kaskatı kesmiş kollarıyla sımsıkı kavradığı küreğini nehre daldırdı. Su yüksek sesle çağladı ve birden dümdüz uzayıp denize kadar giden nehir kolu sanki kendi eksenini etrafında dönüp yön değiştirmeye, ormanlar yarım daire çizerek dönmeye başladı ve eğimli güneş ışınları kayığın gövdesine hararetli bir ışıltıyla dokunarak mürettebatın uzun ve çarpık gölgelerini, nehrin birer şerit gibi uzanan pırıltılarının üzerine fırlattı. Beyaz Adam ileriye bakmak için döndü. Kayığın izlediği rota akıntıya dik açılarda değişmiş ve şimdi, pruva tarafındaki oyma ejderha başı, nehir yatağı kıyılarındaki çalılıkların arasında bir boşluğa doğru dönmüştü. Kayık, çalılıklardan sarkan ince dalları sıyrarak bu boşluğun arasından kayarcasına ilerledi ve

ormandaki inine dönmek için suyu terk eden narin ve amfibik bir yaratık gibi nehirden kayboldu.

Dar nehir kolu bir hendek gibiydi: Dolambaçlı; fazlasıyla derin; gökyüzünün ince bir şerit gibi uzanan saf ve parlak maviliğinin altında loşluk ve kasvetle dolu. Çiçek ve yapraklarla bezeli sarmaşık örtülerinin ardına gizlenmiş devasa ağaçlar dimdik göğe yükseliyordu. Sağda solda, suyun parlayan siyahlığının yanında, uzun bir ağacın eğri büğrü kökü, kapkara, uyuşmuş, kıvranan, toprağın üzerinde bir ağ örgüsü gibi yayılmış görüntüsüyle yakalanıp tutsak edilmiş bir yılan gibi küçük eğreltiotlarının arasından kendini gösteriyordu. Kürekçilerin ağızlarından çıkan kısa kelimeler, bitki örtüsünün kalın ve koyu duvarlarının arasında yankılanıyordu. Karanlık; ağaçların, bir labirent gibi karmakarış sarmaşıkların, devasa, kımıltısız yaprakların arasından sızıyordu; gizemli ve alt edilmez karanlık; balta girmemiş ormanların kokulu ve zehirli karanlığı.

Kürekçiler, sığılan suda kürekleri bırakıp sıırıklarla kayığı ilerlettiler. Nehir kolu genişleyerek durgun bir lagünün enli kıvrımlarına açıldı. Ormanlar, bataklıkli nehir kıyısından geriye çekilince, bu kez ince bir şerit halinde uzanan parlak, yeşil sazlıklar ve otlar gökyüzünün yansıyan maviliğini çerçeveledi. Yumuşak yünlerle kaplıymış gibi duran pembe bir bulut yükseklerde süzülerek, nilüferlerin suyun üzerinde yüzen yapraklarının ve gümüşü çiçeklerinin altına yansıyan titrek görüntüsünün izini sürüyordu. Yüksek direkler üzerine kondurulmuş küçük bir ev¹ uzaktan bakıldığında bir karaltı gibi gözükiüyordu. Evin yanında, arka taraftaki ormanın içinden

1. O bölgelerde yaygın olan bu tür evler genellikle birden bastıran sağanak yağışlara ve su baskınlarına karşı bir önlem olarak direkler üzerine inşa edilir. (Ç.N.)

çıkılmış gibi duran, eski püskü çatının üzerine hafifçe eğilmiş iki uzun nibong palmyesi, hüzünlü bir şefkat ve duyarlılıkla boyunlarını bükmüştü sanki.

Dümenci ileriye doğru uzattığı küreğiyle işaret ederek, "Arsat orada," dedi. "Direklerin arasına bağlanmış kayığını görebiliyorum."

O günün yolcuğunun sonunda, kürekçiler bir yandan omuzlarının üzerinden bakarken bir yandan da ellerindeki sııkları kayığın yanı sıra daldırıp çıkardılar. İnsanın keyfini kaçıran, tekinsiz bir görünümü ve kötü bir şöhreti olan bu lagünün üzerinde kalmaktansa geceyi başka bir yerde geçirmeyi yeğliyorlardı. Dahası, salt bir yabancı olduğundan değil, ayrıca yıkık bir evi onarıp içinde barındığı ve insanoğlunun terk ettiği yerlere musallat olan ruhların arasında yaşamaktan korkmadığını ilan ettiği için Arsat'tan da pek hazzetmiyorlardı.¹ Öyle birisi bakışlarıyla ya da sözleriyle kaderin akışını bozabilirdi; öte yandan, oradan gelip geçen yolcuların, Beyaz Adam'ın içli dışlı olduğu bu hayaletlerin gönlünü alıp yatıştırması kolay değildi, zira bu iblisler, insan efendilerinin fcsat ve garezinin hıncını kendilerinden çıkarmak için can atıyorlardı. Beyaz Adamlar, bu gibi şeylere aldırmayan kâfirler olarak Şeytan'la kurdukları ittifak sayesinde, bu dünyanın görünmez tehlikelerini zarar görmeden atlatıyorlardı. Adil ve dürüst insanların uyarılarına, incitici bir inançsızlıkla karşı duruyorlardı. Ne yapılıbilirdi ki?

Uzun sııklarının ucuna bütün ağırlıklarıyla yüklenirken kafalarından bu düşünceler geçiyordu. Büyük kayık, suyun üzerinde hızla, sessizce ve rahatça süzülerek

1. Bölgenin birçok yerinde, özellikle de animizmin geçmişte ya da halen önemli olduğu yerlerde cinayet işlenmiş ya da yangın felaketine uğramış bir ev, tamir edilmektense gelenek icabı terk edilirdi ve aynı şekilde arazisine de dokunulmazdı. (Ç.N.)

Arsat'ın açıklık alanına doğru ilerledi ve ellerindeki sırtıkları takırtılar çıkararak bırakan kürekçiler yüksek sesle, "Allah'a şükürler olsun!"¹ diye mırıldanırken, evin altındaki eğri büğrü direklere hafifçe çarparak durdu.

Başlarını yukarıya kaldıran kayıkçılar, "Arsat! Hey Arsat!" diye kulakları tırmalarcasına bağıldılar. Kimse ortaya çıkmadı. Beyaz Adam, evin önündeki bambu düzlüğe çıkan ilkel merdivenden tırmanmaya başladı. Teknenin ikinci kaptanı asık bir suratla, "Kayığın içinde yemek pişirip suyun üzerinde uyuyacağız," dedi.

Beyaz Adam terslercesine, "Battaniyelerimi ve sepetimi uzatın bana," dedi ve eşyalarının bulunduğu çıkını almak için düzlüğün kenarında diz çöktü. Ardından kayık uzaklaştı ve ayağa kalkan Beyaz Adam, kulübesinin alçak kapısından dışarı çıkan Arsat'la karşılaştı. Arsat, geniş göğüslü, kaslı kollara sahip genç ve güçlü bir adamdı. Üzerinde, bölgeye özgü bir peştamal olan *sarong*'dan başka bir şey yoktu. Başı açıktı. Kocaman, sevgi dolu gözlerini merakla Beyaz Adam'a dikmişti, fakat karşısındakine daha selam bile vermeden soru sorarken sesi ve tavırları sakindi:

"Yanında ilaç var mı Tuan?"²

"Hayır," dedi ziyaretçi ürkmüş bir sesle. "Hayır. Neden? Evde hasta mı var yoksa?"

Arsat sakin tavrını bozmadan, "İçeri gir ve gör," dedi ve arkasını dönüp yeniden dar kapı aralığından geçti. Elindeki çıkınını yere bırakan Beyaz Adam onu izledi.

Kulübenin loş ışığı altında, bambudan yapılmış bir kanepede sırtüstü yatan ve üzerine kırmızı pamuklu, ge-

1. Malay Takımadaları XV. yüzyıldan itibaren İslamlaştırılmaya başlanmıştı. (Yazarın notu)

2. Malaycada, Avrupalılar dahil, yüksek statüdeki insanlara hitap ederken kullanılan "Efendim" ya da "Bayım" anlamında bir kelime. (Yazarın notu)

niş bir çarşaf örtülmüş bir kadın çarptı gözüne. Kadın, ölü gibi kımıltısız yatıyordu; fakat faltaşı gibi açılmış, loşlukta ışıldayan kocaman gözlerini tavana dikmiş, ince uzun çatı kirişlerine boş boş bakıyordu. Yüksek ateşten mustarıptı ve belli ki bilinci yerinde değildi. Yanakları hafifçe çökmüş, dudakları yarı açıktı ve genç yüzünde, insanın keyfini kaçıran sabit bir ifade vardı – ölmek üzere olan, bilinci kapalı insanların dalgın, derin düşüncelerin içinde kaybolmuş yüz ifadesiydi bu. İki adam sessizce durup kadına baktılar.

“Çoktan beri hasta mı?” diye sordu yolcu.

Malezyalı, düşünceli bir sesle, “Beş gecedir uyumadım,” diye cevap verdi. “İlk başlarda lagünden kendisinc seslenildiğini duymuş. Onu tutmaya çalışırken debelel nip benimle mücadele etti. Fakat bugün, güneş doğduğundan beri hiçbir şey işitmiyor. Beni duymuyor. Hiçbir şey görmüyor. Beni görmüyor – beni!”

Arsat bir süre sessiz kaldı, ardından usulca sordu:

“Tuan, o ölecek mi sence?”

“Korkarım ölecek,” dedi Beyaz Adam kederli bir sesle. Arsat’la yıllar önce, sorunlar ve tehlikelerle boğuşan uzak bir ülkede, hiçbir arkadaşlığın gözardı edilip küçümsenemeyeceği bir dönemde tanışmıştı. Ve bu Malezyalı dostu, durup dururken yabancı bir kadınla birlikte lagündeki bir kulübede yaşamaya başladığından bu yana, nehirde çıktığı yolculuklar sırasında birçok kez burada yatıp kalkmıştı. Dost meclisine duyduğu inancı hiçbir zaman yitirmeyen, korkusuzca beyaz arkadaşının yanı başında mücadele eden bu adamı seviyordu. Bir insanın en gözde köpeğini sevmesi gibi değildi bu sevgi belki ama yine de ona yardım edecek ve soru sormayacak kadar, bazen kendi hayat gailesi ve meşguliyeti içinde durup ormanda gözlerden uzak, birlikte yaşayan o yalnız ve korkulan adamla uzun saçlı, gözüpek kadını hayal meyal aklına getirecek kadar seviyordu onu.

Beyaz Adam, ağaçların tepesinde siyah, ele gelmez bir buğu gibi yükselip gökyüzüne yayılan, havada süzülen bulutların kan kırmızısı parlaklığını ve sona eren günün göz alıcı kızılığını bastıran hızlı ve sinsî gölgelerin, ufku muazzam bir yangın yerine döndüren günbatımını söndürdüğü o ânı görmek için kulübeden tam zamanında çıkmıştı. Çok geçmeden yeryüzünün yoğun, zifirî karanlığının üzerinde yıldızlar belirdi; yansıyan ışıkların altında birdenbire ışıldayan büyük lagün, bakir doğanın umutsuz ve sonsuz gecesinde içine yuvarlanmış, gecelerin göğü kadar siyah, oval bir yamayı andırıyordu. Beyaz Adam, sepetinin içinden akşam yemeğini yedi ve ardından bambu düzlüğün sağına soluna dağılmış dal parçalarını toplayarak ısınma amacıyla değil ama sivrisinekleri uzak tutmak için dumanından faydalanmak üzere bir ateş yaktı. Battaniyelerine sarındı ve evin sazlık duvarına sırtını verip oturarak, düşüncelere dalmış halde piposunu tüttürdü.

Arsat, kapı aralığından çıkıp sessiz adımlarla yanaştı ve ateşin yanına çömeldi. Beyaz Adam uzattığı bacaklarını biraz kımıldattı.

“Nefes alıyor,” dedi Arsat alçak bir sesle ve arkadan gelecek soruyu tahmin ederek. “Nefes alıyor ve ateşler içinde, cayır cayır yanıyor. Tek kelime etmiyor; işitmiyor ve yanıyor!” diye sürdürdü lafını.

Bir an duraksadı ve sonra usulca, kayıtsız bir tavırla sordu:

“Tuan... o ölecek mi?”

Beyaz Adam sıkıntılı bir ifadeyle omuzlarını oynattı ve tereddütlü bir sesle mırıldandı:

“Eğer kaderinde varsa.”

“Hayır Tuan,” dedi Arsat sakince. “Eğer benim kaderimde varsa. Duyuyorum, görüyorum, bekliyorum. Hatırlıyorum... Tuan, eski günleri anımsıyor musun? Anımsıyor musun kardeşim?”

“Evet,” dedi Beyaz Adam. Malezyalı birden ayağa kalkıp içeri girdi. Diğeri dışarıda kıpırdamadan otururken kulübeden gelen sesleri duyabiliyordu. Arsat, “Duy beni! Konuş!” diyordu. Ardından bir ölüm sessizliği çöktü. “Ey Diamelen!” diye haykırdı birden. O haykırışı derin bir iç çekiş takip etti. Arsat dışarı çıktı ve biraz önce oturduğu yere çöktü tekrar.

Sessizce ateşin karşısında oturdular. Evin içinde hiçbir ses yoktu, yanlarında hiçbir ses yoktu; fakat kayıkçıların, uzaklarda, lagünün durgun suları üzerinde kısa aralıklarla çınlayan seslerini açıkça işitebiliyorlardı. Kayığın baş tarafındaki ateş, uzaktan belli belirsiz kızıl bir alev halinde cılız bir parlaklık yayıyordu. Ardından alev söndü. Sesler kesildi. Karanlığın kuşattığı yeryüzü ve su, hareketsizce ve sessizce uykuya daldı. Sanki gecenin zifirî durgunluğu içinde hiç durmadan ve boş yere akan yıldızların pırıltısı dışında hiçbir şey kalmamıştı dünyada.

Beyaz Adam gözlerini faltaşı gibi açıp önünde uzanan karanlığa baktı. Korku ve büyülenmişçesine bir merak, ölüm fikri ve yanı başındaki, kaçınılmaz ve görünmez ölümün yarattığı merak ve şaşkınlık, hayatın telaş ve sorumluluklarının huzursuzluğunu yatıştırıyor ve en bulanık, en mahrem düşüncelerini harekete geçiriyordu. Kötülüğün her dem hazırda bekleyen kuşkusu, insanın içini kemiren, yüreklerimizde sinsice pusuya yatmış o kuşku, etrafını kuşatan derin ve sessiz bir dinginliğin içine akıyor, yersiz bir şiddetin kıpırtısız ve nüfuz edilmez maskesi gibi güvenilmez ve iğrenç bir görünüme büründürüyordu onu. Varoluşunun geçici ve güçlü bir biçimde yaşadığı o çalkantı sırasında, yıldızlardan yayılan ışığın huzuruyla çepeçevre sarıp sarmalanmış yeryüzü, insanlık dışı, acımasız bir çatışmanın üzerine gölge düşürdüğü bir diyara, korkunç ve baştan çıkaran, heybetli ya da aşâğılık, biçare yüreklerimizi ele geçirmek için büyük bir

aba sarf eden hayaletlerin savaş alanına dnüştü. Bastırılmaz ihtirasların ve korkuların, huzursuz ve esraren-giz bir diyarıydı şimdi burası.

Gecenin içinden hazin bir mırıltı yükseldi; sanki et-raftaki ormanların o muazzam ıssızlığı, engin ve mağrur kayıtsızlıklarının ardında yatan bilgeliğı Beyaz Adam'ın kulağına fısıldıyormuş gibi dokunaklı ve ürkütücü bir mırıltı. Duraksayan, anlaşılması güç sesler etrafını kuşa-tan havada süzölüyor, yavaşça şekillenip sözcüklere dö-nüşüyor ve en nihayet yumuşak ve tekdüze cümleler halinde usulca mırıldanıyordu. Beyaz Adam, uykusun-dan uyanmış gibi kıpırdandı ve oturuşunu biraz değıştir-di. Başı öne eğik, yıldızların altında, belli belirsiz bir göl-ge gibi hareketsiz oturan Arsat ise alçak bir sesle adeta sayıklar gibi konuşuyordu.

“... Dertlerimizin yükünü bir dosttan başka kiminle paylaşabiliriz ki? İnsan savaştan ve aşktan söz etmelidir. Sen, Tuan, savaşın ne olduğunu biliyorsun ve tehlikeli zamanlarda diğerk adamlar canlarını kurtarmaya bakar-ken, benim ölümün üzerine gittiğimi gördün! Yazılan bir şey kaybolabilir; bir yalanı yazabilirsin; ama gözün gör-düğü gerçektir ve zihinde kalır!”

“Hatırlıyorum,” dedi Beyaz Adam usulca. Arsat ke-derli ama soğukkanlı bir havada sürdürdü konuşmasını.

“O yüzden sana aşktan bahsedeceğim. Gece vakti konuşacağım. Hem gece hem de aşk bitip gitmeden ko-nuşacağım – ve günün gözü hüznlerime ve utancıma; kararmış suratıma; yanan yüreğime yukardan bakacak.”

Kısa ve belli belirsiz bir iç çekiş, neredeyse fark edil-meyecek kadar anlık bir duraksama emaresiydi ve ardın-dan ne bir kıpırtı ne bir mimik ya da el kol hareketi ol-madan sözcükler döküldü Arsat'ın ağızından.

“Sıkıntılı günler ve savaş dönemi sona erince ve sen, biz adalı erkeklerin anlayamadığı bir şekilde kendi arzu-

larının peşine takılıp benim ülkemden gidince, ben ve erkek kardeşim evvelce olduğu gibi Hükümdar'ın kılıçdarlığı görevini üstlendik. Biliyorsun, bizler yönetici bir sülaleden gelen adamlardık ve gücün simgesini sağ omuzumuzda taşımaya herkesten daha fazla layıktık. Ve refah dönemlerinde, Efendi Dendrig, bize iltimas etti; tıpkı kederli dönemlerde bizim ona cesurca sadakat gösterdiğimiz gibi. Barış zamanıydı. Geyik avına çıkılan ve horoz dövüşleri yapılan, karınları tok ve silahları paslanmış adamların havadan sudan sohbetlere girdiği ve budalaca ağız dalaşına tutuşup birbirleriyle didiştirdiği günlerdi. Ekiciler, yeni sürgün veren pirinç filizlerinin korkusuzca büyümelerini izliyor ve gelip giden tacirler, buradan zayıf ayrılp barış nehrine semirmiş halde dönüyorlardı. Beraberlerinde haber de getiriyorlardı. Anlatıkları hikâyelerde yalanlarla gerçekler birbirine karışmıştı ve kimse ne zaman sevinip ne zaman üzüleceğini bilemiyordu. Seninle ilgili haberler de duyuyorduk. Seni burada ya da şurada gördüklerinden bahsediyorlardı. Ve ben bunları duyduğumda mutlu oluyordum, zira birlikte geçen renkli ve coşkulu zamanları ve seni hep hatırladım Tuan; ta ki orada, evin içinde ölmekte olan o insandan başkasını görmeyen gözlerimin, artık geçmişteki hiçbir şeyi hatırlamayacağı bir zaman gelene kadar.”

Arsat hararetle, “Ey *Mara Bahia!* Ey Felaket!” diye fısıldayarak feryat etmek için bir an duraksadı ve sonra biraz daha yüksek sesle sürdürdü konuşmasını:

“Bir erkek kardeşten daha kötü bir düşman ve daha iyi bir dost yoktur Tuan, zira bir kardeş diğerini tanır ve kusursuz bilgi, iyilik ya da kötülüğün gücüdür. Kardeşimi seviyordum. Ona gidip gözümün bir yüzden başkasını görmediğini, kulağımın bir sestten başkasını işitmediğini söyledim. Bana dedi ki: ‘Yüreğini aç. Böylece o kadın içinde ne olduğunu görebilir ve bekleyebilir. Sabır er-

demdir. Mr. Midah ölebilir ya da Hükümdarımız üzerindeki kadın korkusunu atabilir!’ ... Bekledim! Yüzü peçeli kadını ve Hükümdarımızın onun kurnazlığı ve öfkesi karşısındaki korkusunu hatırlıyor musun Tuan? Ve o kadın, Diamelen’i kendine hizmetçi olarak seçtiyse ben ne yapabilirdim ki? Ama kaçamak bakışlarla ve sözlerle yüreğimin açlığını besledim. Gündüzleri, hamama giden yolda aylak aylak dolaşıp oyalandım ve güneş ormanın arkasına doğru alçalınca, kadınların avlusunu çeviren yasemin ağaçlı çitlere sokuldum. Birbirimizi görmeden, çiçeklerin kokuları, yaprakların örtüleri, dudaklarımızın önünde hareketsiz duran uzun ot ve yaprakların arasından konuştuk; o kadar ihtiyatlıydık ve büyük arzu ve özlemimizin mırıltıları o kadar cılızdı ki. Zaman hızla akıp geçti... kadınlar aralarında fısıldaşıyorlardı –ve düşmanlarımız bizi izliyordu– kardeşim hüzünlüydü, aklımdan öldürme ve vahşice ölüme dair düşünceler geçiyordu... Siz Beyazlar gibi bizler de istediğini alan insanlarız. İnsanın sadakat ve saygıyı gözardı etmesi gereken zamanlar vardır. Güç ve otorite hükümdarlara verilmiştir; fakat aşk, güç ve cesaret bütün erkeklere hastır. Kardeşim bana dedi ki: ‘O kadını onların arasından alacaksınız. Biz ikimiz tek bir yumruk gibiyiz.’ Ben de, ‘Tez vaktte olsun bu iş, zira onun üzerine ısımayan güneş beni ısıtmıyor,’ diye cevap verdim. Hükümdar ve tüm önemli şahsiyetler meşale ışığında balık avlamak için nehrin ağzına gittiklerinde bizim de harekete geçme zamanımız gelmişti. Yüzlerce kayık vardı ve nehirle ormanların arasındaki beyaz kumların üzerine racaların aileleri için yapraklardan evler yapıldı. Yemek pişirmek için yakılan ateşler akşam vakti mavi sis gibi görünüyor ve neşeli sesler o sisin içinde çınlıyordu. Onlar suyu çalkalayıp balıkları yüzeye çıkarmak için kayıkları hazırlayadursunlar, kardeşim yanıma gelip, ‘Bu gece!’ dedi. Silahlarıma bak-

tım, zamanı gelince bizim kayığımız da meşaleleri taşıyan teknelerden oluşan grubun içinde yerini aldı. Işıklar suyun üzerinde alev alev parlıyordu, fakat kayıkların arkası karanlıktı. Bağırış çağırış başlayıp da heyecan onları çılgına çevirince gruptan ayrıldık. Su, bizim meşale ateşimizi yuttu ve sağda solda közlerden yayılan titrek pırıltılar dışında karanlık olan kıyıya doğru yüzdürdük kayığımızı. Kulübelerin arasında konuşan köle kızların seslerini işitebiliyorduk. Sonra terk edilmiş ve sessiz bir yer bulduk. Orada bekledik. Diamelen geldi. Kıyı boyunca hızla koşarak ve rüzgârın denize savurduğu bir yaprak gibi ardında hiçbir iz bırakmadan geldi. Kardeşim hüznünlü bir ifadeyle, 'Git ve onu al; onu bizim kayığımıza taşı,' dedi. Onu kollarıma alıp kaldırdım. Nefes nefeseydi. Kalp atışlarını göğsümde hissediyordum. 'Seni o insanların arasından alıyorum. Sen kalbimin feryadını duyup geldin ama ben de büyüklerin iradesine karşı gelip seni kollarıma alarak kayığıma taşıyorum!' dedim. 'Bu doğru,' dedi kardeşim. 'Bizler istediğimizi alan ve birçoklarına karşı durup onu elimizde tutan adamları. Onu gündüz vakti kaçırmalıydık.' Ben de, 'Hadi gidelim buradan,' dedim; artık Diamelen bizim kayığımızda olduğu için Hükümdarımızın sürüyle adamını düşünmeye başlamıştım. 'Evet. Hadi gidelim,' dedi kardeşim de. 'Biz artık dışlanmışız ve şimdi bu kayık bizim ülkemiz – ve deniz ise sığınağımız.' Kardeşim kıyıda oyalanıyordu ve ben acele etmesi için üsteledim, zira Diamelen'in göğsümde hissettiğim kalp atışlarını ve iki adamın yüz adama karşı koyamayacağını düşünüyordum. Nehir kıyısına yakın, akıntı yönünde kürek çekerek ayrıldık oradan; adamların balık avladıkları ırmak kolundan geçtiğimiz sırada, yaygara sona ermişti ama mırıldanan sesler, öğle vakti uçuşan sineklerin uğultusu kadar yüksek çıkıyordu. Kayıklar suyun üzerinde süzülüyor, meşalelerin kızıl ışı-

ğında ve dumandan siyah bir çatının altında bir araya toplanıyorlardı; erkekler zevk ve eğlenceden söz ediyorlardı. Övünen ve öven ve alay edip eğlenen adamlar – daha sabahleyin arkadaşlarımız olan ama o geceden itibaren artık birer düşmana dönüşen adamlar. Hızla kürek çekerek geçip gittik oradan. Doğduğumuz memleketimizde arkadaşlarımız yoktu artık. Diamelen, yüzü örtülü, kayığın ortasında oturuyordu; sessizce ve etrafını görmeden – ben ise geride bıraktıklarım için pişmanlık duymuyordum, çünkü Diamelen’in nefesini yakınımda hissedip duyuyordum – tıpkı onu şimdi duyduğum gibi.”

Arsat duraksadı, kulağını kapı aralığına doğru çevirip dinledi, sonra başını sallayıp devam etti:

“Kardeşim meydan okumak adına, bizim silahlarımızı ve engin denize güvenen hür doğmuş hırsızlar olduğumuzu insanların anlaması adına haykırmak, sadece bir kez haykırmak istiyordu. Ben de aşkımızın adına ona sessiz olması için yalvardım. Onun nefes alış verişini yakınımda hissetmiyor muydum zaten? Takibin çok geçmeden başlayacağını biliyordum. Kardeşim beni seviyordu. Şapırtılı sesler çıkarmadan küreğini suya daldırdı. Sadece dedi ki, ‘Şimdi senin içinde yarım bir adam var – diğer yarın ise o kadının içinde. Ben bekleyebilirim. Yeniden tam bir adam olduğunda, meydan okuyup haykırmak için benimle birlikte buraya geri geleceksin. Bizler aynı ananın oğullarıyız.’ Ona cevap vermedim. Tüm gücüm ve tüm ruhum küreğimi tutan ellerime hapsolmuştu, çünkü erkeklerin öfkesinin ve kadınların garezinin ulaşamayacağı güvenli bir yerde, onunla birlikte olma hasretiyle yanıp tutuşuyordum. Aşkım o kadar yüceydi ki, beni ölümün bilinmediği bir diyara götürebileceğini düşünüyordum; yeter ki Mr. Midah’ın öfkesinden ve Hükümdarımızın kılıcından kaçabileyim. Aceleyle kürek çekerken dişlerimizin arasından nefes alıp veriyorduk.

Kürek palaları pürüzsüz suyun derinlerine dalıyordu. Nehrin dışına çıktık; sığıkların arasında, açık kanallardan hızla geçtik. Siyah kıyının kenarından geçtik; denizin fısıldayarak karaya konuştuğu kumsalların kenarından geçtik; beyaz kumların ışıltısı bir an parlayıp yansıyor kayığımızın yanından geçti. Birbirimize konuşmadık. Sadece bir defasında ben, 'Uyu, Diamelen, zira yakında tüm gücüne ihtiyacın olabilir,' dedim. Tatlı sesi kulağıma geldi ama başımı asla döndürmedim. Güneş yükseldi ve biz, kürek çekmeye devam ettik. Yüzümden yağmur gibi terler boşalıyordu. Gün ışığında, sıcak havada uçarcasına kürek çektik. Asla dönüp arkama bakmadım, fakat arkamdaki kardeşimin gözlerinin sürekli ileri baktığını biliyordum, çünkü kayık ormanda yaşayan bir yerlinin kamış borusundan üflediği zehirli bir ok gibi dümdüz ilerliyordu. Kardeşimden daha iyi bir kürekçi, daha iyi bir dümenci yoktu. Birlikte birçok kez o kayıkla yarışlara katılıp kazanmıştık. Fakat daha önce asla, o günkü gibi, birlikte son kez kürek çektiğimiz o günkü gibi güç sarf etmemiştik! Ülkemizde, kardeşimden daha cesur ya da kuvvetli biri yoktu. Başımı döndürüp ona bakmak için bile gücümü harcamaya kıyamıyordum, ama her an nefes alış verişlerinin sıklaşıp soluğunun bir ısıklık gibi gidecek daha da yüksek çıkan sesini işitebiliyordum. Hâlâ konuşmuyordu. Güneş yükselmişti. Sıcaklık, bir alev dalgası gibi yapışmıştı sırtıma. Kaburgalarım her an çatlayacak gibiydi, fakat artık göğsümü yeterince havayla dolduramıyordum. Sonra, kalan son nefesimle haykırmam gerektiğini düşündüm. 'Dinlenelim artık!'... 'İyi!' diye cevap verdi kardeşim; sesi titremiyordu. Güçlüydü. Cesurdu. Korku ya da yorulmak nedir bilmiyordu... Kardeşim!"

Güçlü ve yumuşak bir mırıltı, muazzam ve ürkek bir mırıltı; titreyen yaprakların, kımıldayan ağaç dallarının mırıltısı, ormanların karman çorman derinliklerinin

içinden, yıldızların ışıltısı altında pürüzsüzce uzanan lagünün üzerinden geçti ve direklerin arasındaki su dalgalanarak balçık çamurla kaplı keresteye birden hafifçe çarptı. İlk bir esinti iki adamın yüzlerine dokundu ve kederli bir sesle geçip gitti – düşler içindeki yeryüzünün huzursuz iç çekişi gibi yüksek sesli, kısa bir esinti.

Arsat sakin ve alçak bir sesle anlatmaya devam etti.

“Yolumuzu kapatan uzun bir kara uzantısına yakın, küçük bir körfezin beyaz kumsallarına çektik kayığımızı. Burası denizin epey içine doğru uzanan ağaçlıklı bir burundu. Kardeşim orayı biliyordu. Burnun ötesinde bir nehir ağzı vardı ve o kara parçasının ormanları içinde dar bir patika uzanıyordu. Ateş yakıp pirinç pişirdik. Ardından, Diamelen gözcülük yaparken biz de uyumak için kayığımızın gölgesinde yumuşak kumsallara uzandık. Daha gözlerimi henüz kapamıştım ki, Diamelen’in uyarı çığlığıyla ayağa fırladık. Güneş alçalmaya başlamıştı bile ve körfezin ağzında, içinde çok sayıda kürekçinin olduğu bir kayık gördük. Bunun, racamızın teknelerinden biri olduğunu hemen anladık. Kıyıyı gözetliyorlardı ve bizi görmüşlerdi. Gong çalıp teknenin baş tarafını körfezin içine doğru çevirdiler. Göğsümün içinde kalbimin güçsüzce atmaya başladığını hissettim. Diamelen kumların üzerine oturup yüzünü örttü. Denizden kaçış yoktu. Kardeşim güldü. Yanında, senin ayrılmadan önce verdiğin silahı taşıyordu, Tuan. Ama sadece bir avuç dolusu barut vardı. Aceleyle konuştu: ‘Diamelen’i al ve patika boyunca koşarak uzaklaş. Ben onları durduracağım, çünkü ateşli silahları yok; karşılarında silahlı bir adam varken karaya çıkmaları bazıları için kesin ölüm demektir. Kaç onunla. Ormanın öte yanında bir balıkçının evi ve kayığı var. Elimdeki barutu tüketince arkanızdan geleceğim. Ben çok iyi bir koşucuyum ve onlar yetişmeden biz gitmiş olacağız. Elimden geldiğince uzun süre direnece-

ğim; ama o bir kadın – ne koşabilir ne de mücadele edebilir, ne var ki o cılız ellerinin arasında senin kalbini tutuyor.’ Kardeşim kayığın arkasında siper aldı. Racanın teknesi yaklaşıyordu. Diamelen’le koşturaya başladık ve patika boyunca hızla seğirttiğimiz sırada silah seslerini işittim. Kardeşim bir-iki el ateş etti ve gongun çınlaması kesildi. Arkamızda bir sessizlik vardı. Karanın oradaki uzantısı dardır. Kardeşimin üçüncü el ateş ettiğini duymadan önce sığlaşan kıyıyı gördüm ve sonra tekrar suyu gördüm; geniş bir nehrin ağzı. Ormanın içinde, otlarla kaplı açıklık bir alandan geçtik. Nehir boyunca koştuk. Kara çamurların üzerinde alçak bir kulübe gördüm. Yanına çekilmiş küçük bir kayık vardı. Arkamdan bir el silah sesi daha duydum. ‘Bu kardeşimin son barutu,’ diye düşündüm. Kanoya doğru seğirttik; kulübeden koşarak bir adam çıktı ama onun üzerine atıldım ve birlikte çamurların içinde yuvarlandık. Ardından ben ayağa kalktım, adam ayağımın dibinde kırıdamadan yatıyordu. Onu öldürüp öldürmediğimi bilmiyorum. Diamelen’le birlikte kayığı suya ittik. Arkamdan gelen çığlıklar işittim ve kardeşimin ormanın içindeki açıklık alanda koşturğunu gördüm. Arkasından bir alay adam geliyordu. Diamelen’i kollarıma alıp kayığa attım ve ardından da ben atladım. Arkama baktığımda kardeşimin düştüğünü gördüm. Düştü ve sonra yeniden ayağa kalktı fakat arkasından gelen adamlar arayı kapatıyorlardı. ‘Geliyorum!’ diye bağırdı. Adamlar ona yaklaşmışlardı. Baktım. Bir sürü adam vardı. Sonra Diamelen’e baktım. Tuan, kayığı ittim! Kayığı derin sulara ittim. Diamelen öne doğru diz çökmüş bana bakıyordu ve ben, bir yandan küreğimi suya daldırırken ona dönüp, ‘Küreğini al,’ dedim. Tuan, kardeşimin haykırışlarını duydum. İki kez ismimi haykırdığını duydum; ‘Öldürün! Vurun!’ diye sesler duydum. Asla geriye dönmedim. Acı acı feryat ederek, sesiy-

le birlikte hayat ışığı da sönerken ismimi tekrar haykırdığını işittim – başımı asla çevirmedi. Benim ismimi!.. Benim kardeşim! Üç kez haykırdı – ama hayattan korkmuyordum. Diamelen o kayığın içinde değil miydi sonuçta? Ve onunla birlikteyken ölümün unutulduğu, ölümün bilinmediği bir diyar bulamaz mıydım!”

Beyaz Adam doğruldu. Arsat ayağa kalktı, ateşin sönmekte olan korlarının ışığında silik ve sessiz bir silüet gibi durdu. Lagünün üzerinde alçaktan süzülerek ilerleyen bir sis tabakası, yıldızların sudaki ışıltılı yansımalarını yavaşça sildi. Şimdi muazzam genişlikte beyaz buhar bulutları karayı kaplıyordu: Karanlıkta soğuk ve gri bir tabaka halinde akıp ağaç gövdelerinin ve hayalî, elle tutulmaz, huzursuz bir denizin üzerinde duruyormuş gibi görünen evin önündeki düzlüğün etrafında sessiz anaförler gibi fırıl fırıl dönüyorlardı. Sadece uzaklardaki ağaçların tepeleri, kasvetli ve ürkütücü bir kıyı şeridi gibi, aldatıcı, amansız ve karanlık bir sahil gibi gökyüzündeki ışıltının içinde seçilebiliyordu.

Arsat’ın sesi, o derin sessizlik içinde titreşti.

“Diamelen yanımda, o kayığın içindeydi! Yanımdaydı! Onu elde etmek için tüm insanlığa karşı koyabiliyordim. Ama o yanımdaydı... ve...”

Arsat’ın kelimeleri uzaktaki boşluklarda çınladı. Duraksadı; sanki o kelimelerin umarsızca, bir daha hatırlanmamak üzere yitip gidişlerini dinler gibiydi. Sonra usulca, “Tuan,” dedi, “kardeşimi seviyordum.”

Esen rüzgâr içini ürpertti. Yükseklere, başının üzerinde, suskun sis denizinin üzerinde, palmyelerin boyunlarını büken yaprakları kederli ve tükenen sesler çıkararak birbirlerine çarpıp takırdadılar. Beyaz Adam bacaklarını uzattı. Çenesi göğsünün üzerine düşmüştü ve başını kaldırmadan hüznü bir sesle mırıldanarak, “Hepimiz kardeşlerimizi severiz,” dedi.

Arsat içinde birikmiş kelimeleri, birden patlak veren bir hiddetle mırıldandı:

“Kimin öldüğü neden umurumda olsundu ki? Ben kendi yüreğimin huzur bulmasını istiyordum.”

Evin içinde bir hareketlenme işitir gibi oldu –kulak kabarttı– sonra sessizce içeri girdi. Beyaz Adam ayağa kalktı. Aralıklarla esen hafif bir rüzgâr vardı. Yıldızlar, uçsuz bucaksız uzay boşluğunun donmuş derinliklerine çekilmişçesine soluk ve cansız parlıyorlardı. Aniden çıkan ürpertici bir esintinin ardından kusursuz bir sükûnet, mutlak bir sessizlik yaşandı. Sonra, ormanların siyah ve dalgalı silüetinin gerisinden altın sarısı bir ışık sütunu gökyüzüne fırladı ve doğuda, yarım bir çember biçiminde uzanan ufku üzerine yayıldı. Güneş doğmuştu. Sis kalkmış, havada süzülen yamalar halinde dağılmaya başlamış, ince, uçuşan bükümlere dönüşerek kaybolmuştu; üzerinden sis perdesinin kalktığı lagün; bir duvar gibi sıra sıra dizilmiş ağaçların dibindeki koyu gölgelerin içinde, cilalanmışçasına simsiyah uzanıyordu. Beyaz bir kartal, yan yatarak ağır ağır kanat çırpıp lagünün üzerinden yükseldi, berrak güneş ışıklarına kadar erişti ve bir an için göz kamaştırıcı parlaklıkta bir görünüme büründükten sonra daha da yükseklerle tırmanarak, sanki dünyayı sonsuza dek terk etmiş gibi maviliklerin içinde gözden yitmeden önce koyu ve hareketsiz, küçücük bir noktaya dönüştü. Kapı aralığının önünde ayakta durup gözlerini gökyüzüne diken Beyaz Adam, kulübeden yüksek sesle bir sızlanma ve inlemeyle son bulan, bölük pörçük sözcükler ve mırıldanmalar geldiğini duydu. Arsat birden ellerini uzatmış, titreyerek ve sarsak adımlarla sendeleyerek dışarı çıktı ve bir süre sabit gözlerle ve yüzünde donup kalmış bir ifadeyle kımıldamadan durdu. Sonra dedi ki: “Artık ateşler içinde yanmıyor.”

Durmadan yükselen güneş, ucunu ağaçların üzerin-

den göstererek onun yüzüne vurdu. Yeniden bir meltem esintisi çıktı; muazzam bir parlaklık lagünün üzerinde infilak edercesine yayıldı ve halkalar halinde dalgalanan suya ısıltılar saçtı. Sabahın berrak gölgelerinin içinden çıkan ormanlar sanki telaşlı bir hamleyle daha yakına gelmişler gibi iyice belirginleştiler, ağaçların yaprakları büyük bir hışırtıyla harekete geçti, dallar boyunlarını eğip rüzgârla salındı. Amansız gün ışığında bilinçsiz yaşamın fısıltısı daha da yükselerek, insan kederinin o suskun karanlığında anlaşılmaz bir sesle konuştu. Arsat'ın gözleri yavaşça etrafta gezindi, ardından yükselen güneşe baktı.

“Hiçbir şey göremiyorum,” diye yarı duyulur bir sesle kendi kendine mırıldandı.

Beyaz Adam, düzlüğün ucuna doğru ilerleyip kendini getiren tekneye el ederken, “Zaten hiçbir şey yok,” dedi. Lagünün üzerinde belli belirsiz bir bağırış işitildi ve kayık, hayaletlerin dostunun evine doğru süzölmeye başladı.

“Eğer benimle gelmek istersen, bütün sabah beklerim,” dedi Beyaz Adam, yüzünü çevirip suya bakarken.

“Hayır Tuan,” dedi Arsat sakın bir sesle. “Bu evde yemek yemeyeceğim ve uyumayacağım, fakat önce önümü görmem lazım. Şu anda hiçbir şey göremiyorum – hiçbir şey! Yeryüzünde ışık ve huzur yok; fakat ölüm var – birçokları için ölüm var. Biz aynı ananın çocuklarıyız ve ben onu düşmanın ortasında öylece bıraktım; ama şimdi geri dönüyorum.”

Arsat derin bir nefes çekti ve bir rüyadaymışçasına, sayıklar gibi devam etti:

“Kısa bir zaman içinde darbeyi vurmak için yeterince net görebileceğim. Ama o öldü ve... şimdi... karanlık.”

Kollarını ardına kadar iki yana açtı ve aşağı bıraktı, sonra yüzünde hiçbir kıvrımla olmadan, duygudan yoksun

gözlerle güneşe bakıp hiç kıpırdamadan öylece dikildi. Beyaz Adam kayığına bindi. Kürekçiler, yorucu bir yolculuğun başlangıcında omuzlarının üzerinden bakarak, sırtıkları ustalıklarla kayığın yanı sıra suya batırıp çıkardılar. Kayığın kış tarafında, başı beyaz sarıklı ikinci kaptan yüzünde karamsar bir ifadeyle, küreğinin suda sürüklenmesine aldırmadan oturuyordu. Her iki koluyla kayığın küçük kulübesinin otlardan yapılmış damına yaslanmış Beyaz Adam, başını çevirip dümen suyunun parlak, daire biçiminde yayılan dalgacıklarına baktı. Kayık, lagünden çıkıp nehir koluna girmeden önce gözlerini kaldırıp baktı. Arsat yerinden kımıldamamıştı. İnsanın içine nüfuz eden güneş ışıklarının altında bir başına duruyor ve bulutsuz bir günün muazzam ışığının ötesine, hayaller ve yanılgılarla dolu bir dünyanın karanlığına bakıyordu.

GELİŞMENİN İLERİ KARAKOLU

I

Ticaret istasyonunun sorumluluğunu iki Beyaz adam üstlenmişti. Şef Kayerts kısa boylu ve şişmandı; yardımcısı Carlier uzun boylu, koca kafalıydı ve ince, uzun bacaklarının üzerinde iri bir cüsse taşıyordu. Eki- bin üçüncü adamı, isminin Henry Price olduğunu iddia eden Sierra Leone'li bir Zenci'ydi. Fakat her nedense, nehrin aşağı kıyısında yaşayan yerliler ona Makola ismini vermişlerdi ve ülkede nereye gitse üzerine yapışmış gibi, bu isimle anılıyordu. Makola, kuş gibi şakırcasına bir ak- sanla İngilizce ve Fransızca konuşuyordu. Elyazısı çok güzeldi ve muhasebeden anılıyordu. En içten hislerle, kötü ruhlara tapınmaya büyük değer veriyordu. Karısı, Luanda'lı,¹ iriyarı ve şamatacı bir Zenci kadındı. Kulübe- yi andıran, alçak damlı evlerinin kapısının önünde üç çocuğu, güneşin altında oraya buraya yuvarlanıp oyun oynardı. Suskun, içine kapanık Makola, istasyondaki iki Beyaz adamdan nefret ediyordu. Tepesinde kuru otlar- dan bir damı olan, küçük, kilden yapılma bir deponun sorumluluğu ondaydı ve Makola, depodaki boncukların, pamuklu kumaşların, kırmızı mendillerin, pirinç tellerin

1. Angola'nın başkenti. (Ç.N.)

ve diğ er ticari eşyanın sözde hatasızca muhasebesini tutuyordu. Depo ve Makola'nın kulübesi dışında, istasyonun açıklık alanında sadece tek bir büyük bina vardı. Bina düzgün bir biçimde kamışlardan yapılmıştı, dört bir yanında verandası ve üç odası vardı. Ortadaki oturma odasıydı, odanın içinde iki kaba saba masa ve birkaç iskemle vardı. Diğ er ikisi, Beyaz adamların yatak odalarıydı. Her birinin, mobilya namına birer karyolası ve cibinliği vardı. Kalaslarla döşenmiş zeminde Beyaz adamların eşyaları saçılmıştı; açık, yarı dolu kutular, yırtık pırtık giysiler, eski çizmeler; dağınık adamların etrafında gizemli bir biçimde birikip yığılan tüm o pis ve kırık dökük eşyalar. Binalardan biraz uzakta bir başka mek n daha vardı. Bu mek nın içerisinde, uzun, çarpık denecek kadar eğri bir ha ın altında, tüm bunların başlangıcını gören, gelişmenin bu ileri karakolunu planlayıp inşasını g zet en bir adam yatıyordu. Kendi memleketinde başarısız bir ressam olan ve boş mideyle şöhret peşinde koşmaktan yorulan bu adam, büyük bir himaye altında kal-kıp gitmişti oralara. O istasyonun ilk şefi oydu. Makola, bu enerjik sanatçının o her zamanki "ben sana dememiş miydim" kayıtsızlığıyla, daha inşası henüz tamamlanmış evde ve gözlerinin önünde hummadan ölüp gidişini izlemişti. Ardından, bir süre boyunca ailesiyle, muhasebe kitaplarıyla ve ekvator çizgisi altındaki topraklara hükmeden Kötü Ruh'la birlikte bu evde yaşadı. Tanrısıyla arası çok iyiydi. Belki de o Kötü Ruh, gelecekte yavaş yavaş elinde oynata ı daha fazla Beyaz adam vaadiyle gönlünü alıyordu Makola'nın. Ne olursa olsun, Büyük Ticaret şirketi'nin dev bir sardalye kutusunu andıran ve tepesine düz çatılı bir kulübe dikilmiş buharlı bir gemiyle çıkıp gelen yöneticisi, istasyonu muntazam ve işler vaziyette buldu; Makola ise her zamanki gibi sessiz ve çalışkandı. Yönetici, ilk temsilcinin mezarı üzerine haçı

koydurtmuş ve Kayerts'i, bu ileri karakola atamıştı. Carlier ise ikinci sorumlu olarak görevlendirilmişti. Acımasız ve etkili bir adam olan yönetici, zaman zaman, zar zor algılanan tatsız espriler yapmaktan keyif alıyordu. İstasyonun umut vaat eden geleceğine işaret ederek, Kayerts ve Carlier'e bir konuşma yapmıştı. En yakın ticaret noktası yaklaşık üç yüz mil ötedeydi. Bu, kendilerini göstermeleri ve yapılan ticaretin yüzdesi üzerinden para kazanmaları için bulunmaz bir fırsattı. Bu atamalar, göreve yeni başlayanlara geçilen bir iltimastı. Kayerts, yöneticinin nezaketi karşısında duygulanıp neredeyse gözyaşlarına boğulacaktı. Elinden gelenin en iyisini yaparak, kendilerine duyulan bu onur verici güveni boşa çıkarmayacağını, görevine layık olmaya çalışacağını vs., vs., söylemişti. Kayerts evvelce Telgraf İdaresi'nde çalışmıştı ve kendini doğru biçimde nasıl ifade etmesi gerektiğini biliyordu. Bazı Avrupalı Güçler tarafından himaye altına alınan bir orduda eski bir süvari çavuşu olan Carlier ise Kayerts kadar etkilenmemişti. Eğer komisyon elde etmek söz konusuysa canına minnetti tabii; ve asık bir suratla nehre, ormanlara, istasyonu dünyanın geri kalanından tecrit eden içine girilmez çalılıklara göz gezdirirken, dişlerinin arasından, "Çok yakında göreceğiz bakalım," diye mırıldanmıştı.

Ertesi gün, pamuklu kumaşlardan oluşan birtakım balyalar ve birkaç kutu erzak kıyıya bırakıldıktan sonra, sardalye kutusunu andıran buharlı gemi, altı ay boyunca geri dönmemek üzere denize açıldı. Güverteye çıkan yönetici, nehir kıyısında durup şapkalarını sallayan iki temsilciye kasketiyle selam verdi ve kendisiyle birlikte genel merkeze yolculuk yapan, Şirket'in eski bir emektarına dönüp, "Şu iki ahmağa bak. Memlekettekilerin herhalde aklından zoru var ki, bana bu acayip tipleri gönderiyorlar. Bu iki herife bir bahçe yapıp sebze ekme-

lerini, yeni ambarlar ve çitler inşa etmelerini ve bir iskele platformu dikmelerini söyledim. Bahse varım ki hiçbir şeye ellerini sürmeyecekler! İşe nasıl başlayacaklarını bile bilmiyorlar. Bu nehirdeki istasyonun hep işe yaramaz olduğunu düşünüyordum. Bunlar tam da buraya yakışan adamlar!" dedi.

Tecrübeli emektar, usulca tebessüm ederek, "Orada kendilerine bir çekidüzen verirler," dedi.

"Her halükârda, altı ayda bunlardan kurtulurum," diye karşılık verdi yönetici.

İki adam, buharlı geminin nehrin dönemecinden kıvrılıp gözden yitişini izledi ve kol kola girip nehir yatağının yamacından yukarı çıkarak istasyona döndüler. Bu uçsuz bucaksız ve karanlık ülkede çok kısa bir zamandan beri bulunuyorlardı ama o güne dek hep diğer Beyaz adamların arasında ve amirlerinin idaresinde olmuşlardı. Oysa şimdi, çevrenin ilk anda fark edilmeyen, çözümü zor etkilerini kavrayabilmekten yoksun insanlar olarak birden bu ıssız ve vahşi yaşam içerisinde bir başlarına kalınca kendilerini çok yalnız hissettiler; barındırdığı hareketli yaşamın esrarengiz ve anlık görüntüleri, bu bakir doğayı daha da garip, yabancı ve anlaşılmaz kılıyordu. Bu iki adam son derece önemsiz, âciz ve beceriksiz kişilerdi ve ancak uygar toplulukların üst düzey örgütlenmeleri sayesinde mevcudiyetlerini sürdürebiliyorlardı. Pek az adam bunların yaşamının, kişiliklerinin özünün, becerilerinin ve yürekliliklerinin yalnızca çevrelerine duydukları güvenin, o çevre içinde kendilerini emniyetle hissetmelerinin bir dışavurumu olduğunu fark edebilir. Cesaret, kendine hâkimiyet, kendine güven; duygular ve ilkeler; önemli, önemsiz her düşünce bireye değil, mensubu olduğu topluluğa aittir; kurumlarının ve ahlak anlayışının, kolluk kuvvetlerinin, denetiminin ve fikirlerinin karşı konulmaz gücüne körü körüne inanan toplu-

luğa. Fakat saf, katıksız bir yabanıllık, ilkel doğa ve ilkel insanla temas, ani ve derin bir sıkıntı verir yüreğine insanın. Kendi benzerlerinden uzakta bir başınalık hissinin, düşüncelerinin, duygularının yalnızlığını açıkça algılamamanın – alışlagelmişin, yani güvenli olanın yadsınmasının üzerine bir de alışılmadık ve olağanüstünün, yani tehlikeli olanın onaylanması, belirsiz ve anlaşılması güç, denetlenemeyen ve tiksindirici şeyleri akla getirir ve kendilerini zorla dayatan bu sarsıcı algılamalar hayal gücünü harekete geçirip ister budala ister akıllı olsun, uygar insanın sinirlerini ve sınırlarını aynı şekilde zorlar.

Kayerts ve Carlier kol kola yürürken, çocukların karanlıkta yaptığı gibi birbirlerine sokuldular; her ikisi de aslında o kadar da tatsız olmayan ve insanda biraz hayalî olduğu kuşkusunu uyandıran bir tehlike hissine kapılmışlardı. Aşına oldukları bir sohbet havasında durmadan çene çaldılar. “İstasyonumuz güzel bir konumda,” dedi biri. Diğeri şevkle onaylayarak, istasyonun konumunun güzelliğiyle ilgili, uzun uzadıya hararetli yorumlar yaptı. Sonra mezarın yanından geçtiler. “Zavallı adam!” dedi Kayerts. “Hummadan ölmüştü, değil mi?” diye mırıldandı Carlier aniden durup. “Bak sen,” dedi Kayerts de öfkeyle. “Bana dediklerine göre, herif düşüncesizce davranıp çok fazla güneşte kalmış. Herkes, güneşten uzak durduktan sonra buradaki iklimin memlekettekinden asla daha kötü olmadığını söylüyor. Duydun mu beni Carlier? Burada şef benim ve güneşte kalmamanı emrediyorum sana!” Kayerts, şaka yollu amirlik taslasa da, aslında söylediklerinde gayet ciddiydi. Carlier’i belki de gömmek zorunda kalıp buralarda tek başına yaşama fikri içini ürpertmişti. Birden Carlier’in burada, Afrika’nın göbeğinde, kendisi için dünyanın başka herhangi bir yerindeki bir kardeşten daha değerli olduğunu fark etti. Havaya giren Carlier ise bir asker selamı çaktı ve dinç bir ses to-

nuyla, "Emirlerinize harfiyen uyulacaktır şef!" diye karşılık verdi. Ardından kahkahayı koyuverdi ve Kayerts'in sırtına şaplak atarak, "Burada hayatı akışına bırakacağız!" diye bağırdı. "Oturup arkana yaslan ve o vahşilerin getirdiği fildişlerini istifle. Nihayet, bu ülkenin iyi tarafları da var!" Her ikisi de kahkahalarla gülerken, Carlier'in kafasından şu düşünceler geçiyordu: "Zavallı Kayerts; o kadar şişman ve sağlıklı ki. Onu burada gömmek zorunda kalmak korkunç bir şey olurdu. Ne de olsa saygı duyduğum bir adam."... Daha evlerinin verandasına varmadan birbirlerine "aziz dostum" diye hitap etmeye başlamışlardı.

İlk gün evlerini daha şık ve yaşanır hale getirmek için ellerine çekiçleri, çivileri ve kırmızı pamuklu basmaları alıp perdelerini astılar ve ufak tefek işlerle uğraştılar; yeni yaşamlarına uyum sağlayıp rahatça yerleşmeye kararlıydılar. Onlar için bu olanaksız bir işti. Tamamen fiziksel bir sorunla uğraşmak bile, insanların genelde düşündüklerinden daha dingin bir zihin ve büyük bir cesaret gerektirir. Böyle bir mücadele için bu ikisinden daha uygunsuz ve yetersiz insanlar olamazdı. Toplum, şefkat hisleriyle değil; ama garip gereksinimlerinden ötürü bu iki adamı gözetmiş, bağımsız düşünmelerini, inisiyatif kullanıp girişimde bulunmalarını, alışlagelmiş, basmakalıp düzenden sapmalarını tümüyle yasaklamış ve bu yasaklamayı ölüm tehdidi altında yapmıştı. Varlıklarını ancak birer makine olarak sürdürebilirlerdi. Ve şimdi, kulaklarının arkasında kalem taşıyan ya da ceket kolları altın işlemeli adamların teşvik ve koruyuculuğu olmadan, ömrünü hapislerde geçiren, yıllar sonra serbest bırakıldıktan sonra da özgür bireyler olarak yaşamlarını nasıl sürdüreceklarını bilemeyen adamlar gibiydiler. Her ikisi de pratik deneyimden yoksun, bağımsızca fikir yürütemeyen insanlar olarak güç ve becerilerini nasıl kullanacaklarını bilmiyorlardı.

İki ayın sonunda Kayerts ikide bir, "Melie olmasaydı beni buralarda göremezdin," diye lafa giriyordu. Melie kıızıydı. On yedi yıl boyunca Telgraf İdaresi'nde son derece mutlu bir meslek yaşamı olmasına rağmen, kızına çeyiz parası biriktirebilmek için görevinden ayrılmıştı. Karısı hayatta değildi ve çocuğunu kız kardeşleri büyütüyordu. Sokakların, kaldırımların, kafelerin, yıllardan beri dost olduğu insanların, eskiden her gün sürekli gördüğü şeylerin özlemini çekiyordu; aşına olunan, bilindik şeylerin uyardığı his ve düşünceler – bir devlet memurunun çaba gerektirmeyen, tekdüze ve teskin edici düşünceleri; tüm o dedikoduları, küçük husumetleri, geçici gazezleri ve hükümet dairelerindeki o ufak tefek şakalaşmaları özliyordu. Carlier ise, "Eğer kayınbiraderim düzgün, yürekli bir herif olsaydı, ben de burada olmazdım," diyordu. Ordudan ayrılmış ve tembelliğiyle, küstahlığıyla ailesini kendisinden o kadar tiksindirmişti ki, artık çileden çıkan kayınbiraderi Şirket'te ikinci sınıf bir temsilci olarak kendisine bir iş ayarlamak için insanüstü bir çaba sarf etmişti. Carlier ise cebinde meteliği olmayan bir adam olarak, akrabalarından sızdırabileceği başka hiçbir şey kalmadığını kesinkes idrak edince geçimini bu şekilde sağlamaya mecbur kalmıştı. Kayerts gibi o da eski yaşamına özlem duyuyordu. Güzel bir öğleden sonra süvari kılıcının ve mahmuzlarının çınlamasını, kışla odasında yapılan esprileri, garnizon kasabalarının kızlarını özlemişti; fakat bütün bunların yanında kin duyguları da besliyordu. Hiç kuşku yok ki çok kötü muamele görmüş, haksızlığa uğramış biriydi. Bu, zaman zaman onu karamsarlığa sürüklüyordu. Fakat iki adam aptallık ve tembellik konusunda birbirlerine yoldaşlık edip gayet iyi anlaşıyorlardı. İkisi bir arada kesinlikle hiçbir şey yapmıyor ve aylakça keyif çatıp aldıkları maaşın hakkını veriyorlardı. Zaman içerisinde birbirlerine karşı şefkat duymaya başlamışlardı.

Büyük bir odada körler gibi yaşayıp gidiyorlar, sadece kendileriyle temas eden şeylerin (ki o da eksik ve kusurlu bir şekilde) farkına varıyorlardı ama çevrelerini genel planda görüp algılamaktan âcizdiler. Nehir, orman, yaşamın bir nabız gibi attığı o uçsuz bucaksız topraklar koca bir boşluktan ibaretti. Parlak gün ışığı bile bir şey ifade etmiyordu onlara. Gözlerinin önünde olup bitenler birbirinden kopuk ve amaçsızca meydana gelen olaylardı. Nehir bir hiçlikten doğup bir boşluğa akıyordu. Zaman zaman o boşluktan kanolar ve birden istasyonun avlusunu dolduran eli mızraklı adamlar çıkıyordu. Bu adamlar çıplaktı, saten gibi parlayan siyah ciltleri vardı, kolları ve bacakları son derece biçimliydi, kar beyazı deniz kabukları ve parlak pirinç tellerden süsler takıyorlardı. Konuştukları zaman hoyratça, bebek konuşması gibi anlaşılmas sesler çıkarıyorlar, azametli bir tavırla hareket ediyorlar ve şaşkın, asla durup dinlenmeyen fıldır fıldır gözleriyle etrafa hızlı, çılgınca bakışlar fırlatıyorlardı. Bu savaşçılar uzun sıralar halinde verandanın karşısında çömelip otururken bir fildişi için Makola ile uzun pazarlıklara giriyorlardı. Kayerts iskemlesine oturup küçümser gözlerle ve hiçbir şey anlamadan onları izliyordu. Yuvarlak mavi gözlerini adamların üzerine dikip Carlier'e seslenerek, "Şuraya bak! Şuradaki şu adama bak – bir de şu soldakine. Hayatında hiç böyle bir surat gördün mü? Ne komik bir vahşi!" diyordu.

Kısa, ahşap bir pipoyla yerel tütün içen Carlier ise, bıyıklarını burarak hava atıyor ve kibirli bir hazla savaşçıları süzüp, "Güzel hayvanlar. Fildişi getirmişler mi? Zamanı gelmişti. Şu herifin kaslarına bak – sondan üçüncü. Suratıma bir yumruk atsa aldırılmazdım. Kolları iyiymiş, ama dizden aşağısı yaramaz. Bunlardan süvari olmaz," diyor ve halinden hoşnut bir tavırla kendi bacaklarına baktıktan sonra, "Peh! Ne berbat kokuyorlar ama! Sen,

Makola! Şu sürüyü al, ambarın oraya götür ve orada tuttuğun işe yaramaz çerçöplerin içinden bir şeyler ver onlara. Ambarın paçavralarla değil, fildişiyle dolu olmasını yeğlerim," diye tamamlıyordu lafını.

Kayerts de onaylıyordu.

"Evet, evet! Git şu pazarlığını bitir Mr. Makola. Hazır olduğunda fildişini tartmak için uğrayacağım. Dikkatli olmalıyız." Ardından arkadaşına dönüp şöyle diyordu: "Bu nehrin aşağısında yaşayan kabile; pek hoş kokuyor. Buraya daha önce bir kez geldiklerini hatırlıyorum. Şu şamatayı duyuyor musun? İnsan, bu sefil ülkede neler katlanmak zorunda kalıyor ama! Başım çatlayacak gibi ağrıyor."

Bu gibi kârlı ziyaretler ender yaşanılıyordu. Günler boyunca ticaret ve ilerlemenin iki öncüsü, dikey güneş ışınlarının titreşen parlaklığının altında uzanan boş avlularına bakıyorlardı. Yüksek kıyının altındaki sessiz nehir ısıldayarak biteviye akıyordu. Akıntının ortasındaki kumlarda hipopotamlar ve timsahlar yan yana güneşleniyorlardı. Ve ticaret istasyonunun temizlenmiş küçük alanını kuşatan, buradaki olağanüstü yaşamın can alıcı karmaşıklıklarını gizleyen uçsuz bucaksız ormanlar, muazzam ve anlamlı bir sessizlik içinde dört bir yana uzanıyordu. İki adamın da kafası hiçbir şeye basmıyor, buharlı geminin dönüşünü beklerken geçen günleri saymak dışında hiçbir şeyi umursamıyorlardı. Kendilerinden önceki istasyon şefi birtakım yırtılmış kitaplar bırakmıştı geride. Bu haşat olmuş romanları ellerine alıp daha önce bu türde hiçbir şey okumamışlar gibi şaşırarak eğlenmişlerdi. Ardından, uzun günler sırasında, romanın konusu, olaylar örgüsü ve karakterleri üzerine sonu gelmek bilmez ve ahmakça tartışmalara giriyorlardı. Afrika'nın ortasında, *Üç Silahşörler*'in Richelieu ve d'Artagnan'ıyla, *Son Mohikan*'ın Şahin Gözü'yle, Balzac'ın Goriot Baba'sıyla

ve diğer birçok insanla tanışmışlardı. Tüm bu hayalî karakterler, sanki yaşayan arkadaşlarıymış gibi dedikodu konusu edilmişti. Bu karakterlerin erdemli yanlarını dik-kate almıyorlar, eylemlerinin ardındaki dürtü ve neden-lerden şüpheleniyorlar, başarılarını hafife alıp kötülüyor-lardı; ikiyüzlülüklerinden utanıyor ya da cesaretlerinden kuşku duyuyorlardı. Suç hikâyelerine öfkelenip infial duyuyorlar, öte yandan hassas, duygusal ya da hazin bölümler onları derinden etkiliyordu. Carlier boğazını temizledi ve emir veren bir asker gibi sert bir sesle, “Ne saçmalık!” dedi. Yuvarlak gözleri yaşlar içerisinde, tombul yanakları titreyen Kayerts ise kel kafasını ovuşturup, “Bu harika bir kitap. Dünyada böyle akıllı adamlar olabileceğini hiç düşünmezdim,” diye iddia etti. Ayrıca, memleketten gelen bir bildirinin bazı eski nüshalarını buldular. Bildiride; “Sömürgelerimizin Yayılması” diye keyifle bahsedilen bir konu, mağrur ve şatafatlı bir üslupla ele alınıyordu. Yazıda sık sık medeniyetin hakları ve görevlerinden, uygarlaştırma hizmetlerinin kutsallığından dem vuruluyor ve yeryüzünün karanlık yerlerine ışık, itikat ve ticaret götürenlerin fazilet ve yararlılıkları övölüp göklere çıkarılıyordu. Carlier ve Kayerts bildiriye okudular, hayrete düştüler ve kendilerine daha farklı bir gözle bakıp daha iyi hissettiler. Bir akşam Carlier elini şöyle bir sallayarak, “Yüz yıl sonra, belki de burada bir şehir olacak. Rıhtımlar, antrepolar ve kışlalar, ve –ve– birlardo salonları. Medeniyet ve erdem – ve her şey. Ve sonra, delikanlılar; Kayerts ve Carlier adında iki iyi adamın tam burada yaşamış ilk uygar insanlar olduklarını okuyacaklar!” dedi. Kayerts de başını sallayıp, “Evet, bunu düşünmek teselli ediyor insanı,” diye karşılık verdi. Artık hayatta olmayan seleflerini unutmuşa benziyorlardı; fakat bir gün erken bir saatte, Carlier dışarı çıkıp mezarlığın üzerindeki haçı düzeltip yeniden sıkıca yerine yer-

leştirdi. Sabah kahvelerini içerken, “Ne zaman o tarafa yrsem gözlerimi kısıp şaşı bakmama sebep oluyordu o ha,” diye açıklamada bulundu Kayerts’e. “O kadar çok eğiliyordum ki, şaşı bakıyordum. Ben de tutup dümdüz diktim yerine. Ve emin ol sapsağlam oldu! İki elimle çapraz parçasının üzerine asılıp bastırdım. Kımıldamıyor artık. Esaslı hallettim o işi.”

Ara sıra Gobila ziyaretlerine geliyordu. Gobila komşu köylerin reisiydi. Kır saçlı, zayıf, yabanıl bir Zenci’ydi; bacaklarının arasında beyaz bir kumaş parçası bağlıydı, sırtında ise uyuz bir leopar derisi asılıydı. İskelet gibi bacaklarıyla uzun adımlar atarak ve boyu kadar bir asayı sallayarak ıkagelip istasyonun ortak kullanılan odasına giriyor ve kapının soluna meliyordu. ‘Oradaylece oturup Kayerts’i izliyor ve ara sıra da Kayerts’in anlamadığı bir dilden konuşuyordu. Kayerts ise yaptığı işi ara vermeden, zaman zaman dostça bir tavırla, “Nasıl gidiyor, seni gidi eski toprak?” diye sesleniyordu ve birbirlerine tebessüm ediyorlardı. İki Beyaz adam, o yaşlı ve anlaşılmaz yaratığa karşı sevgi besliyorlar ve ona Gobila Baba diye hitap ediyorlardı. Gobila’nın tavırları babacandı ve onun da tüm Beyaz adamlara karşı sevgi duyan bir hali vardı. Onun gözünde tüm Beyazlar çok gençti ve boyları bosları dışında, ayırt edilemeyecek kadar birbirlerine benziyorlardı. Hepsinin kardeş ve aynı zamanda dalmsz olduklarını düşünüyordu. Yakından tanıdığı ilk Beyaz adam olan sanatınınlm de bu inancını sarsmamıştı, zira bu Beyaz yabancının kendinel ss verip artık nedenini araştırmanın faydasız olduğu esrarengiz bir amaç gderecek, kendini gmdrdğne kesin kanaat getirmişti. Belki de bu onun memleketine dönüş yöntemiydi. Ama ne olursa olsun, bu iki Beyaz adam onun erkek kardeşleriydi ve artık Kayerts ve Carlier’e karşı manasız bir duygusal yakınlık duyuyordu.

Kayerts ve Carlier de bu yakınlığa bir şekilde karşılık veriyorlardı. Carlier, ihtiyarın sırtına bir şaplak attı ve onu eğlendirmek için umursamazca kibrit çaktı. Kayerts, ona amonyak şişesini koklatmaya her zaman hazırды. Kısacası, bu ikisi, tıpkı kendini yer altında bir deliğe saklayan o diğer beyaz yaratık gibi davranıyorlardı. Gobila, onları dikkatle inceliyordu. Belki de bunlar –ya da en azından bir tanesi– diğeriyle aynı insandı. Karar veremiyordu ve ressamla ilgili o gizemi çözemiyordu; fakat her zaman dostça davrandı onlara. Bu arkadaşlığın sonucunda, Gobila'nın köyündeki kadınlar, sazlıklı otların arasından tek sıra halinde yürüyüp her sabah istasyona kümes hayvanları, tatlı patatesler, palmiye şarabı ve bazen de bir keçi getiriyorlardı. Şirket, istasyonun erzak ihtiyacını asla tam olarak karşılamıyordu ve temsilciler hayatlarını idame ettirebilmek için yerlilerin tedarik ettikleri şeylere gereksinim duyuyorlardı. Bunları Gobila'nın iyi niyeti sayesinde elde ediyorlar ve iyi yaşıyorlardı. Zaman zaman aralarından biri yüksek ateşle yanıp kavrulurken diğeri şefkatle ona bakıcılık yapıyordu. Buna fazla kafa yormuyorlardı ama yüksek ateş onları zayıf düşürüyordu ve dış görünüşleri kötüye gidiyordu. Carlier'in gözleri çukurlaşmıştı ve asabiydi. Kayerts'in suratından bitkinlik akıyordu ve göbeğinin yuvarlaklığı üzerinde gevşek, sarkık yanaklarıyla tuhaf bir görüntü çiziyordu. Fakat sürekli birlikte olduklarından, dış görünümlerinde ve mizaçlarında yavaş yavaş meydana gelen bu değişiklikleri fark etmiyorlardı.

Bu şekilde beş ay geçti.

Sonra, bir sabah, Kayerts ve Carlier verandanın altında sandalyelerinin üzerinde yayılıp oturdukları ve buharlı geminin yaklaşan ziyaretiyle ilgili sohbet ettikleri bir sırada, bir grup silahlı adam ormandan çıkıp istasyona doğru ilerlediler. Ülkenin o bölümüne yabancı insan-

lardı bunlar. Uzun boylu, ince yapıydılar, boyunlarından bileklerine kadar vücutlarını, kenarları mavi püsküllü geleneksel kumaşlarla örtmüşlerdi ve çıplak olan sağ omuzlarının üzerinde eski tip misket tüfekleri taşıyorlardı. Makola heyecanlandı ve ziyaretçileri karşılamak için tüm gününü geçirdiği depodan koşarak çıktı. Yabancılar istasyonun avlusuna girip küçümser bakışlarla dikket etrafa göz gezdirdiler. Sert ve kararlı bir görünüme sahip, gözleri kan çanağına dönmüş siyahi liderleri, verandanın önünde durup uzun bir konuşma yaptı. Konuşurken çok fazla el kol hareketi yaptı ve birden sustu.

Ses tonunda ve kullandığı uzun cümleleri vurgulamasında iki Beyaz'ı ürküten bir şey vardı. Tam olarak aşina oldukları bir şeyi hatırlatmasa da, medeni adamların konuşmasına benziyordu bu. Bazen rüyalarımızda duyduğumuz o olağan dışı lisanlardan biri gibi geliyordu kulağa.

"Hangi lisan ki bu?" dedi Carlier şaşkınlıkla. "İlk anda herifin Fransızca konuşacağını sandım. Neyse, bugüne kadar duyduklarımızdan farklı abuk bir dil olsa gerek."

"Evet," diye cevap verdi Kayerts. "Hey, Makola, ne diyor bu? Nereden geliyorlar? Kimin nesi bunlar?"

Sanki tabanlarının altında sıcak kiremit varmış gibi heyecandan yerinde duramayan Makola, "Bilmiyorum. Çok uzaklardan geliyorlar. Belki Mrs. Price dillerinden anlar. Belki de bunlar kötü adamlar," dedi.

Yabancıların lideri bir süre bekledikten sonra, Makola'ya sertçe bir şeyler söyledi ve Makola da hayır anlamında başını salladı. Sonra adam etrafına bakınıp Makola'nın kulübesini fark etti ve oraya doğru yürüdü. Derken, Mrs. Makola'nın ağız kalabalığıyla hızlı hızlı konuştuğu işitildi. Liderleri dışında diğer altı yabancı, kayıtsızca, rahat bir havada etrafta dolanıyorlar, deponun kapısından başlarını sokup içeri bakıyorlar, mezarın etrafında

toplaşıyorlar, sanki anlarmış gibi haçı işaret ediyorlar ve evlerindeymişçesine keyfî hareket ediyorlardı.

Carlier, "Bu herifleri gözüm tutmadı Kayerts. Sanırım bunlar kıyı bölgesinden; ellerinde ateşli silahlar var," diye bilgece gözlemde bulundu.

Kayerts'in de gözü tutmamıştı bu adamları. Her iki- si de olağanüstü bir durumun tehlike arz edebileceğini ve yeryüzünde kendileri dışında olağanüstü ile aralarında duracak hiçbir güç olmadığını ilk kez fark etmişlerdi. Huzursuzlaştılar, içeri girip tabancalarını doldurdular. Kayerts, "Makola'ya, karanlık olmadan buradan gitmelerini söylemesi için talimat vermeliyiz," dedi.

Yabancılar, Mrs. Makola'nın kendileri için hazırladığı yemeği yiyip öğleden sonra istasyondan ayrıldılar. İri cüsseli kadın heyecanlanmıştı ve ziyaretçilerle bol bol çene çaldı. Cırtlak bir sesle durmadan konuştu ve elini kolunu sağa sola sallayıp bir ormanlara, bir nehre işaret etti. Makola uzakta oturup onları izledi. Zaman zaman da ayağa kalkıp karısının kulağına bir şeyler fısıldadı. İstasyon alanının arkasındaki dar vadiye kadar yabancılar eşlik etti, yavaş adımlarla ve suratında çok düşünceli bir ifadeyle geri döndü. Beyaz adamların soruları karşısında sanki onları anlamamış, Fransızcayı unutmuş, hatta konuşmayı hepten unutmuş gibi çok tuhaf davrandı. Kayerts ve Carlier, Zenci'nin palmiye şarabını fazla kaçırdığı kanaatine vardılar.

Sırayla nöbet tutmaya dair bir konuşma geçti aralarında, fakat akşam vakti her şey o kadar sessiz ve huzurlu görünüyordu ki, her zamanki gibi yataklarına çekildiler. Bütün gece boyunca köylerden gelen ve dinmek bilmeyen tamtam seslerinden rahatsız oldular. Yakın bir yerlerden gelen boğuk ve hızlı davul seslerini, uzaklardan gelen başka sesler izliyordu. Neden sonra hepsi sustu. Çok geçmeden kısa yakarış ve dua sesleri işitilmeye

başladı, ardından bütün sesler birbirine karıştı, yükseldi, coşkulu ve aralıksız devam etti ve bütün ormana yayıldı; sanki tüm kara parçası gökyüzüne çağrı yaparak güm-bürdeyen dev bir tamtammış gibi gecenin içinde dört bir yanda kesintisiz dalgalanıp yankılandı. Bu boğuk ve muazzam gürültünün arasında, bir tımarhaneden yükselen ve bölük pörçük kulağa çalınan ezgileri andıran ani çığlıklar, kulakları tırmalayan ahenksiz sesler halinde yeryüzünden göklere fırladı ve yıldızların altındaki tüm huzuru kaçırdı.

Carlier ve Kayerts pek iyi uyuyamadılar. Her ikisi de gece silah sesleri duyduklarını düşünüyorlardı – fakat hangi yönden geldiği konusunda görüş birliğine varamadılar. Sabah olunca, Makola bir yerlere gitti. Öğle vakti, bir önceki gün istasyona gelen yabancılardan biriyle döndü ve Kayerts'in kendisine tüm yaklaşma girişimlerini geçiştirdi: Görünüşe bakılırsa sağır olmuştu. Kayerts meraklanmıştı. Nehir kıyısının açığında balık tutan Carlier, istasyona döndü ve bir yandan yakaladıklarını gösterirken, "Zenciler epey tedirgin görünüyorlar; acaba sorun ne? Balık avladığım sırada, iki saat içerisinde nehri geçen yaklaşık on beş kano gördüm," dedi. Kayerts de kaygılı bir sesle, "Bu Makola bugün çok garip davranmıyor mu sence?" dedi. Carlier ise, "Herhangi bir sorun çıkması halinde tüm adamlarımızı bir arada tutalım," diye öneride bulundu.

II

Yöneticinin geride bıraktığı on istasyon görevlisi vardı. Şirket'le altı aylığına anlaşılan bu adamlar (bir ayın ne ifade ettiği konusunda en ufak bir fikirleri dahi yoktu ve zaman kavramını da pek az kavlıyorlardı), iki yılı aşkın bir süreden beri ilerleme amacına hizmet ediyorlar-

dı. Karanlık ve hüznün ülkesinin çok uzak bir kısmında, yerleşik bir kabilenin mensupları olan bu adamlar istasyondan kaçmıyorlardı, zira haliyle başıboş gezen yabancılar olarak ülkenin o bölgesinde yerleşik kabileler tarafından öldürülmekten korkuyorlardı ve bu yersiz bir korku değildi. İstasyon binasının hemen arkasında, otların bürüdüğü dar ve derin bir vadinin yamacında, samandan yapılmış kulübelerde yaşıyorlardı. Mutsuzdular ve kendi ülkelerindeki şenlikler sırasında yapılan büyü- lere, efsunculuğa, insan kurban etme törenlerine hoş gözle bakmıyorlar ve yeriniyorlardı; bu ülkede ebeveyn- leri, erkek ve kız kardeşleri, takdir ettikleri kabile şefleri, saygı duydukları büyücüleri, sevgi besledikleri arkadaş- ları ve genelde insan oldukları varsayılan diğer varlıklarla bağları vardı. Ayrıca, Şirket'in kumanya niyetine dağıttı- ğı, ülkelerinde bilinmeyen ve bir türlü yemeye alışma- dıkları pirinçle de başları hiç hoş değildi. Sonuç olarak sağlıklı ve perişan haldeydiler. Başka bir kabileye men- sup olsalardı, çoktan ölümü seçmeye karar vermişlerdi – zira bazı yabancılar için intihar etmekten ve böylece varoluşun anlaşılmaz zorluklarından kaçmaktan kolay bir şey yoktur. Fakat dişleri törpülenmiş, savaşçı bir kabi- leye ait insanlar olarak daha cesur ve metanetliydi- ler ve hastalık ve kederle boğuşarak, budalaca yaşamayı sürdürüyorlardı. Pek az çalışıyorlardı ve o muhteşem vücut yapılarını yitirmişlerdi. Carlier ve Kayerts, onları eski hallerine döndürmeseler de tedavi etmek için çaba sarf ediyorlardı. Her sabah yoklama için toplanıyorlar ve ot yolma, çit inşa etme, ağaç kesme gibi işlere koşuyorlar- dı; yeryüzündeki hiçbir güç, bu işleri verimli bir şekilde yapmaya sevk edemezdi onları. İki Beyaz'ın bu yerliler üzerinde pek az denetimi vardı.

Öğleden sonra Makola büyük evc uğradı ve Ka- yerts'i, ormanın üzerinde yükselen üç yoğun duman sü-

tununu izlerken buldu. "Nedir bu?" diye sordu Kayerts. Kafasını toparlamış gibi görünen Makola, "Bazı köyler yanıyor," diye cevap verdi. Ardından durup dururken, "Çok az fildişi var; altı aydır ticaret kötü gidiyor. Biraz daha fazla fildişi almak ister misiniz?" dedi.

"Evet," dedi Kayerts büyük bir hevesle. Düşük olan yüzdeleri düşünüyordu.

"Dün gelen adamlar Luanda'lı tacirlerdi ve ellerinde, memleketlerine götüremeyecekleri kadar fazla fildişi var. Satın alayım mı? Kamplarını biliyorum."

"Elbette," dedi Kayerts. "Nasıl adamlar bu tacirler?"

"Kötü adamlar," dedi Makola kayıtsızca. "İnsanlarla savaşıyorlar, kadınları ve çocukları esir alıyorlar. Kötü adamlar ve silahları var. Ülkede büyük bir karışıklık var. Fildişi istiyor musun?"

"Evet," dedi Kayerts. Makola bir süre sessiz kaldı ve ardından, "Şu bizim işçiler beş para etmez," diye mırıldandı etrafına bakınarak. "İstasyonun düzeni çok kötü, efendim. Yönetici homurdanacak. İyisi mi şöyle iyi bir miktar fildişi alalım ki yönetici laf etmesin."

"Elimde değil; adamlar çalışmıyor," dedi Kayerts. "Şu fildişlerini ne zaman alırsın?"

"Çok yakında," dedi Makola. "Belki bu gece. O işi bana bırakın ve binadan dışarı çıkmayın efendim. Siz iyisi mi bizim adamlara biraz palmiye şarabı verin. Bu akşam içip dans etsinler. Biraz keyifleri yerine gelsin. Yarın daha iyi çalışırlar. Bolca palmiye şarabı var. Hatta biraz ekşimiş olsun."

Kayerts, "Tamam," dedi ve Makola, kendi elleriyle, kulübesinin kapısına kadar büyük sukabakları taşıdı. Sukabakları akşama kadar orada durdular ve Mrs. Makola her birinin içine tek tek baktı. Adamlar gün batınca kabakları aldılar. Kayerts ve Carlier yattığı sırada, işçilerin kulübeleri önünde büyük bir şenlik ateşi alev alev yanı-

yordu. Yerlilerin bağışlarını ve tamtam seslerini duyabiliyorlardı. Gobila'nın köyünden bazı adamlar, istasyon işçilerine katılmışlardı ve eğlence çok başarılı oldu.

Gecenin bir yarısında, birden uyanan Carlier, bir adamın yüksek sesle bağırdığını işitti; ardından bir el silah sesi duyuldu. Sadece bir el. Carlier dışarı fırladı ve Kayerts'le verandada buluştu. Her ikisi de tedirgin olmuşlardı. Makola'yı çağırmaq için avluyu geçtikleri sırada, gecenin karanlığı içinde hareket eden gölgeler gördüler. Aralarından biri, "Ateş etmeyin! Benim, Price," diye haykırdı. Ardından Makola yakınlarına geldi. "Geri dönün, geri dönün lütfen," diye üsteledi. "Her şeyi berbat edeceksiniz." "Etrafta yabancı adamlar var," dedi Carlier. "Dert etmeyin; biliyorum," dedi Makola. Sonra, "Pekâlâ. Fildişi getirecek. Bir şey söylemeyin! Ben işimi biliyorum," diye fısıldadı. İki Beyaz adam gönülsüzce eve döndüler ama uyumadılar. Ayak sesleri, fısıltılar ve bazı homurdanmalar duyduklar. Sanki bir sürü adam istasyona gelmiş, yere ağır şeyler boşaltmış, uzun uzun ağız dalaşı yapmış ve sonra çekip gitmişlerdi. Kayerts ve Carlier sert yataklarına uzanıp, "Bu Makola çok kıymetli bir adam," diye geçirdiler akıllarından. Sabahleyin, Carlier dışarı çıktı, uykulu uykulu büyük çanın ipine asılıp çekti. İstasyon işçileri her sabah zilin sesini duyunca yoklama için toplanıyorlardı. O sabah kimse gelmedi. Kayerts de esneyerek dışarı çıktı. Avlunun öte yanında, Makola'nın elinde sabunlu su dolu bir leğenle kulübesinden çıktığını gördüler. Medeni bir Zenci olan Makola, çok düzenli ve temiz biriydi. Sabun köpüklerini, küçük, sarı ve perişan haldeki köpeğinin üzerine büyük bir maharetle serpiştirdi ve ardından yüzünü temsilcilerin evine doğru dönüp uzaktan bağırdı: "Bütün adamlar dün gece gittiler!"

Onu açıkça duymalarına rağmen, ikisi de şaşkınlıkla bağırdılar: "Ne!" Sonra birbirlerinin suratlarına baktılar.

“Şimdi hapı yuttuk işte,” diye homurdandı Carlier. Kayerts ise, “Bu inanılmaz bir şey!” diye mırıldandı. “Kulübelere gidip bakacağım,” dedi Carlier ve uzun adımlarla yürüyüp uzaklaştı. Makola çıkageldi ve Kayerts’i tek başına ayakta dururken buldu.

“İnanamıyorum,” dedi Kayerts ağlamaklı bir sesle. “Onlara çocuklarımız gibi bakıp özen gösterdik.”

Makola bir anlık tereddüdün ardından, “Kıyıda gelenlerle gittiler,” dedi.

Kayerts ise, “Kimlerle gittiklerinden bana ne – nan – kör vahşiler!” diye bağırdı. Sonra birden kuşkuya kapılarak ve sertçe Makola’ya bakarak, “Sen bu konuda ne biliyorsun?” diye ekledi.

Makola gözlerini yere dikip omuz silkti. “Ne mi biliyorum? Ben sadece düşünürüm. Şu aldığım fildişlerine gelip bir bakar mısınız? Güzel bir parti mal. Hiç böylesini görmediniz.”

Makola depoya doğru ilerledi. Kayerts ise, adamların nasıl da inanılmaz bir şekilde istasyonu terk ettiklerini düşünerek peşi sıra onu izledi. Deponun kapısının önündeki alanda altı muhteşem fildişi yatıyordu.

Kayerts, tatmin olmuş gözlerle malları inceledikten sonra, “Bunlar için ne verdin?” diye sordu.

“Her zamankinden farklı bir ticaret oldu,” dedi Makola. “Fildişlerini getirdiler ve bana verdiler. Ben de onlara istasyondan en çok istedikleri şeyi almalarını söyledim. Çok güzel mallar bunlar. Hiçbir istasyonda böylesi bulunmaz. O satıcıların çok acil taşıyıcıya ihtiyaçları vardı ve bizim adamlarımız da burada bir işe yaramıyorlardı. Olağan bir alışveriş olmadı, muhasebe defterlerine de işlenmedi. Her şey düzgün.”

Kayerts neredeyse öfkeden patlayacak gibi oldu. “Bak sen!” diye haykırdı. “Sanırım adamlarımızı bu fildişleri karşılığında sattın!” Makola, umursamaz bir tavır-

la ve sesini çıkarmadan öylece duruyordu. "Ben... ben... seni... ben," diye kekeleydi Kayerts ve ardından, "seni iblis!" diye bağırdı.

"Sizin için ve Şirket için en iyi olanı yaptım," dedi Makola istifini bozmadan. "Neden bu kadar bağıırıyorsunuz? Şu fildişlerine bir baksanıza."

"Seni kovuyorum! Seni şikâyet edeceğim – fildişlerine filan bakmak istemiyorum. Onlara dokunmaktan seni men ederim. Onları kaldırıp nehre atmanı emrediyorum. Sen... sen!"

Makola ise, "Siz kıpkırmızı oldunuz Mr. Kayerts. Eğer güneşin altında bu kadar öfkelenirseniz, ateşlenip ölebilirsiniz – tıpkı ilk şef gibi!" dedi çarpıcı bir ifadeyle.

Kıpırdamadan durup sanki çok uzakları görebilmek için gayret sarf edermiş gibi birbirlerini dikkatli bakışlarla süzdüler. Kayerts ürperdi. Makola'nın söylediklerinde bir art niyet, ağzından çıkanlar dışında bir kasıt yoktu, fakat Kayerts bunları bir kötülük habercisinin kaygı verici, tehditkâr sözleri olarak algıladı! Sertçe arkasını döndü ve evden uzaklaştı. Makola da ailesine ve sıcak yuvasına döndü; deponun önünde, yerde yatan fildişleri, güneş ışığının altında çok büyük ve çok değerli gözüküyordu.

Carlier verandaya geri döndü. Kayerts, ortak odanın en ucundan, "Hepsi çekip gitmiş ha?" diye seslendi boğuk bir sesle. "Kimseyi bulamadın herhalde?"

"Ah, evet," dedi Carlier, "Gobila'nın kabilesinden birinin, kulübelerin önünde vurulup öldürülmüş cesedini buldum. Vücudunda bir kurşun deliği vardı. Dün gece duyduk o silah sesini."

Kayerts çabucak dışarı çıktı. Carlier'i avlunun bir yanında asık suratla durmuş, ötede, deponun yanında yerde yatan fildişlerine bakarken buldu. Kayerts, Makola ile aralarında geçen konuşmayı aktardı ona. Carlier hiç-

bir şey söylemedi. Öğle yemeğini bir-iki lokmayla geçiştirdiler. O gün neredeyse tek bir kelime bile konuşmadılar birbirleriyle. Adeta istasyonun üzerine büyük bir sessizlik çökmüş ve dudaklarını mühürlemişti. Makola depoyu açmadı; günü, çocuklarıyla oynayarak geçirdi. Kapısının dışında duran bir minderin üzerine boylu boyunca uzandı ve ufaklıklar da göğsünün üzerine oturup sağına soluna tırmandılar. Dokunaklı bir manzaraydı bu. Mrs. Makola her zamanki gibi gün boyunca yemek pişirmekle meşgul oldu. Beyaz adamlar akşam olunca daha düzgün bir öğün yediler.

Yemeğin ardından Carlier, piposunu tütürerek depoya doğru yürüdü; uzun bir müddet fildişlerinin başında durdu, bir-iki tanesine ayağıyla dokundu ve hatta aralarından en büyüğünü, sivri ucundan tutup kaldırmaya bile çalıştı. Verandadan hiçbir yere ayrılmamış olan şefinin yanına gitti, kendini iskemleye bıraktı ve şöyle dedi:

“Neler döndüğünü anlayabiliyorum! İşçiler, Makola’nın senden izin alarak kendilerine verdiği tüm o palmiye şarabını içtikten sonra ağır uykudayken o yabancılar üzerlerine atladı. Danışıklı dövüş! Çaktın mı? İşin en kötü tarafı, Gobila’nın kabilesinden bazı adamlar da oradaydı ve şüphesiz onlar da kendilerini kaptırıp sarhoş oldular. En az sarhoş olan uyandı ve ayık olduğu için vuruldu. Komik bir ülke burası. Şimdi ne yapacaksın?”

“Cesede dokunamayız tabii,” dedi Kayerts.

“Elbette dokunamayız,” diye onayladı Carlier de.

Kayerts titrek bir sesle, “Kölelik berbat bir şey,” diye kekeleydi.

“Evet, çekilen çileler ürkütücü,” diye homurdandı Carlier de kesin bir kanaatle.

Söylediklerine inanıyorlardı. Herkes kendisinin ve yakın arkadaşlarının ağzından çıkan bazı laflara saygı duyup hürmet gösterir. Fakat insanlar, hisler hakkında ger-

çekten hiçbir şey bilmezler. Öfkeye ya da coşkuya kapılıp konuşuruz; baskı, zulüm, suç, bağıllık ve kendini adama, özveri ve erdem üzerine konuşuruz ve kelimelerin dışında, lafın ötesinde hiçbir şey bilmeyiz. Belki de bu kuruntuların gizemli amaçlarının kurbanları dışında kimse çile çekmenin ya da fedakârlığın ne anlama geldiğini bilmez.

Ertesi sabah, Makola'nın fildişi tartmak için avluda büyük kantarlar kurmakla meşgul olduğunu gördüler. Carlier, "O pis, düzenbaz hergele ne işler çeviriyor?" dedi ve avluya doğru ilerledi. Kayerts de onu takip etti. Durup izlediler. Makola onları umursamadı. Kantarın doğru dengesini bulunca fildişlerinden birini kaldırıp kantara koymak istedi. Çok ağırdı. Başını kaldırıp çaresizce, tek kelime etmeden baktı ve bir dakika boyunca adeta üç heykel gibi sessiz ve kıvıltısız kantarın etrafında durdular. Birden lafa giren Carlier sessizliği bozarak, "Yakala şunun öteki ucundan, Makola seni hayvan!" dedi. Birlikte fildişini kantara çıkardılar. Kayerts'in elleri ve ayakları titriyordu. "Ben derim ki! Oo! Ben derim ki!" diye mırıldanmaya başladı ve elini cebine atıp orada pis bir kâğıt parçasıyla, küçücük kalmış bir kurşunkalem buldu. San-ki bir numara yapmak üzereymiş gibi sırtını diğerlerine dönüp Carlier'in gereksiz yere bağırarak ilan ettiği ağırlıkları gizlice not aldı. Her şey bitince Makola, "Güneş fildişlerine zarar verecek kadar yakıcı," diye kendi kendine mırıldandı. Carlier, Kayerts'e umursamaz bir tavırla, "Şef, hazır elim değmişken Makola'ya fildişlerini depoya taşıması için de yardım edeyim bari," dedi.

Eve dönerlerken Kayerts iç geçirerek, "Bunu yapmaktan başka çare yoktu," dedi. Carlier de, "İçler acısı bir durum ama sonuçta işçiler Şirket'in adamlarıydı, fildişi de Şirket'in fildişisi. Göz kulak olmalıyız mallara," diye yorumda bulundu. "Elbette yöneticiye rapor edeceğim

durumu," dedi Kayerts. Carlier de, "Tabii; bırakalım o karar versin," diye onayladı.

Öğlen doyurucu bir yemek yediler. Kayerts ara sıra iç çekiyordu. Ne zaman Makola'nın adı geçse her defasında önüne ya da arkasına aşağılayıcı bir sıfat ekliyorlardı. Bu onların vicdanlarını rahatlatıyordu. Makola kendine yarım günlük bir tatil verdi ve nehirde çocuklarını yıkadı. O gün, Gobila'nın köyünden hiç kimse istasyona gelmedi. Ne ertesi gün bir uğrayan oldu ne bir sonraki gün ne de bütün hafta boyunca. Gobila'nın kabilesinde hiçbir hayat belirtisi yoktu; o kadar ki hepsi ölmüş ve gömülmüş bile olabilirdi. Fakat aslında, kötü adamları köylerine sokan Beyaz adamın yaptığı büyüler yüzünden yitirdikleri insanları için yas tutuyorlardı yalnızca. Kötü insanlar gitmişti ama korku sürüyordu. Korku hep sürüp gider. Bir insan içindeki her şeyi, aşkı ve nefreti ve inancı, hatta kuşkuyu bile yok edebilir; fakat yaşama tutunduğu müddetçe korkuyu yok edemez; zor algılanan, yok edilemeyen, korkunç ve insanın varlığını istila eden; zihnini kurcalayan; yüreğinde pusuya yatmış bekleyen; dudaklarında son nefesin tükenmesini izleyen korku. Yaşlı ve uysal Gobila ise, yaşadığı korkuyla, Beyaz arkadaşlarının bedenlerini istila eden Kötü Ruhlara, insanları kurban adadı. Yüreğinde sıkıntı vardı. Bazı savaşçılar yakıp yıkmaktan ve öldürmekten söz ediyorlardı fakat ihtiyar vahşi, ihtiyatlı davranarak onları caydırdı. Bu esrarengiz yaratıkların öfkelenedikleri takdirde başlarına açacakları dertleri kim öngörebilirdi ki? Onları kendi hallerine bırakmak lazımdı. Belki de zamanla, ilk gelen Beyaz'ın yaptığı gibi onlar da toprağın altına girip ortadan kaybolacaklardı. Kabilesindeki insanlar onlardan uzak durmalı ve iyi umutlar beslemeliydiler.

Kayerts ve Carlier ortadan kaybolmadılar, fakat her nasılsa daha da genişlemiş ve bomboş olduğunu düşün-

dükleri bu toprakların üzerinde kaldılar. İstasyonun mutlak ıssızlığı ve sessizliğinden çok, içlerinden bir şeylerin, kendilerini güvende hissetmelerini sağlayan ve vahşi doğanın yüreklerine korku salmasına mâni olan bir şeyin kopup gittiğine dair anlaşılmaz bir duygunun etkisi altındaydılar. Zihinlerinde canlanan memleket manzaraları, kendileri gibi insanların, eskiden kendilerinin düşündüğü ve hissettiği gibi düşünüp hisseden adamların anıları, berrak, bulutsuz bir havada parlayan güneşin ışıltısı altında bulanıklaşmıştı. Ve etraflarını saran vahşi doğanın muazzam sessizliğinin içinden sanki o umutsuzluk hissi ve yabanılık, yanlarına, daha da yakınlarına sokuluyor, onları usulca kendine çekiyor, izliyor ve karşı konulmaz, bilindik ve tiksindirici bir kaygıyla her yandan kuşatıyordu.

Günler birbirini kovalayıp haftalara ve ardından aylara dönüştü. Gobila'nın halkı, geçmişten beri âdetleri olduğu üzere, her yeniay doğduğunda tamtamlar çalıp çılgınlıklar atıldılar ama istasyondan uzak durdular. Bir defasında Makola ve Carlier bir kanonun içinden kabileyle iletişim kurmaya çalıştılar ama cevap olarak bir ok yağmuruyla karşılaştılar ve can havliyle oradan kaçarak istasyona dönmek zorunda kaldılar. Bu girişim nehrin yukarısındaki ve aşağısındaki köylerde, günler boyunca açıkça işitilen bir patırtı ve taşkınlığa neden oldu. Buharlı gemi gecikmişti. İlk başlarda bu gecikmeden kaygısızca, ardından endişeyle ve sonra da karamsar ve üzüntülü bir havada söz ettiler. İş ciddiye biniyordu. Erzak tükeniyordu. Carlier oltalarını kıyının açığına atıyordu, fakat nehir alçalmıştı ve balıklar uzaklaşmış, akıntıda yüzüyorlardı. Silahla avlanmak için istasyondan fazla uzaklaşmaya cesaret edemiyorlardı. Dahası, o içinden geçilmez ormanda av hayvanı yoktu. Bir defasında Carlier, nehirde bir hipopotam vurdu. Hayvanı çekip kıyıya çıkaracak

tekneleri yoktu ve hipopotam battı. Daha sonra su yüzüne çıkınca akıntıya kapılıp uzaklaştı ve Gobila'nın kabilesindekiler nehirden çıkardılar leşi. Milli bayram ilan edip kutlama yapmak için kaçan bu fırsat üzerine Carlier öfke nöbetine kapıldı ve ülkenin daha yaşanabilir bir yer kılınması için tüm Zencilerin kökünün kazınmasının gerekli olduğundan söz etmeye başladı. Kayerts dalgın ve sessizce ortalıkta dolanıyor, saatlerce kızı Melie'nin resmine bakıyordu. Resimdeki küçük kızın uzun, rengi ağartılmış saç bukleleri ve gayet asık bir suratı vardı. Kayerts'in bacakları çok şişmişti ve zar zor yürüyordu. Yüksek ateşin bitap düşürdüğü Carlier ise artık kasılıp horozlanamıyordu ama hâlâ pervasız bir tavırla, birinci sınıf süvari birliğini hatırlayan bir adam gibi sallana tökezleye etrafta geziniyordu. Kulağı tırmalayan kısık bir sesle konuşan huysuz, alaycı ve tatsız sözler söylemeye eğilimli biri olmuştu. Karşısındaki insana "samimi, dobra davranmak" diye nitelendiriyordu bunu. Çok uzun bir zaman önce, "o haysiyetsiz Makola'nın" yaptığı son iş dahil, ticaretten alacakları yüzdeleri hesaplamışlardı. Ayrıca o son işle ilgili hiçbir şey söylememe kararı almışlardı. Kayerts ilk başta tereddüt etti. Yöneticinin hışmından korkuyordu.

"Yönetici, el altından çok daha kötü işler çevrildiğini gördü," dedi Carlier o kısık sesiyle kahkaha atarak. "Eğer boşboğazlık edip ağzından kaçırırsan sana teşekkür etmeyeceğinden emin olabilirsin. Yönetici senden ya da benden daha iyi biri değil. Eğer biz çenemizi tutarsak kim konuşacak ki? Burada hiç kimse yok."

Sorunun özü de buydu zaten! Orada hiç kimse yoktu ve zaaflarıyla bir başlarına bırakılmış insanlar olarak günden güne birbirlerine bağlı iki arkadaştan çok, iki suç ortağına dönmüşlerdi. Sekiz aydır memleketlerinden hiçbir haber almıyorlardı. Her akşam, "Yarın buharlı ge-

miyi göreceğiz,” diyorlardı. Fakat Şirket’in buharlı gemilerinden biri kaza geçirip batmıştı; yönetici de diğer gemiyle nehrin ana kolu üzerindeki uzak ve önemli istasyonların yükünü hafifletmekle meşguldü. İşe yaramaz istasyonların ve işe yaramaz adamların bekleyebileceklerini düşünüyordu. Bu sırada Kayerts ve Carlier, tuzsuz suda haşlanmış pirinç yiyerek; Şirket’e, Afrika’ya ve doğdukları güne lanet okuyorlardı. İnsanın ağzındaki lokmayı yutma zorunluluğunun ne kadar dehşetli bir sıkıntıya dönüşebileceğini anlaması için öyle bir beslenmeyle hayatını sürdürmesi gerekirdi. İstasyonda pirinç ve kahveden başka hiçbir şey yoktu; kahveyi şekersiz içiyorlardı. Son on beş parça şekeri Kayerts, kutsal bir emanet gibi bir kutunun içine koyup, “Hastalanırsak kullanırız,” diye açıklamada bulunarak yarım şişe konyakla birlikte kilitleyip saklamıştı. Carlier de, “İnsan hastalandığında, o gibi ekstra şeyler neşe katar,” diyerek onaylamıştı onu.

Beklediler. Avlunun her yanından yabancı otlar fışkırmaya başlamıştı. Çan artık çınlamıyordu. Sessiz ve yavaş geçen günler çileden çıkarıcıydı. İkisi de hırıltılar çıkararak, homurdanarak konuşuyorlardı; düşüncelerindeki karamsarlık adeta suskunluklarına da yansıyor.

Bir gün, haşlanmış pirinçle geçen bir başka öğünün ardından Carlier daha ağzını sürmeden fincanını masaya koyup, “Canı cehenneme! Bir kez olsun şöyle doğru dürüst bir kahve içelim. Şu şekeri çıkart Kayerts!” dedi.

Kayerts başını kaldırmadan, “Hasta olduğumuz zaman,” diye mırıldandı.

“Hasta olduğumuz zamanmış,” diye dalga geçti Carlier. “Saçmalık!.. Peki! Ben hastayım.”

“Sen benden daha hasta değilsin ve ben şekersiz içiyorum,” dedi Kayerts sakın bir sesle.

“Hadi ama! Çıkar şu şekeri, seni cimri köle tüccarı.”

Kayerts derhal başını kaldırıp baktı. Carlier küstah-

ça sırtıyordu. Birden Kayerts o adamı daha önce asla görmemiş gibi bir hisse kapıldı. Kimdi bu? Onun hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Ne gibi bir becerisi vardı? Sanki karşısında akla hayale gelmeyecek, tehlikeli ve ölümcül bir şey varmış gibi bir anlığına içinde şiddetli bir duygu patlaması yaşadı. Fakat kendine hâkim bir sesle konuştu:

“Çok tatsız bir şaka o. Bir daha yapma.”

Carlier birden oturduğu yerde öne doğru silkinerek, “Şaka mı?” dedi. “Ben açım, hastayım ve şaka yapmıyorum! İkiyüzlülerden nefret ederim. Sen bir ikiyüzlüsün. Bir köle tüccarısın. Ben de bir köle tüccarıyım. Bu lanetli ülkede köle tacirlerinden başka bir şey yok. Bugün, şu veya bu şekilde kahvemi şekerli içmeye kararlıyım!”

“Benimle böyle konuşmaktan men ederim seni,” dedi Kayerts kararlı bir ses tonuyla.

Carlier yerinden fırlayarak, “Sen! Ne diyorsun?” dedi.

Kayerts de ayağa kalktı. Sesindeki titremeyi kontrol altına almaya çalışarak, “Ben senin şefinim,” diye lafa girdi.

“Ne?” diye bağırdı Carlier. “Kimmiş şef? Burada şef yok. Burada hiçbir şey yok, sadece sen ve ben varız. Getir şu şekerini, seni koca göbekli ahmak.”

“Kapa çeneni. Çık bu odadan,” diye haykırdı Kayerts. “Seni kovuyorum – alçak herif seni!”

Birden gerçekten de tehlikeli bir görünüme bürünen Carlier, “Seni lapacı, beş para etmez herif – al bakalım,” diye uluyarak eline geçirdiği iskemleyi Kayerts’e savurdu.

Kayerts masanın altına girdi ve iskemle odanın otlardan örülmüş iç duvarına çarptı. Ardından, Carlier masayı devirmeye çalışırken; Kayerts çaresizce, başı yerde, önünü görmeden, köşeye sıkışmış bir domuz gibi telaşla verandadan sıvışarak odasına girdi. Kapıyı kilitledi, sila-

hını çekti ve soluk soluğa dikilip durdu. Daha bir dakika geçmeden Carlier kapıya dayanıp çılgınca tekmelemeye başladı ve, "Eğer o şekeri çıkarıp vermezsen seni görür görmez bir köpek gibi vuracağım. Hadi bakalım – bir-iki-üç. Çıkarmayacak mısın? Sana şefin kim olduğunu göstereceğim," diye gırtlığını yırtarcasına haykırdı.

Kayerts kapının içeri düşeceğini düşünüp odasının pencere vazifesi gören kare deliğinden sürünerek çıktı. Şimdi aralarında, evin bütün genişliği kadar bir mesafe vardı. Fakat görünüşe bakılırsa Carlier kapıyı kırarak kadar güçlü değildi ve Kayerts onun, evin etrafından koşarak dolaştığını duydu. O da şişmiş bacaklarının üzerinde güçlkle koşmaya başladı. Tabancasını kavrayıp henüz kendine neler olduğunu anlamaktan âciz, elinden geldiğince hızlı koştu. Sırayla Makola'nın evini, depoyu, nehri, arkadaki vadiyi ve alçak çalılıkları gördü; evin etrafından ikinci kez koşarken aynı şeyleri tekrar gördü. Ardından aynı manzara bir kez daha hızla gözlerinin önünden geçip kayboldu. Daha bu sabah sızlanmadan bir metre bile yürüyemiyordu.

Oysa şimdi koşuyordu. Carlier'in gözüne görünmeyecek kadar hızlı koşuyordu hem de.

Sonra, bitkin ve çaresizce, "Bir sonraki turu atmadan öleceğim," diye aklından geçirirken, Carlier'in ayaklarını yere sertçe vurup durduğunu duydu. O da durdu. Daha önce olduğu gibi o, evin arkasında ve Carlier de önünde duruyordu şimdi. Carlier'in küfrederek bir sandalyeye yığıldığını duydu ve birden kendi bacakları da tükenip dizlerinin bağı çözüldü, sırtı duvara dayalı, kayarak yere çöküp oturdu. Ağzı kömür tozu yutmuş gibi kuruydu, yüzü terden ve gözyaşından sıırılsıklamdı. Tüm bu olanlar neydi böyle? Bunun korkunç bir hayal olduğunu düşündü; rüya gördüğünü düşündü; aklını kaçırdığını düşündü! Bir süre sonra kendini topladı. Ne için kavga

etmişlerdi? Şeker! Ne kadar da saçma! Şekeri verecekti ona – kendisi şeker filan istemiyordu. Birden kendini güvende hissederek güçlkle doğruldu. Fakat tam olarak ayağa kalkmadan kafasında sağduyulu bir muhakeme yapınca yeniden umutsuzluğa sürüklendi ve şunları geçirdi aklından: “Eğer şimdi o vahşi asker bozuntusuna boyun eğsem, yarın ve öbür gün yeniden terör estirmeye başlayacak ve her gün yeni bahaneler öne sürerek beni ezecek, bana işkence yapıp kölesi yerine koyacak – ve ben de yitip gideceğim! Kaybolacağım! Buharlı gemi daha günlerce, hatta bir daha asla gelmeyebilir.” O kadar şiddetle sarsıldı ki, yeniden yere oturmak zorunda kaldı. Terk edilmiş, kimsesiz kalmış bir çocuk gibi titredi. Artık yerinden kıpırdayamayacağını, kıpırdamak istemediğini hissetti. Birden içinde bulunduğu durumun boş ve anlamsız olduğunu –ölüm ve yaşamın bir anda aynı ölçüde zor ve berbat olduğunu– hissedince kafası tamamen karıştı ve büyük bir endişeye kapıldı.

Aniden Carlier’in iskemlesini geriye ittiğini duydu ve büyük bir maharetle ayağa fırladı. Kulak kabarttı ve kafası karıştı. Yeniden koşmalıydı! Sağa mı yoksa sola mı? Ayak sesleri işitti. Sola doğru seğırtti, tabancasını kavradı ve aynı anda iki adam şiddetli bir şekilde çarpıştılar. Her ikisi de şaşkınlıkla çığlık attı. Aralarında gürültülü bir patlama oldu; kızıl alevler gürleyerek saçıldı ve kalın bir duman tabakası kapladı ortalığı. Kayerts, kör ve sağır olmuş vaziyette, “Vuruldu – her şey bitti,” diye düşünerek hızla geriye kaçtı. Carlier’in, ıstırabını şeytani bir hazla izlemek için evin etrafından dolanıp gelmesini bekliyordu. Çatının direklerinden birine tutundu, “Her şey bitti!” diye düşündü. Ardından evin öteki tarafından gelen ve sanki biri paldır küldür bir sandalyenin üzerine yığılmış gibi sert bir düşme sesi duydu – sonra sessizlik. Başka hiçbir şey olmadı. Ölmemişti. Sadece omzu sanki

çok kötü burkulup incinmişçesine ağrıyordu ve tabancasını kaybetmişti. Silahsız ve çaresizdi! Kaderine teslim olmuş, sonunun gelmesini bekliyordu. Carlier'in hiç sesi çıkmıyordu. Bu bir taktik manevrasıydı. Carlier şimdi ona doğru sinsice yaklaşıyordu! Hangi taraftan acaba? Belki de tam şu anda tabancasını ona doğrultmuştu!

Ürkütücü ve saçma, ıstıraplı bir bekleyişin ardından Kayerts, yazgısıyla yüzleşmeye karar verdi. Her türlü teslim olmaya hazırlamıştı kendini. Köşeyi döndü, bir elini duvara dayayarak duruşunu dengeledi; birkaç adım attı; neredeyse kendinden geçiyordu. Başını uzatıp duvarın öteki köşesine geçerken yerde, bir çift yukarı bakan ayak gördü. Kırmızı terlikler içinde bir çift beyaz, çıplak ayak. Korkunç bir mide bulantısı hissetti ve bir süre zifirî karanlığın içinde durdu. Sonra, Makola arkasında belirdi ve sakin bir sesle, "Gelin Mr. Kayerts. O öldü," dedi. Minnet hisleriyle gözyaşlarına boğuldu Kayerts; yüksek sesle, hıçkırıklara boğularak, hüngür hüngür ağladı. Bir süre sonra, kendini bir iskemlede oturmuş, sırtüstü, boylu boyunca yerde uzanmış yatan Carlier'e bakarken buldu. Makola cesedin yanına diz çökmüştü.

"Sizin tabancanız bu mu?" diye sordu Makola ayağa kalkarak.

"Evet," dedi Kayerts; ve hemen ardından, "beni vurmak için peşimden koştı – sen de gördün!" diye ekledi.

"Evet, gördüm," dedi Makola. "Burada sadece bir tabanca var. Onunki nerede?"

Kayerts, birden cılızlaşan bir sesle, "Bilmiyorum," diye fısıldadı.

"Gidip arayacağım," dedi Makola usulca. Veranda-dan dolaşp evin etrafında bir tur attı. O arada Kayerts, yerinden kıpırdamadan oturup cesede baktı. Makola eli boş döndü, derin düşüncelere dalmış halde durdu, ardından sessizce ölü adamın odasına girdi, elinde bir ta-

bancayla dışarı çıktı ve kaldırıp Kayerts'e gösterdi. Kayerts gözlerini kapadı. Etrafındaki her şey dönüyordu. Yaşam, ölümden daha berbat ve daha zor gelmeye başlamıştı. Silahsız bir adamı vurmuştu.

Bir süre derin derin düşündükten sonra, Makola, sağ gözü patlayıp yuvasından dışarı çıkmış halde yerde yatan ölü adamı işaret ederek, sakın bir sesle, "Hummadan öldü," dedi. Kayerts duygusuz bir ifadeyle baktı Zenci'ye. Makola düşünceli bir tavırla cesedin üzerinden atlayıp, "Evet," diye tekrarladı, "sanırım hummadan öldü. Onu yarın gömün."

Makola iki Beyaz adamı verandada bırakıp yavaş adımlarla kendini bekleyen karısına gitti.

Gece olmuştu ve Kayerts, sanki afyon yutmuş gibi kımıldamadan ve sessizce iskemlede oturuyordu. Yaşadığı çalkantılı hislerin zorlamasıyla üzerine bitkinlikle karışık bir durgunluk çökmüştü. Bir öğleden sonra, kısacık bir zaman diliminde, korku ve umutsuzluğun derinliklerine yuvarlanmıştı ve artık yaşamın da –ve ölümünün de!– kendisi için hiçbir sürprize gebe olmadığına kanaat getirerek huzur bulmuştu. Düşüncelere dalmış vaziyette cesedin başında oturdu; hiç durmadan düşünüyor, kafasının içinde vızır vızır yeni fikirler dolaşıyordu. Benliğinden tamamen sıyrılıp kopmuş gibiydi. Eski düşünceleri, inançları, hoşlandıkları ve nefret ettikleri, saygı duyduğu ve tiksindiği şeyler en nihayet tüm çıplaklıklarıyla, en gerçek halleriyle görünmüştü! Bu his ve düşünceler alçakça ve çocukça, yanlış ve saçma geliyordu artık. Öldürdüğü adamın başında otururken, bu yeni bilgeliğinden keyif duydu. Yanlış bir yargıya varıp inatla kendi fikrinc sarılan bazı akıl hastalarında görülen bir berraklıkla gökyüzünün altındaki her şey üzerine kendi kendisiyle tartıştı. Bu arada, yerde ölü yatan o herifin her durumda tehlikeli, zalim bir hayvan olduğunu da düşün-

yordu; her gün binlerce, kim bilir belki de yüz binlerce adam ölüp gidiyordu ve o sayı içerisinde, o bir tek ölümün herhangi bir fark yaratması mümkün değildi; en azından düşünen bir yaratık açısından herhangi bir öneme sahip olamazdı. O, Kayerts, düşünen bir yaratıktı. İnsanlığın geri kalanı gibi, o budala sürüleri gibi o da, o âna kadar tüm yaşamı boyunca birçok saçmalığa inanmıştı; ama şimdi düşünüyordu! Biliyordu! Huzurluydu; en yüce bilgeliğe aşinaydı! Sonra kendisinin orada ölü yattığını ve Carlier'in sandalyede oturup kendisini izlediğini hayal etti ve bu çabası o kadar başarılı oldu ki, kısa bir an için kimin ölü kimin hayatta olduğundan emin olamadı. Hayal gücünün bu olağanüstü başarısı onu ür-küttü, ne var ki akıllıca ve yerinde bir zihinsel çabayla kendini Carlier'e dönüşmekten tam zamanında kurtardı. Kalbi gümbür gümbür attı ve ne kadar büyük bir tehlike atlattığını düşününce her yanını ateş bastı. Carlier! Ne sevimsiz bir hayvan ama! Harap olmuş sinirlerini –buna şaşmamak gerekirdi!– yatıştırmak için biraz ılık çalmaya çalıştı. Sonra birden uykuya daldı ya da uyuduğunu sandı; fakat ne olursa olsun dışarıda sis vardı ve birileri sisin içinde ılık çalmıştı.

Ayağa kalktı. O gün gelmişti ve yeryüzüne ağır bir sis çökmüştü: insanın içine işleyen ve kuşatan sessiz sis; tropik yerlerin sabah sisi; yapışan ve öldüren sis; beyaz ve ölümcül, saf ve zehirli sis. Ayağa kalktı, cesedi gördü ve trans halinden uyanıp kendini sonsuza dek bir mezarın içine hapsolmuş vaziyette bulan bir adam gibi çığlık atarak ellerini başına götürdü. "Yardım et!.. Tanrım!"

Tüyleler ürpertici, titreşen ani bir feryat, o kederli diyarın kefenini sivri bir ok gibi delip geçti. Bunu üç kısa, sabırsız ve acı çığlık izledi; sonra, bir süre boyunca sis halkaları derin bir sessizliğin içinde, önlerine hiçbir engel çıkmadan süzöldüler. Ardından, öfkeden kudurmuş

ve zalim bir yaratığın haykırışlarını andıran hızlı ve tiz birçok çığlık gökyüzünü yırtarcasına havada yankılandı. İlerleme, Kayerts'e nehirden sesleniyordu. İlerleme, uygarlık ve tüm erdemler. Toplum, işini başarıyla tamamlayan bu çocuğuna sesleniyor, gelmesi, icabına bakılması, talimat verilmesi, yargılanması, mahkûm edilmesi için çağırıyordu; toplum, adaletin yerini bulması için, uzaklaştığı o çöplüğe geri dönmeye çağırıyordu onu.

Kayerts duymuş ve anlamıştı. İkisi birlikte o odaya atıldıklarından beri Carlier'i ilk defa ardında yalnız bırakıp sendeleyerek verandaya çıktı. Sis in içerisinde el yordamıyla yolunu buldu ve olanca cehaletiyle görünmez cennete doğru haykırıp yaptığını telafi etmesi için yakardı. Makola, sis in içinde hızla koşarak ve bir yandan da bağırarak yanından geçti:

"Buharlı gemi! Buharlı gemi! Önlerini göremiyorlar. İstasyonu bulmak için düdük çalıyorlar. Ben gidip çanı çalıyorum. Siz iskeleye gidin efendim. Ben çanı çalarım."

Makola ortadan kayboldu. Kayerts kımıldamadan durdu. Başını kaldırıp yukarıya baktı; sis alçalmış, başının üzerinde süzölüyordu. Yolunu yitirmiş bir adam gibi etrafına bakındı ve sis in, hareket edip yer değiştiren saflığının üzerinde koyu bir karaltı, haç şeklinde bir leke gördü. Oraya doğru sendeleyerek ilerlerken, istasyonun çanı, buharlı geminin sabırsız feryatlarına cevaben coşku ve gök gürlemesi gibi yüksek bir sesle art arda çalıyordu.

Karaya ilk olarak Büyük Uygarlık Şirketi'nin genel müdürü (zira bildiğimiz gibi uygarlık, ticaretin ardından gelir) ayak bastı ve ânında buharlı gemiyi gözden yitirdi. Nehrin aşağısındaki sis son derece yoğundu; yukarıda, istasyonda, çan durmadan ve küstahça çalıyordu.

Genel müdür, yüksek sesle gemiye doğru seslendi:

“Bizi karşılamak için hiç kimse gelmemiş kıyıya; çanı alıyorlar gerçi ama bir şeyler ters gidiyor olabilir. İyisi mi siz de gelin!”

Genel müdür ıkına sıkına dik yamaçtan yukarı ık-maya başladı. Geminin kaptanı ve makinisti onu takip ettiler. Yamacı tırmanırlarken sis de seyreldi ve genel müdürün epey ileride olduğunu gördüler. Birden, genel müdürün öne doğru fırlayıp omzunun üzerinden kendilerine seslendiğini duydular: “Koşun! Eve koşun! Ben birini buldum. Koşup ötekine bakın!”

Genel müdür birini bulmuştu! Ve onun gibi çeşitli ve şaşırtıcı boyutta deneyimi olan bir adam bile gördüğü manzara karşısında bozguna uğramıştı. Orada durup kendini haın üzerine kösele bir kayışla asan Kayerts’e bakarken, el yordamıyla, bir bıçak bulmak için ceplerini yokladı. Belli ki Kayerts, yüksek ve dar mezara tırman-mış ve kayışın bir ucunu haın koluna bağladıktan sonra kendini asmıştı. Ayak parmakları yerin sadece birkaç santim üzerindeydi; kolları kaskatı aşağı sarkmıştı; sanki dimdik, hazır olda duruyordu ama omzunun üzerindeki morarmış yanağıyla ve genel müdürüne saygısızca çıkar-dığı şişmiş diliyle sanki şakayla karışık bir poz vermiş gibiydi.

GERİ ZEKÂLILAR

Tréguier'den Kervanda'ya¹ giden yolda at arabasıyla ilerliyorduk. Atı tırısı kaldırıp yolun her iki yanında uzanan kerpiç duvarların üzerindeki çitlerin arasından hızla geçtik; ardından, Ploumar'dan önceki dik yokuşun başında, at yavaşlayıp yürümeye başladı ve sürücü arabadan atlayarak, sertçe yere indi. Kırbacını hafifçe şaklatarak, bir elini ayaklığa dayayıp gözleri yerde, at arabasının yanı sıra hantal adımlarla yürüyüp yokuş yukarı tırmandı. Bir süre sonra başını kaldırdı, kırbacın ucuyla yolun yukarısına işaret edip, "Geri zekâlî!" dedi.

Güneş, toprağın engebeli yüzeyinin üzerinde hararetle parlıyordu. Tepelerin üzerindeki kuru ağaç kümelerinin dalları, adeta uzun direklerin üzerine iliştirilmiş gibi gökyüzüne tırmanmışlardı. Çitler ve bayır yukarı zikzaklar çizerek yükselen taş duvarların böldüğü, parlak yeşil ve sarı renklerde dikdörtgen yamalar halinde uzanan küçük tarlalar, naif bir resmin acemice atılmış fırça darbelerini andırıyordu. Uzaklarda, tepelerin ara-

1. Tréguier, Fransa'da, doğudaki Breton bölgesinin Côtes d'Armor ilinde bulunan Jaudy Nehri'nin üzerine kurulmuş küçük bir kasabadır. Burası, 1896 yılında Conrad'ın karısıyla birlikte balaylarını geçirdikleri Lannion'a 16 km uzaklıktadır. (Ç.N.)

sından bir toz nehri gibi sürünerek çıkıp keskin virajlar halinde denize kadar uzanan beyaz şerit biçimindeki yol, bu manzarayı ikiye bölüyordu.

“İşte o burada,” dedi sürücü bir kez daha.

Yavaşça ilerlediğimiz sırada, yolun kenarındaki uzun otların içinde, at arabasının tekerlekleri hizasında bir surat, arabanın yanından süzülerek geçti. Ebleh ifadeli kırmızı bir surat ve saçları kısacık kesilmiş, çenesi tozun toprağın içinde küçük yuvarlak bir kafa. Bedeni, derin hendeğin dibi boyunca büyüyen sık çalılıkların arasında kaybolmuştu.

Bu bir yeniyetme oğlanın suratıydı. Cüssesine bakılırsa aşağı yukarı on altı yaşında olduğu tahmin edilebilirdi. Zaman, bu gibi insanları unuttur ve ölüm onları şefkatli bağrına basana dek geçen yıllardan etkilenmeden yaşarlar; işlerinin yoğunluğu, sıkışıklığı arasında, en önemsiz çocuklarını asla unutmayan vefakâr ölüm.

Sürücü, sanki birdenbire beklenen bir şey gözüne ilişmiş gibi ve tatmin olmuş bir tavırla, “Bakın! Şurada bir tane daha var,” dedi.

Bir tane daha vardı. Bu seferki neredeyse yolun ortasında, parlayan güneş ışıklarının altındaki kısa gölgesinin ucunda duruyordu. Ellerini, uzun paltosunun kollarının içine çaprazlama sokmuş, başını, o sıcağın altında kamburlaştırdığı omuzlarının arasına gömmüş, öylece dikilip duruyordu. Uzaktan bakıldığında, sanki dondurucu soğuğa maruz kalmış gibi bir hali vardı.

“Bunlar ikiz,” diye açıkladı sürücü.

Zihin özürlü çocuk iki adım atıp kenara çekildi ve neredeyse sürtünerek yanından geçtiğimiz sırada omzunun üzerinden bize baktı. Dik dik ve boş gözlerle, büyülenmişçesine bir bakıştı bu; fakat bize bakmak için dönmedi. Muhtemelen, bu yaratığın biçimsiz beyninde herhangi bir iz bırakmadan, gözlerinin önünden geçip

gitmişti görüntü. Tepeye vardığımızda, arabanın üstünden baktım. Yolda, onu bıraktığımız yerde dikilmiş duruyordu.

Sürücü, koltuğuna tırmandı, dilini şaklattı ve bayır aşağı gitmeye başladık. Arabanın frenleri ara sıra berbat gıcırtilar çıkarıyordu. Sürücü, düzlüğe varınca, kulakları tırmalayan fren mekanizmasını gevşetti ve oturduğu yerden başını çevirip, "Birazdan başkalarını da göreceğiz," dedi.

"Daha göreceğimiz geri zekâlı mı var? Kaç kişiler acaba?" diye sordum.

Sürücü, "Dört kişiler – burada, Ploumar'ın yakınlarında yaşayan bir çiftçinin çocukları," dedi ve birkaç saniye duraksayıp, "anne babaları hayatta değil," diye ekledi. "Anneanneleri çiftlikte yaşıyor. Gündüzleri bu yolda gezinirler ve büyükbaş hayvanlarla birlikte günbatımında eve dönerler... Güzel bir çiftliktir."

Diğer ikisini de gördük: sürücünün dediği gibi, bir oğlan ve bir kız çocuğu. Üzerlerinde tıpatıp aynı şekilsiz kıyafetler ve içetekliğine benzer etekler vardı. İçlerinde yaşayan özürlü benlikleri harekete geçip sert karaçalıların arasında yayılıp yattıkları tümseğin üzerinden bize ulumaya sevk etmişti onları. Kısacık kesilmiş siyah saçlı kafaları, bir duvar gibi sıra sıra dizilmiş sayısız parlak ve küçük sarı çiçeğin arasından uzandı. Çığlık atmaktan gerilen suratları morarmıştı; sesleri, tıpkı yaşlı insanların seslerinin mekanik bir taklidiymişçesine yankılanıp çatlak çıkıyordu ve bir patıkaya saptığımızda birden kesiliverdi.

Kasabada dolaştığım sıralarda onları birçok kez görmüştüm. O yolun üzerinde yaşıyorlar ve o yol boyunca, içlerindeki korkunç karanlığın açıklanamaz dürtülerine uyup amaçsızca bir oraya bir buraya sürükleniyorlardı. Varlıkları, gün ışığına hakaret, boş gökyüzüne serzenişti ve vahşi doğanın amacına odaklanmış güç ve coşkusunu

boşa çıkarıyordu. Zaman içerisinde, sorularıma verilen kayıtsız cevaplar ve yol kenarındaki ya da o zihin özürlü çocukların birer hayalet misali gezindikleri yolların üzerindeki hanlarda duyduğum umursamaz, hissiz ifadelerden çıkardıklarımla birlikte, anne babalarının hikâyeleri kendi kendine şekillenmeye başladı. Hikâyenin bir kısmını, bir deri bir kemik kalmış, elinde kocaman kırbaç tutan kuşkucu bir ihtiyar adam, üzerinden sular damlayan deniz yosunlarıyla dolu iki tekerlekli yük arabasının yanı sıra, kumların üzerinde ağır adımlarla birlikte yürüdüğümüz sırada bana aktardı. Başka zamanlarda ise başka insanlar hikâyeyi doğrulayıp tamamladılar ve en sonunda, cahil yüreklerin, gözlerden uzak katlandığı çilelerin ifşatından ibaret o her zamanki basit ve ürkütücü öykülerden biri olarak ete kemiğe bürünüp karşımda durdu.

Jean-Pierre Bacadou askerden döndüğünde, anne babasını epey yaşlanmış olarak buldu. Üzülerek, çiftlikteki işlerin tatmin edici düzeyde yapılmadığını ifade etti. Babasının eski günlerdeki enerjisi yoktu. Çiftlikteki işçiler, patronlarının denetimini üzerlerinde hissetmiyorlardı. Jean-Pierre, evin tek girişinin önündeki bahçede duran gübre yığınının gerektiği kadar büyük olmadığına dikkat çekti. Çitlerin tamire ihtiyacı vardı ve büyükbaş hayvanlar ilgisizlikten kıvranıyorlardı. Evde, annesi neredeyse tamamen yatalaktı ve kızlar, sabahtan akşama kadar büyük mutfakta kimseden bir laf ya da azar işitmeden şamata yapıp çene çalışıyorlardı. Jean-Pierre kendi kendine, "Bunu tümüyle değiştirmeliyiz," dedi. Bir akşam, batmakta olan güneşin müstemilatların arasındaki bahçeye vuran ışınları, koyu gölgelerin üzerine ışık saçan, parlak çizgiler çektiği sırada meseleyi babasına açtı. Gübre yığınının üzerinde, süt renginde ve hoş kokulu bir sis bulutu süzülüyordu ve yağmacı tavuklar, yeri eşelemeyi bırakıp her ikisi de ince uzun yapılı, boğuk sesle

konuşan bu adamları bir anlığına incelemek için yuvarlak gözleriyle ani bakışlar fırlatıyorlardı. Romatizma yüzünden vücudunun her yeri çarpılmış, yıllarca çalışmaktan kamburu çıkmış yaşlı adam ve sıska, dik duruşlu genç adam, el kol hareketleri yapmadan, köylülere has o kayıtsız tavırlarıyla usulca sohbet ediyorlardı. Fakat güneş batmadan önce baba, oğlunun öne sürdüğü akılcı savlara boyun eğdi. “Ben kendim için değil, arazi için konuşuyorum,” diye ısrar etti Jean-Pierre. “O arazinin verimsiz kullanıldığını görmek beni üzüyor. Sabırsızlığım kendim için değil.” Yaşlı adam bastonunun üzerinden başını salladı. “Sanırım öyle, sanırım öyle,” diye mırıldandı. “Haklı olabilirsin. Ne istiyorsan yap. Sonuçta bundan annen memnuniyet duyacak.”

Annesi, gelininden hoşnuttu. Jean-Pierre iki tekerlekli yaylı arabayı telaşla bahçeye getirdi. Kır at, hantal adımlarla dörtnala koştı ve yan yana oturan gelin ve damat, arabanın dingillerinin bir yukarı bir aşağı hareket etmesiyle birlikte sürekli ve sertçe ileri geri sarsıldılar. Düğün davetlileri, çiftler ya da gruplar halinde yola düzensiz bir biçimde dağılmışlardı. Erkekler, kollarını aylak aylak sallayarak ağır adımlarla ilerlediler. Yabanlık kıyafetlerini giymişlerdi: biçimsizce bir şıklıkla kesilen kumaşlardan dikilmiş ceketler, siyah, keçe gibi sert şapkalar, kocaman, aşırı parlatılmış çizmeler. Kadınların tümü sade, siyah kıyafetler içerisindeydi. Başlarında beyaz şapkalar ve arkadan üçgen biçiminde ve hafifçe yanlarından dolanmış, rengi soluk şalları vardı. Ön taraftaki kemandan kulakları tırmalayan tiz bir melodi yayılıyordu; gayda horultulu, uğultulu sesler çıkarıyor, çalgıcı ise ağır takunyalarını havaya kaldırıp bir tören havası içinde hoplaya zıplaya oynuyordu. Ağırbaşlı bir havada yürüyen düğün alayı dar sokaklara girip çıkıyor, gün ışığının ve gölgelerin, tarlaların ve çitlerin arasından geçiyor, sü-

rüler halinde bir sağa bir sola seğırtip ok gibi fırlayan küçük kuşları ürkütüyordu. Bir siyah şerit gibi uzayıp giden insan kalabalığı, Bacadou'ların çiftliğinin bahçesinde bağrış çağrış ve kutlama coşkusu içinde kapıya dayanan kadınlı erkekli bir kitleye dönüştü. Düğün yemeği aylarca akıllardan çıkmadı. Meyve bahçesinde muhteşem bir ziyafet çekilmişti konuklara. Bazı varlıklı ve itibarlı çiftçiler, Tréguier'e giden yol boyunca hendeklerin içinde uyurken bulundu; aralarında ertesi gün öğleden sonraya dek uyuyanlar bile vardı. Tüm kırsal yöre halkı Jean-Pierre'in mutluluğunu paylaşmıştı. Jean-Pierre ayık kaldı ve sessiz karısıyla birlikte ayak altında dolaşmayıp geri planda kalarak konukların tebriklerini kabul etme ve onlara şükranlarını sunma işini anne babasına bıraktı. Fakat ertesi gün ipleri eline alıp işlere sıkıca sarıldı ve yaşlı anne babası sonunda üzerlerine –mezarın habercisi olan– bir gölgenin düştüğünü hissettiler. Artık sıra gençlere gelmişti.

İkizler doğduğunda evde bol bol yer vardı; zira Jean-Pierre'in annesi uzak diyarlara göçmüş, Ploumar mezarlığındaki ağır bir taşın altında ikamet etmeye başlamıştı. O gün, mutfağa doluşup gülüşerek çene çalan kadınların ihmal ettiği yaşlı Bacadou, oğlu evlendiğinden bu yana ilk defa şömine rafının altındaki koltuğundan kalktı ve beyaz perçemlerini kederli kederli sallayarak boş ahıra girdi. Torunlar filan gayet iyiydi ama o, çorbasının öğle vakti servis edilmesini istiyordu. Bebekleri kendisine gösterdiklerinde gözlerini dikip onlara bakmış ve “bu çok fazla” gibisinden bir şeyler mırıldanmıştı. Kastettiği çok fazla mutluluk muydu, yoksa sadece torunlarının sayısından mı bahsediyordu bilinmez. Yaşlı, bir odun kadar ifadesiz suratından anlaşılabilirdiği kadarıyla dargın bir hali vardı; daha sonra günlerce, neredeyse günün herhangi bir saatinde, burnu dizlerinin üzerinde, ağzında bir

pipoyla, öfkeli gözlerini tek bir noktaya dikip somurtarak kapının önünde oturduğunu gördüler. Bir defasında, aileye yeni katılanları ima ederek oğluna homurdandı ve, "Arazi için birbirleriyle çekişecekler," dedi. İnatçı bir ineği omzunun üzerinden peşi sıra çeken, iki büküm olmuş Jean-Pierre de, "Kafanı öyle şeylere takıp dert etme baba," diye umursamazca cevap verdi ve yürüdü gitti.

Jean-Pierre de, karısı Susan da mutluydu. Aileye yeni katılan canları, başarılı olurlar diye hayat mücadelesine buyur etmek kutsal bir neşe kaynağı değildi belki, ama on dört yıl içerisinde her iki oğulları da onlara yardımcı olacaktı; hatta Jean-Pierre büyüyüp serpilmiş oğullarını arazinin üzerinde bir tarladan diğerine uzun adımlarla yürürken ve aziz ve verimli topraklardan bereket sağlarken canlandırıyordu kafasında. Susan da mutluydu çünkü kendinden bahtsız bir kadın olarak söz edilmesini istemiyordu ve artık çocukları olduğundan, kimse talihsiz biri olduğunu iddia edemezdi. Hem kendisi hem de kocası –Jean-Pierre askerliğini yaparken, kendisi de Breton'lu bir aile ile Paris'te geçirdiği bir yıl boyunca– dışarıdaki büyük dünya ile tanışmışlardı; fakat doğduğu yerden, kıraç kayalıklarla çevrili, dağlık ve yeşillik kasabasından uzun süre uzakta kalamayacak kadar çok evini özlemişti. Oğullarından birinin belki de rahip olmasının iyi olacağını düşünüyordu ama bir cumhuriyetçi olan ve tepeden tırnağa siyahlara bürünmüş din görevlilerini "kargalar" diye niteleyen kocasına bundan hiç söz etmedi. Vaftiz ve ad koyma töreni şaşılağı geçti. Tüm kasaba halkı törende hazır bulundu, zira Bacadou'lar zengin ve nüfuzlu bir aileydi ve arada bir masraftan kaçınmayıp para harcamaktan hoşlanıyorlardı. Büyükbaba da kendine yeni bir ceket almıştı.

Aradan birkaç ay geçti, bir akşam mutfak süpürüldüğü ve kapı kilitlendiği sırada Jean-Pierre bebeklerin

beşiğine bakıp, “Bu çocukların nesi var?” diye sordu karısına. Susan, sakın bir sesle sorulan bu soruya bir felaket alametiymiş gibi, bahçenin ilerisindeki domuz ahırında bile duyulabilecek kadar yüksek bir sesle feryat ederek cevap verdi; zira domuzlar (Bacadou’lar kasabadaki en gürbüz domuzlara sahipti) gece vakti yakınırçasına homurdanıp huzursuzca kıpırdanmışlardı. Kocas, yavaşça tercyagli ekmeğini çiğnemeye ve çenesinin altındaki çorba kâsesinden dumanlar çıkarken gözlerini dikip duvara bakmaya devam etti. Pazaryerinden geç dönmüştü ve orada, insanların arkasından fısıltılarla konuştuğunu işiti-mişti. Üstelik ilk defa da olmuyordu bu. Eve dönerken sözcükler zihninde dolaşıp durdu. “Geri zekâlıymış! Her ikisi de... İşe yaramazlar!.. Kim bilir! Belki de, belki de. Görmeden bilemez insan. Karısına sormak lazım.” Karısının cevabı da buydu. Göğsünde bir darbe hissetti fakat, “Git bana fiçidan biraz elma şarabı getir. Susadım!” demekle yetindi.

Susan, elinde boş bir testiyle ağlaya inleye dışarı çıktı. Ardından Jean-Pierre kalktı, eline feneri aldı ve yavaşça beşiğe doğru yürüdü. Bebeklere yandan baktı, ağzında çiğnediği lokmasını orada yuttu ve ağır adımlarla geri dönüp tabağının başına oturdu. Karısı döndüğünde başını kaldırıp bakmadı, iki kaşık çorbayı höpürdeterek yuttu ve hissiz bir tavırla, “Uyurken, diğer çocuklardan bir farkları yok,” dedi.

Susan, oracıktaki iskemlelerden birine çöktü ve konuşmaktan âciz, içinde fırtınalar koparken, sessizce gözyaşı döktü. Jean-Pierre yemeğini bitirdi, yerinden kalkmadan sırtını sandalyeye dayayıp gözlerini tavana dikti ve bakışları tavandaki siyah çatı kirişlerinin arasında yit-ti. Karşısında duran don yağından yapılmış mum, kızıl renkli, parlak ve titreşmeyen bir alevle yanıyor, ince, ip-lik biçiminde bir duman salıyordu havaya. Işık, gerdanı-

nın güneşten yanmış, pürüzlü derisinin üzerine vuruyordu; çökmüş avurtları koyu yamalar gibiydi ve sanki sonu gelmek bilmez fikirler üzerine kafa patlatmışçasına ke-derli ama duyarsız bir görünümü vardı. Sonra, düşünce-li bir ifadeyle, "Dur bakalım... insanlara danışalım. Ağla-ma... Hepsi böyle olacak değil ya... elbette! Şimdi uy-u-malıyız," dedi.

Yine bir erkek olan üçüncü çocuk doğduktan sonra Jean-Pierre, endişeli bir umutla işine koyuldu. Sanki sa-banla sürdüğü toprağın, yüreğinde mırıldayan umudun sesini duymasından korkarmış gibi, dudakları eskisinden daha sıkı sıkıya kapalıydı. Taş zemin üzerinde tangırda-yan tahta takunyalarıyla yürüyüp beşiğin yanına giderek, başını omzunun üzerinden uzatıp köylülere has merha-metin çarpıklığına delalet eden o kayıtsız tavırla çocuğu seyretti. Bakışları durgun, konuşması ağır bu adamlar, hükmettikleri ve hizmet ettikleri toprak gibi içlerindeki ateşi dışa vurmazlar; öyle ki, en sonunda, tıpkı toprakta olduğu gibi, onların da özünde ne olduğu, yüreklerinde ne yattığı bir mesele haline gelir: ateş, şiddet, gizemli ve korkunç bir güç – ya da sadece bir toprak parçası, yaşamı sürdüren ya da ölüme götüren mahsuller vermeye hazır, verimli ve atıl, soğuk ve hissiz bir kütle.

Anne ise başka gözlerle izliyor, farklı beklentiler içindeki kulaklarla dinliyordu. Bir yandan domuz pastır-malarının istiflendiği yüksek rafların altındaki büyük şö-minenin yanında durup demir askının üzerinde sallanan çaydanlığa bakarken, tarlada çalışan ırgatların akşam ye-meklerini yemek için oturacakları uzun masayı fırçayla ovmakla meşgulken, diğer yandan aklı da, umut etmek ve ıstırap çekmek için gece gündüz kulak kesildiği beşik-teydi. Bu çocuk da, diğer ikisi gibi asla gülmüyor, asla ellerini ona uzatmıyor, asla konuşmuyordu; annesini ta-nıdığına dair en ufak bir ifade barındırmayan o kocaman

siyah gözleri sadece sabit, kımıltısız bakışlarla parlak ışıkları yakalıyor, fakat yerde yavaşça süzölen güneş ışığının parlaklığını takip edemiyordu. Erkekler işleriyle meşgulken Susan da, geri zekâlı üç çocuğunun ve bir çocuktan farkı olmayan, suratında sevimsiz, nemrut bir ifadeyle ayaklarını şöminenin sıcak küllerinin yanına uzatıp kıpırdamadan oturan büyükbabanın arasında günlerini geçiriyordu. Halsiz ve çelimsiz yaşlı adam, torunlarının bir sorunu olduğundan kuşkulananmış gibiydi. Sadece bir defasında, ya şefkat hisleriyle ya da âdet yerini bulsun diye en küçük çocukla ilgilenme girişiminde bulundu. Çocuğu yerden kaldırıp ona dilini şaklattı ve dörtnele giden bir at üzerine bindirir gibi titrek, kemikli dizlerinde hoplatmaya kalktı. Sonra, bulanık gören gözleriyle çocuğun yüzüne yakından baktı ve onu yavaşça tekrar yere bıraktı. İnce bacaklarını üst üste atıp bunamış ve endişeli gözlerle tencereden çıkan dumana bakarak başını salladı.

Sessiz bir ıstırap Bacadou'ların çiftlik evinde yaşıyor, evin sakinlerinin aldığı nefese ve yediğı lokmaya ortak oluyordu; Ploumar Kilisesi'nin papazının ise kutlama yapmak için çok önemli bir nedeni vardı. Tanrı'nın gizemleri hakkında kendisine yavan, basmakalıp kutsal laflarla söylev verip yağcılık yapmak amacıyla varlıklı bir toprak sahibi olan Marki Chavanes'i ziyaret etmişti. Perdeli kabul salonunun geniş loşluğunda, siyah, uzun bir yastığı andıran ufak tefek adam, şapkası dizlerinin üzerinde, bir kanepeye doğru eğildi ve kendisini nazikçe bir rehavet içerisinde kâh eğlenerek kâh sıkılarak dinleyen Marki'nin Paris'ten alınmış, parlak ve son moda elbisenin uzun ve zarif kıvrımlarına doğru tombul elini uzattı. Papaz çok sevinçli ve mütevazı, gururlu ve şaşkıındı. Hiç olmayacak bir şey olmuştu. Jean-Pierre Bacadou, öfkeli cumhuriyetçi çiftçi, geçen pazar ayine katılmış ve kasabayı ziyaret eden rahipleri, gelecek Ploumar festivalinde

misafir edip ağırlamayı teklif etmişti! Bu, kilise ve yüce gayesi adına bir zaferdi. "Hemen gelip bu haberi Marki'ye iletmek istedim. Kasabamızın refahı için ne kadar kaygılandığını biliyorum," dedi papaz yüzünü silerek. Papaza akşam yemeğine kalması rica edildi.

O akşam, konuklarını parkın ana kapısına kadar geçirdikten sonra geri dönen Chavanes çifti, ay ışığı altında gezinip kestane ağaçlarının sıralandığı düz cadde boyunca uzun gölgelerinin peşi sıra yürürlerken bu konuyu tartıştılar. Elbette bir kralcı olan Marki, Ploumar'ı, kıyıdaki dağınık köyleri ve denize uzanan kumların sarı düzlüklerinde sınırları son bulan taşlık adaları kapsayan komünün belediye başkanıydı. Ülkenin o bölgesindeki güçlü cumhuriyetçi unsurlardan ötürü mevkisinin tehlikede olduğunu düşünüyordu; fakat şimdi, Jean-Pierre'in kendi saflarına geçmesi konumunu güçlendirmişti. Çok memnundu. "O insanların ne kadar nüfuzlu olduğunu tahmin edemezsin," diye açıklamada bulundu karısına. "Artık, gelecek ilçe belediye seçimlerinin yolunda gideceğinden kuşkusuz yok. Yeniden seçileceğim." Bunun üzerine Markiz neşeli bir ifadeyle, "Senin hırsını tatmin etmek mümkün değil Charles," dedi. "Fakat sevgili arkadaşım, Temsilciler Meclisi için yapılacak seçimlerden dolayı bu sene doğru adamın belediye başkanı olması son derece önemli. Eğer bunun beni eğlendirdiğini düşünüyorsan..." diye ciddi bir havada kendini savundu kocası.

Jean-Pierre, karısının annesine boyun eğmişti. Madam Levaille, en az on beş mil yarıçapındaki bir bölgede tanınan ve saygı duyulan bir işkadınıydı. Bu iri yapılı ve tıknaz kadını kasaba civarında yürürken ya da eşinin dostunun at arabasında yolculuk ederken görmek mümkündü; elli sekiz yaşında olmasına rağmen sürekli hareket ediyor ve iş kovalıyordu. Tüm köylerde evleri vardı. Granit ocakları işletiyor, gemilere taş yükleyip taşıyor, Manş

Adaları'yla bile ticaret yapıyordu. Geniş suratlı, gözleri faltaşı gibi kocaman ve konuşmaları ikna ediciydi: kararlı, ne istediğini bilen yaşlı bir kadının sakin ve alt edilmez inatçılığı. İki gece üst üste aynı evde nadiren uyurdu; nerede olduğunu sorup öğrenmek için en iyi yerler yol kenarlarındaki hanlardı. Ya az önce oralardan geçmiş olurdu ya da saat altıda geçmesi beklenirdi; ya da hana gelen birileri onu sabah görmüş veya o akşam buluşmak için onunla randevulaşmış olurdu. Yollara hükmeden hanlardan sonra, Madam Levaille'in en sık gittiği yerler kiliselerdi. Liberal görüşlü adamlar, küçük çocukları bir koşu bu kutsal mabetlere gönderip Madam Levaille'in orada olup olmadığını öğrenmelerini ve filancanın –patates ya da un ya da taşlar veya evlerle ilgili– bir konuda kendisiyle konuşmak için yolda beklediğini iletmelerini isterlerdi; Madam Levaille ise duasını kısa kesip gözlerini kırpıştırarak dışarı çıkar ve haç çıkarıp dingin bir kafayla, akılcı bir şekilde iş meselelerini konuşmaya hazır, karşıdaki hanın mutfak masasına kurulurdu. Son zamanlarda, birkaç defa, birkaç günlüğüne damadının çiftliğinde kalmış, yüzünde sakin bir ifadeyle ve yumuşak, nazik bir sesle keder ve talihsizliğe boyun eğmeyip direnmekten bahsetmişti. Jean-Pierre askerdeyken özümseyip benimsediği inanç ve kanaatlerinin yüreğinden –iddialarla değil, hayatın gerçekleriyle– sökülüp alındığını hissediyordu. Tarlalarında gezinirken bunun üzerine kafa patlatıyordu. Üç zihin özürlü çocuk. Üç! Hepsi birbirinin aynı! Neden? Bu gibi şeyler herkesin başına gelmiyordu – tanıdığı, duyduğu hiç kimsenin. Bir tane olsa katlanılırdı. Ama üç! Her üçü de. Hayat boyu hiçbir işe yaramayacak üç boğazı beslemek... Peki öldüğünde toprakları ne olacaktı? Bunu da göz önüne almak gerekirdi. İnançlarından, ilkelerinden ödün verecekti. Bir gün karısını karşısına alıp, "Bir bak bakalım Tanrın bizim için ne yapabilir. Kiliseye para bağışla," dedi.

Susan erkeğini kucakladı. Jean-Pierre kıpırdamadan dimdik durdu, ardından dönüp çıktı gitti. Daha sonra, siyah cüppesi içinde bir papaz kapısını çaldığında gıkını çıkarmadı; hatta kendi eliyle papaza elma şarabı ikram etti. Papazın konuşmasını uysalca dinledi; karısı ve kaynanasının arasında oturup ayinlere katıldı; Paskalya Yortusu'nda, papazın ifadesiyle "dinî vecibelerini" yerine getirdi. O sabah ruhunu satmış bir adam gibi hissetti kendisini. Öğleden sonra, papazlara mağlup olduğunu ve şimdi papazların kendisini yiyip bitireceğini söyleyen eski bir arkadaşı ve komşusuyla şiddetli bir kavgaya tutuştu. Eve, üstü başı darmadağın ve kanlar içinde geldi; birden çocukları gözüne ilişince (çoğunlukla gözden uzakta tutulurlardı) masaya vurup abuk sabuk küfürler etti, lanet okudu. Susan ağladı. Madam Levaille yerinden kıpırdamadan sakince oturdu ve, "Bunlar geçecek," diye kızını teselli edip güvence verdi; sonra kalın şemsiyesini alıp işlettiği taş ocağından granit yüklenecek bir yelkenli gemiyle ilgilenmek üzere telaşla ayrıldı.

Aşağı yukarı bir yıl sonra kız çocukları doğdu. Bir kız. Jean-Pierre haberi tarladayken aldı ve o kadar üzül-
dü ki, sınır duvarına oturup tüm üstelemelere rağmen evine gitmeyerek akşama kadar orada kaldı. Bir kız. Kendini aldatılmış hissediyordu. Ne var ki eve gidince kadere az çok razı olmuştu. Ne de olsa kızı iyi biriyle, işe yaramazın tekiyle değil ama anlayışlı ve çalışkan bir adamla evlenebilirdi. Üstelik bir sonraki çocukları erkek olabilirdi diye geçirdi aklından. Elbette her şey yoluna girecekti. Safça hislere kapılmıştı ve kuşku duymuyordu. Şeytanın bacağını kırmışlardı. Karısıyla mutlu ve neşeli bir havada konuştu. Susan da umutluydu. Vaftiz töreninde üç rahip hazır bulundu ve Madam Levaille vaftiz annesiydi. O çocuk da zihin özürlü çıktı.

Pazarın kurulduğu günlerde, Jean-Pierre'in katı pa-

zarlık yaptığına, kavgacı ve açgözlü davrandığına tanık oluyordu insanlar; ardından dilini yutmuşçasına suskunluğa gömülüp zilzurna sarhoş olana kadar içiyor; sonra at arabasına atlayarak sanki bir düğüne yetişircesine süratle ama bir cenaze törenine yakışır, kederli bir suratla eve dönüyordu. Zaman zaman karısının da kendisiyle birlikte gelmesi için üsteliyordu; sabahın erken saatlerinde, arabalarına atlayıp yan yana oturdukları dar oturağın üzerinde sallana sarsıla ilerliyorlar, altlarında ayakları bağlı biçare yatan domuzlar tekerlekler ne zaman bir oyuğa girse hüzünlü bir iç çekişle homurdanıyorlardı. Sabah yolculukları sessiz geçiyordu ama akşamları eve dönerken Jean-Pierre içkili kafayla, diğer insanlarınki gibi çocuklar doğuramayan lanet olası kadına hoyratça, acımasızca söylenip hırlıyordu. At arabasının birden dengesizce sallanıp kendisini yola savurmaması için sıkıca tutunan Susan ise kocasını duymazdan geliyordu. Bir defasında, Ploumar'ın içinden geçtikleri sırada, sarhoş Jean-Pierre anlaşılmaz bir dürtüyle at arabasını aniden kilisenin karşısında durdurdu. Mehtap, ince beyaz bulutlar içinde yüzüyordu. Mezar taşları, mezarlıktaki ağaçların bir örgü gibi birbiri üzerine binmiş gölgeleri altında donuk bir ışıltıyla parlıyordu. Köydeki köpekler bile uykudaydı. Mezarlığın sessizliğini yalnızca bülbüllerin titrek şakımaları bozuyordu. Jean-Pierre, kısık bir sesle karısına, "Sence orada ne var?" diye sordu. Kırbacını ileriye doğru uzatıp -içindeki saatin kadranı, ay ışığı altında gözleri olmayan solgun bir suratı andıran- kuleyi işaret etti; sonra dikkatlice arabadan atlarken birden tekerleğin yanına düştü. Toparlanıp ayağa kalktı ve kilise avlusunun demir kapısına çıkan birkaç merdiveni tek tek tırmandı. Suratını kapının parmaklıklarına dayayıp içeriye doğru seslendi:

"Hey, oradakiler! Dışarı çıkın."

Karısı alçak bir sesle, "Jean! Geri gel! Geri gel!" diye yakarıyordu.

Jean-Pierre aldırmadı. Orada öylece durup bekliyordu sanki. Bülbüllerin şakımaları kilisenin yüksek duvarlarının dört bir yanından yankılanıp üzerine umut ve hüznün sözcükleri kazınmış yassı gri taşlar ve haçların arasında dolaşıyordu.

"Hey! Dışarı çıkın!" diye bağırdı Jean-Pierre yüksek sesle. "Sahtekâr kargalardan başka kimse yok orada. Me-sele bundan ibaret. Kimseler yok. Nefret ediyorum bundan."

Jean-Pierre kapıyı var gücüyle salladı ve demir parmaklıklar, taş basamaklar üzerinde sürüklenen bir zincir gibi dehşetli bir sesle tangırdadı. Yakınlardaki köpeklerden biri havlamaya başladı. Jean-Pierre yalpalayarak arabaya geri döndü ve üst üste üç sıçrayışın ardından arabasına bindi. Susan sessiz ve hareketsiz oturuyordu. Sarhoşluğun verdiği bir haşinlikle, "Gördün mü? Kimse yok. Aptal yerine kondum! Ulu Tanrım! Biri bunun hesabını verecek. Bu kargalardan birini bir daha evin yakınlarında görürsem, kırbacımı... kırbacımı o kara ense köküne indireceğim... bak gör. Onu orada istemiyorum... O sadece, leş kargalarına gariban halkı soymaları için yardım ediyor. Ben erkeğim... Göreceğiz bakalım ben de diğer insanlar gibi çocuk sahibi olabiliyor muyum... Şunu aklınızdan çıkarmayın... O çocukların hepsi geri zekâlı olmayacak... hepsi... Göreceğiz bakalım..." dedi.

Susan, yüzünü saklayan parmaklarının arasından hıçkırıklara boğuldu.

"Öyle deme Jean; öyle deme kocacığım!"

Jean-Pierre yumruğunu sallayıp elinin tersiyle karısına vurdu ve kadını arabanın içine devirdi. Susan oracıkta büzülüp sindi ve arabanın her sarsılışında içler acısı bir halde oradan oraya savruldu. Jean-Pierre ayağa

kalkıp kırbacını sağı sola savurarak dörtmala koşan kır atın dizginlerini çılgınca sallarken, hayvanın geniş sırtının üzerindeki ağır koşum takımları da havaya sıçırıyordu. Gece vakti, bütün köy, yol boyunca tekerleklerin çıkardığı gürültüden işkillenen çiftlik köpeklerinin havlamalarıyla çınlamaya başladı. Akşam karanlığına kalmış iki yaya yolcu, kendilerini son anda bir hendeğin içine attılar. Jean-Pierre kendi evinin kapısına varınca direği tuttu ve başı önde arabadan savruldu. At yavaş adımlarla kapıya doğru ilerledi. Susan'ın tiz çığlıklarını duyan çiftlik işçileri dışarı fırladılar. Susan, kocasının öldüğünü düşünmüştü ama Jean-Pierre, düştüğü yerde uyuyordu. Telaşa yanına koşup onu kaldırmaya çalışırken uykusunu bölen adamlarına küfretti.

Sonbahar gelmişti. Bulutlu gökyüzü, tepelerin siyah sırtlarının üzerine doğru alçalmıştı; derin iniltilerle esen rüzgâr, çıplak ağaçların altında bir anafora kapılmışçasına fıldır fıldır dönüp dans eden ölü yaprakları en sonunda boş vadilerin çukurlarına defnediyordu. Sabahtan akşama kadar, yapraklarını dökmüş siyah ağaç dallarının adeta acıyla kıvranırmışçasına, ıslak bulutlarla sıırıslıklan olmuş toprağın arasında hüznle sallandığını görebilirdi insan. Yaz günlerinin berrak ve sakin ırmakları şimdi soluk bir renkte çağlayarak hızla akıyor, denize giden yolun önünde set gibi duran taşları çılgınca bir öfkeye kapılmışçasına dövüyordu. Sahile kadar giden ve üzerinde seyretmeye elverişsiz, çamurlu bir nehri andıran upuzun yol, donuk bir pırıltıyla boş kıvrımlar halinde bir ufuktan diğerine kadar uzanıyordu.

Jean-Pierre, çiseleyen yağmurun altında bulanık, uzun bir siluet gibi hareket ederek bir tarladan diğerine gidiyor ya da gri bir perde gibi süzülen bulutların üzerinde, evrenin kıyısında yürürmüş gibi uzun adımlar atarak tepelerin sırtlarında bir başına geziniyordu. Kara

toprağa, suskun ve gelecek vaat eden yeryüzüne, gökyüzünün örtülü, dile getirilmemiş kederinin altında, ölüm sessizliğinde yaşama hizmet eden yeryüzüne baktı. Çocuksuz, dölsüz bir adamdan bile daha kötü durumda olan biri için tarlaların hiçbir verimlilik vaadinde bulunmadığını düşünüyordu; toprak ondan kaçıyor, ona başkaldırıyor, tepesinde telaşla dolaşan kara bulutlar gibi somurtuyordu. Tarlalarıyla tek başına ilgilenmek zorunda kalan Jean-Pierre, kalıcı olan arazinin karşısında, kendisini göçüp gidecek biri olarak âciz ve küçülmüş hissetti. Acaba, yanında kendisi göçtükten sonra toprağın üzerinde baş vermiş çimenleri usta gözüyle inceleyecek bir oğlu olması umudundan vaz mı geçmeliydi? Kendisi gibi düşünecek, kendisi gibi hissedecek bir erkek; kendisinin bir parçası olacak ama bir yandan da kendisi göçüp gittiğinde toprağın üzerinde ustaca gezinip ayaklarının altında çiğneyecek bir erkek! Bazı uzak akrabalarını düşündü ve hepsine yüksek sesle lanet okuyacak kadar yabani hissetti kendini. Onlar! Asla! Eve döndü, doğrudan çatıya çıktı; birer iskeleti andıran ağaçların birbirine dolanmış dalları arasından görünen damın kenarından bacaklarını sarkıttığı sırada ötücü bir kuş sürüsü, Jean-Pierre'in arka tarafından kar gibi düşen is tanecikleri kadar sessizce havada süzülerek usulca tarlaya kondu.

O gün Madam Levaille, öğleden sonra erken bir saatte Kervanion yakınlarındaki evine gitmişti. Oradaki granit ocağında çalışan adamlardan bazılarına ödeme yapmak zorundaydı; oraya biraz erken gitti, zira küçük evinin içinde, işçilerin kasabaya inme zahmetine katlanmadan maaşlarını harcayabilecekleri bir dükkân vardı. Ev, kayalıkların arasında bir başına duruyordu. Çamurlu ve taşlı bir yol, evin kapısına kadar uzanıyordu. Azgın dalgaların çalkantılarından yükselip Stonecutter Burnu'ndan kıyıya doğru esen deniz rüzgârları, tepelerine

kısa kollu haçlar dikilmiş hissiz ve kımıltısız siyah kaya yığınlarına doğru şiddetle uluyarak akın ediyordu. Hışımla ilerleyen fırtınalarda, korunaklı ev, kasırganın ortasındaki dinginlik misali çınlayıp yankılanan seslerin arasında huzursuzluk veren bir sükûnetle duruyordu. Fırtınalı gecelerdeki gelgit akıntılarında su çekildiği zaman, evin on beş metre altındaki Fougère Körfezi muazzam bir siyah çukuru andırıyor; aşağıdaki kumlar sanki canlanmış ve yakınmış gibi körfezden mırıltılar ve inlemeler yükseliyordu. Deniz kabardığında ise yükselip geri gelen sular kayaların düz çıkıntılarına kısa hamlelerle hücum ediyor, gri mavi ışık patlamalarıyla hız kesiyor ve incecik su damlaları halinde püskürüp iç kısımlara doğru akarak otlaklardaki çimenleri yakıp öldürüyordu.

Karanlık, tepelerden aşağıya indi, kıyının üzerinden aktı, günbatımının kızıl alevlerini söndürdü, denize doğru ilerleyip çekilen akıntıların peşine düştü. Rüzgâr, batan güneşle birlikte dindi ve ardında kudurmuş bir deniz ve yıkıma uğramış bir gökyüzü bıraktı. Evin üzerindeki sema, sanki ateşten raptiyelerle sağına soluna siyah paçavralar tutturulmuş gibi bir görünüme bürünmüştü. Bu akşamlik, yanında çalışan işçilere bizzat hizmet eden Madam Levaille, adamları artık gitmeleri için ikna etmeye çalıştı. Güler yüzle, "Benim gibi yaşlı bir kadının bu geç saatte yatakta olması gerekir," diye tekrarladı. Maden ocağı işçileri içkilerini bitirip yine içki istediler. Sanki bir tarlanın öteki ucundan konuşuyorlarmış gibi masalarından haykırdılar. Bir uçta, dört kişi kâğıt oynuyor, sert, kemikli parmaklarını tahta masalara vuruyor ve kartlar her açıldığında küfrediyorlardı.

İşçilerden biri dalgın gözlerle oturmuş, diline dolağı bir şarkının melodisini mırıldanıp duruyordu. Bir köşede oturan iki işçi ise sanki birbirlerinin gözlerini oynamak istermiş gibi öfkeyle bakışıp zehir saçan yılan tısla-

maları misali bastırılmış kelimelerle kimselerin duyamayacağı kadar ihtiyatlı ama sonu şiddet ve cinayete varacak denli hiddetle fısıldaşarak bir kadın için tartışıyorlardı. İçerideki hava bıçakla kesilecek kadar yoğundu. Uzun salonun sağına soluna yerleştirilmiş üç mum, küllere dönüşüp tükenen kıvılcımlar gibi kızıl ve donuk bir alevle parlayarak yanıyordu.

O geç saatte, demir kapı mandalının hafifçe tıkırdaması bir gök gürlemesi kadar beklenmedik ve irkilticiydi. Madam Levaille, bir içki kadehinin üzerinde tuttuğu şişeyi tezgâha bıraktı; iskambil oynayanlar başlarını çevirdiler; fısıltılar halinde süren tartışma kesildi; sadece şarkı mırıldanan adam kapıya şöyle bir göz attı ve suratında hissiz bir ifadeyle mırıldanmaya devam etti. Susan kapı aralığında belirdi, içeri girdi ve iterek örttüğü kapıya sırtını dayayıp yüksek sesle, "Anne!" dedi.

Şişeyi yeniden eline alan Madam Levaille sakin bir sesle, "Gel bakalım kızım. Ne bu halin böyle!" dedi. Yaşlı kadın irkilmiş ve elindeki şişenin boynu kadehin kenarına çarpıp çınlamıştı; bir an çiftlikte yangın çıktığı düşüncesine kapıldı. Kızının bu halini başka türlü izah edilecek bir şey gelmemişti aklına.

Sırılsıklam olmuş ve çamura batmış Susan, en uçta oturan adamlara kadar salonu boydan boya gözleriyle taradı.

"Tanrı bizi felaketten korusun! Ne oldu böyle?" diye sordu annesi.

Susan dudaklarını oynattı ama hiç sesi çıkmadı. Madam Levaille kızına doğru yürüdü, kolunu kavradı ve yüzüne bakıp, "Tanrı aşkına," dedi titreyerek, "sorun ne? Çamurlarda mı yuvarlandın?.. Neden geldin?.. Jean nerede?"

Tüm işçiler ayağa kalktılar ve duygusuzca bir merak ve şaşkınlıkla gözlerini dikip baktılar. Madam Levaille kızını tutup çekerek kapıdan uzaklaştırdı, duvara yakın

bir sandalyeye oturttu. Sonra öfkeli bakışlarını adamlara çevirip, "Yeter artık! Çıkıp gidin – siz oradakiler! Dükkânı kapatıyorum," dedi.

İşçilerden biri sandalyeye çöken Susan'a bakarak, "Onu gören biri yarı ölü olduğunu sanabilir," diye yorumda bulundu.

Madam Levaille kapıyı ardına kadar açtı.

Sinirden titreyerek, "Çıkın dışarı! Marş marş!" diye bağırdı.

İşçiler aptal aptal gülerек kapıdan çıkıp gecenin içine karıştılar. Dışarıda, iki hovarda birbirlerine avaz avaz bağırmaya başladı. Diğerleri hep bir ağızdan konuşarak onları yatıştırmaya çalıştı. Birbirlerine sıkıca sokulup sallana sendeleye yürüyen ve bir yandan salakça atışan adamlarla birlikte gürültü de dar sokakların arasından uzaklaşıp gitti.

Kapı kapanır kapanmaz, "Konuş Susan. Nedir mesele? Konuş!" diye üsteledi Madam Levaille.

Susan, masaya gözlerini dikip birtakım anlaşılmasın kelimeler geveledi. Yaşlı kadın ellerini başının üzerine kaldırıp çırpıtı, kollarını indirip kızına kederli gözlerle baktı. Vaktiyle kocası da, ölmeden önce birkaç yıl boyunca "kafayı sıyırmış" biri olarak yaşamını sürdürmüştü ve şimdi de kızının keçileri kaçırdığından kuşkulanmaya başlıyordu. Kızını sıkıştırırcasına, "Jean nerede olduğunu biliyor mu? Jean nerede?" diye sordu.

Susan güçlүkle konuşarak, "Biliyor... o öldü," dedi.

"Ne!" diye haykırdı yaşlı kadın. Kızına daha da yaklaşp gözlerini üzerine dikerek dikkatle baktı ve, "Sen ne diyorsun? Sen ne diyorsun? Sen ne diyorsun?" diye üç kez tekrarladı.

Susan, gözpınarları kurumuş, hissiz bir ifadeyle anesinin karşısında otururken, tarifi imkânsız bir dehşetin evin sessizliğine sızdığı gibi tuhaf bir hisse kapılan Ma-

dam Levaille de kızını süzüyordu. Beklenmedik ve kesin bir şeyle, kısacık bir an içerisinde karşı karşıya kaldığını anlamasının ötesinde, olanları idrak etmekte güçlük çekmişti. Susan'dan herhangi bir açıklama yapmasını istemek bile gelmiyordu aklına. Bunun bir kaza, bir beyin kanaması, tavan arasındaki çatı kapağından düşerek ölmek gibi korkunç bir kaza olduğunu düşünüyordu... Madam Levaille, yaşlı gözlerini kırıştıtırarak, kafası allak bullak olmuş ve suskun, kalakalmıştı.

Birden Susan, "Onu öldürdüm," dedi.

Bir an için annesi, neredeyse soluksuz ama sakın bir yüzle öylece hareketsiz durdu. Hemen akabinde çığlığı bastı:

"Seni sefil, çılgın karı... kafanı uçuracaklar..."¹

Madam Levaille jandarmaların evine girdiğini ve ona, "Kızınızı istiyoruz; onu bize teslim edin," dediklerini geçirdi aklından; ciddi, haşın suratlı, görev adamı jandarmalar. Jandarma komutanını yakından tanıyordu – bu eski ve saygıdeğer dostunun, arkadaşları için özel olarak sakladığı bir şişeden koyduğu konyakla dolu küçük kadehini dudaklarına götürmeden, "Sağlığınıza Madam!" demesi geliyordu aklına. Ama şimdi!.. Serseme dönmüştü. Sanki acilen ihtiyaç duyulan bir şeyi ararmış gibi bir oraya bir buraya seğirtti, sonra vazgeçip odanın ortasında kımıldamadan durup kızına bağırdı:

"Neden? Söyle! Söyle! Neden?"

Susan o tuhaf duygusuz halinden sıyrılmış gibiydi.

Annesine doğru yürüyüp, "Benim taştan mı yapıldığımı sanıyorsun?" diye bağırarak karşılık verdi.

"Hayır! Bu imkânsız..." dedi Madam Levaille ikna olmuş bir tavırla.

1. Fransız Devrimi'nden itibaren 1981 yılında ölüm cezasının kaldırılmasına kadar, Fransa'da idam cezaları giyotinle kafa keserek uygulanıyordu. (Ç.N.)

Susan alev alev yanan öfkeli gözlerle bakarak, "Git ve gör anne," diye çıkıştı. "Cennet'te servet yok – adalet yok. Hayır!.. Bilmiyordum... Beni kalpsiz biri mi sanıyorsun? İnsanların benimle nasıl alay ettiğini, bana acıdıklarını, hayret ettiklerini asla işitmedim mi sanıyorsun? Bazılarının beni nasıl andıklarını biliyor musun? Geri zekâlıların annesi – lakabım buydu işte! Çocuklarım beni asla tanımayacaklar, benimle asla konuşmayacaklardı. Hiçbir şeyden, ne insanlardan ne de Tanrı'dan haberdar olacaklardı. Dua etmedim mi sanıyorsun! Ama Tanrı yakarışlarımı duymadı. Bir anne!.. Kim lanetlenmiş – ben mi, yoksa ölen adam mı? Ha? Söyle bana. Ben kendimi korudum. Tanrı'nın öfkesine başkaldırıp evimi o yaratıklarla doldurmayı ben mi istedim? Kendini besleyen insanı tanıyan hayvanlardan bile daha kötü durumdaki o yaratıkları. Kim gecenin bir vakti kilise kapısına dayanıp küfretti? Ben mi? ... Ben sadece ağlayıp dua ederek merhamet diledim... ve o laneti günün her ânında hissediyorum – sabahtan akşama kadar etrafımda görüyorum... Onları yaşatmam lazım – talihsizliğime ve utancıma göz kulak olmam lazım. Ve Jean üzerime geldi. Ondan ve Tanrı'dan merhamet diledim. Bu akşam eve geldiğinde kendi kendime, 'Ah! Yine mi!' dedim... uzun makasım elimdeydi. Bağırıldığını duydum... bana yaklaştığını gördüm... Bunu yapmak zorundayım – yapmalı mıyım?.. O zaman al bakalım dedim... Ve göğüs kemiğinin üzerine, boğazına sapladım makası... İnlediğini bile duymadım... Onu öyle ayakta bıraktım... Daha bir dakika önce. Buraya nasıl geldim?"

Madam Levaille titredi. Buz gibi bir ürperti dalgası sırtından aşağıya, tombul kollarına ve oradan da bileklerine kadar inip durduğu yerde ayağını kaldırarak hafifçe yere vurmasına neden oldu. Titreme, geniş suratından ince dudaklarına kadar ilerleyip sabit bakan yaşlı gözle-

rinin kenarlarındaki kırıksıklıkların arasına kadar yayıldı. Kekeleyerek, "Seni aşağılık kadın – beni rezil ettin. Al işte! Sen hep babana benzedin. Ne olacak senin halin... öbür dünyada? Ve bu dünyada... Tanrım bu ne bedbahtlık!" dedi.

Madam Levaille artık iyice öfkelenmişti. Ateş bastığını hissetti. Terleyen ellerini ovuşturdu. Hararetli hararetli, büyük şalıyla şemsiyesini aramaya başladı. Odanın ortasında dikilmiş, şaşkın ve soğuk bakışlarla kendisini izleyen kızını gözü görmüyordu bile.

"Bu dünyada başıma gelenlerden daha kötüsü olmaz herhalde," dedi Susan.

Annesi, eline şemsiyesini almış, şalını yerde sürükleyerek derinden gelen bir sesle homurdandı.

"Papaza gitmeliyim," diye öfkeyle haykırdı. "Doğru söyleyip söylemediğini bile bilmiyorum! Sen korkunç bir kadınsın. Nereye gidersen git seni bulacaklar. İster burada kal, ister git. Bu dünyada yerin yok."

Artık çıkıp gitmeye hazır olan Madam Levaille amaçsızca salonda dolaştı, şişeleri raflara koydu, titreyen ellerle karton kutuların kapaklarını kapatmaya çalıştı. Duyduklarının yarattığı gerçek hissiyat ne zaman puslu düşüncelerinden bir anlığına sıyrılса beyninde bir şeylerin infilak ettiğini zannediyordu. Keşke bu arada kafası da patlayıp parçalara ayrılса ne büyük bir rahatlama olurdu. Farkına bile varmadan mumları tek tek üfleyip söndürdü ve o karanlıkta dehşetle irkildi. Kendini bir kanepenin üzerine bıraktı ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Bir süre sonra ağlayıp sızlanmayı kesti, oturduğu yerde kulak kabartıp karanlıkta zar zor seçebildiği kızının nefes alış verişini dinledi; Susan kımıldamadan dimdik duruyor ve başka hiçbir hayat belirtisi göstermiyordu. Madam Levaille, o geçen dakikalar içinde en nihayet hızla yaşılanıyordu. Sıtma nöbetine tutulmuş birinin

amansız bir ürpertiyle titremesi gibi dişlerinin birbirine vurup takırdamasıyla kesik kesik konuşuyordu.

“Keşke küçükken ölseydin. Yaşlı başımı bir daha gün yüzüne çıkarmaya asla cesaret edemeyeceğim. Zihin özürlü çocuklara sahip olmaktan daha büyük talihsizlikler var. Keşke sen de kendi çocukların gibi zihin özürlü doğsaydın...”

Madam Levaille, Susan'ın, pencerenin donuk ve kurşuni berraklığının önünden geçtiğini ve bir an için kapı aralığında belirmediğini gördü. Ardından kapı takırdarak kapandı. Madam Levaille çıkan gürültüyle sanki uzun bir kâbustan uyanmışçasına dışarı fırladı.

Kapının eşiğinde durup, “Susan!” diye seslendi.

Kumların üzerindeki kayalık kumsalın bayırından aşağıya bir taşın uzun uzun yuvarlandığını duydu. Temkinli adımlarla, bir elini evin duvarına dayayarak ilerledi ve aşağıya, boş körfezin pürüzsüz karanlığına baktı. Bir kez daha seslendi:

“Susan! Orada kendini öldüreceksin.”

Yuvarlanan taş karanlıkta son bir kez sekmişti ve Madam Levaille şimdi hiçbir şey duymuyordu. Birden sanki boğucu bir düşünceye kapıldı ve artık seslenmedi. Çukurun karanlık sessizliğine sırtını dönüp belki de hayatının sonuna kadar sürecektir umutsuz bir yolculuğa çıkmış gibi karamsar bir kararlılıkla Ploumar'a giden dar yolda yürümeye başladı. Sığ kayalıkların üzerinde durmadan yuvarlanıp huysuzca feryat eden dalgaların sesi, tarlaların kasvetli yalnızlığını kuşatan yüksek çitlerin arasından uzanıp iç kesimlere kadar giden yol boyunca izledi onu.

Susan fırlayıp kapıdan çıkar çıkmaz, sola keskin bir dönüş yaparak bayırın köşesinde büyük bir kayanın arkasına çömelmişti. Yerinden çıkan bir taş, aşağı yuvarlanıp sekerken takırtılar çıkarmıştı. Madam Levaille seslendiğinde, Susan, şayet kolunu kıpırdatacak cesareti

olsa elini uzatıp annesinin eteğine dokunabilirdi. Yaşlı kadının uzaklaştığını gördü ve gözlerini yumup kayanın sert ve pürüzlü yüzeyine yaslandı. Bir süre sonra gözleri sabit ve ağzı açık tanıdık bir yüz kayaların arasındaki yoğun karanlıkta belirdi. Susan alçak sesle bir çığlık attı ve ayağa kalktı. Yüz ortadan kayboldu ve yüreği ağzına gelen Susan, kalabalık taş yığınlarının ıssızlığında bir başına güçlkle soluyarak titredi. Fakat dinlenmek için tekrar çömelip başını kayaya dayar dayamaz surat geri döndü, iyice yaklaştı; daha demin ölümün yarıda kestiği konuşmayı bitirmeye can atıyor gibiydi. Susan çabucak ayağa kalktı ve, "Git buradan, yoksa yine yaparım," dedi. Surat duraksadı, bir sağa bir sola sallandı. Susan da bir o yana bir bu yana hamle etti, geriye adım attı, kendini surata bağırırken hayal etti ve gecenin bozulmamış sessizliği onu dehşete düşürdü. Boşluğun kenarında sendeledi, ayağının altındaki sarp yamacı hissetti ve tepe üstü çakılmaktan kurtulmak için körlemesine aşağı doğru hızla inmeye başladı. Sahildeki yuvarlak taşlar sanki uyanmış gibiydi; çakıllar önünde bayır aşağı yuvarlanmaya, onu arkadan takip etmeye, onunla yarışmışçasına her iki yanından geçip giderek artan bir gürültüyle hızla aşağı inmeye başladılar. Gecenin sessizliğinde gürültü büyüdü, sanki bir yarım daire biçimindeki tüm taşlık sahil, körfeze doğru yuvarlanmaya başlamış gibi derinleşerek, sürekli ve şiddetli bir patırtıya dönüştü. Susan'ın ayakları adeta kendisiyle birlikte aşağıya koşan bayıra neredeyse değmiyordu bile. Yamacın dibine vardığında tökezledi ve öne doğru savrulurken kollarını açıp sertçe yere indi. Akabinde ayağa sıçrayıp hızla dönerek arkasına baktı; sımsıkı kapadığı avuçlarının içi, düşerken kavradığı kumlarla doluydu. Surat oradaydı. Mesafesini koruyor, gecenin karanlığında soluk bir leke gibi kendi parlaklığını yayarak göze çarpıyordu. Susan, "Git bura-

dan!" diye acı ve korkuyla, kocasını susturamayan, onu göz önünden uzaklaştıramayan o işe yaramaz makas darbesinin verdiği öfkeyle bağırdı. Daha ne istiyordu ki? Ölmüştü artık. Ölü adamların çocukları olmaz. Hiç rahat vermeyecek miydi kendisine? Susan surata doğru avazı çıktığı kadar bağırdı, uzattığı ellerini salladı. Aranmış dudakların nefesini hissediyordu sanki ve gözünü korkutup vazgeçirmek istercesine uzun bir çığlık atarak körfezin düz zemini boyunca koşup uzaklaştı.

Vücudunun sarf ettiği çabanın farkında olmadan umursamazca koştu. Körfez dolu olduğunda mavi denizin ışıldayan yalınlığı üzerinde suya batmış kiliselerin sivri uçlu kuleleri gibi dikilen sarp kayalıklar, yanından süzülerek geçip muazzam bir hızda karaya doğru hücum ediyordu. Uzakta, sol tarafta parlayan bir şey gördü: merkezinde dar gölgelerin bir tekerleğin telleri gibi kendi eksenini etrafında döndüğü ışıklar saçan geniş bir disk. Bir sesin, "Hey! Oradaki!" diye seslendiğini duydu ve vahşice bir çığlık atarak karşılık verdi. Hâlâ seslenebiliyordu demek Jean! Durması için arkasından sesleniyordu kendisine. Asla! Gecenin karanlığını yararcasına koştu; fenerlerinin etrafına toplanmış ve çılgınca koşan o gölgeden gelen tüyler ürpertici, esrarengiz çığlığın korkusuyla felç olmuş gibi ürküp kalmış, deniz yosunu toplayan bir grup insanın yanından geçti. Adamlar korku dolu gözlerle bakarak saman tırmıklarına dayandılar. Bir kadın dizlerinin üzerine çöküp haç çıkardı ve yüksek sesle dua etmeye başladı. Yırtık pırtık etekleri balçık çamurlu deniz yosunuyla dolu küçük bir kız, kucağındaki sıırsıklam yükle elinde feneri taşıyan adama doğru sokularak çaresizce ağlamaya başladı. "O şey denize doğru koştu," dedi birisi. Bir başkası da, "Deniz kabarıyor! Şu yayılan su birikintilerine bakın. Duyuyor musun kadın? Sen! Oradaki! Kalk ayağa!" diye bağırdı. Birkaç ses hep

bir ağızdan haykırdı. "Evet, hadi gidelim! Bırakın o lanetli şey gitsin denize doğru!" Fenerin etrafında birbirlerine sokularak ilerlediler. Birden, bir adam yüksek sesle küfretti. Gidip neler olduğuna bakacaktı. İşittikleri bir kadının sesiydi. Gidecekti. Kadınlardan kulakları tırmalayan itiraz çılgınlıkları yükseldi. Fakat adam gruptan ayrılp koşarak uzaklaştı. Arkasından hep bir ağızdan korkuyla seslendiler. Cevap olarak karanlığın içinde aşağılayan ve dalga geçen bir kelime işitildi. Bir kadın inledi. Yaşlı bir adam usulca, "Bu gibi şeyleri kendi haline bırakmak gerekir," dedi. Gevşek kumda ayaklarını sürüyerek daha yavaş adımlarla ilerlediler ve birbirlerine Millot'nun nasıl da hiçbir şeyden korkmadığını, dinsiz olduğunu ama bir gün başına kötü bir iş geleceğini fısıldadılar.

Susan, Raven Adacığı'nın yanında yükselen akıntıya denk geldi ve ayakları suyun içinde, nefes nefese durdu. Suyun çağıldamasını işitti, denizin soğuk okşayışını hissetti; şimdi biraz yatışmıştı ve bir yanda Raven'ın karanlık ve karmakarışık kütlesini, diğer yanda ise, suların çekilmesiyle birlikte Fougère Körfezi'nin kuru zemininin çok üzerinde kalan Moléne Adacığı'nın kumlarının geride yol yol bıraktığı uzun beyaz izleri görebiliyordu. Dönüp baktığında, uzaklarda, gökyüzünün yıldızlarla kaplı fonu boyunca uzanan girintili çıkıntılı sahil şeridini gördü. Sahilden yukarıda, neredeyse tam karşısında, Ploumar Kilisesi'nin kulesi göze çarpıyordu; yıldızların kümelenmiş ışıltısına doğru fırlarcasına uzanan karanlık ve sivri uçlu, ince uzun bir piramit. Susan garip bir dinginlik hissetti. Nerede olduğunu biliyordu; oraya nasıl ve niçin geldiğini hatırlamaya başladı. Yanındaki pürüzsüz loşluğa baktı. Yapayalnızdı. Orada hiçbir şey yoktu; yakınında ölü ya da diri hiçbir şey yoktu.

Gelgit akıntısı sessizce sürünerek yaklaşıyor, kum tepeciklerinin arasındaki kara parçasına doğru tuhaf de-

recikler gibi akan uzun sabırsız kollarını uzatıyordu. Gece-
cenin karanlığının altında, su birikintileri gizemli bir hız-
la genişlerken, henüz çok uzaklarda olan engin deniz,
ufkun bulanık çizgisi boyunca düzenli bir ritimle gürlü-
yordu. Susan, suları sıçratarak, birkaç metre geri çekildi,
ama dört bir yanında usulca çağıldayan sudan tamamen
çıkmayı başaramayınca deniz haince çalkalanarak nere-
deyse ayaklarını yerden kesecek gibi oldu. Susan'ın kalbi
korkudan güm güm attı. Burası ölmek için fazlasıyla bü-
yük ve fazlasıyla boş bir yerdi. Yarın ona ne isterlerse
yapabilirlerdi. Ama ölmeden önce onlara anlatmalıydı –
siyah kıyafetleri içindeki beyefendilere, hiçbir kadının
tahammül edemeyeceği şeyler olduğunu anlatmalıydı.
Nasıl olduğunu açıklamalıydı... Suları sıçratarak bir göl-
cüğün içinden geçerken beline kadar ıslandı ama aldırış
etmeyecek kadar meşguldü zihni... Açıklamalıydı. "Jean
her zamanki gibi üzerime geldi ve tam olarak şunları
söyledi: 'Arazimi, Morbihan'da yaşayan o tanımadığım
insanlara mı bırakacağımı sanıyorsun? Öyle mi zannedi-
yorsun? Göreceğiz bakalım! Gel buraya seni talihsiz ya-
ratık!' Ve kollarını uzattı. Sonra beyler, ben de dedim ki:
'Tanrı huzurunda – asla!' O da avuçlarını açıp bana doğ-
ru yürüyerek dedi ki: 'Beni dizginleyecek bir Tanrı yok!
Anlıyor musun seni işe yaramaz leş. Canımın istediğini
yaparım.' Ve beni omuzlarımdan kavradı. Sonra beyler,
bana yardım etmesi için Tanrı'ya yakardım ve bir an son-
ra, kocam beni sallarken, uzun makasını elimin altında
hissettim. Gömleğinin düğmeleri çözüktü ve mum ışı-
ğında gırtlığının altındaki boşluğu gördüm. 'Bırak beni!'
diye haykırdım. Omuzlarıma bastırıp eziyordu. Kocam
güçlü kuvvetli bir adamdı! Sonra düşündüm: Hayır!..
Mecbur muyum buna?.. O zaman al bakalım! Ve boşlu-
ğa makası sapladım. Kocamın yere düştüğünü görme-
dim... Sağır ve bir çocuktan farksız yaşlı babası başını

döndürmedi bile, beyler... Kimse yere düştüğünü görmedi. Evden koşarak uzaklaştım... Kimse görmedi..."

Susan, Raven'ın kayaları arasında güçlkle ilerledi ve artık nefesi tükenmiş bir halde, kayalık adacığın koyu gölgeleri arasında buldu kendini. Raven, anakaraya, devasa ve kaygan taşlardan oluşan doğal bir iskeleyle bağlıydı. Susan o kayaların üzerinde yürüyerek eve dönmeye niyetlendi. Acaba Jean hâlâ orada duruyor muydu? Evde. Ev! Dört geri zekâlı ve bir ceset. Geri dönüp açıklamalıydı. Kim olsa anlardı onu...

Aşağıda, gece ya da deniz sanki açıkça ilan ediyordu: "İşte! En nihayet seni görüyorum!"

İrkildi, kaydı, düştü; ayağa kalkmaya girişmeden dinledi, korkuya kapıldı. Birinin nefes nefese yanaştığını, tahta takunyaların takırtısını işitti. Sesler kesildi.

Görünmez bir adam boğuk bir sesle, "Hangi cehen-nemden geçtin?" dedi.

Susan nefesini tuttu. Sesi tanımişti. Jean'ın düştüğünü görmemişti. Ölü ya da belki de canlı olarak, kendisini orada da takip mi etmişti acaba?

Susan'ın aklı başından gitti. Ardına sinip saklandığı kaya boşluğundan haykırdı: "Asla, asla!"

"Ah! Hâlâ oradasın. Beni canımdan bezdirdin. Bekle güzelim, tüm bu olanlardan sonra nasıl görüldüğünce bakmam lazım. Bekle bakalım..."

Millot sendeliyor, gülüyor, sırf canı öyle istediği için anlamsızca küfrediyor, o kaçağın arkasından yetişip yakaladığı için kendisiyle gurur duyuyordu. "Sanki hayalet diye bir şey varmış gibi! Peh! O köylü andavallılara günlerini göstermek yaşlı bir Afrikalı askere düştü... Fakat garip bir durumdu bu. Kimin nesiydi o kadın?"

Susan, olduğu yere çömelmiş kulak kabartıp dinledi. Bu ölü adam onun peşindeydi. Kaçış yoktu. Taşların arasında ne gürültü yapmıştı öyle... Önce başının sonra

omuzlarının yükseldiğini gördü. Adam uzun boyluydu – bu kocasıydı! Uzun kollarını sağa sola sallıyordu ve sesi de biraz garip çıkıyordu... makas yüzünden olmalıydı. Susan saklandığı yerden telaşla yürüyerek uzaklaştı, geçidin köşesine doğru seğirtti ve döndü. Adam yüksek bir taşın üstünde kımıldamadan duruyor, gökyüzünün parlaklığında cansız, donuk bir siyah siluet gibi görünüyordu.

“Nereye gidiyorsun?” diye seslendi kabaca.

“Eve,” diye cevap verdi Susan ve dikkatli gözlerle karşısındakini süzdü. Adam uzun bir adımla beceriksizce bir başka kayanın üzerine sıçradı ve yeniden durup dengesini bulduktan sonra, “Ha! Ha! Pekâlâ, ben de seninle birlikte geliyorum. En azından bu kadarını yapabilirim. Ha! Ha! Ha!” dedi.

Susan, gözleri adeta yanıp birer kor kömüre dönüşene kadar adam baktı ama buna rağmen kocasının iyi bildiği özelliklerini görmekten ölesiye korkuyordu. Ayaklarının altında deniz suları durmadan ve yavaşça sıçrayarak hafif hafif kayaya çarpıyordu.

Adam bir adım daha ilerleyerek, “Seni almaya geliyorum. Ne dersin?” dedi.

Susan titredi. Kendisini almaya mı geliyordu? Kaçış yoktu, huzur ve umut da yoktu. Çaresizce etrafına baktı. Birden boydan boya loş kıyı şeridi, sisli adacıklar, gökyüzü iki kez sağa sola sallandı sonra durdu. Susan gözlerini yumup bağırdı:

“Ben ölene kadar bekleyemiyor musun?”

Kendisini bu dünyada takip eden, diğer insanların çocukları gibi sağlıklı bir vârise duyduğu özlem, öldükten sonra bile yatışmayan bu gölgeye duyduğu şiddetli nefret Susan’ı sarsmıştı.

Millot ölçülü bir biçimde mesafesini koruyarak, “Hey! Ne var?” dedi. İçinden kendi kendine, “Dikkat et! Delinin teki bu. Her an bir kaza olabilir,” diyordu.

Susan, hiddetle sürdürdü konuşmasını:

“Yaşamak istiyorum. Tek başıma, bir hafta olsun, bir gün olsun. Onlara açıklamam lazım... Seni parçalara ayıracaktım. Ben hayattayken bana dokunmana izin vermektense seni üst üste yirmi kez öldürecektim. Seni kaç kez öldürmem lazım, seni kâfir! Seni buraya Şeytan gönderiyor. Ben de lanetlenmişim!”

“Gel,” dedi Millot telaşa kapılmış ve karşısındakini yatıştırmaya çalışan bir tavırla. “Ben gayet canlıyım!.. Aman Tanrım!”

Susan, “Canlı!” diye haykırmış ve sanki adacık ayaklarının altından aniden çekilmiş gibi Millot’nun gözlerinin önünden bir anda kaybolmuştu. Millot hızla öne doğru hamle etti ve çene üstü adacığın kenarına kapaklandı. Ta aşağıda, Susan’ın çırpınışlarıyla suyun köpürüp beyazladığını gördü ve kadının yardım isteyen acı çığlığını işitti; Susan’ın feryadı, sanki kayanın düşey yüzeyinden bir ok gibi dimdik yukarı fırlayıp dingin gökyüzünde hızla yükselerek arşa vardı.

Madam Levaille, gözpınarları kurumuş, kalın bacaklarını uzatmış ve yaşlı ayakları siyah bez ayakkabıları içinde yukarı dönük, bayırın kısa çimenleri üzerinde oturuyordu. Takunyaları hemen yanında duruyordu ve az ötedeki şemsiyesi, bozguna uğramış bir savaşçının elinden düşmüş silahı gibi kurumuş çimenlerin üzerinde yatıyordu. Madam Levaille ıkına sıkına, inilti çıkararak ayağa kalkarken, Chavanes Markisi, at sırtında, eldiven giydiği elini bacağına koymuş ona bakıyordu. Deniz yosunu arabalarının izlediği dar yolda yürüyen dört adam, Susan’ın cesedini bir el arabasının üzerinde kıyının iç kesimine taşıyor, birkaç adam da umursamazca arkalarından geliyordu. Madam Levaille kafilenin arkasından baktı. Sağduyu sahibi yaşlı bir kadın olarak o her zamanki sakin ses tonuyla ve serinkanlılıkla, “Evet, Sayın

Marki," dedi. "Bu dünyada bahtsız insanlar vardır. Benim yalnızca bir çocuğum vardı. Tek bir tane. Ve onu kutsanmış topraklara gömmeyecekler!"¹

Birden gözleri doldu ve yaşlar geniş suratında süzülmeğe başladı. Şalını çekip vücuduna iyice sardı. Marki, eyerin üzerinde hafifçe eğilerek, "Çok üzücü bir durum," dedi. "Acınızı yürekten paylaşıyorum. Bölgenin papazıyla konuşacağım. Kızınız hiç şüphe yok ki aklını yitirmişti ve ayağı kayıp kazayla düştü. Millot bunu açıkça belirtti. İyi günler Madam."

Marki atını tırısı kaldırıp yola koyulurken bir yandan da aklından şunları geçiriyordu: "Bu yaşlı kadını o geri zekâlıların velisi ve çiftliğin idarecisi olarak tayin etmeliyim. O diğer Bacadou'ların arasından birinin; muhtemelen kızıl bir cumhuriyetçinin² buraya gelip komünümü yozlaştırmasından çok daha iyi olacak böylesi."

1. Katillerin, intihar edenlerin ve vaftiz edilmeyenlerin Roman Katolik mezarlıklarına gömülmesine izin verilmiyordu. (Ç.N.)

2. Resmî kilisenin ve egemenlerin değerlerine karşı çıkan, toplumsal konularda köktenci bir radikal. Bu terim XIX. yüzyıl ortalarındaki siyasi ortamda kullanılıyordu ve kızıl ifadesi artık sosyalizmle ilişkilendirilmeye başlanmıştı. (Ç.N.)

MUHBİR

Mr. X, Paris'te yaşayan yakın bir arkadaşımın gönderdiği tavsiye mektubunun ardından, özellikle Çin bronzları ve porselenlerinden oluşan koleksiyonumu görmek için bana geldi.

Paris'teki arkadaşım da bir koleksiyoncu. Ama o, ne porselen ne bronz ne resim ne madalya ne pul ne de bir mezatçının çekiç darbesinin ardından kârlı bir satışla elden çıkarılabilecek başka hiçbir şeyin koleksiyonunu yapmıyor. Kendisine koleksiyoncu denmesini de gerçek bir şaşkınlıkla karşılayıp reddederdi. Yine de mizaç itibarıyla o bir koleksiyoncu. Eş dost koleksiyoncusu. Bu hassas bir iş. Arkadaşım işin içine sabır, tutku ve gerçek antika koleksiyoncularına has bir kararlılık katıyor. Koleksiyonunda asil ve önemli şahsiyetler bulunmuyor. O gibileri yeterince ilginç ve ender bulunan insanlar olarak addettiğini sanmıyorum; fakat onun haricinde, akla hayale gelebilecek her zeminde ve her gerekçeyle, tanımayacağı her insanla tanışıp konuşmuştur. İnsanları gözlemler, onları dinler, iç dünyalarına nüfuz eder, onları tartar ve anıları zihnindeki galerilere kaldırır. Seçkin tanıdıklar koleksiyonuna yeni insanlar katmak için kafasında planlar yapıp yerler tespit edip Avrupa'nın dört bir yanında seyahat etmiştir.

Varlıklı, çevresi geniş ve önyargısız biri olduğundan, koleksiyonu da eksiksiz denebilecek kadar mükemmeldir; görgüsüz, kaba insanlar tarafından değerleri takdir edilmeyen ve çoğunlukla adı sanı pek duyulmamış objeler (yoksa şahıslar mı demeliyim?) içerir. Doğal olarak arkadaşım, koleksiyonundaki bu ilginç tiplerden büyük gurur duymaktadır.

Mr. X ile ilgili mektubunda bana şunları yazdı: “O, modern zamanların en büyük isyankâridir. Dünya, en saygın kurumların çürümüşlüğünü vahşi bir ironiyle açığa çıkarmış devrimci bir yazar olarak tanır onu. İnsanların önlerinde saygıyla eğildiği bütün kodamanların kafa derisini yüzmüş ve kıvrak zekâsını ortaya koyarak kabul edilmiş her görüşü ve benimsenmiş her ahlaki ve siyasi ilkeyi bozguna uğratmış, ezip geçmiştir. Onun o ateşli, kızıl devrimci el ilanlarını hatırlamayan var mıdır acaba? O ilanlar birden dört bir yana sürüyle dağıtıldığında Kıta Avrupası’ndaki her polisin gücünü veba salgınına yakalanmışçasına boğup bastırıyordu. Fakat bu aşırı uçlarda gezinen radikal yazar, aynı zamanda gizli cemiyetlerin faal teşvikçisi ve ilham kaynağı, şüphe çeken ve çekmeyen, kafa karıştırıcı ya da iyi hazırlanmış korkunç komplo teorilerinin, gizemli, bilinmeyen Bir Numarası olmuştur. Ve dünyanın bu gerçekten asla haberi olmamıştır. Bu, onun bugüne dek aramızda dolaşabilmesine açıklama getirmektedir. Birçok yeraltı faaliyeti deneyimine sahip biri olarak, sadece gelmiş geçmiş en yıkıcı siyaset yazarı olma şöhretini korumuş ve kendini güvenceye alıp bir kenara çekilmiştir.”

Arkadaşım, Mr. X ile ilgili bunları yazıp ayrıca sözkonusu şahsın bilgili bir bronz ve porselen uzmanı olduğunu ilave ederek, ona koleksiyonumu göstermemi rica ediyordu benden.

X, tam vaktinde çıkageldi. Hazinelerim, halısız ve

perdesiz iki büyük odanın içine yerleştirilmiş vaziyette ve bu odalarda etajerler ve içlerindeki objelerin vârislerim için ileride bir servet değerinde olacağı cam vitrinlerden başka hiçbir mobilya yok. Evde, bir kaza çıkar korkusuyla ateş yakılmasına izin vermiyorum ve yanmaz bir kapı, koleksiyonu evin geri kalan kısmından ayırıyor.

İliklere işleyen soğuk bir hava vardı o gün. Paltolarımızı ve şapkalarımızı çıkarmadık. Misafirim orta boylu ve ince yapılıydı; uzun suratının üzerinde kemerli bir burnu ve uyanık bakışlarla etrafını süzen gözleri vardı; zarif, küçük ayaklarıyla kısa adımlar atarak yürüyor ve koleksiyonuma, yüzünde zeki bir ifadeyle bakıyordu. Umarım ben de ona zekice bakmışımdır. Kar beyazı bıyığı ve altdudağı ile çenesi arasında bıraktığı küçük sakallı, buğday tenini olduğundan daha koyu gösteriyordu. Kürk paltosu ve parlak silindirik şapkası içindeki bu müthiş adamın modaya uygun, şık bir görünümü vardı. Sanırım soylu bir aileden geliyordu ve eğer isteseydi kendini Vikont gibi bir asalet unvanıyla takdim edebilirdi. Sadece bronzlar ve porselenlerden konuştuk. X son derece memnun kalmıştı. Samimi, dostça bir havada ayrıldık.

Nerede kaldığını bilmiyorum. Sanırım yalnız bir adam. Galiba bir anarşist ve ailesi, en azından, o sosyal ilişkiye bizim yüklediğimiz anlamda bir ailesi yok. Bir aile birliği kurup böyle bir kurum içinde yer almak insan doğasının bir ihtiyacına cevap verebilir, fakat son tahlilde bu kanuna dayalı bir kurumdur ve dolayısıyla bir anarşist açısından nefret uyandırıcı ve imkânsız bir kavram olmalıdır. Fakat ben hakikaten anarşistleri anlamıyorum. Acaba öyle bir kanaate sahip bir adam, yalnız başına kaldığında ve örneğin yatağına yattığında da bir anarşist midir? Başını yastığına koyup yatak örtüsünü üzerine örttüğünde aklından o hiç çıkmayan genel karışıklık ve bozuklukları kafasına takarak mı uyur? Ve eğer

öyleyse, nasıl uyuyabilir? Hiç kuşku yok ki eğer böyle bir inanç (ya da böyle bir fanatiklik) düşüncelerime ege-
men olsaydı, asla uyuyabilecek, yemek yiyebilecek ya da
günlük yaşamın olağan faaliyetlerini sürdürebilecek ka-
dar kendime hâkim olamazdım. Bana öyle geliyor ki, ne
bir eşe ne de çocuklara ihtiyaç duyar ne de arkadaş edi-
nebilirdim; bronz ve porselen koleksiyonu yapmak da
sanırım söz konusu bile olmazdı. Ama bilemiyorum. Tek
bildiğim, Mr. X benim de sık sık gittiğim iyi bir restoran-
da yiyor yemeklerini.

Başında şapkası yokken, yukarıya taranmış saçının
tepesindeki kırılmış, gümüş rengi topuz, tamamen ka-
yıtsız bir ifadeye bürünmüş kemikli yüz hatları ve çök-
müş avurtlarıyla belirgin çehresinin özelliklerini ta-
mamlıyordu. Geniş, beyaz manşetlerinden çıkan sıska,
esmer elleri sofrada ekmeği bölerken, şarap koyarken
sessiz bir mekanik hassasiyetle bir ileri bir geri hareket
ediyordu. Masa örtüsünün üzerindeki baş ve vücudu
kaskatı ve hareketsizdi. Ortalığı karıştıran bu deli fişek,
bu büyük kıskırtıcı ve eylemci, mümkün olabilecek en
az sıcaklığı, en az samimiyeti ve canlılığı sergiliyordu.
Sesi kulak tırmalayıcı, soğuk ve tekdüzeydi. Pek konu-
şkan biri sayılmazdı; fakat tarafsız ve sakin tavırlarıyla
her an kesebileceği sohbeti aynı şekilde canlandırmaya
da hazır görünüyordu.

Sohbeti de asla sıradan değildi. Bana kalırsa, zehirli
kalem darbeleri en az bir monarşinin altını kazımış bir
adamla yemek masasında oturup sakin sakin konuşma-
nın heyecanlı bir yanı vardı. O kadarı kamuya mal ol-
muş bilgiydi. Ama ben daha fazlasını biliyordum. Avru-
pa'daki toplumsal düzenin bekçilerinin, ona dair en
fazla kuşkulandıkları ya da belli belirsiz tahmin yürüt-
tükleri şeyleri, ben, arkadaşımın vasıtasıyla kesin olarak
biliyordum.

Gizli diyebileceğim bir yaşamı olmuştu. Üst üste her akşam yemek masasında karşısında oturunca, doğal olarak o yönde bir merak zihnimi kurcaladı. Ben medeniyetin sessiz ve barışçıl bir ürünüyüm, nadir bulunan objelerin koleksiyonunu yapmaktan öte bir tutkum yok ve canavarca olan bir şeye yaklaşırken bile hassasiyet ve nezaketimden ödün vermemem gerekir. Bazı Çin bronzları müthiş değerlidirler. Ve burada, karşımda, arkadaşımın koleksiyonundan bir parça, bir nevi ender bulunan bir canavar oturuyordu. Ama gerçek şu ki, bu cilalanmış bir canavardı ve hoş, sakın tavırlarıyla bir anlamda nazik biriydi. Fakat bronzdan yapılma değildi. Çinli bile değildi. Şayet öyle olsaydı ona ırksal farklılıkların yarattığı uçurumun diğer ucundan bakabilirdi insan. O canlıydı ve Avrupalıydı; iyi bir topluma ait bir insanın görgü ve davranışlarını sergiliyor, benimki gibi bir palto ve şapka giyyordu ve benimle aşağı yukarı aynı damak tadına sahipti. Bunu düşünmek çok ürkütücüydü.

Bir akşam sohbet sırasında kayıtsız bir ifadeyle, "İnsanı ancak korkutma ve şiddetle ıslah etmek mümkündür," dedi.

Öyle bir adamın ağzından çıkan böyle bir cümlenin, benim gibi yaşam düzeni toplumsal ve sanatsal değerleri güler yüzle, hassasiyetle beğenip ayırt etme üzerine kurulu bir insan üzerinde yaratabileceği etkiyi tahmin edebilirsiniz. Bir düşünün! Her tür ve her biçimdeki şiddeti, efsanelerin ve masalların seyrini değiştiren dev canavarlar ve yedi başlı su yılanları kadar gerçek dışı olarak algılayan benim üzerimdeki etkisini!

Birden, o görkemli restoranın şölen havasındaki nefseli hareketliliğine karışmış çatal bıçak seslerinin ötesinde, aç ve isyana teşvik eden kalabalıkların homurdanmalarını işitir gibi oldum.

Sanırım duyarlı ve hayal gücü kuvvetli biriyim. Res-

toranda ışıl ışıl yanan yüzlerce lamba arasında, cılız çeneler ve çılgınca bakan gözlerle dolu rahatsız edici bir karanlık hayaline kapıldım. Fakat her nasılsa bu hayal beni de öfkelen dirdi. Elindeki beyaz ekmeği parçalara bölen o adamın o sakin görüntüsü beni çileden çıkarmıştı. Ayaklanmaya ve şiddete teşvik ettiği Avrupa'nın açlıktan kırılan işçi sınıfının, açıktan açığa sürdürdüğü bu lüks yaşantısına nasıl olup da iç erlemediğini sorma cüretini gösterdim. Oturduğumuz salona ve genelde yemekte paylaştığımız şampanyaya şöyle bir bakıp, "Tüm bunlara," dedim anlamlı anlamlı.

Yerinden kımıldamadı.

"Ben onların emeğini sömürüp kanlarıyla mı besliyorum? Bir vurguncu ya da kapitalist miyim? Servetimi aç gezen insanların sırtından mı kazandım? Hayır! Onlar bunu gayet iyi biliyorlar. Ve benim hiçbir şeyime hasetle bakmıyorlar. Sefil insan yığınları liderlerine karşı cömerttir. Kazancımı yazdıklarım sayesinde elde ettim; aç ve baskı altındaki insanlara bedava dağıtılan milyonlarca broşürden değil, semirmiş burjuvalara satılan yüz binlerce nüsha kitaptan. Biliyorsun, bir dönem yazdıklarım rağbetteydi, modaydı – merak ve dehşetle okunan, insanda acıma duygusu uyandıran ya da, esprilerim karşısında kendinden geçercesine güldüren yazılardı."

"Evet," dedim onaylayarak, "elbette hatırlıyorum; ve samimiyetle itiraf etmeliyim ki o çılgıncasına tutku ve hayranlığa asla bir anlam veremedim."

"Aylak ve bencil bir sınıfın, kendi pahasına yapıyor olsa bile, kötölük ve fesatçılık yapıldığını görmekten hazzettiğini henüz bilmiyor musunuz?" dedi. "Tüm yaşamı yapmacık tavırlar takınıp caka satmakla geçen bu sınıf, gerçek bir hareketin ve sahte anlamı olmayan kelimelerin gücünü ve tehlikesini anlamaktan âcizdir. Onlar için her şey eğlence ve duygusallıktan ibarettir. Örneğin,

sözleriyle Büyük Devrim'e¹ zemin hazırlayan filozoflara karşı eski Fransız aristokrasisinin takındığı tavra bakmak yeterlidir. Biraz sağduyulu olan İngiltere'de bile, yeterince yüksek sesle ve yeterince uzun süre bağırarak bir demagog bizzat bağırarak çıktığı sınıftan destek bulabilir. Siz de fesatçılık yapıldığını görmekten hoşlanırsınız. Demagog, duygu amatörlerini de kendisiyle birlikte sürükler. Amatörlük insanın her ortamda zaman öldürmesi ve kendi kibrini beslemesi için son derece kolay bir yoldur – geleceğin fikirlerine ayak uydurmanın verdiği aptalca kibir. Aslında iyi ve zararsız olan insanlar, gerçekte koleksiyonunun olağanüstü taraflarına dair en ufak bir fikirleri olmadan kendilerinden geçercesine bir coşkuyla o koleksiyona katılırlar.”

Başımı eğdim. Ortaya koyduğu acı gerçeğin çarpıcı bir açıklamasıydı bu. Dünya böyle insanlarla doludur. Ve Fransız aristokrasisinin Devrim karşısındaki tutumuyla ilgili örneği de son derece çarpıcıydı ve çok şey anlatıyordu. Açıklamalarını yadsıyamazdım ama bana kalırsa, küçümseyici ve kuşkucu yaklaşımı –her zaman antipati yaratan, tatsız bir özelliktir– savının değerini büyük ölçüde azaltmıştı. Fakat kabul etmeliyim ki, etkilenmiştim. Onaylamak amacı gütmeyen ama bununla birlikte tartışmaya da çanak tutmadan bir şeyler söyleme ihtiyacı duydum.

Biraz kayıtsız bir tavırla, “Bu gibi insanların çılgınca hayranlığının radikal devrimcilere fiilen yardımcı olduğunu kastetmiyorsunuz herhalde değil mi?” dedim.

“Az önce söylediklerimle tam olarak onu kastetmedim. Genellemen yaptım. Fakat madem sordunuz, çeşitli

1. 1789 yılındaki Fransız Devrimi'ne zemin hazırlayan süreçte rol oynayan Aydınlanma dönemi filozofları arasında genelde Voltaire ve halk egemenliğini savunan Jean-Jacques Rousseau'nun adı geçer.

lkelerde, hatta bu ülkede bile az çok bilinçli olarak devrimci faaliyetlere böyle bir destek sağlandığını söyleyebilirim size.”

“Bu imkânsız!” diye katiyetle itiraz ettim. “Biz ateşle o kadar oynamıyoruz.”

“Buna rağmen, diğerlerinden daha fazla göze alabilirsiniz bunu belki de. Fakat çoğu kadının, ateşle oynamaya hazır olmasa bile, genelde bir kıvılcımla oynamaya hevesli olduğunu söylemeliyim.”

“Bu bir şaka mı?” diye sordum gülerek.

“Eğer şakaysa farkında değilim,” dedi donuk bir ifadeyle. “Bir rnek geçiyordu aklımdan. Bir anlamda ılımlı bir rnek...”

Büyük bir beklenti içerisine girmişt看. Ona birçok kez, deyim yerindeyse gizli kalmış yanından yaklaşt看mayı denemişt看. Gizli kelimesi aramızda gemişt看. Fakat her defasında o ulaşılmaz, nüfuz edilmez sknetiyle karşılamıştı beni.

“Ve aynı zamanda,” diye sürdürdü Mr. X, “gizli yeraltı faaliyeti diye tabir ettiğiniz kavrama dair zorluklarla ilgili bir fikir verecektir bu size. Bazen bunlarla başa ık-mak zordur. Elbette rgt yeleri arasında bir hiyerarşı yoktur. Katı bir sistem mevcut değildir.”

Çok şaşırmışt看 ama kısa süreli bir şaşkınlıktı bu. Belli ki radikal anarşistler arasında hiyerarşı, öncelik ya da üstünlük hukuku türünden bir şey olamazdı. Anarşistler arasında anarşinin hüküm sürmesi fikri de rahatlatıcıydı. Verimli bir sonuca ulaşması mümkün değildi.

Mr. X, birden, “Hermione Caddesi’ni biliyor musunuz?” diye sorunca irkildim.

Başımı kuşkuyla sallayıp onayladım. Hermione Caddesi son üç yıl içerisinde zihinlerden silinmişti. Caddede ismi halen mevcut, fakat artık eski Hermione Caddesi’nden geriye tek bir kiremit ya da taş bile kalmadı. Mr.

X, eski caddeyi kastediyordu, zira şöyle dedi:

“Caddenin solunda, büyük bir kamu binasının kanadına sırtını vermiş bir dizi iki katlı tuğla ev vardı – hatırlarsınız. Bu evlerden birinin, bir müddet anarşist propagandanın ve sizin yeraltı faaliyeti dediğiniz eylemlerin merkezi olduğunu duymak sizi çok şaşırtır mıydı?”

“Asla,” diye cevap verdim. Hatırladığım kadarıyla Hermione Caddesi hiçbir zaman öyle saygın bir muhit olmamıştı.

Şampanyasını yudumlayıp, “Ev, seçkin bir hükümet yetkilisinin mülküydü,” diye ekledi.

“Tabii ya!” dedim, bu kez söylediklerinin tek kelimesine bile inanmayarak.

“Elbette, yetkili orada yaşamıyordu,” diye devam etti Mr. X. “Fakat sayın beyimiz, sabah ondan akşam dört kadar hemen bitişikte, sözünü ettiğim kamu binasında bulunan dayalı döşeli özel odasında oturuyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, Hermione Caddesi’ndeki ev aslında ona değil, yetişkin çocuklarına aitti – kızı ve oğlu vardı. Kızı narin yapılıydı ve asla sıradan bir güzelliğe sahip değildi. Sadece gençliğiyle açıklanamayacak kendine has cazibesine, coşkunun, özgürlüğün, cesur fikirlerin baştan çıkarıcı görünümünü katıyordu. Sanırım, o renkli ve güzel elbiselerine nasıl bürünüyorsa, bu görünümlere de aynı şekilde ve aynı nedenden dolayı bürünüyordu: her ne pahasına olursa olsun bireyselliğini vurgulamak için. Bildiğiniz gibi, kadınlar böyle bir amaç uğruna hemen her yola başvurur. O da her yola başvurdu. Devrimci fikirlere özgü –acıma, öfke, bizzat ait olduğu toplumsal sınıfın insancılığa aykırı, ahlaksız ve kusurlu yaklaşımlarına içerleme gibi– tüm davranış ve hareketleri benimsedi. Tüm bunlar çarpıcı kişiliğiyle, bir dereceye kadar özgün ve ilginç kıyafetleriyle örtüştü. Ama sadece bir dereceye kadar. Bu kıyafetler, yoksulla-

rın besili işverenlerinin servet tutkusu ve duyarsızlığına karşı duruşu vurgulayacak kadar özgündü. Bu anlamda fazla ileri gidip aşırıya kaçmıyordu. Ama kız, rüştünü ispat etmişti ve evini devrimci işçilere açmasının önünde hiçbir engel yoktu.”

“Ciddi olamazsınız!” diye bağırdım.

“Sizi temin ederim ki, bu çok faydalı jesti yaptı o kız,” diye sürdürdü iddiasını. “Başka nasıl tutabilirlerdi o evi? Dava zengin değil. Dahası, referans ve başka bilgiler talep edecek sıradan herhangi bir emlak komisyoncusuyla da sorun yaşanacaktı. Şehrin yoksul mahallelerini araştırdığı sırada kızla temas eden grup (bildiğiniz gibi hayırseverlik ve kişisel hizmet, geçmiş yıllarda çok revaçtaydı) evc yerleşmeyi minnettarlıkla kabul etti. Tahmin edebileceğiniz üzere bunun sağlayacağı ilk avantaj, Hermione Caddesi’nin, şehrin şüphe çeken muhitlerinden, özellikle de polisin gözlediği bölgeden uzak olmasıydı.

Zemin katta perişan vaziyette küçük bir İtalyan lokantası vardı. İşletme sahibinden orayı satın almak hiç de zor olmadı. Gruba mensup bir kadınla adam, lokantayı devraldılar. Adam eskiden aşçıydı. Yoldaşlar, diğer müşterilerin arasında fark edilmeden yemeklerini orada yiyebiliyorlardı. Bu da bir başka avantajdı. İlk katta üçüncü sınıf bir Varyete Sanatçıları Ajansı vardı – kalitesiz müzikhollerde gösteri yapanlar için kurulmuş bir ajans işte, bilirsiniz. Ajansın sahibi Bomm adında bir adamdı, hatırlıyorum. Onun düzenini bozmadık. Bilakis bir sürü yabancı kılıklı insanın, hokkabazın, akrobatın, kadın erkek şarkıcının gün boyunca binaya girip çıkması işimize geliyordu. Anlayacağınız, polis yeni simalara dikkat etmiyordu. En üst kat ise, son derece elverişli bir vaziyette boş duruyor ve bizi bekliyordu.”

X, garsonun masaya henüz bıraktığı dondurmali tatlıya ölçülü hareketlerle ve kayıtsızca girişmek için ko-

nuşmasına ara verdi. Tatlıdan birkaç kaşık ağzına atıp özenle mideye indirdikten sonra bana dönüp, "Stone'un kurutulmuş çorbasını duydunuz mu hiç?" diye sordu.

"Neyi duydum mu?"

"Bir zamanlar günlük gazetelerde dikkat çekici bir biçimde reklamı yapılan fakat halkın beğenisini asla kazanmayan bir yiyecek," diye sakince devam etti X. "Sizin burada tabir ettiğiniz gibi girişim fiyaskoyla sonuçlandı ve satıcı firma battı. Stokları koliler halinde, mezarlardan kilosuna bir peniden çok daha ucuza satın alınabiliyordu. Grup, stokların bir kısmını aldı ve Stone'un kurutulmuş çorbasını satan bir temsilci firma binanın en üst katında faaliyete geçti. Gayet saygın bir iş. Son derece iştah kaçıracı sarı bir toz olan çorba malzemesi kare biçiminde büyük teneke kutulara kondu ve altı kutuluk kasalar halinde istiflendi. Herhangi biri sipariş vermek için geldiğinde elbette talep karşılanıyordu. Fakat tozun avantajı, içine kolayca bir şeyler saklanabilmesiydi. Zaman zaman, özel bir kasa hemen köşede görevi başındaki polisin burnunun dibinde bir kamyonete konulup yurtdışına ihraç edilmek üzere gönderiliyordu. Anlıyor musunuz?"

"Sanırım anlıyorum," dedim, başımı sallayıp tabakta yavaşça eriyen dondurmaları tatlıdan geriye kalanlara manalı manalı bakarak.

"Aynen. Fakat kasaların başka bir faydası daha vardı: Bodrum katında ya da daha ziyade arka taraftaki kilerde iki matbaa makinesi kurulmuştu. En kışkırtıcı türden çok sayıda devrimci bildiri ve yazı, Stone'un kurutulmuş çorba kasaları içinde evden çıkarılmıştı. Genç Anarşist Kızımız'ın erkek kardeşi orada makaleler yazıyor, dizgiye yardım ediyor, sayfaları matbaa makinesinden çekip çıkarıyor ve genellikle Sevrin adında çok becerikli genç bir adam olan sorumluya yardım ediyordu.

O, grubun esin kaynağı ve yol göstericisi fanatik bir sosyal devrimciydi. Artık hayatta değil. Baskı ressamlığı ve oymacılık konusunda bir dehaydı. Çıkardığı işleri görmeliydiniz. Şimdilerde bazı amatörler çok rağbet gösteriyor ürettiklerine. Önce kendi sanatında devrim yaparak başladı; karısı ve çocuğu yokluk ve sefalet içinde öldükten sonra sonunda bir devrimci oldu. Onları burjuvanın, kendini beğenmiş bencillerin ve semirmişlerin öldürdüğünü söylerdi. Buna yürekten inanıyordu. Bir yandan sanatını icra ederken bir yandan devrimci olarak iki farklı yaşam sürdürdü. Uzun boylu, cılız, ésmes tenli, uzun kahverengi sakallıydı ve gözleri çukurlaşmıştı. Onu görmüş olmalısınız. İsmi Horne'du."

Bu sefer gerçekten irkilmiştim. Elbette yıllar önce Horne'a sağda solda rastlıyordum. Güçlü, sert bir Çingene'ye benziyordu. Başında eski bir silindir şapka vardı, boynunun etrafına kırmızı bir atkı dolardı ve uzun, pejmürde paltosunun düğmelerini boğazına kadar iliklerdi. Sanatından coşkuyla bahseder ve karşısındaki insanda deliliğin sınırında bir adam olduğu izlenimi uyandırırdu. Bir avuç meraklı uzman yaptığı işleri takdir ederdi. Kim derdi ki bu adamın... İnanılmaz! Ama yine de buna inanmak o kadar da zor değildi.

"Gördüğünüz gibi," diye sürdürdü lafını X, "bu grup hem propaganda faaliyetlerini ve hem de diğer işleri çok avantajlı koşullar altında sürdürebilecek konumdaydı. Hepsi de üstün niteliklere sahip, kararlı ve deneyimli adamlardı. Gelgelelim, Hermione Caddesi'nde hazırlanan planların hemen her defasında başarısızlığa uğraması gerçeği karşısında şaşkınlığa uğruyorduk."

"Uğruyorduk derken kimi kastediyorsunuz?" diye sordum manalı manalı.

"Bazılarımız Brüksel'de, merkezdeydi," dedi. "Hermione Caddesi'nde ne zaman güçlü ve etkin bir faaliye-

te girişilse sanki başarısızlığa uğramaya mahkûm oluyordu. Her defasında Avrupa'nın her yanında en iyi planlanmış gösterileri boşa çıkaracak bir şeyler oluyordu. Genel faaliyet içerisinde olunan bir dönemdi. Tüm başarısızlıklarımızın tutuklamalar ve yargılamalara varan patırtılı olaylar olduğunu zannetmeyin. Polis çoğu kez sessizce, neredeyse gizliden gizliye çalışarak, akıllıca karşı planlar yapıp önlemler alarak tertiplerimizi bozguna uğratiyordu. Ne tutuklama ne patırtı gürültü ne halkı uyandırıp telaşa düşürme ne de tutkuları ateşleme. Çok akıllıca bir süreçtir bu. Fakat o dönemde polis, Akdeniz'den Baltık Denizi'ne kadar her yerde aynı ölçüde başarı sağlamıştı. Bu sinir bozucuydu ve tehlike arz etmeye başlamıştı. En sonunda, Londra'daki grupların arasında bazı döneke ve güvenilmez unsurlar olabileceği sonucuna vardık. Ve ben de, sessizce neler yapılabileceğini görmek için Londra'ya geldim.

İlk olarak, genç Amatör Anarşist Kızımız'ı evinde ziyaret ettim. Beni övgüyle karşılayıp konuk etti. Hermione Caddesi'ndeki evin en üst katında süren kimyasal çalışmalardan ve diğer operasyonlardan haberdar olmadığı izlenimini edindim. Anlaşılan o ki, sadece anarşist bildiri ve yazıların basılmasıyla ilgili 'faaliyeti' biliyordu. Her zamanki hevesli ve coşkulu hallerini son derece dikkat çekici tavırlarla sergiliyordu, bir de ateşli ve çarpıcı sonuçlara vardığı birçok duygusal makale kaleme almıştı. Büyük bir içtenlik ve ciddiyetle tüm o el kol hareketlerini yapıp suratını ekşitirken müthiş bir keyif aldığını görebiliyordum. Bu hareket ve mimikler iri gözlerine, geniş alınlı çehresine, sıradışı ve göz alıcı bir şekil verilmiş, muazzam gürlükte kumral saçlarla kaplı biçimli kafasının duruşuna yakışıyordu. Erkek kardeşi de odadaydı. Kaşları kavisli, kırmızı bir boyunbağı takmış bu ağırbaşlı genç, kendi dahil dünyadaki her şeyden bihabermiş

gibi bir izlenim bıraktı bende. Çok geçmeden, uzun boylu, genç bir adam geldi içeriye. Sinekkaydı tıraşlı, güçlü bir çene yapısına sahip bu adamda suskun bir aktör ya da fanatik bir rahip havası vardı: gür, siyah kaşları olan tiplerden hani, bilirsiniz. Fakat son derece düzgün bir görünüşü vardı. İçeri girer girmez tek tek hepimizin kuvvetlice elini sıktı. Genç bayan yanıma geldi ve 'Yoldaş Sevrin,' diye nazikçe mırıldandı.

Onu daha önce hiç görmemiştim. Bize söyleyecek pek bir şeyi yoktu fakat kızın yanına oturdu ve hemen samimi bir sohbele giriştiler. Kız, derin koltuğunda öne doğru eğildi, biçimli, yuvarlak çenesini, güzel beyaz eline dayadı. Sevrin, dikkatle kızın gözlerine baktı. Sanki bir ayağı çukurdaymışçasına ve sevişmek istercesine ciddi, yoğun bir bakıştı bu. Sanırım kız, bir anarşiste âşık olduğuna kendini inandırarak, ilerici varsaydığı fikirlerini ve devrimci kanun tanımazlığını toparlayıp tamamlamak ihtiyacını hissetmişti. Ve bu genç anarşist, kendisine fanatik bir görünüm katan o siyah kaşlarına rağmen, tekrar ediyorum, son derece düzgün bir adamdı. Onlara gözucuyla birkaç kaçamak bakış fırlattıktan sonra adamın gayet ciddi olduğuna dair hiç kuşku kalmadı. Aıza gelince, hareketleri emsalsizdi ve ağırbaşlılık, sevimlilik, tepeden bakma, cazibe, teslimiyet ve çekingenliği bir arada harmanlarcasına ima edişi mükemmelin de ötesindeydi. Kusursuz bir sevişmenin nasıl olması gerektiğine dair anlayışını, dört dörtlük bir sanatla yorumluyordu. Ve kuşkusuz o ana kadar kız da gayet ciddiydi. Hareketler – ama o kadar mükemmel ki!

Amatör 'Kızımız'la yalnız kaldıktan sonra ihtiyatlı bir biçimde ziyaretimin amacından bahsettim ona. Kuş-kularımızı üstü kapalı söyledim. Ne gibi bir yorumda bulunacağını duymak istiyordum ve belki de farkında olmadan bazı ifşaatlarda bulunmasını umuyordum. Son

derece endişeli ve ciddi bir ifade takınarak tek söylediği şey, 'Bu vahim bir durum,' demek oldu. Fakat açıkça, 'Ne kadar da heyecan verici!' anlamına gelen bir kıvılcım vardı gözlerinde. Ne de olsa, kelimeler dışında pek az şey biliyordu. Yine de beni, Horne'la görüştürmeye söz verdi; Hermione Caddesi'ndeki ev dışında Horne'a ulaşmak pek kolay değildi ve ben de o sırada oralarda pek görünmek istemiyordum.

Horne'la tanıştım. Büsbütün farklı bir fanatikti. Brüksel'de vardığımız kararı ona açıklayıp bir dizi önemli başarısızlığa dikkatini çektim. Bunun üzerine alakasız bir coşkuya kapılıp, 'O semirmiş vahşilerin yüreğine dehşet salacak bir şey var elimde,' diye cevap verdi bana.

Sonradan öğrendiğime göre, evin bodrum katında kazı yaparak o ve birkaç arkadaşı, daha önce sözünü ettiğim o büyük kamu binasının altındaki kasalara ulaşmışlardı. Malzemeler hazır olur olmaz, binanın tüm bir kanadının havaya uçurulması kesindi.

Hermione Caddesi'ndeki merkezimizin sağladığı fayda artık büyük bir sorun haline gelmiş olmasaydı, böyle bir eylemin aptallığı karşısında bu denli dehşete düşmezdim. Hatta, bana kalırsa bu artık polis tuzagından başka bir şey değildi.

Şimdi yapılması gereken şey, neyin ters gittiğini ya da daha ziyade kimin hatalı olduğunu ortaya çıkarmaktır ve en sonunda bu fikri Horne'un kafasına sokmayı başarmıştım. Akli karışmış bir halde dik dik baktı; burun delikleri sanki havada ihanet kokusu almış gibi açılıp kapanıyordu.

Şimdi, hiç kuşku yok ki başvurduğumuz yöntem size abartılı gelecek. Ama başka ne yapılabilirdi ki? Sorun, grubun dönek, güvenilmez üyesinin kim olduğunu ortaya çıkarmaktır. Fakat hiç kimse bir diğerinden daha fazla şüphe çekmiyordu. Hepsinin başına bekçi dikmek

pek uygulanabilir bir önlem değildi. Hem o yöntem çoğu zaman başarısızlığa uğrar. Her halükârda zaman alır. Oysa şimdi tehlike kapıdaydı. Hermione Caddesi'ndeki evin en sonunda polis baskınına uğrayacağına emindim; gerçi polis, muhbirine o kadar güveniyor olmalıydı ki, şimdilik ev gözetim altında bile değildi. Horne bundan emindi. Mevcut koşullar altında bu, kötüye işaretti. Çabucak bir şeyler yapılmalıydı.

Bizzat gruba bir baskın düzenlemeye karar verdim. Anladınız mı? Diğer güvenilir yoldaşların polis kılığına girip bir baskın düzenlemesi. Komplo içinde komplo. Elbette bunun ne amaçla yapıldığını anlıyorsunuz. Güya tam yakalanmak üzereyken muhbirin şu veya bu şekilde kendini ele vereceğini umuyordum; ya bir gaflet ânında düşüncesizce bir harekette bulunarak ya da örneğin kaygısızca bir tavır sergileyerek. Elbette planın tamamen başarısızlığa uğrama riski de vardı. Direniş sırasında ya da belki evdekiler kaçmaya çalışırken ölümcül bir kaza yaşanması riski de daha az değildi. Zira kolayca tahmin edebileceğiniz gibi Hermione Caddesi grubunu tamamen gafil avlamalıydık ki zaten yakında gerçek polis tarafından gafil avlanacaklarına hiç şüphem yoktu. Muhbir onların arasındaydı ve yalnızca Horne gizli planıma dahil edilebilirdi.

Hazırlıklarım ile ilgili ayrıntılara girmeyeceğim. Her şeyi ayarlamak pek de kolay olmamıştı ama gerçekten inandırıcı bir etki yaratmıştık. Sahte polis restorana baskın düzenledi ve dükkânın kepenkleri derhal kaldırıldı. Kusursuz bir baskın olmuştu. Hermione Caddesi grubunun çoğu üyesi ikinci kilerde, büyük kamu binasının kalarına açılan deliği büyütmeyle meşgulken yakalandılar. İlk yaşanan panik ve telaş sırasında, birkaç yoldaş hiç düşünmeden delikten sıvışarak bahsettiğim kasanın içine daldılar; elbette bu gerçek bir baskın olsaydı, çaresiz-

ce o kasanın içinde kısılıp kalacaklardı. Kimseye bir zararları dokunamayacağı için onları kendi hallerine bıraktık. Horne ve ben en üst kat için epey endişeleniyorduk. Orada, dört bir yanı tenekeler dolusu kurutulmuş çor-bayla çevrili, Profesör lakaplı (eski bir fen bilimleri öğ-rencisiydi) bir yoldaşımız, yeni geliştirdiği bir füyne üze-rinde çalışıyordu. Kocaman, yuvarlak gözlükle donan-mış, dalgın, mağrur, solgun benizli, ufak tefek bir adamdı ve yanlış bir izlenime kapılıp kendini havaya uçurarak binayı başımıza yıkacağından korkuyorduk. Hızla yukarı çıktım ve Profesör'ün teyakkuz halinde kapıda durduğunu gördüm; bir yandan seslere kulak kabartarak, 'Aşağı-dan şüpheli gürültüler geliyor,' diyordu. Daha ben neler olduğunu açıklamaya fırsat bulamadan kibirli bir tavırla omuz silkip ölçüm aletlerinin ve tüplerinin başına dön-dü. Gerçek manada radikal bir devrimcinin ruhuna ve cesaretine sahipti. Patlayıcılar onun dini imanı, umudu, silahı ve koruyucu zırhıydı. Aradan birkaç yıl geçtikten sonra, gelişmiş füyyelerinden birinin erken infilak etme-si sonucu gizli bir laboratuvarda hayatını kaybetti.

Tekrar telaşla aşağıya indiğimde, büyük kilerin ka-ranlık ortamında çarpıcı bir sahneyle karşılaştım. Polis müfettişi rolünü oynayan adam (bu rolün yabancısı de-ğildi) haşın bir ifadeyle konuşarak, emrindeki sahte po-lislere, sahte emirler yağdırıp tutukluların götürülmesini söylüyordu. Belli ki o âna kadar aydınlatıcı bir gelişme olmamıştı. Horne kollarını kavuşturmuş, kara yağız su-ratını somurtarak bekliyordu; sabırlı, karamsar, içinde bulunduğumuz duruma çok uygun metanetli bir havada beklenti içerisindeydi. Karanlığın içinde, Hermione Cad-desi grubundan birinin, küçük bir kâğıt parçasını gizlice çiğneyip yuttuğunu fark ettim. Bizi tehlikeye atacak bir kâğıt parçasıydı sanırım; belki de birkaç isim ve adresten ibaret bir nottu. Gerçek ve sadık bir 'yoldaş'tı bu adam.

Fakat şefkat ve iyi niyetimizin altında yatan gizli fesadın kaynağı, o tamamen gereksiz hareket karşısında beni güldürmüştü.

Diğer her yönden, bu riskli deney, ya da isterseniz abartılı, dramatik diyebileceğimiz bu uygulama başarısızlığa uğramış gibi görünüyordu. Bu aldatmacayı daha fazla sürdüremezdik; bunun açıklaması çok utanç verici ve hatta vahim bir durumdu. O kâğıt parçasını ağzına atan adam küplere binecekti. Sıvışıp kaçan adamlar da öfkeleneklerdi.

Baskı makinelerinin durduğu diğer kilere çıkan kapı ardına kadar açılıp üzerinde dar bir elbise ve başında kocaman bir şapkaıyla siyah bir silüet halinde genç devrimci kızımız ortaya çıkınca can sıkıntım bir kat daha arttı. Arkasındaki odada tutuşmuş gaz, parlak alevler saçarak yanıyordu. Ardında kavisli kaşları ve kırmızı boyunbağıyla duran erkek kardeşini fark ettim.

O anda dünyada görmek isteyeceğim en son insanlar! Yoksullar için düzenlenen bir amatör konsere gitmişlerdi o akşam. Fakat kız, birtakım işleri halletme bahanesiyle eve giderken Hermione Caddesi'ne uğramak için konserden erken ayrılmakta ısrarcı olmuştu. Her zamanki gibi görevi, *Tehlike Çanları* ve *Meşale* gibi anarşist dergilerinin İtalyanca ve Fransızca baskılarının düzeltmelerinin üzerinden geçmekti."

"Aman Tanrım!" diye mırıldandım. Bir defasında bu dergilerin birkaç nüshasını göstermişlerdi bana. Bana kalırsa, genç bir kız için bundan daha uygunsuz yayınlar olamazdı. Bunlar en köktenci türden, akıl ve ahlakın tüm sınırlarını zorlayan yayınlardı. Dergilerden biri tüm toplumsal ve ailevi bağların çözülüp dağılmasını vazediyordu; bir diğeri ise sistematik cinayetleri savunuyordu. Genç bir kızın, sakın bir kafayla o tiksinti verici türden cümlelerdeki baskı hatalarını bulup düzeltmekle uğraş-

tığını düşünmek, kadınlarla ilgili his ve duyarlılıklarım açısından tahammül edilmezdi.”

Mr. X bana şöyle bir baktıktan sonra, kaldığı yerden devam etti:

“Fakat sanırım, kızın orada bulunma nedeni daha ziyade Sevrin üzerindeki büyü ve cazibesini göstermek ve kraliçelere yakışır bir görkem ve azametle, Sevrin’in kendisine duyduğu takdir ve bağlılığı görmektir. Kız hem kendi gücünün hem de Sevrin’in bağlılığının farkındaydı ve bana kalırsa her ikisinden de tamamen masumca bir keyif alıyordu. Bu yüzden onunla tartışacak ya da ona ahlak dersi verecek halimiz yoktu tabii. Kadındaki cazibe ve erkekteki sıradışı zekâ, kendi bildiklerini okuyan, kural tanımaz kavramlardır. Öyle değil mi?”

Merakımdan ötürü, bu uçarı düşüncenin bende yarattığı tiksintiyi ifade etmekten kaçındım.

“Peki sonra ne oldu?” diye sordum sabırsızca.

X, sol elinde tuttuğu küçük bir parça ekmeği ufaltmaya devam ederek, “Aslına bakılırsa olan şu ki, kız durumu kurtardı,” dedi.

“Yani bu saçma ve uğursuz komedinize bir son verme fırsatı sağladı,” diyerek fikrimi ileri sürdüm.

“Evet,” dedi, kayıtsız duruşunu bozmadan. “Saçmalık çok geçmeden bitmeye mahkûmdu. Ve birkaç dakika içinde de bitti zaten. Ve iyi bitti. Kız içeri gelmeseydi, kötü bitebilirdi. Elbette, erkek kardeşini hesaba katmıyorum. Bir süre önce dikkat çekmeden sessizce girmişlerdi eve. Baskı makinelerinin durduğu kilerin müstakil girişi vardı. Orada kimseyi bulamayınca, kız düzeltilerinin başına oturmuş ve her an işinin başına dönecek Sevrin’i beklemeye başlamış. Fakat Sevrin gelmeyince kız sabırsızlanmış ve kapıdan diğer kilerdeki kargaşayı duyunca doğal olarak meselenin ne olduğunu anlamak için içeri gelmiş.

Sevrin bizimleydi. İlk başta, baskına uğramış grubun içinde en fazla onun şaşkınlık yaşadığı izlenimini edinmiştim. Bir an için sanki felç geçirmişçesine afallayıp adeta olduğu yerde donakalmıştı. Ne kolunu ne de bacağını kıvıldatıyordu. Başının yanında tek bir gaz alevi parlayıp yanıyordu; diğer tüm ışıklar ilk alarm sırasında söndürülmüştü. O sırada, durduğum karanlık köşeden baktığımda, tıraşlı aktörün suratında şaşkın, canı sıkkın bir ihtiyatlılık gördüm. Kalın kaşlarını çatıyordu. Suratı asıktı ve öfkeliydi. Büyük olasılıkla kurduğumuz tezgâhın farkına varmıştı ve ona en baştan güven duyup sır ortağı yapmadığıma pişman olmuştum.

Fakat kızın ortaya çıkmasıyla birlikte bariz bir panik yaşadı. Çok açıktı. Endişesinin arttığını görebiliyordum. Yüzündeki ifade hızla ve şaşırtıcı bir şekilde değişmişti. Bunun nedenini bilmiyordum. Sebebi asla aklıma gelmemişti. Sadece adamın surat ifadesindeki muazzam değişime şaşırmıştım. Elbette kızın diğer kilerde olduğunun farkında değildi. Fakat bu, kızın ortaya çıkmasının ona yaşattığı şoku açıklamıyordu. Bir an için adeta aptallaşmış gibiydi. Sanki bağırarak istemiş gibi ağzını açtı. Ama her nasılsa başka biri bağırdı. Bağırana, bir parça kâğıt yutarken gördüğüm kahraman yoldaştan başkası değildi. Takdire şayan bir soğukkanlılıkla bir uyarı çığlığı attı:

‘Polisler burada! Geriye! Geriye! Geriye koşun ve kapıyı arkanızdan sürgüleyin.’

Bu mükemmel bir ipucuydu; fakat kız, geri çekilmek yerine ilerlemeye devam etti; uzun suratlı erkek kardeşi de kederli işçi sınıfını eğlendirmek için şarkı söylerken sahnede giydiği golf pantolonlu takımıyla peşinden geliyordu. Sanki açıkça işitilen ‘polis’ kelimesini anlamadığından değil, daha ziyade kendini dizginleyemediğinden yürümeye devam ediyordu. Seçkin bir amatör

anarşistin, yoksullar ve mücadele içindeki profesyoneller arasında azametli bir tavırla serbestçe yürüyüşle değil, omuzlarını hafifçe kaldırarak ve dirseklerini vücuduna sıkıca bastırarak, sanki olduğu yerde büzülüp küçülmeye çalışmış gibi ilerliyordu. Bakışları Sevrin'e kilitlenmişti. Ama sanırım anarşist Sevrin'e değil, erkek Sevrin'e. Fakat ilerledi. Ve bu doğaldı. Her ne kadar kendilerini bağımsız ve özgür varsaysalar da, o sınıfa mensup kızlar özellikle korunup himaye edildikleri hissine alışkındırlar ve gerçekten de korunurlar. Bu his, onların cüretkâr hareketlerinin onda dokuzunu açıklar. Kızın beti benzi atmıştı. Korkunç, ölü gibi solgun bir görüntüsü vardı. Sanırım daha çok öfkelenip kızdığından, kendisinin tam da polisten kaçacak türden biri olduğunu bu kadar acımasızca bir şekilde anlayıp görmesinden dolayı rengi solmuştu; gerçi, elbette sağlam kişiliğinden ötürü yaşadığı kaygıdan ve kabaca, hoyrat bir muamele göreceğini düşünüp belli belirsiz bir korkuya kapılmasından da kaynaklanıyor olabilirdi bu hali. Ve doğal olarak o adama, büyüğü ve cazibesine kapılmış ve kendisine bağlılık duyan, onu herhangi bir önemli anda yüzüstü bırakma ihtimali olmayan adama döndü."

Bu çözümlemeye şaşırıp, "Olur mu ama," diye haykırdım, "eğer bu iş ciddi ve gerçek olsaydı, demek istediğim şayet kızın düşündüğü kadar ciddi olsaydı bile adamın kendisi için ne yapmasını umabilirdi ki?"

X'in yüzünde en ufak bir kıvrıntı bile olmadı.

"Tanrı bilir. Sanırım bu çekici, cömert ve bağımsız yaratık yaşamı boyunca tek bir hakiki düşünceye bile sahip olmamıştı; demek istediğim, işe yaramaz kibir ve gösterişten bağımsız, alışlagelmiş bir algılamadan kaynaklanmayan tek bir düşünceye. Tek bildiğim, kız birkaç adım ilerledikten sonra elini yerinden kımıldamayan Sevrin'e uzattı. Ve en azından bu bir jest değil, doğal bir

hareketetti. Kızın, adamdan ne yapmasını beklediğine gelince, kim bilir? İmkânsızı bekliyordu belki de. Fakat beklentisi her ne olursa olsun, adamın daha o ısrar edip yakaran el, kendisine doğrudan uzanmadan önce bile yapmaya karar verdiği şeyden farklı bir beklenti içinde olduğunu söyleyebilirim. Gerek kalmamıştı. Adam, kızın o kilerden içeri girdiğini gördüğü andan itibaren, gelecekteki yararlığını feda etmeye, gururla taşıdığı, nüfuz edilmez, yüzüne iyice yapışmış o maskeyi çıkarıp atmaya karar vermişti...”

Şaşkınlıkla, “Ne demek istiyorsunuz?” diye böldüm lafını. “O halde Sevrin miydi, kimdi?..”

“Oydu. Muhabirlerin en inatçısı en tehlikelisi en kurnazı en sistemlisi. Hainler arasındaki deha. Neyse ki, o emsalsiz bir muhabirdi. Dediğim gibi aslında bir fanatikti ama şansımız vardı ki, o kızın kusursuz beden diline ve masum hareketlerine âşık olmuştu. İşini çok ciddiye alan bir aktör olarak alışlagelmiş işaretlerin mutlak değerine inanıyor olmalıydı. Düştüğü tuzakın iğrençliğine gelince, bunu ancak bu denli zaptedici boyutta iki duygunun tek bir kalpte aynı anda var olamayacağıyla açıklamak gerekir. O diğer şuursuz komedyenin gücü, onu ileriye görme becerisinden, kavrayıştan, sağduyu ve muhakeme yeteneğinden yoksun bırakmıştı. Doğrusunu söylemek gerekirse, ilk başta kendine olan hâkimiyetini ve soğukkanlılığını da yitirmesine neden olmuştu. Fakat derhal bir şeyler yapmaya mecbur hissedince yeniden kendini toparladı. Ne yapmak için? Kızı, mümkün olduğunca hızlı bir şekilde evden çıkarmak için can atıyordu. Korktuğundan bahsetmiştim size. Bu kendisiyle ilgili bir tepki olamazdı. Umulmadık ve zamansız bir hamle karşısında şaşırmış ve rahatsız olmuştu. Öfkeli olduğunu bile söyleyebilirim. İhanetlerinin son sahnesini, devrimci saygınlığına leke sürdürmeyecek kadar derin ve incelikli

bir maharet ve yaratıcılıkla hazırlamaya alışkındı. Fakat bana öyle geliyor ki, aynı zamanda da durumdan en iyi şekilde faydalanıp elinden geleni yapmaya ve maskesini azimle korumaya kararlıydı. Ancak kızın evde olduğunu fark etmesiyle birlikte paniğe kapılınca zoraki sükûnetinden eser kalmadı, fanatikliğini dizginleyemedi ve maskesi düştü. Neden panik yaşadı diye soracaksınız. Cevabı çok basit. Profesörün, evin en üst katında, etrafı üst üste istiflenmiş metal kurutulmuş çorba kutularıyla çevrili vaziyette, tek başına araştırmalarına devam ettiğini hatırladı; ya da bana kalırsa bu zaten aklından hiç çıkmamıştı. Bu kutulardan bazılarının içinde hepimizi durduğumuz yerde bir tuğla yığınının altına gömecek kadar malzeme vardı. Elbette Sevrin bunun farkındaydı. Ayrıca Profesör'ün gerçek karakterini bildiğine de inanmalıyız. Böylesi birçok karakteri tartmıştı! Ya da belki de Profesör'e kendi becerileri için güvenip itibar ediyordu. Ama ne olursa olsun, sonuç elde edilmişti. Ve birden Sevrin buyurgan bir tavırla sesini yükseltti:

'Hanımefendiyi derhal uzaklaştırın.'

Sevrin'in sesi bir karga kadar boğuk çıktı; hiç kuşkusuz yoğun hislerin bir sonucuydu bu. Kısa bir süre sonra da geçti. Fakat can alıcı kelimeler büzülmüş gırtlğından ahenksiz, saçma bir karga ötüşü gibi çıktı. Cevap vermeye gerek yoktu. İş olmuş bitmişti. Ne var ki, müfettiş rolüne giren adam kabaca bir ifadeyle 'Kız, geri kalanınızla birlikte çok geçmeden gidecek,' demeye gerek duydu. Bu olayın komedi kısmıyla ilgili son kelimeler bunlardı.

Her şeyden ve herkesten habersiz Sevrin, sahte müfettişe doğru yürüyüp ceketinin yakalarına yapıştı. İnce yanaklarının altında çenesinin ihtirasla hareket ettiği görülebiliyordu.

'Dışarıda nöbet bekleyen adamlarınız var. Bayanı

derhal evine götürün. Duydun mu? Şimdi. Yukarıdaki adamı ele geçirmeden önce.'

'Ya! Yukarıda bir adam var ha?' diye açıktan açığa dalga geçti diğeri. Tüm bunların sonunu görmek için bir süre sonra aşağı indirilecek o da.'

Fakat kendini kaybetmiş Sevrin, karşısındakinin alaycı tavrına aldırış etmedi.

'Acémice gaf yapman için seni buraya yollayan işgüzar kim? Sana verilen talimatları anlamadın mı? Hiçbir şeyden haberin yok mu senin? Hayret bir şey. İşte...'

Sevrin, ceketin yakalarını bıraktı ve elini göğsüne daldırarak, gömleğinin altında bir şeyleri hararetle çekiştirip en sonunda kopmuş uçları avucundan sallanan bir bantla muhtemelen boynuna omuz askısı gibi tutturulmuş yumuşak deriden küçük kare bir kesc çıkardı.

Keseyi karşısındakinin suratına sallayıp, 'Şunun içine bak,' dedi aceleyle. Ve hemen kıza doğru döndü. Kız yerinden kımıldamadan ve sessizce hemen arkasında duruyordu. Kasılmış, beyaz suratında aldatıcı bir durgunluk vardı. Sadece hareketsiz gözleri daha büyük ve daha koyu görünüyordu.

Sevrin, tedirgin bir havayla güvence vererek hızlı hızlı konuştu. Kıza, her şeyi gün ışığı gibi aydınlayacağı sözü verdiğini açıkça işittim. Fakat başka bir şey duymadım. Sevrin kıza yakın durdu ama küçük parmağının ucuyla dahi ona dokunma girişiminde bulunmadı. Kız ise gözlerini dikip aptal aptal ona baktı. Fakat bir an için gözkapakları yavaşça, dokunaklı bir hareketle kapandı ve ardından beyaz yanaklarına değen siyah kirpikleriyle kendinden geçip bayılmaya hazır bir görünüme büründü. Fakat durduğu yerde sallanmadı bile. Adam, derhal kendisini takip etmesi için kıza yüksek sesle üsteledi ve ardına bakmadan kiler merdivenlerinin dibindeki kapıya doğru yürüdü. Kız hakikaten de adamın arkasından bir-

iki adım attı. Fakat elbette adamın kapıya ulaşmasına izin verilmedi. Öfkeli bağrışlar yükseldi, kısa ve şiddetli bir itiş kakışla birlikte arbede yaşandı. Hızla savrulan Sevrin, kızın üzerine doğru havada sırtüstü uçup yere düştü. Kız korku ve şaşkınlık içerisinde kollarını açıp kenara çekilince, Sevrin de hemen onun ayaklarının dibine düşüp başını sertçe yere çarptı.

Sevrin yaşadığı şaşkınlıkla homurdandı. Sersemlemiş vaziyette yavaşça toparlanıp ayağa kalktığı anda işin aslının farkına varmıştı. Deri keseyi eline tutuşturduğu adam, kesenin içinden dar bir şerit halinde mavi renge çalan bir kâğıt parçası çıkardı, başının üzerinde tuttu ve itiş kakışın ardından olduğu gibi bir kez daha sıkıntılı bir sessizlik yaşandı; adam, 'Sanırım yoldaşlar, bu kanıta pek ihtiyaç kalmadı,' diyerek kâğıdı kibirli bir ifadeyle yere attı.

Kız, yıldırım hızıyla hamle edip havada süzülerek yere düşen kâğıt parçasına uzandı. Her iki eliyle tutup açarak kâğıda baktı; ardından gözlerini kaldırmadan parmaklarını açtı ve kâğıdı yere bıraktı.

O tuhaf delili daha sonra inceledim. Çok yüksek mevkideki önemli şahıslar tarafından imzalanmış ve Avrupa'nın çeşitli ülkelerindeki diğer üst düzey yetkililer tarafından kaşelenip tasdik imzaları atılmıştı. Sevrin'in mesleğinde –ya da üstlendiği görevde demeliyim sanırım– bu gibi güç sağlayacak bir tılsım kuşkusuz gerekli olabiliyordu. Bizzat polis bile –şefler dışında tümü– Sevrin'i sadece meşhur bir anarşist olarak tanıyordu.

Sevrin altdudağını ısırp boynunu büktü. Ruh hali değişmiş, düşünceli, dalgın bir suskunluk çökmüştü üzerine. Buna rağmen hızlı hızlı soluyor, yan tarafları gözle görülür bir şekilde inip kalkıyor ve burun delikleri, derin düşüncelere dalmış fanatik bir keşişi andıran ağırbaşlı görüntüsüyle ama aynı zamanda yüzünde, rolünün gerektirdiği berbat zorunluluklara odaklanmış bir aktörün

ifadesiyle de tuhaf bir tezat oluşturacak biçimde açılıp kapanıyordu; çelimsiz, bitkin ve sakallı Horne karşısına geçmiş, bakir doğanın içinden çıkmış bir peygamber gibi karşısındakini kınayıp suçlayarak heyecanla ve yüksek sesle nutuk çekiyordu. Birbirlerini anlamak için yaratılmış iki fanatik. Bu sizi şaşırtıyor mu? Sanırım bu gibi insanların ağızlarından küçükler saçarak birbirlerine girdiklerini düşünüyorsunuz değil mi?”

Hiç şaşırmadığımı; asla o tür şeyler düşünmediğimi; genel olarak anarşistlerin zihnen, ahlaken, mantıken, duygusal ve hatta fiziksel olarak akla sığmaz olduklarını söyleyerek itiraz ettim. X, bu açıklamamı, o her zamanki hissiz, kayıtsız tavırlarıyla dinledi ve konuşmasını sr-dördü.

“Horne kendini kaptırmış, hararetle konuşmaya devam ediyordu. Bir yandan ağır, hakaret dolu laflarla kf-rederken, gözlerinden yaşlar boşanıp siyah sakalından aşağıya doğru szlyordu. Sevrin giderek daha hızlı soluk almaya başladı. Konuşmak için ağzını açtığında herkes merak içinde can kulağıyla onu dinlemeye başladı.

‘Gülünç olma Horne,’ diye başladı konuşmaya. ‘Gayet iyi biliyorsun ki, beni itham ettiğin nedenlerden hiçbiriyle ilgisi yok bu yaptığımın.’ Ve bir anda, Horne’un dehşetli bakışları altında kaya gibi sağlam bir dış görünüme büründü. ‘İnançtan ötürü sizi kstekliyor, aldatıyor ve ihanet ediyordum.’

Arkasını Horne’a döndü ve kıza hitap ederek sözle-rini tekrarladı: ‘İnançtan tr.’

Kızın olağanüstü soğuk bir ifadesi vardı. Sanırım duruma uygun bir hareket gelmemişti aklına. Gerçekten de buna benzer bir durumla pek az karşılaşmış olmalıydı.

‘Gün ışığı gibi aydınlık,’ diye ekledi Sevrin. ‘Bunun ne demek olduğunu anlıyor musun? İnançtan tr.’

Kız hâlâ hareket etmiyordu. Ne yapacağını bilmi-

yordu. Fakat Sevrin denen talihsiz, alçak herif güzel ve yerinde bir hareket için kıza fırsat vermek üzereydi.

‘Seni, bu inancı paylaşmaya sevk edecek güce sahip olduğumu hissettim,’ diye coşkuyla itiraz etti. Kendini unutmuştu; kıza doğru bir adım attı – belki de sendeledi. Görebildiğim kadarıyla sanki kızın elbisesinin eteğine değmek istermiş gibi öne eğilmişti. Ve o sırada kızıdan uygun hareket geldi. Eteğini hızla çekip Sevrin’in kirli elleriyle dokunmasına izin vermedi, başını yukarı kaldırıp öte yana çevirdi. Yüce gönüllü, asil ruhlu saf bir amatör, bu onurlu hareketi ihtişamla yapmıştı.

Bundan daha iyisi olamazdı. Sevrin de böyle düşünüyor olmalıydı çünkü bir kez daha sırtını döndü. Fakat bu kez kimseye bakmıyordu. Bir yandan telaşla yelek cebini karıştırırken yine hızlı hızlı soluyordu; sonra elini dudaklarına götürdü. Şüphe uyandıran, kaçamak bir hareketi bu ve hemen ardından duruşu değişti. Nefes darlığı çeker gibi güçlkle soluduğunda sanki çılgınca bir yarış koşmuş gibi görünüyordu; fakat sarf edilen çaba ve mücadelenin gerginliğinin yerini birden tuhaf bir hissizlik hali, derin bir kayıtsızlık aldı. Yarış bitmişti. Bundan sonra yaşanacakları görmek istemiyordum. Olacakların pekâlâ farkındaydım. Tek kelime etmeden genç kızın koluna girdim ve birlikte merdivenlere doğru yürüdük.

Erkek kardeşi arkamızdan geliyordu. Alçak merdivenlerin yarısını çıkmıştık ki, kız, basamakları çıkacak kadar ayağını kaldıramadı ve onu yukarıya çıkarmak için çekip itmek zorunda kaldık. Koridorda, kız koluma sarılıp kamburu çıkmış çaresiz yaşlı bir kadın gibi iki büküm ayaklarını sürüyerek ilerledi. Birbirine abayı yakmış sefa düşkünü iki sevgili gibi kol kola girmiş halde yarı açık bir kapıdan boş bir sokağa çıktık. Köşeye gelince bir at arabasını durdurduk; biz kızını arabaya bindirme gayreti içindeyken asık suratlı yaşlı sürücü oturduğu yerden

dönüp küçümser gözlerle bizi izledi. Arabada giderken kızın iki defa yarı baygın halde omzuma dayandığını hissettim. Golf pantolonlu takımıyla karşımızda oturan genç kardeşi ise kapıyı açıp arabadan çıkana kadar yol boyunca bir balık kadar sessiz ve bir heykel kadar kımıldatısızdı.

Salonlarının kapısında kız kolumdan ayrıldı ve hepimizden önce içeri girip sandalyelere ve masalara tutunarak ilerledi. İğnelerle tutturulmuş şapkasını çıkarırken harcadığı çabanın yorgunluğuyla, pelerini hâlâ omuzlarından sarkar vaziyette kendini yanlamasına bir koltuğa attı ve suratı yarıya kadar koltuğun yastığına gömüldü. Erkek kardeşi elinde bir bardak suyla sessizce yaklaşmış karşısında durdu. Kız elinin tersiyle istemediğini belirten bir hareket yaptı. Suyu kardeşi içti ve büyük bir piyanonun arkasındaki uzak köşeye doğru yürüdü. Yaşamın bazı ortamlarında kusursuz bir etki yaratarak hislerin yerini alan o mükemmel ve kalıtsal yüz buruşturmaların, mimiklerin büyüüne kapılıp esiri olmuş antianarşist Sevrin'i ilk defa gördüğüm bu odaya durgunluk ve sessizlik hâkimdi. Sanırım kızın zihni de aynı anıyla meşguldü. Omuzları şiddetle sarsıldı. Geçirdiği sinir krizinin etkisiydi bu. Biraz yatışınca, metanetli gibi görünmeye çalışıp, 'Öyle bir adama ne yapılır? Ona ne yapacaklar?' diye sordu.

'Hiçbir şey. Ona hiçbir şey yapamazlar,' diye samimiyetle güvence verdim. Sevrin'in, elini dudaklarına götürdüğü andan itibaren yirmi dakikadan az bir zaman içinde öldüğünden kuşku yoktu. Zira Sevrin, fanatik antianarşistliğini sırf düşmanlarını meşru bir intikam almaktan mahrum bırakmak için cebinde zehir taşımaya kadar ileri götürüyorsa, gerektiği takdirde kendisini yarı yolda bırakmayacak bir şeyler tedarik etmeye özen göstereceğini biliyordum.

Kız öfkeyle soludu. Yanaklarında kırmızı noktalar, gözlerinde ise ateşli bir parıltı vardı.

‘Acaba şimdiye dek böylesine berbat bir tecrübe yaşayan biri var mıdır? Elimi tuttuğunu düşününce! O adamın!’ Yüzü seğirdi, yutkundü, ağlamamak için kendini zor tuttu. ‘Eğer emin olduğum bir şey varsa o da Sevrin’in asil amaçlarıydı.’

Ardından sessizce ağlamaya başladı. Bu ona iyi geldi. Sonra, gözyaşları arasında, biraz da iççerlemiş bir ifadeyle, ‘Bana söylediğı o laf neydi? – ‘İnançtan ötürü!’ Berbat bir safsata gibi geliyor kulağına. Ne demek istemiş olabilir?’ diye sordu.

Usluca, ‘Sevgili genç bayan, onu açıklamaya ne benim ne de başkasının kelimeleri yeter,’ dedim.”

Mr. X, ceketinin üzerine düşen bir ekmek tanesini fiskeledi.

“Ve bu, kıza göre kesinlikle doğruydu. Gerçi, örneğın Horne gayet iyi anlamıştı; özellikle Sevrin’in son derece saygın bir muhitin loş ve kasvetli bir arka sokağında geçici olarak ikamet ettiğı pansiyona gidince ben de anlamıştım. Horne orada dost olarak bilinen biriydi ve iççeri girmekte hiçbir zorluk yaşamadık. Üstü başı dökülen, pasaklı kat görevlisi bayan bizi Sevrin’in odasına alırken, ‘Mr. Sevrin bu gece odasında değil,’ demekle yetindi. Görevimiz icabı birkaç çekmeceyi zorlayıp açtık ve bir nebze fayda sağlayacak bilgiye ulaştık. En ilginç kısmı Sevrin’in günlüğüydü; böylesine ölümcül bir işe bulaşmış biri olarak en lanetli olayların kaydını tutmak gibi bir zaafı vardı. Eylemlerini ve düşüncelerini açığa çıkarmıştık. Fakat ölümler bunu umursamaz. Onlar hiçbir şeyi umursamazlar.

‘İnançtan ötürü.’ Evet. Anlaşılması güç fakat ateşli bir insancılık, ilkgençlik dönemlerinde had safhada şiddetli bir yadsıma ve isyana teşvik etmişti onu. Daha son-

ra iyimserliğini yitirmiş, kuşkuya kapılıp amaçsız kalarak kendini kaybetmişti. Dine dönmüş ateistleri duymuşsunuzdur. Sevrin, kızla tanıştıktan sonra günlüğüne çok tuhaf, siyasetle karışık coşkulu, övgü dolu aşk şiirleri yazmaya başlamış. Kızın o mükemmel yüz buruşturmalarını ve mimiklerini çok ciddiye almış. Onun inancını değiştirmeye can atıyormuş. Fakat tüm bunlar sizin ilginizi çekmez. Geri kalan için, bilmiyorum 'Hermione Caddesi'nin Esrarı'yla ilgili sansasyonel gazetecilik olayını hatırlar mısınız – zira aradan uzun yıllar geçti. Boş bir evin bodrum katında bir adamın cesedi bulunmuştu hani; tahkikat yapıldı; bazı tutuklamalar oldu; birçok tahmin yürütüldü ve ardından kimliği örtbas edilmiş, birçok dava şehidinin ve itirafçının olağan akıbetine uğrayıp unutuldu ve ortalık sessizliğe gömüldü. Gerçek şu ki, Sevrin yeterince iyimser değildi. En köktencisinden iyi bir toplumsal isyankâr olmak için mesela Horne gibi vahşi, zorba, acımasız, her güçlüğe katlanan türde iyimser biri olmak lazım.”

X, masadan kalktı. Bir garson telaşla paltosunu kapıp getirdi; bir diğeri, elinde şapkasıyla hazırolda bekledi. “Fakat genç kıza ne oldu?” diye sordum.

“Gerçekten öğrenmek istiyor musunuz?” diye sordu, bir yandan özenle kürk paltosunun düğmelerini iliklerken. “Küçük bir muziplik yapıp ona Sevrin’in günlüğünü gönderdiğimi itiraf etmeliyim. Kız her şeyden elini eteğini çekti; ardından Floransa’ya gitti; sonra bir manastırda inzivaya çekildi. Bundan sonra nereye gider bilemem. Hem ne önemi var ki? Hareketler! Hareketler! Sırf o kendi sınıfına ve mükemmelliğine özgü hareketler.”

X, parlak silindir şapkasını büyük bir hassasiyetle başına yerleştirdi ve masumca yemek yiyen iyi giyimli insanlarla dolu salona hızlıca göz gezdirip dişlerinin arasından mırıldandı:

“Başka da hiçbir şey! İşte bu yüzden o tür insanlar mahvolmaya mahkûmdur.”

O akşamdan sonra Mr. X’le bir daha görüşmedim. Akşam yemekleri için kendi kulübüme gitmeye başladım. Paris’e bir sonraki ziyaretimde bir araya geldiğimiz arkadaşım, koleksiyonundaki bu nadir parçanın bende yarattığı izlenimi duymak için sabırsızlanıyordu. Ona bütün hikâyeyi anlattım ve o da bu güzide parçadan duyduğu gururla gözleri parlayarak bana baktı.

Büyük bir zevkle heyecanlanıp coşkuya kapılarak, “X’i tanıdığına değdi ama, değil mi? O eşsiz, inanılmaz, tam anlamıyla müthiş biri,” dedi.

Onun bu coşkusu sinirime dokunmuştu doğrusu. Terslercesine, Mr. X’in kuşkucu, küçümser tavırlarının tek kelimeyle tiksinti verici olduğunu söyledim.

Arkadaşım da, “Ah, tiksinti verici! Tiksinti verici,” diye şevkle onayladı beni. “Ve bilir misin, X ara sıra küçük şakalar yapmayı sever,” diye ekledi sır verirmiş gibi bir havayla.

Bu son söylediğiyle konuştuklarımız arasında bir alaka kuramadım. Burada şakanın yerinin ne olduğunu kesinlikle anlamamıştım.

IL CONDE

*"Vedi Napoli e poi mori."*¹

Onunla ilk kez Napoli'deki Ulusal Müze'nin zemin katında, Herculaneum ve Pompeii'den kalma ünlü bronz eser koleksiyonunun bulunduğu odalarda sohbet ettik: Zarif ve kusursuz biçimleri, bir volkanın felaket getiren, yıkıcı öfkesiyle korunup günümüze kadar gelmiş o fevkalade antik sanat mirası.

Yan yana durmuş, meşhur Oturan Hermes heykeline baktığımız sırada, heykelden söz açıp ilk olarak o benimle konuştu. Müthiş bir hayranlık uyandıran bu sanat eseriyle ilgili doğru şeyler söylemişti. Öyle derin şeyler değil. Belli bir eğitim ve kültüre değil, doğallığa dayalı bir zevki vardı. Hiç kuşkusuz hayatı boyunca birçok güzel şey görmüş ve bunları takdir etmişti: Fakat insanda nefret uyandıran bir güzel sanatlar meraklısı ya da uzmanın mesleki diline sahip değildi. Makul bir zekâ düzeyinde, görmüş geçirmiş, tamamen doğal ve yapmacıksız bir beyefendi gibi konuştu.

Geçtiğimiz birkaç günden beri birbirimizi gördüğümüz için göz aşinalığımız vardı. Aynı otelde kaldığımız-

1. (İt.) Napoli'yi görmeden ölme. (Ç.N.)

dan, girip çıkarken onu holde fark etmiştim. Bu güzel fakat çok da modern olmayan otelin yaşlı ve değerli bir müşterisi olduğuna kanaat getirmiştım. Otelci, kendisine büyük bir içtenlikle hürmet gösterip önünde eğiliyor ve o da bunu dostça bir nezaketle karşılıyordu. Hizmet-kârlar ona Il Conde¹ diye hitap ediyorlardı. Garsonların, yemek salonunun dışında buldukları sahipsiz bir erkek şemsiyesi –beyaz astarlı, sarı ipekten– yüzünden bir ağız dalaşı yaşanmıştı. Sırma şeritli bir kıyafeti olan kapı görevlimiz şemsiyeyi tanıdı ve komilerden birini şemsiye ile birlikte, Il Conde'nin peşine yolladı. Belki de otelde kalan tek Kont oydu ya da belki de müesseseye olan sınanmış bağlılığı nedeniyle ayrıcalık tanınarak kendisine Kont unvanı bahşedilmişti.

Müzedede sohbet ettiğimiz (bu arada, mermer heykeller galerisindeki Roma imparatorlarının büst ve heykellerinden hazzetmediğini ifade etmişti: ona göre büst ve heykellerin yüzleri haddinden fazla hareketli ve vurgulanmıştı) ve daha o sabah da görüşüp konuştuğumuz için, akşam yemek salonunun hıncahınç dolu olduğunu görünce küçük masasını paylaşmayı teklif ederken, kendimi davetsiz bir misafir gibi hissetmemiştim. Oturma- ma izin verirken gösterdiği kibarlıktan anlaşıldığı kadarıyla o da masasını işgal cedeceğimi düşünmüyordu. Çok çekici bir tebessümü vardı.

Üzerinde bir yelek ve içine siyah kravat bağladığı smokini vardı. Hepsinin de kesimleri çok kaliteliydi ve hiçbirisi de yeni değildi – tam da bu gibi kıyafetlerin olması gerektiği gibi. İster sabah, ister akşam vakti olsun, hep çok yerinde ve kusursuz giyiniyordu. Tüm yaşamının

1. Conrad, İtalyancada Kont anlamına gelen Conte kelimesini Conde diye yanlış yazdığını kabul etmiş ve birkaç kez fırsat olmasına karşın bu yazılışı değiştirmemiştir. Bu yazılışın, bölgesel bir telaffuzdan kaynaklandığı iddia edilir. (Ç.N.)

doğru, düzenli ve alışlagelmiş kalıplar içerisinde, sarsıcı olayların huzursuzluğundan uzak geçtiğine kuşku yok. Geniş alnından yukarıya doğru fırçayla taranmış beyaz saçları ona idealist, hayal gücü kuvvetli bir adam havası veriyordu. Kalın fakat özenle kırpılmış ve düzeltilmiş beyaz bıyıklarının ortasındaki altın sarısı tonda soluk renk, yüzüne hoş bir hava katıyordu. Çok kaliteli bir parfümün ve kaliteli puroların belli belirsiz kokusu masanın öte yanından burnuma ulaşıyordu. Yaşını en çok kırışık gözkapakları ve biraz yorgun bakan gözleri gösteriyordu. Altmış-altmış iki yaşlarında olmalıydı. Geveze diyecek kadar ileri gidemem ama epey konuşkan biriydi.

Bana söylediğine göre, Abbazia'nın, Riviera'nın ve diğer yerlerin iklimlerini denemiş; fakat ona en çok Napoli Körfezi'nin havası yarıyormuş. Yaşama sanatının ehli olan Antik Romalıların, villalarını Baiae, Vico ve Capri'deki bu kıyılara inşa ederken ne yaptıklarını gayet iyi bildiklerinden bahsetti. Bu insanlar, sağlıklı yaşamın peşinde bu deniz kenarına gelip boş vakitlerinde eğlenmek için beraberlerinde pantomim oyuncularını ve flütçülerini de getirirlermiş. Yüksek tabakaya mensup Romalıların özellikle ağırlı romatizmal hastalıklara meyilli olma ihtimallerinin son derece yüksek olduğunu düşünüyordu.

İfade ettiğini duyduğum tek kişisel görüşü buydu ve bilimsel bir dayanağı yoktu. Romalılarla ilgili görmüş geçirmiş, ortalama kültür düzeyine sahip bir adam kadar bilgisi vardı. Kişisel deneyimlerine dayanarak konuşuyordu. Bizzat, ağırlı ve tehlikeli bir romatizmal hastalıktan mustarip olmuş ve en sonunda Güney Avrupa'nın bu güzide köşesinde sıkıntılarından kurtulmuştu.

Bu üç yıl önceydi ve o zamandan bu yana körfezin kıyılarını kendine mesken seçmişti; ya Sorrento'daki otellerden birinde kalıyor ya da Capri'de küçük bir villa kiraliyordu. Bir piyanosu, birkaç kitabı vardı. Avrupa'nın

her yerinden akın akın gelen gezginlerle günlük, haftalık ya da aylık geçici dostluklar kuruyordu. Onun dışarı çıkıp sokaklarda ve patikalarda yürüyüş yaptığını, dilencilerin, esnafın, çocukların, kasaba halkının tanıdığı bir sima haline geldiğini, duvarların üzerinden köylülerle cana yakın bir şekilde sohbet ettiğini ve otel odasına ya da villasına dönüp yukarı taranmış beyaz saçları ve kalın, muntazam bıyığıyla “kendi keyfim için biraz müzik yapmak” üzere piyanosunun başına oturduğunu hayal edebilirdi insan. Ve tabii ki, değişiklik gerekirse, Napoli’nin yaşamı, hareketliliği, canlılığı hemen yakındaydı. Kont’un dediği gibi biraz eğlence –pantomim oyuncularını ve fltler– hakikaten sağlık için gereklidir. Yalnızca, Antik Roma’nın kodamanlarının aksine, onu bu vasat zevklerden alıkoyacak şehirde bekleyen işleri yoktu. Hiçbir işi yoktu. Muhtemelen hayatı boyunca onu meşgul edecek hiçbir ciddi işi olmamıştı. Neşesiyle ve kederiyle doğanın akışına göre –evlilikler, doğumlar, ölümler– bir düzeni olan, kalburüstü bir toplumun saptanmış örf ve âdetlerinin egemen olduğu ve Devlet tarafından himaye edilen hoş ve rahat bir yaşam sürüyordu.

Kont duldu; fakat temmuz ve ağustos aylarında evli kızını ziyaret etmek amacıyla altı hafta süren bir yolculukla Alp Dağları’nı geçmeyi göze alıyordu. Kızının adını bana söyledi. Çok soylu bir aileden geliyordu ve sanırım Bohemya’da bir şatosu vardı. Kont’un milliyetini öğrenmeye en fazla bu kadar yaklaşabildim. Ne gariptir ki, kendi adını asla söylemedi. Belki de yayımlanmış listede ismini gördüğümü düşünmüştü. Doğrusunu söylemek gerekirse listeye hiç bakmamıştım. Ne olursa olsun, o iyi bir Avrupalıydı –bildiğim kadarıyla dört lisan konuşuyordu– ve servet sahibiydi. Belli ki büyük bir servet değildi bu. Sanırım aşırı zenginlik onun açısından uygunsuz, abartılı, bariz, göze batan bir kavramdı. Ve bu

serveti kendi kazanmadığı da aşikârdı. Bir parça acımasız ve hoyrat olmadan bir servet elde etmek mümkün değildir. Bu mizaç meselesidir. Kont, çekişmeye ve mücadeleye giremeyecek kadar müşfik bir tabiata sahipti. Bu arada, sohbet esnasında, o ağırlı ve endişe verici romatizmal hastalıktan söz açmışken malikânesinden de epey bahsetti. Bir yıl, tedbirsiz davranıp eylül ayının ortalarına dek Alp Dağları'nın ötesinde kalmış ve uşağı ile kendisine bakan çiftten başka kimsenin olmadığı o ıssız köşkte hastalanarak üç ay yatağa düşmüştü. Sadece emlak komisyoncusu ile görüşmek için bir-iki günlüğüne oralara gittiğinden kendi ifadesiyle "orada yerleşik bir düzeni yoktu." İleride asla bu kadar basiretsizce davranmayacağına dair kendi kendine söz vermişti ve eylül ayının ilk haftalarında sevgili körfezine dönmüş olacaktı.

Bazen seyahat ederken, tek işi kaçınılmaz olanı beklemek olan bu gibi yalnız adamlara rastlar insan. Ölüm-ler ve evliliklerin ardından çevrelerinde kimseler kalmaz ve bu bekleme sürecini mümkün olduğunca kolaylaştırma çabalarından dolayı insan onları suçlayamaz. Kont'un bana dediği gibi: "Benim yaşımda biri için fiziksel acıdan muaf olmak çok önemli bir meseledir."

Kont'un bezdirici bir hastalık hastası olduğunu düşünmek doğru değil. Sıkıntı verici, musibet biri olamayacak kadar da iyi terbiye görmüş. İnsanın ufak tefek zaaflarına karşı eğilim duyuyordu. Fakat iyi huylu bir eğilimdi bu. Akşam yemeği ile uyku zamanı arasında geçen saatler boyunca huzurlu, rahat, hoş bir havada arkadaşlık etti bana. Birlikte üç akşam geçirdik ve ardından Taormina'da yaşayan ve ciddi bir hastalığa yakalanan arkadaşım ile ilgilenmek üzere aceleyle Napoli'den ayrılmak zorunda kaldım. Yapacak bir işi olmayan Il Conde, beni uğurlamak için istasyona kadar geldi. Ben biraz keyifsizdim ve Kont'un aylakçılığı her zaman nazik ve yar-

dımsever bir nitelik almaya hazırdı. Asla ağırkanlı, üşengeç bir adam değildi.

Tren boyunca yürüyüp oturacağım güzel bir mevki bulmak için vagonların içine dikkatle göz gezdirdi ve ben trene bindikten sonra aşağıda durup neşe içinde benimle sohbet etti. O akşam beni çok özleyeceğinden ve yemeğin ardından Villa Nazionale Parkı'nda çalan bandoyu dinlemeye gitme niyetinden bahsetti. Harika müzikler dinleyerek ve kalburüstü insanlara bakarak eğlenecekti. Park her zamanki gibi kalabalık olacaktı.

Oturduğum yerden onu hâlâ görüyordum – başını kaldırmış, kalın bıyıklarının ve nazik, yorgun gözlerinin altında dostça bir gülümsemeyle bana bakıyordu. Tren hareket etmeye başlayınca bana önce Fransızca *Bon Voyage* diyerek, iyi yolculuklar diledi ve ardından çok güzel ve biraz vurgulu konuştuğu İngilizcesiyle, endişeli halimi görüp beni yüreklendirmek istercesine, "Her şey – daha – iyi – olacak!" dedi.

Arkadaşımın hastalığı iyiye gitmeye başlayınca ben de onuncu gün Napoli'ye döndüm. Yokluğum sırasında Il Conde'yi fazla düşündüğümü söyleyemem, fakat yemek salonuna girdiğimde her zaman oturduğu yere baktım. Piyanosuyla, kitaplarıyla ve balıkçılıkla haşır neşir olmak için Sorrento'ya dönmüş olabileceği geçti aklımdan. Fakat o kafa kalabalığı içinde Kont'un beyaz başını gördüm ve uzaktan bakınca bile duruşunda sıradışı bir şey olduğunu fark ettim. Dik oturmaktansa, tabağına doğru eğilmiş, dikkatle dört bir yanına göz gezdirdiyordu. Bir müddet karşısına geçip durduktan sonra başını kaldırıp biraz da hiddetli bir ifadeyle –eğer o andaki görünümünü doğru tanımlamak için bu kadar sert bir kelime kullanılabilirse– baktı.

"Ah, sevgili bayım! Siz misiniz?" diye beni selamladı. Arkadaşımın durumuyla nazıkçe ilgilendi. Aslında

Kont, her zaman nazikti ve bu, yüreği gerçekten insan sevgisiyle dolu kimselere özgü bir nezaketti. Fakat bu kez nazik olmak için çaba sarf ediyordu. Sohbet açma girişiminde bulunamayacak kadar sıkıntılı ve durgundu. Keyifsiz olabileceğini düşündüm. Ben daha ne olduğunu sormadan mırıldandı:

“ok zgn bir nıma denk geldiniz.”

“Bunu duyduğuma üzüldüm,” dedim. “Umarım kötü haberler almadınız?”

İncelik gösterip ilgilendiğim için teşekkür etti. Hayır. Mesele o değildi. Tanrı’ya şükür ki kötü bir haber yoktu. Kont sanki nefesini tutarmış gibi kımıltısız durdu kaldı. Sonra, biraz nc eğilerek ve şaşkınlıkla birlikte mahcubiyet yaşarmış gibi tuhaf bir havada bana sırrını açtı.

“Gerçek şu ki, çok ama çok –nasıl söylesem– iğrenç bir macera yaşadım.”

O ılımlı ve tatlı dilli adamın böylesine sert bir sıfat kullanması bile yeterince şaşırtıcıydı. Onun niteliğinde bir adamın başına gelebilecek en kötü deneyim için tatsız kelimesinin yetip de artacağını bile düşünüyordum doğrusu. Üstelik bir de macera yaşadığını söylüyordu. İnanılmaz! Fakat en kötüye inanmak insanın doğasında vardır; itiraf etmeliyim ki, başından neler geçtiğini merak ederek, kaçamak bakışlarla onu szdm. Ne var ki, bir an sonra yersiz kuşkum dağıldı. Kont’un tabiatındaki o işelleşmiş zarafet ve saflık, rezilce fikirleri kafamdan atmamı sağladı.

“ok ciddi bir durum. Çok ciddi.” Heyecanlı, gergin bir ifadeyle sürdürdü konuşmasını: “Eğer bana izin verirseniz, yemekten sonra size anlatacağım.”

Hafifçe başımı eğererek hiçbir itirazım olmadan kabullendiğimi ifade ettim. şayet daha sonra fikrini değiştirirse, anlatması için ısrar etmeyeceğimi anlamasını istiyordum. İlgisiz konulardan ama daha önceki rahat, dedi-

kodulu sohbetlerimizden epey farklı, sıkıntılı bir havada konuştuk. Ağzına bir parça ekmek götürmek için kalkan elinin hafifçe titrediğini fark ettim. Kont'un içinde bulunduğu duruma getirdiğim yorumu göz önüne aldığım da bu hiç de iyiye alamet değildi. Sigara odasında Kont hiç tereddüt edip duraksamadı. Derhal her zamanki yerlerimize geçtik, koltuğunun koluna yanlâmasına yaslanarak, samimi bir ifadeyle doğrudan gözlerimin içine baktı.

"Hatırlıyor musunuz," diye konuşmaya başladı, "buradan ayrıldığınız gün, biraz müzik dinlemek için o akşam Villa Nazionale'ye gideceğimden bahsetmiştim size."

Hatırlıyordum. Yaşına göre son derece zinde görünen, hiçbir sıkıntılı deneyimin izlerini taşımayan yakışıklı, yaşlı yüzü, sanki bir gölgenin gelip geçmesi gibi bir an için bitkin, bezgin bir ifadeye büründü, ardından yeniden kararlı bakışlarına döndü; ben de sade kahvemden bir yudum aldım. Sanırım heyecanına yenilmemek için ayrıntıları atlamadan, olayları sırasıyla anlatıyordu.

Kont, tren istasyonundan ayrıldıktan sonra bir dondurma yemiş ve bir kafede gazete okumuş. Ardından otele dönüp yemek için giyinmiş ve iştahla akşam yemeğini yemiş. Yemekten sonra holde vakit geçirmiş, oradaki masalardan birine oturup bir puro tütürmüştü; San Carlo Tiyatrosu'nun baştenorunun küçük kızıyla konuşmuş ve tenorun "cana yakın bir hanımefendi" olan eşiyle kısaca sohbet etmiş. O akşam bir gösterileri olmadığından bu insanlar da Villa'ya gidiyorlarmış. Otelden çıkmışlar.

Kont yoldayken –saat dokuz buçuk olmuştu bile– cüzdanında çok miktarda para olduğunu hatırlamış. Dolayısıyla dönüp paranın büyük bir kısmını otelin muhasebecisine emanet etmiş. Ardından bir at arabasına atlayıp deniz kıyısına gitmiş.

Arabadan inip Largo di Vittoria tarafından yürüyerek Villa'ya girmiş.

Bana çok sert bir ifadeyle baktı. Ve ne kadar hassas olduğunu o anda anladım. O akşam yaşadığı olayların en ufak ayrıntıları dahi, gizemli bir önemle donanmışçasına hafızasında yer etmiş, şimdi de ön plana çıkıyordu. Eğer bana at arabasını çeken midillinin renginden ve arabayı süren adamın görünüşünden bahsetmediyse bu, mertçe bastırdığı çalkantıdan kaynaklanan bir unutkanlıktan başka bir şey değildi.

Ardından Kont, Largo di Vittoria tarafından Villa Nazionale'ye girmiş. Villa Nazionale, Riviera di Chiaia Caddesi'ndeki evlerle körfezin suları arasında yer alan, çimenlikler, çalılıklar ve çiçekliklerle bezeli, halka açık bir park ve eğlence meydanıydı. Birbirlerine az çok paralel, ağaçlıklı yollar tüm park boyunca uzanır ve bu hatırı sayılır uzunlukta bir mesafedir. Riviera di Chiaia tarafında, elektrikli tramvaylar parmaklıklara yakın ilerlerler. Park ile deniz arasında, şık ve revaçta olan, alçak duvarların çevrelediği geniş bir cadde vardır; bu duvarların ötesinde Akdeniz'in dalgaları güzel havalarda usulca çağıldar.

Napoli'deki yaşam gecenin ilerleyen saatlerinde sürerken, geniş cadde, kıyı şeridini belirleyen elektrik lambalarının ince, hareketsiz çizgisi altında, at arabalarının çiftler lambalarından bazıları yavaşça, bazıları da hızla yayılan parlak ışıklarla cıvıl cıvıldı. Ve gökyüzüne doluşan ışıltılı yıldızlar, karanın kaynaşan seslerinin, üst üste yığılmış evlerinin, parlak ışıklarının ve denizin sessiz düz gölgelerinin tepesinde asılı duruyordu.

Parkın içindeki bahçeler pek iyi aydınlatılmış değildir. Arkadaşımız, neredeyse Villa'nın tüm genişliği boyunca uzanan ve sanki oradaki hava, kendine ait soğuk, mavimsi ve göz kamaştırıcı ışıyla parlıyormuş gibi görünen aydınlık bölgeye gözlerini dikerek, loşluğun içinde ilerledi. Ağaçların siyah gövdelerinin ve kapkara yaprak yığınlarının ardındaki bu büyümlü noktadan, cırtlak kahka-

halarla, birden birbirine çarpan metal seslerine ve şiddetli, titreşen patırtılara karışan ahenkli sesler yayılıyordu.

Kont ilerlemeye devam ederken, tüm bu ahenkli sesler bir araya gelip ayrıntılı bir müzik parçasına dönüşerek, o açık alanda birbirine karışmış mırıldanmalar ve zemindeki çakılların üzerinde yürüyen ayakların sesleri arasında güçlü bir biçimde kulağa çalınıyordu. Bandonun etrafına toplanmış yüzlerce insandan oluşan muazzam bir kalabalık, parlak kürecikler halinde süzülen ve adeta ıslıl ıslıl, belli belirsiz, incecik bir sıvı banyosu gibi başlarını aydınlatan elektrik ışığının içine gömülmüştü. Daha başka yüzlerce insan da az çok eşmerkezli çemberler halinde dizilmiş sandalyelerde oturup karanlığın içine dalga dalga yayılan muazzam ses titreşimlerini cesurca karşılıyordu. Kont bu izdihamın içine daldı, sesleri dinleyip yüzlere bakarak o insan kalabalığıyla birlikte, dingin bir hazla sürüklendi. Tümü de kalburüstü insanlardı: anneleriyle birlikte gelen kızlar, ebeveynler ve çocuklar, birbirleriyle sohbet eden, gülümseyen ve baş sallayan genç erkekler ve genç kadınlar. Pek çok güzel yüz ve pek çok güzel elbise. Elbette farklı tipte insanlar da vardı: beyaz bıyıklı, kelli felli yaşlı adamlar, şişman adamlar, uniformaları içerisindeki zabıtlar; fakat Kont'un bana söylediğine göre solgun, temiz ciltleri, kırmızı dudakları, küçük, simsiyah bıyıkları ve adeta etrafa çapkın bakışlar fırlatmak ya da kaşlarını çatıp bakmak için yaratılmış berrak siyah gözleriyle Güney İtalyalı tipli genç erkekler çoğunlukta idi.

İzdihamın içinden çıkan Kont, kafenin önündeki küçük bir masayı, tam da böyle bir genç adamla paylaştı. Kendisi limonata içti. Genç adam ise önünde boş bir kadeh, karamsar, bunalımlı bir ifadeyle oturuyordu. Başını kaldırıp bir kez baktı ve sonra gözlerini yine masaya çevirdi. Ayrıca şapkasını eğip selam verdi. İşte böyle...

Kont, karşısında oturan genç adamın şapkasını kaşı-

nın üzerine nasıl devirdiğini gösteren bir hareket yaptı ve anlatmaya devam etti:

“Herhalde üzgün, bir derdi var diye geçirdim aklımdan; genç adamların sorunları olur. Elbette aldırış etmedim. Limonatanın parasını ödedim ve oradan ayrıldım.”

Bandonun civarında yürüyüş yapan Kont, genç adamı iki defa kalabalığın içinde tek başına amaçsızca dolaşırken gördüğünü sandı. Bir defasında da göz göze geldiler. Bu, aynı genç adam olmalıydı, fakat o tipte o kadar çok adam vardı ki, Kont emin olamadı. Dahası, çok da ilgilenmiyordu ama bir yandan da adamın yüzündeki bariz hoşnutsuzluk dikkatini çekmişti.

Kalabalığın içine hapsolmuşluk duygusundan bıkip usanan Kont, yavaş yavaş bandodan uzaklaştı. Bulunduğu yerin aksine son derece loş, ağaçlıklı bir yol, tenhalık ve serinlik vaadiyle davetkâr bir biçimde önünde uzanıyordu. Kont bu yolda yavaşça yürümeye başladı ve orkestranın sesi azalıp işitilmez olana dek ilerledi. Ardından geriye yürüyüp bir kez daha öbür tarafa döndü. Bunu birkaç kez yaptıktan sonra banklardan birinde oturan birini fark etti.

Bank, belli belirsiz ışık yayan iki elektrik direğinin arasındaydı.

Adam bankın kenarında oturmuş, geriye yaslanıp bacaklarını öne uzatmıştı; kollarını önünde kavuşturmuştu ve başı göğsüne düşmüştü. Sanki orada uyuyakalmış gibi hiç hareket etmiyordu. Fakat Kont, daha sonra oradan tekrar geçerken, adam oturuşunu değiştirmişti. Öne doğru eğilerek oturuyordu. Dirseklerini dizlerine dayamıştı ve sigara sarmakla o kadar meşguldü ki başını kaldırıp bakmadı bile.

Kont, yürüyüp bandodan uzaklaşmaya devam etmiş. Yavaşça geri dönmüş. Onun her zamanki sakin haliyle bu güney gecesinin yumuşak ve ılık havasının her

zerresinden ve uzaktan gelen müziğin melodisinden büyük bir haz aldığını hayal edebiliyorum.

Kont şimdi bahçedeki bankta, hâlâ dirsekleri dizlerinin üzerinde öne doğru eğilmiş oturan adama üçüncü kez yaklaştı. Bu kederli bir oturuştur. O yarı karanlık ağaçlıklı yolda, yüksek gömlek yakası ve manşetleri, parlak, küçük beyaz yamalar gibi görünüyordu. Kont, adamın sanki yürüyüp uzaklaşacakmış gibi aceleyle oturduğu yerden kalktığını fark etti, fakat daha ne olduğunu anlamadan adam yanında bitti ve alçak, kibar bir sesle beyefendinin lütfedip kendisine ateşini verip veremeyeceğini sordu.

Kont bu ricaya karşılık, “Elbette,” diye nazikçe bir cevap verdi ve her iki pantolon cebini karıştırıp kibrit bulmak maksadıyla ellerini indirdi.

“Ellerimi indirmiştim,” diye devam etti Kont, “ama asla cebime sokmadım. Şuramda bir baskı hissettim...”

Kont, parmağının ucunu göğüs kemiğinin hemen altında, Japon erkeklerinin namus ve itibarları zedelenip gururları tahammül edilemeyecek bir şekilde kırıldığında intihar etmek için Harakiri işlemini yapmaya başladıkları noktaya değdirdi.

“Aşağıya baktım,” diye devam etti Kont dehşet içinde bir sesle, “bir de ne göreyim? Bir bıçak! Uzun bir bıçak...”

Şaşkınlık içinde, “Villa’da, saat on buçukta ve yüzlerce insana bir taş atımı mesafede biri size bıçak çekti ha!” diye bağırdım.

Bütün samimiyetiyle gözlerimin ta içine bakarak başını evet anlamında birkaç kez salladı.

“Klarnetçi,” dedi ciddi bir havada, “sołosunu bitirmek üzereydi ve sizi temin ederim ki, her notayı işitebiliyordum. Ardından bando çok yüksek sesle çalmaya başladı ve o yaratık gözlerini devirip dişlerini gıcırdata-

rak, ‘Sessiz ol! Gürültü çıkarma yoksa...’ diye bir yılın gibi vahşice tısladı.”

Şaşkınlığımı üzerimden atamıyordum.

“Ne tür bir bıçaktı o?” diye sordum aptalca bir ifadeyle.

“Uzun bir bıçaktı. Bir kama – belki de bir mutfak bıçağı. Uzun, ince bir bıçak. Parlıyordu. Ve adamın gözleri de parlıyordu. Beyaz dişleri de. Onları görebiliyordum. Adam çok acımasızdı. ‘Eğer ona vurursam beni öldürecek,’ diye geçirdim aklımdan. Onunla nasıl mücadele edebilirdim? Onun elinde bıçak vardı ve benim hiçbir şeyim yoktu. Biliyorsun, neredeyse yetmiş yaşındayım, o ise genç bir adamdı. Hatta onu tanıyor gibiydim. Bu, kafedeki canı sıkkın genç adamdı. Kalabalığın içinde rastladığım genç adam. Fakat emin olamıyordum. Bu ülkede ona benzeyen o kadar çok adam var ki.”

O ânın sıkıntısı yüzüne yansımıştı. Kont’un şaşkınlıktan fiziksel olarak felç geçirdiğini düşünüyordum. Ne var ki, düşünceleri son derece faaldi ve her türlü endişe verici olasılığın üzerinde duruyordu. Yardım istemek için avazı çıktığı kadar bağırma fikri onun da aklından geçmişti. Fakat asla öyle bir şey yapmadı ve bundan kaçınması Kont’un zihinsel anlamda kendine nasıl da hâkim olduğu kanaatini uyandırdı bende. Kont da, karşıındaki adamı bağırımdan alıkoyacak hiçbir şey olmadığını hemencecik anlamıştı.

“O genç adam bir anda bıçağını yere atıp saldırgan sanki benmişim gibi davranabilirdi. Neden olmasın? Benim ona saldırdığımı söyleyebilirdi. Neden olmasın? Bir inanılmaz hikâyeye karşılık bir başka inanılmaz hikâye! Herhangi bir iddiada bulunabilir, itibarımı iki paralık edecek bir şeyle itham edebilirdi beni – nereden bilebilirim ki? Üzerindeki kıyafete bakılırsa öyle sıradan bir soyguncu da değildi. Üst tabakaya mensup biri gibi gö-

rünüyordu. Ne diyebilirim ki? Adam İtalyan'dı – ben ise bir yabancıyım. Elbette pasaportum var ve konsolosumuz da hemen şurada – fakat yakalanıp gece vakti bir suçlu gibi karakola götürülmek.”

Ürperdi. Karakteri icabı, ölümden daha çok korkup çekindiği bir şey varsa o da adının bir skandala karışması, yüz kızartıcı bir rezaletle anılmasıydı. Ve Napoliten ada-bının bazı tuhaflıkları göz önüne alındığında, kuşkusuz birçok insan için bu her zaman haddinden fazla tuhaf bir hikâye olarak kalacaktı. Kont budala değildi. Saygınlık ve sükûnetle geçen bir hayata olan inancı bu şekilde dar-be alıp sarsıldıktan sonra artık her şeyin olabileceğini düşünüyordu. Fakat bir yandan da bu genç adamın, belki de yalnızca öfkeye kapılmış bir akıl hastası olabileceği de geliyordu aklına.

Bana göre bu, Kont'un bu maceraya bakış açısıyla ilgili ilk ipucuydu. Aşırı duyarlılığı yüzünden kimsenin onurunun çılgın bir adamın yaptıklarına maruz kalmakla zedelenmeyeceğini düşünüyordu. Ne var ki, Kont'un bu teselliden mahrum bırakılacağı belli olmuştu. O genç adamın nasıl tiksinti verici bir vahşilikle parlayan gözle-rini devirdiğini ve beyaz dişlerini gıcırdattığını ayrıntıla-rıyla anlattı. Şimdi bandodaki tüm trombonlar kulak tırmalayıcı bir sesle ağır bir tören havası çalıyor, büyük davuldan art arda şiddetli gümbürtüler yükseliyordu.

“Peki siz ne yaptınız?” diye sordum büyük bir heyecanla.

“Hiçbir şey,” diye cevap verdi Kont. “Ellerimi kıpır-datmadan aşağıda tuttum. Ses çıkarmaya niyetim olmadığımı söyledim ona. Bir köpek gibi hırıldayıp sakın bir ses tonuyla, ‘*Il vostro portafoglio*,’¹ dedi.”

1. (İt.) Cüzdanınız. (Ç.N.)

“Ben de doğal olarak,” diye devam etti Kont ve bu noktadan itibaren yaşadıklarının bir pantomimci gibi hareketler yaparak anlattı. Gözlerini bana dikip göğüs cebine elini uzatarak, bir cüzdan çıkarışını ve adama teslim edişini el hareketleriyle tek tek gösterdi. Fakat hâlâ elinde bıçağı sıkıca tutan o genç adam, cüzdana dokunmayı reddetti.

Parayı cüzdandan bizzat Kont’un çıkarmasını ve sol avucuna koymasını istedi, sonra cüzdanını tekrar cebine sokması için işaret etti ve tüm bunlar olup biterken, uzaktan flütlerin ve klarnetlerin tatlı ve coşkulu nağmeleri ve obuaların dokunaklı, tekdüze vızıltıları işitiliyordu. Ve Kont’un ifadesiyle “genç adam” avucuna bakıp, “Bu para çok az görünüyor,” dedi.

“Gerçekten de sadece 340 ya da 360 lîret kadar bir paraydı o,” diye devam etti Kont. “Bahsettiğim üzere, paramı otelde bırakmıştım. Üzerimdeki bütün paranın bu olduğunu söyledim ona. O da sabırsızca başını sallayıp, ‘*Il vostro orologio,*’¹ dedi.”

Kont, sessiz gösterisine devam edip cep saatini çekip çıkarma hareketi yaptı. Fakat tesadüf bu ya, Kont’un değerli altın kronometresi, temizlenmesi için bir saatçiye bırakılmıştı. Kont o akşam, genelde balık avlamaya giderken yanına aldığı, deri kılıfı içinde elli franklık Waterbury marka bir saati cebinde taşıyordu. Bunun işe yaramaz bir ganimet olduğunu anlayan iyi giyimli hırsız, dilini damağına yapıştırarak, “Cık!” diye küçümseyici bir ses çıkarıp elinin tersiyle saati itti. Ardından Kont, hırsızın almaya tenezzül etmediğı saatini cebine geri koyarken, hırsız da giderek artan bir baskıyla böğrüne dayadı-

1. (İt.) Saatiniz. (Y.N.)

ğı bıçağın yarattığı tehdidi hatırlatarak, “*I vostri anelli,*”¹ dedi.

“Yüzüklerden birini,” diye devam etti Kont, “yıllar önce bana karım vermişti; diğeri ise babamın mühür yüzüğüydü. ‘Hayır. *Onları* alamayacaksınız!’ dedim.”

Bu noktada Kont, bir elini diğerinin üzerine koyup her iki elini birden göğsüne bastırarak hırsıza söylediklerine karşılık gelen hareketi yeniden yaptı. Dokunaklı bir teslimiyet sahnesiydi bu. Kararlı bir sesle, “Onları alamayacaksın,” diye tekrarladı ve gözlerini kapayıp başına gelecekleri – böylesine tatsız bir kelimenin Kont’un dudaklarından döküldüğünü burada kaydetmekle doğru bir iş yapıp yapmadığımı bilemiyorum ama –gerçekten de söylemekte tereddüt ediyorum– ve uzun, keskin bıçağın ölümcül bir darbeyle midesinin derinliklerine, her insana acı veren hislerin merkezine dayanarak bağırsaklarını dışarı dökmesini beklemeye başladı.

Bandodan ahenkli melodi dalgaları yayılmaya devam ediyordu.

Birden Kont, hassas noktası üzerindeki o kâbus gibi baskının kalktığını hissetti. Gözlerini açtı. Yalnızdı. Hiçbir şey duymamıştı. Muhtemelen genç adam sessiz adımlarla bir süre önce çekip gitmişti, fakat bıçak böğründen çekildikten sonra bile o korkunç baskının verdiği his hâlâ sürüyordu. Üzerine bir halsizlik çöktü. Güçbela sendeleyerek, kendini bahçedeki bankın üzerine bıraktı. Sanki çok uzun bir süre boyunca nefesini tutmuş gibi hissediyordu kendini. Oturduğu yere bir çuval gibi yığılmış, yaşadığı şokun tesiriyle nefes nefese kalmıştı.

Bando, muazzam bir performans sergileyerek çaldığı eserin zorlu son bölümünü icra ediyordu. Nihayet

1. (İt.) Yüzükleriniz. (Ç.N.)

muazzam bir gürültüyle parça son buldu. Kont, sanki birden kulakları tıkanmış gibi müziği uzaklardan gelen gerçekdışı bir ses gibi işitti ve ardından, gelip geçen bir dolu sağanağı gibi, yüzlerce çift elden alkış sesleri yükseldi. Bunu izleyen derin sessizlik Kont'u kendine getirdi.

Tepelerinde yanan güçlü lambaların aydınlığı altında oturan insanları taşıyan ve uzun cam bir kutuyu andıran bir tramvay vagonu, Kont'un soyguna uğradığı yerin altmış metre ilerisinden hızla geçti. Ardından bir başkası gıcırtilar çıkararak geçip gitti ve bir diğer tramvay ise öteki yöne doğru ilerleyerek uzaklaştı. Bandonun etrafındaki seyirciler dağılmış ve sohbet eden küçük gruplar halinde ağaçlıklı yola girmeye başlamışlardı. Kont dik oturdu ve sakin bir kafayla başına gelenleri düşünmeye çalıştı. Yaşadığı rezaleti aklından geçirince bir kez daha soluğu kesildi. Anladığım kadarıyla kendinden nefret ediyordu. Ama davranışlarından dolayı değil. Doğrusu, şayet yaşadıkları karşısındaki tutum ve hareketlerini bana anlatmak için pantomim yaparak canlandırmasına itimat edecek olursak, kusursuzca davranmıştı. Hayır, mesele o değildi. Utanç duymuyordu. Bir hırsızın seçilmiş hedefi olmaktan çok, aşağılanmaya maruz kaldığından ötürü şok yaşıyordu. Dingin, huzurlu yaşamı ahlak-sızca ve sebepsiz yere tecavüze uğramıştı. Hayat boyu sürdürdüğü kibar, müşfik görüntüsünün kusursuzluğu tahrif edilmişti.

Yine de, o aşamada, yaşadıklarını hazmetmesine daha henüz zaman varken, nispeten soğukkanlı ve ölçülü olmayı telkin edebilmişti kendine. Yaşadığı endişe ve çalkantı biraz durulunca, fena halde acıktığını fark etti. Evet, acıkmıştı. Yaşadığı heyecan onu bir kurt gibi acıktırmıştı. Oturduğu yerden kalktı ve bir süre yürüdükten sonra, kendini parkın dışında, durmuş yolcu bekleyen bir tramvay vagonunun önünde buldu; oraya nasıl geldi-

ğinin pek farkında değildi. Sanki bir rüyadaymış gibi, iç-güdülerine uyarak tramvaya bindi. Şansına, pantolonunun cebinde biletçiyi tatmin edecek ufak bir bakır para buldu. Ardından vagon durdu ve herkes inerken o da indi. San Ferdinando Meydanı'nı tanıdı, fakat anlaşılan o ki bir taksi çevirip otele gitmek aklına gelmemişti. Kayıp bir köpek gibi, sıkıntı ve endişe içinde meydanda durup derhal bir şeyler yemenin en iyi yolunu hayal meyal geçirdi aklından.

Birden yirmi frank değerindeki madeni parasını hatırladı. Bana dediğine göre, o Fransız altını kendisinde aşağı yukarı üç yıldır varmış. Beklenmedik bir olay yaşaması ihtimaline karşı o parayı bir nevi ihtiyat akçesi olarak yanında taşıyormuş. Herkes bir yankesici tarafından soyulabilir – küstahça ve onur kırıcı bir hırsızlıktan epey farklı bir şeydir bu.

İhtişamla yükselen merdivenlerin tepesinde Galleria Umberto'nun anıtsal kemeri çıktı karşısına. Hiç vakit kaybetmeden bu merdivenlerden çıktı ve adımlarını doğrudan Caffé Umberto'ya yöneltti. Dışarıdaki tüm masalar bir şeyler içen insanlar tarafından işgal edilmişti. Fakat Kont yemek yemek istediğinden, her yanına uzun aynalar yerleştirilmiş dörtgen sütunların koridorlara böldüğü kafenin içine girdi. Bu sütunlardan birine dayalı, kırmızı pelüş bir kanepeye oturdu ve *risotto* siparişi verip bekleme-ye başladı. Ve aklı yine yaşadığı o iğrenç maceraya gitti.

Bandonun yer aldığı sahnenin etrafındaki kalabalığın içinde göz göze geldiği, canı sıkkın, iyi giyimli ve hırsız olduğuna iyice kanaat getirdiği o genç adamı düşündü. Onu bir daha görse tanır mıydı acaba? Kuşkusuz. Fakat onu bir daha asla görmek istemiyordu. En iyisi bu onur kırıcı olayı unutmaktı.

Kont, siparişinin gelip gelmediğini görmek için merakla etrafına bakınırken bir de ne görsün! Sol yanındaki

duvara, sırtını vermiş oturuyordu o genç adam. Masada tek başınaydı ve önünde bir şişe şarap ya da şerbet türünden bir şey ve bir karaf dolusu buzlu su vardı. Pürüzsüz, zeytuni yanaklar, kırmızı dudaklar, gösterişli bir biçimde yukarıya kıvrılmış, küçük, simsiyah bıyıklar, uzun kirpiklerin gölgelediği biraz mahmur bakan güzel siyah gözler ve ancak bazı Roma imparatorlarının büstlerinde görülen o tuhaf, merhametsiz ve hoşnutsuz yüz ifadesi – hiç şüphe yok ki bu oydu. Fakat bu karakteristik bir tipti. Kont derhal başını öte yana çevirdi. Şurada gazete okuyan genç zabıt de ona benziyordu. Aynı tipteydi. Ötede oturmuş dama oynayan iki genç adam da benziyordu ona.

Kont, o genç adamın görüntüsünün başına musallat olduğu korkusunu yüreğinde hissederek başını eğdi. *Risotto*'sunu yemeye başladı. Sonra, solunda oturan genç adamın sinirli bir ses tonuyla garsona seslendiğini duydu.

Bunun üzerine, sadece seslendiği garson değil, başka masalara hizmet eden boştaki iki garson da, Caffé Umberto'daki garsonlara pek de özgü olmayan dalkavukça bir atiklikle genç adamın masasına koştular. Genç adam bir şeyler mırıldandı, garsonlardan biri hızla en yakın kapağı yürüyerek Galleria'nın içine doğru seslendi: "Pasquale! Hey! Pasquale!"

Masaların arasında dolaşıp kafenin müşterilerine puro, sigara, resimli kartpostal ve kibrit satan pejmürde kılıklı yaşlı adam Pasquale'i herkes tanır. Pasquale, sempatik bir hergeledir. Kont, bu kır saçlı, tıraşsız, sattığı ürünleri teşhir ettiği cam kutuyu boynuna deri bir kayışla asmış hödüğün kafeye girdiğini gördü. Pasquale, ayaklarını sürüyerek yürürken garsonun bir lafıyla derhal genç adamın masasına doğru seğirtti. Genç adam puro istedi ve Pasquale de yaltaklanırcasına çıkarıp puroyu verdi. Yaşlı seyyar satıcı tam dışarı çıkıyordu ki, Kont ani bir dürtüyle el edip onu çağırdı.

Pasquale yaklaştı. Hürmetkârca itibar gösterirken yüzünde beliren tebessüm, gözlerindeki kuşkucu, nüfuz edip inceleyen ifadeyle tuhaf bir biçimde kaynamıştı. Tezgâhını masaya koyup tek kelime etmeden cam kapağını kaldırdı. Kont bir kutu sigara aldı ve kendini tutamayıp ürkekçe bir merakla, elinden geldiğince kayıtsız görünmeye çalışarak, “Söyler misin Pasquale, şurada oturan o genç beyefendi kim acaba?” diye sordu.

Pasquale bir sır verirmiş gibi kutunun üzerine eğilip bir yandan da başını kaldırmadan mallarını düzenlerken, “Signor Conde, o,” dedi, “Bari’li çok iyi bir aileye mensup genç bir beyefendidir. Kendisi buradaki üniversitede öğrenim görüyor ve aynı zamanda da genç erkekler cemiyetinin başkanıdır. Cemiyetin üyeleri çok iyi insanlardır.”

Pasquale duraksadı ve ağzını sıkı tutmaya çalışıp bir yandan da bilgisiyle övünür bir havada, “Camorra,”¹ diye açıklayıcı bir kelime mırıldandı ve cam kutusunun kapağını kapadı. “Hem de çok güçlü bir Camorra,” diye nefes verir gibi fısıldadı. “Bizzat profesörler çok büyük saygı duyarlar onlara... borcunuz bir lîret elli *centesimo*² Signor Conde.”

Arkadaşımız altın madeni parayı çıkarıp verdi. Pasquale paranın üzerini hazırlarken, Kont, birkaç kelimeyle hakkında pek çok şey öğrendiği genç adamın çaktırmadan yaptığı alışverişi izlediğini fark etti. Yaşlı berduş eğilerek masadan çekildikten sonra Kont, garsona hesabı ödeyip yerinden kıpırdamadan oturdu. Bana anlattığına göre üzerine bir hissizlik çökmüştü.

1. [Aşırı muhafazakârlığın egemen olduğu] Bourbon döneminde Napoli’de kurulan gizli bir suç örgütü. Siyasi baskı yapmak için polis benzeri yöntemler kullanan örgüt; rüşvet, gözdağı verme ve şantaj yoluyla 1830’lu yıllarda büyü-
yüp gelişti ve 1922 yılında Mussolini diktatörlüğünce bastırıldı.

2. Eski İtalyan demir para birimi. (Y.N.)

Genç adam da hesabı ödeyip masadan kalktı ve gü-ya Kont'un oturduğu masaya en yakın sütundaki aynada kendine bakmak amacıyla öte yana geçti. Tepeden tırnağa siyahlar giymiş ve koyu yeşil bir papyon takmıştı. Kont etrafına bakındı ve genç adamın gözücüyle kendisine vahşice ve saldırganca bir bakış fırlattığını görünce irkildi. Barili genç beyefendi (Pasquale'in ifadesiyle; fakat elbette Pasquale usta bir yalancıydı) aynanın önünde durup papyonunu düzeltti, şapkasını başına yerleştirdi ve bir yandan da Kont'un duyacağı kadar yüksek bir sesle konuştu. Gözlerini aynaya dikip dişlerinin arasından zehir saçan nefret ve küçümseme dolu sözler sarf etti.

“Ya! Demek üzerinde altın para varmış. Seni yalancı moruk –seni yaşlı hergele– seni düzenbaz! Fakat seninle işimiz henüz bitmedi.”

Genç adamın yüzündeki acımasız, şeytani ifade yıldırım hızıyla kayboldu ve somurtkan, hissiz bir suratla kafeden çıkıp gitti.

Zavallı Kont bana bu son olayı anlattıktan sonra titreyerek koltuğuna yaslandı. Alnında ter damlaları birikmişti. Bu hakaret ve zorbalığın beni bile dehşete düşüren kötü niyetli, aşağılayıcı bir havası vardı. Kont'un hassas ruhunda ne gibi fırtınalar kopardığını tahmin etmeye bile kalkışmayacağım. Eğer Kont bir kafede beyin kanaması geçirip ölmek gibi son derece yersiz bir şey yapmayacak kadar kibar biri olmasaydı hemen oracıkta ölümcül bir felç geçirebilirdi. İşin ironisi bir yana, benim için zor olan şey onun adına ne kadar üzüldüğümü, ona acıdığımı fark etmemesini sağlamaktı. Kont, aşırı duygusallıktan asla hazzetmiyordu ve o an ona karşı sınırsız bir acıma hissi içindeydim. Bir haftadır yataktan çıkmadığını duymak beni şaşırtmamıştı. Güney İtalya'dan temelli ayrılmak üzere hazırlık yapmak için kalkmıştı.

Oysa adamcağız bir başka iklimde tüm bir yıl boyunca bile yaşayamayacağına kanaat getirmişti!

Onunla bu konuda tartışmak fayda etmedi. Bunun korkaklıkla, yüreksizlikle ilgisi yoktu ama bir defasında bana, “Camorra’nın ne olduğunu siz bilmezsiniz sevgili bayım. Ben mimlenmiş bir adamım,” demişti. Kendi başına gelebileceklerden korkmuyordu. Kafasındaki hassas şeref ve haysiyet kavramı onur kırıcı bir deneyimle kirletilmişti. Buna tahammül edemezdi. Onuru kırılmış aşırı gururlu hiçbir Japon beyefendisi bile Harakiri yapmak için bu kadar kararlılıkla hazırlıkta bulunmazdı. Eve dönmek aslında zavallı Kont için intihar etmekle eşanlamlıydı.

Napoliten yurtseverliğinin, tahminimce yabancıları bilgilendirme amaçlı bir değişti vardır: *Vedi Napoli e poi mori*. Yani; “Napoli’yi görmeden ölmec.” Bu aşırı mağrur bir deyiştir ve kibar, ölçülü Kont için aşırılık niteliğinde olan her şey tiksindiricidir. Evet, Kont’u tren istasyonunda yolcu ederken, onun, bu değişin kibirli ruhuna uygun tuhaf bir sadakatle davrandığını düşünüyordum. *Vedi Napoli!*.. Kont; Napoli’yi görmüştü! Hem de şaşırtıcı bir derinlikle, etraflica görmüştü – ve şimdi mezarına gidiyordu. Mezarına, Trieste ve Viyana üzerinden Uluslararası Yataklı Vagon Şirketi’nin lüks treniyle gidiyordu. Dört uzun ve kasvetli vagon, istasyondan ayrılırken bu cenaze kortejini son bir kez saygıyla uğurlamak için ağırbaşlı bir havada şapkamı kaldırdım. Yaşlı Kont’un aydınlık pencere camının ardındaki taş gibi katı, kımıltısız yüzü benden yavaş yavaş uzaklaştı – *Vedi Napoli e poi mori!*

DÜELLO

I

Askerî kariyeri tüm Avrupa'ya karşı meydan okuyup düello yapmak niteliğinde olan I. Napoléon, ordu-sundaki subayların kendi aralarında düello yapmalarından hoşlanmazdı. Bu büyük askerî imparator, bir kabadayı değildi ve düello geleneğine pek saygı duymuyordu.

Bununla birlikte, orduda efsane haline gelen bir düello hikâyesi, imparatorluk savaşlarının destanı içinde anlatılır durur. Silah arkadaşlarının şaşkınlık ve hayranlıkla izlediği iki subay, milletlerarası kıyımın sürdüğü yıllar boyunca, işlenmiş altını altın yaldızla kaplamaya ya da zambağı boyamaya çalışan çılgın sanatçılar gibi¹ beyhude ve saçma bir aşırılıkla kendi aralarında bir çekişme yaşadılar. Bu iki subay, süvariydi ve insanları çatışmaya sürükleyen yüce ruhlu, fakat hayalî hayvanla olan bağları özellikle bu duruma uygun gibi görünüyor. Bu efsane-nin kahramanlarının, örneğin, iki piyade muharebe subayının hayal gücünün yürüyüş talimleriyle uslanabileceğini ve tekdüze ağır adımlarla yürüyerek cesaretlerini

1. Shakespeare'in *King John* (Kral John) adlı oyununda, kralın ikinci kez taç giymeyi planlamasını tartışan bir asilzade bunu "boşuna ve saçma bir aşırılık" olarak niteler ve "işlenmiş altını altın yaldızla kaplama, zambağı boyama" girişimine benzetir. (Ç.N.)

sergileyebileceklerini düşünmek zor olurdu. Beyinlerini matematikle besleyip kafalarını serin tutan topçu subayları ya da mühendisler için ise bu akla hayale sığmaz bir şeydir.

Bu iki subayın isimleri Feraud ve D'Hubert¹ idi ve her ikisi de farklı hafif süvari alaylarında teğmendiler.²

Feraud alaya ait işlerle uğraşıyordu, fakat Teğmen D'Hubert bölüğe komuta eden generalin emir subayı olarak görev yapma şansına erişmişti. Bölük Strasbourg'daydı, bu rahat ve önemli garnizonda subaylar kısa süreli bir barış döneminin keyfini çıkarıyorlardı. Her ikisi de son derece savaşçı olmalarına rağmen bu dönemin keyfini çıkarıyorlardı, zira kimse samimiyetine ve uzun süreceğine inanmadığı için, kılıçların bilendiği, tüfeklerin temizlendiği, askerlerin şevki açısından büyük önem taşıyan ve askerî itibarı zedelemeyen bir barış süreciydi bu.

Askerlerin boş zamana sahip olup dinlenmesinin önemini takdir etmeye son derece uygun bu tarihsel koşullar altında Teğmen D'Hubert, güzel bir öğleden sonra, neşeli bir banliyönün sessiz bir sokağı boyunca yürüyerek Teğmen Feraud'nun, yaşlı, evlenmemiş bir bayana ait olan, arka tarafında avlusu bulunan özel bir evdeki ikametgâhına doğru ilerledi.

D'Hubert kapıyı çalar çalmaz, Alsace bölgesine öz-

1. Bu iki karakter, Napoléon tarafından general rütbesine terfi ettirilen ve kont unvanı verilen François Fournier-Sarlovéze ve Pierre-Antoine Dupont de l'Etang adında iki subaydan esinlenerek yaratılmıştır. Fournier tanınmış bir düellocuydu, fakat hikâyedeki düellonun tarihsel dayanağıyla ilgili kanıt yoktur. (Ç.N.)

2. Hussars (Fransızcada Hussard) olarak anılan bu süvari birimi, Macar birlikleri örnek alınarak oluşturulmuştu ve Napoléon dönemi boyunca çeşitli örgütsel değişimlere uğradı. Kabadayılık ve pervasızca cesaret gösterileri Hussar'ların düsturuydu. Napoléon'un en renkli birlikleri olan Hussar'lar en iyi at binicileri ve kılıç ustaları olmakla övünürlerdi. (Ç.N.)

gü kıyafetiyle genç bir hizmetçi onu karşıladı. Kızın körpe cildi ve boylu boslu subayı görünce cilveli, çekingen bir edayla indirdiği uzun kirpikleri, estetik ve güzelliğe kolayca kanan Teğmen D'Hubert'in yüzündeki soğuk, ciddi ifadeyi yumuşattı. Teğmen aynı zamanda kızın kolunda bir çift kırmızı çizgili mavi süvari dizliği asılı olduğunu fark etti.

D'Hubert, sevecen bir ifadeyle, "Teğmen Feraud evde mi?" diye sordu.

"Hayır, efendim! Bu sabah saat altıda evden çıktı."

Güzel hizmetçi kapıyı kapatmaya çalıştı fakat Teğmen D'Hubert, bu hareketi nazikçe engelledi ve mahmuzlarını şingırdatarak antreye girdi.

"Hadi ama tatlım! Teğmen'in sabah altıdan beri evde olmadığını kastetmiyorsun herhalde?"

D'Hubert bunları söylerken bir yandan da nezaket kurallarını hiçe sayıp teklifsizce odalardan birinin kapısını açtı; oda o kadar konforlu ve düzenliydi ki, D'Hubert ancak içeride birer kanıt gibi duran çizmeleri, üniformaları ve askerî donanımları görünce burasının Teğmen Feraud'nun odası olduğuna kanaat getirdi. Ayrıca Feraud'nun evde olmadığını da anlamış oldu. Dürüst hizmetçi, Teğmen'in peşinden gitti ve gözlerini dikip içtenlikle yüzüne baktı.

Teğmen D'Hubert büyük bir hayal kırıklığına uğradı, zira bir süvari teğmeninin güzel bir öğleden sonra bulunabileceği tüm uğrak yerlerine zaten gidip bakmıştı. "Demek ki dışarıda, öyle mi? Ve sen de tatlım, Teğmen'in sabahın altısında neden dışarı çıktığını bilmiyorsun sanırım?"

Hizmetçi duraksamadan, "Hayır," diye cevap verdi. "Dün gece eve geç geldi ve horladı. Saat beşte kalktığımda duydum sesini. Ardından Teğmen, en eski üniformasını giydi ve dışarı çıktı. Görev icabı sanırım."

“Görev mi? Zerre kadar alakası yok!” diye bağırdı Teğmen D’Hubert. “Şunu bil ki güzelim, bir siville düello yapmak için bu kadar erken çıktı evden.”

D’Hubert’in söylediklerini duyan hizmetçi kızın koyu kirpiklerinde en ufak bir kıpırdanma olmadı. Besbelli ki, Teğmen Feraud’nun yaptıklarını yorumlayıp eleştirmek haddine değildi. Kız sadece bir anlığına sessiz bir şaşkınlıkla gözlerini kaldırıp baktı ve D’Hubert de kızın yüzündeki bu duygudan yoksun ifadeden Teğmen Feraud’yu sabahtan bu yana görmüş olması gerektiği sonucuna vardı. Odaya göz gezdirdi.

“Hadi ama!” diye samimiyetle bir sırta ortak olmaya çalışmış gibi ısrar etti. “Belki de evde bir yerlerdedir Teğmen?”

Kız hayır anlamında başını salladı.

D’Hubert kendinden emin ve endişeli bir sesle, “Onun için hiç de iyi olmadı bu!” dedi. “Ama bu sabah eve geldiğini söylüyorsun.”

Hizmetçi kız bu kez evet anlamında başını hafifçe salladı.

“Geldi!” diye bağırdı Teğmen D’Hubert. “Ve tekrar dışarı mı çıktı? Neden? Sessiz sedasız evinde oturamıyor mu bu adam! Ne çılgın ama!”

Teğmen D’Hubert’in mizacındaki doğal nezaket, sevecenlik ve güçlü arkadaşlık hisleri gözlem gücüne yardımcı oluyordu. Hiç çaktırmadan, kurnazca tavrını yumuşattı ve hizmetçinin kolundan sarkan süvari dizliğine bakıp kızın Teğmen Feraud’nun rahatı ve mutluluğuna gösterdiği ilgiden medet umdu. D’Hubert ısrarlı ve ikna ediciydi. Sevecen bakan güzel gözlerini son derece etkili kullanıyordu. Teğmen Feraud’nun kendi iyiliği için onu bulma kaygısı o kadar sahici gözüküyordu ki, en nihayet konuşmaya gönlü olmayan kızın direncini kırdı. Ne yazık ki, kızın söyleyecek pek fazla bir şeyi yoktu.

Teğmen Feraud saat ona doğru eve dönmüş, doğrudan odasına yürümüş ve biraz uyumak için kendini yatağa atmıştı. Kız, Feraud'nun her zamankinden daha fazla horladığını duymuştu. Ardından Feraud kalkıp en iyi üniformasını giymiş ve dışarı çıkmıştı. Kızın tüm bildikleri bundan ibaretti.

Kız gözlerini kaldırdı ve Teğmen D'Hubert kuşkuyla kızın gözlerinin içine baktı.

"Bu inanılmaz. En iyi üniforması içinde dolaşıp hava atmak için şehre gitti ha! Benim tatlı küçüğüm, Teğmen Feraud'nun o sivilin bedeninde bir güzel delik açtığını bilmiyor musun? Tıpkı senin bir yabancı tavşanı şişe geçirmen gibi onu kılıçtan geçirdi."

Güzel hizmetçi bu dehşet verici haberi herhangi bir üzüntü ya da endişe belirtisi göstermeden dinledi. Fakat düşünceli bir tavırla dudaklarını birbirine sıkıca bastırdı: "Teğmen şehirde dolaşmıyor," dedi alçak bir sesle. "Bilakis."

"Sivilin ailesi kıyameti koparıyor," dedi Teğmen D'Hubert, kafasından geçenleri sıralamaya devam ederek. "Ve general küplere binmiş vaziyette. Şehrin en önde gelen ailelerinden biri. Feraud'yu en azından yakınlarda bir yerde saklamalı ki..."

"General ona ne yapacak?" diye sordu kız endişeyle.

"Şüphesiz kellesini vurdurmayacak," diye homurdandı Teğmen D'Hubert. "Yaptığı şey kesinlikle uygun-suz. Böyle kabadayılıklara kalkışarak kendine durmadan sorun yaratıyor."

Hizmetçi kız utangaç bir sesle mırıldanarak, "Fakat Teğmen Feraud şehirde dolaşmıyor," diye ısrar etti.

"Tabii ya! Şimdi geldi aklıma; Feraud'yu hiçbir yerde göremedim. Hangi deliğe girdi bu?"

Genç kız kısa bir sessizliğin ardından, "Birini ziyaret etmeye gitti," dedi.

"Ziyaret mi! Bir bayanı mı ziyarete gitti demek isti-

yorsun? Adamdaki cürete bak sen! Peki sen bunu nereden biliyorsun tatlım?"

Hizmetçi kız, erkek zihninin darlığına karşı duyduğu küçümsemeyi saklamayarak, D'Hubert'e, Teğmen Feraud'nun dışarı çıkmadan önce en şık üniformasını giydiğini hatırlattı. Kız, sanki bu konuşmanın artık sinirlerini bozmaya başladığını ima eden bir tavırla Feraud'nun ayrıca en yeni pelerinini giydiğini de ekleyerek sert ve kaba bir hareketle dönüp uzaklaştı.

Teğmen D'Hubert, kızın vardığı sonucun doğruluğunu sorgulamadı ama anladığı kadarıyla resmî soruşturmasında pek ilerleme kaydetmesine fayda sağlamamıştı bu sonuç. Zira Teğmen Feraud'yla ilgili soruşturmasının resmî bir özelliği vardı. Sabahleyin bir adamı kılıcıyla delip geçen Feraud'nun öğleden sonra ziyaret etme ihtimali olduğu hiçbir kadını tanımıyordu D'Hubert. İki genç adam birbirlerini pek az tanırlardı. D'Hubert kafası karışmış vaziyette eldiven taktığı elinin parmağını ısırды.

"Ziyaret ha!" dedi yüksek sesle. "Şeytan'ı ziyaret!"

D'Hubert'e sırtını dönmüş, süvari dizliğini bir sandalyenin üzerinde katlayan hizmetçi kız, canı sıkkın bir şekilde gülerek itiraz etti:

"Hayır canım, değil! Madam de Lionne'u ziyaret ediyor."

Teğmen D'Hubert hafifçe ıslık çaldı. Üst düzey bir yetkilinin eşi olan Madam de Lionne, tanınmış bir salonu¹ olan, duyarlılık ve zarafet iddiasında bir kadındı. Kocasını yaşlı bir sivildi; fakat salonun müdavimleri genç askerlerdi. Teğmen D'Hubert, Teğmen Feraud'yu bulmak için peşinden o salona gitme fikrine sıcak bakmadığını-

1. Büyük evlerin, malikânelerin kabul salonları ve özellikle XVII. ve XVIII. yüzyıllarda toplumun sanat, siyaset ve askerî alanlarda ileri gelenlerinin davet üzerine toplandığı bu gibi yerler. (Ç.N.)

dan değil, Starasbourg'a yakın bir zaman önce gelmiş biri olarak Madam de Lionne'la henüz tanışma fırsatı bulamadığı için ıslık çalmıştı. Ayrıca o kabadayı Feraud'nun orada ne işi var diye de merak etmişti. Oysa pek o türden bir adam gibi görünmüyordu.

"Emin misin bundan?" diye sordu Teğmen D'Hubert hizmetçi kıza. Kız kesinlikle emindi. Teğmene bakmak için arkasına dönmeden bitişikteki komşularının arabacısının, Madam de Lionne'un başkâhyasını tanıdığından bahsetti. İstihbaratı bu yolla edinmişti ve kesinlikle emindi. D'Hubert'e bu konuda güvence verirken içini çekti. Ayrıca Teğmen Feraud'nun neredeyse her öğleden sonra salonu ziyaret ettiğini de ekledi.

"Şu işe bak!" diye bağırdı D'Hubert. Madam de Lionne birden gözünden düşmüştü. Teğmen Feraud, duyarlılığı ve zarafetiyle nam salmış bir kadın tarafından özellikle ilgi görmeye layık biri gibi gelmemiştir ona. Fakat ne olacağı bilinmezdi. Esasında hiçbirisi diğerinden farklı değildi – idealistten ziyade işini bilen insanlardı hepsi de. Ne var ki, Teğmen D'Hubert bu gibi düşüncelere kafa yormuyordu.

D'Hubert sesli düşünerek, "Tanrı aşkına!" dedi, "zaman zaman bizim general de oraya gidiyor. Eğer Feraud'nun kadına kaş göz ettiğini görürse kıyamet kopacak. Bizim general pek öyle başa çıkılacak biri değildir."

"Öyleyse hemen git! Orada dikilip durma öyle, sana nerede olduğunu söyledim!" diye bağırdı kız kulaklarına kadar kızarak.

"Teşekkür ederim tatlım! Sen olmasan ne yapardım bilmiyorum."

Teğmen D'Hubert minnettarlığını saldırgan bir tavırla gösterdikten sonra evden ayrıldı. Hizmetçi kız teğmenin bu yaklaşımını ilk başta şiddetle reddetti ve ardından ani bir kayıtsızlıkla boyun eğdi.

D'Hubert cesur bir asker havalarında, sokaklarda kasıla kasıla, mahmuzlarını çınlatarak yürüdü. Tanınmadığı bir salonda bir yoldaşını arayıp bulmak ona hiç sıkıntı vermiyordu. Üzerindeki üniforma bir pasaporttu. Generalin emir subayı olması kendine olan güvenini pekiştiriyordu. Üstelik, artık Teğmen Feraud'yu nerede bulacağını bildiğinden hiçbir seçeneği yoktu. Bu bir görev meselesiydi.

Madam de Lionne'un evinin mükemmel bir görünümü vardı. Uşak kıyafeti giymiş bir adam, yerleri cilalı büyük salonun kapısını açarken, yüksek sesle teğmenin ismini söyledi ve kenara çekilip D'Hubert'e yol verdi. Evde bir davet vardı. Hanımlar üzeri tüylerle dolu büyük şapkalar takmışlardı; koltuk altlarından alçak saten ayakkabılarının uçlarına kadar vücutlarını sımsıkı saran, boyunlarını ve kollarını açıkta bırakan beyaz elbiselerin içinde ince, zarif ve havalı peri kızlarını andırıyorlardı. Onlarla sohbet halindeki erkekler ise tam tersine yakaları kulaklarına kadar çıkan ve bellerinde kalın kuşakları olan rengârenk kıyafetler giymişlerdi. Teğmen D'Hubert hiç çekinmeden, kendinden emin adımlarla oda boyunca ilerledi ve bir kanepeye boylu boyunca uzanmış, bir periyi andıran kadının önünde eğilerek davetsiz geldiği için özür dileyip hiçbir mazerete sığınmadan silah arkadaşı Feraud'ya acilen bir görev emri iletmesi gerektiğini belirtti. Daha sonra görgü kurallarına daha uygun bir biçimde dönmeye niyetli olduğunu belirtip ilginç sohbetini böldüğü için Madam'dan af diledi...

Daha D'Hubert lafını bitirmeden çıplak bir kolcana yakın bir aldırılmazlıkla ona doğru uzandı. D'Hubert kendine uzanan eli hürmetle dudaklarına bastırırken bir yandan da bunun ne kadar da kemikli bir el olduğunu düşündü. Madam de Lionne sarışın, cildi parlak, uzun yüzlü bir kadındı.

Madam büyük dişlerini ortaya çıkaran zarif bir gü-

lüşle, "İşte bu kadar!" dedi. "Bu akşam af dilemek için gelin."

"Geleceğimden emin olabilirsiniz Madam."

Bu sırada, yeni pelerini ve aşırı parlatılmış asker çizmelcriyle kanepenin bir karış ötesindeki bir iskemlede oturan Teğmen Feraud, bir elini bacağının üzerine atmış, diğeriyle bıyığını buruyordu. D'Hubert'in manalı bakışları üzerine isteksizce yerinden kalktı ve bir pencere girintisine doğru yürüdüler.

Şaşırtıcı bir kayıtsızlıkla, "Ne istiyorsun benden?" diye sordu. Teğmen D'Hubert, Teğmen Feraud'nun hiçbir pişmanlık duymadan ve sonuçlarından çekinmeden yaptığı düelloya yüreğindeki masumiyet ve vicdanının saflığıyla baktığını düşünemiyordu. Feraud, kavganın neden kaynaklandığını tam olarak hatırlamasa da (gece geç saatlere kadar şarap ve bira içilen bir yerde başlamıştı kavga), hakarete uğrayan tarafın kendisi olduğundan en ufak bir şüphesi bile yoktu. Düello şahidi olarak yanında, iki deneyimli arkadaşı varmış. Her şey, o türden bir tehlikeli işin kural ve adabına göre yapılmış. Ve kuşku yok ki bir düello, kesin olarak bir ölümle sonuçlanmasa da en azından taraflardan birinin yaralanması amacıyla yapılıyordu. Feraud'nun düello yaptığı sivil yaralanmıştı. Bu da işin adabına, usulüne uygundu. Teğmen Feraud son derece sakindi; fakat Teğmen D'Hubert bunu yapmacık bir tavır olarak gördü ve neşeli bir havada konuştu.

"Generalin bana verdiği talimata göre, derhal evine dönüp orada kalmanı emrediyorum."

Şimdi afallama sırası Teğmen Feraud'ya gelmişti. "Senin ağzından çıkanı kulağın duyuyor mu?" diye belli belirsiz mırıldandı ve o kadar büyük bir hayret yaşadı ki, sadece Teğmen D'Hubert'in hareketlerini bir makine gibi takip etti. Biri uzun boylu, ilginç bir yüzü ve olgunlaşmış mısır rengine bıyığı olan, diğeri ise kısa boylu,

güçlü kuvvetli yapıda, kanca burunlu, gür, siyah ve kıvrık saçları olan iki subay, izin isteyip ayrılmak için ev sahibesine yaklaştılar. Eklektik zevklere sahip bir kadın olan Madam de Lionne, bu silahlı genç adamlara tarafsız bir duyarlılıkla ve eşit ölçüde ilgi duyarak gülümsedi. Madam de Lionne insan türünün sonsuz çeşitliliğinden haz alıyordu. Salondaki diğer tüm gözler evden ayrılan subayları takip etti ve iki teğmen dışarı çıkınca, düello-dan haberdar olan bir-iki adam peri kızlarını andıran kadınlara bundan söz ettiler. Bunu duyan kadınlar insancıl endişelere kapılıp belli belirsiz çığlıklar attılar.

Bu sırada iki süvari yan yana yürüyorlardı. Teğmen Feraud o anda zihninin kavrayamadığı meselelerin gizli nedenini iyice anlamaya çalışıyordu. Teğmen D'Hubert'in ise üstlenmek zorunda kaldığı görevden dolayı canı sıkındı, zira general, Teğmen Feraud'nun kendisine verilen emirleri harfiyen ve derhal yerine getirdiğinden emin olmasını istiyordu.

D'Hubert, yuvarlak yüzü, yuvarlak gözleri ve hatta yukarı kıvrılmış, simsiyah, küçük bıyığı bile sanki anlaşıl-maz bir kavrama karşı duyulan zihinsel bir öfkeyle hareket eden silah arkadaşını süzüp, "Sanırım komutan bu hayvanı tanıyor," diye geçirdi aklından. Ve sonra yüksek sesle, pay-larcasına, "General sana müthiş kızmış vaziyette!" dedi.

Teğmen Feraud aniden kaldırımın kenarında durdu ve büyük bir içtenlikle, kelimelerin üstüne basa basa, "Ama ne için?" diye haykırdı. Başını, sanki yaşadığı şaş-kınlıktan patlamasını önlemek için iki elinin arasına alır-kenki tavrı, ateşli Gaskonya'lı¹ ruhunun masumiyetini dile getiriyordu.

1. Fransa'nın güneybatısındaki Gaskonya bölgesi sakini. Conrad, yaygın bir klişeden yola çıkarak bu bölgenin insanların Latin özelliklerini ve kuzeyin soğukkanlı insanlarına kıyasla daha sıcakkanlı olmalarını vurguluyor. (Ç.N.)

D'Hubert, "Düellodan dolayı," dedi kısaca. Böylesine dikbaşı tavrılara, aptalca inatlaşmalara çok canı sıkılıyordu.

"Düello mu!"

Teğmen Feraud, bir şaşkınlık nöbetinden diğerine geçiyordu. Ellerini indirip yavaşça yürürken bir yandan da duyduklarını hisleriyle, içinde bulunduğu ruh haliyle uzlaştırmaya çalışıyordu. Mümkün değildi. "O lahana turşusu yiyen sivilin, çizmelerini 7. Süvari Birliği'nin üniformasıyla silmesine izin mi verseydim yani?" diye öfkeyle patladı.

Teğmen D'Hubert bu basit ve hisli düşünce karşısında tamamen duyarsız kalamazdı. Bu ufak tefek adamın çılgının teki olduğunu düşünüyordu, fakat söylediklerinde haklılık payı da yok değildi.

Teskin edici bir ses tonuyla, "Elbette ne derece haklı olduğunu bilemiyorum," diye söze girdi. "Ve bizzat general de tam anlamıyla doğru bilgilendirilmemiş olabilir. O insanlar feryat figan edip generali sağır ediyorlar," dedi.

Gördüğü haksız muamele karşısında öfkesi kabarmaya başlayan Feraud, adımlarını giderek hızlandırırken, "Ya! Demek general tam anlamıyla doğru bilgilendirilmedi," diye mırıldandı. "General tam anlamıyla... Ve o da tutup eve hapsolmamı emrediyor, Tanrı bilir arkasından başka ne gelecek!"

"Böyle tahrike kapılıp heyecanlanma hemen," diye uyardı D'Hubert. "Hasmının akrabaları çok nüfuzlu insanlar ve görünüşe bakılırsa durum pek parlak değil. General karşı tarafın şikâyetini derhal dikkate almak zorundaydı. Sana karşı aşırı sert davranmak istediğini sanmıyorum. En iyisi bir süre gözlerden uzakta tutulman."

Feraud, "Generale çok müteşekkirim," diye dişlerinin arasından mırıldandı. "Ve belki de, kalkıp peşime dü-

şerek beni bir hanımefendinin salonunda bulduğun için sana da teşekkür borçlu olduğumu düşünüyorsun; o hanımefendi ki...”

D’Hubert masum bir kahkaha atarak, “Doğrusu, teşekkür borçlu olman gerektiğini düşünüyorum,” diye lafını böldü. “Nerede olduğunu bulmak için az sıkıntı çekmedim. O koşullar altında kendini eğlendirecek başka yer bulamadın mı? Eğer general seni tapınağın tanrıçasıyla flört ederken yakalasaydı... aman Tanrım! Biliyorsun ki subaylarıyla ilgili şikâyetlerle rahatsız edilmekten nefret eder. Senin yaptığın da sırf kabadayılık gibi görünüyordu.”

İki subay, Teğmen Feraud’nun evinin sokak kapısına varmışlardı. Feraud silah arkadaşına dönüp, “Teğmen D’Hubert,” dedi, “sana söylemek istediğim bir şey var ama bunu sokağın ortasında söyleyemem. İtiraz istemem. Benimle içeri gel.”

Güzel hizmetçi kapıyı açmıştı. Teğmen Feraud kaba bir hareketle hızla kızın yanından geçip gitti. Kız ise korku dolu, sorgulayarak bakan gözlerini kaldırarak, çaresizce omuzlarını silkeleyip istemeye istemeye Feraud’nun peşinden giden Teğmen D’Hubert’e baktı.

Teğmen Feraud odasına girdi, kopçasını açıp sırtından çıkardığı yeni pelerinini yatağa fırlattı ve kollarını göğsünde kavuşturup diğer süvariye döndü.

Sert bir ses tonuyla, “Benim haksızlığa uysalca boyun eğecek bir adam olduğumu mu düşünüyorsun?” diye sordu.

“Mantıklı ol be adam!” diye çıkıştı Teğmen D’Hubert.

Bunun üzerine Feraud kendini zaptedemeyip, “Ben mantıklıyım! Tamamen mantıklıyım!” diye sertçe karşılık verdi. “Generale davranışını açıklaması için çağrıda bulunamam ama sen davranışından dolayı bana bir açıklama borçlusun.”

Teğmen D'Hubert küçümserce yüzünü buruşturarak, "Bu saçmalıkları dinleyemem," diye mırıldandı.

"Buna saçmalık mı diyorsun? Bana göre bu son derece basit bir ifade. Tabii eğer Fransızca biliyorsan."

"Ne demek istiyorsun sen Tanrı aşkına?"

Birden, "Demek istediğim şu ki," diye bağırdı Teğmen Feraud, "ben bir hanımefendiyle konuşurken generalin emri diye gelip beni rahatsız etmenin ne demek olduğunu sana öğretmek için kulaklarını kesmek istiyorum!"

Bu çılgınca beyanın ardından odaya, derin bir sessizlik çöktü; Teğmen D'Hubert, dışarıdaki bahçede ahenkle öten küçük kuşların seslerini açık pencereden işitiyordu. Sükûnetini bozmadan, "Nedenmiş o! Eğer böyle bir tavır takınırsan, elbette bir maceraya atılmak için serbest olduğun zaman ben de emrine amade olacağım; ama kulaklarımı kesebileceğini sanmıyorum."

Feraud acımasız, vahşi bir havaya bürünerek, "Derhal düello yapmaya hazırım," diye ilan etti. "Eğer bu gece Madam de Lionne'un salonunda hava atıp gösteriş yapmayı düşünüyorsan çok büyük bir yanılğı içinde sin."

Artık kızmaya başlayan D'Hubert, "Sahi mi! Sen ne ele avuca sığmaz adamışsın öyle. Oysa general seni küçük parçalar halinde doğramamı değil, sadece gözaltına almamı istemişti benden. İyi sabahlar!" dedi ve sırtını bu ufak tefek Gaskonyalıya dönüp kapıya doğru yürüdü; ne var ki, yeri geldiğinde sıkı bir içici olan fakat Picardy'nin yağmurlu semaları altında ayık doğan Kuzeyli D'Hubert, içki âlemlerinde her zaman ayık kalmayı bilen ama şarap üzümlerini olgunlaştıran memleketinin güneş ışıklarıyla adeta sarhoş doğan Feraud'nun kılıcını kınından çektiğini duyunca çaresiz durdu.

"Bu çılgın Güneylinin canı cehenneme!" diye düşündü ve hızla döndüğünde Teğmen Feraud'nun, elinde

kılıcıyla düello yapmaya hazır bir cengâver gibi karşısında durduğunu gördü ama soğukkanlılığını yitirmedi.

Feraud kendinden geçmişçesine, "Derhal! Derhal!" diye kekeledi.

D'Hubert ise sinirine hâkim olarak, "Sana cevabımı söyledim," dedi.

D'Hubert ilk başta sadece biraz kızmış ve hatta biraz eğlenmişti; ama şimdi kaşları çatılmış, yüzü asılmıştı. Kendi kendine nasıl buradan uzaklaşabilirim diye soruyordu. Elinde kılıç olan bir adamdan kaçıp uzaklaşmak imkânsızdı; hele onunla düelloya girişmek söz konusu bile değildi. Bir süre bekledi, ardından yüreğinden geçenleri söyledi.

"Kes şunu artık! Seninle düello yapmayacağım. Kendimi komik duruma düşürmeye niyetim yok."

"Ya, niyetin yok demek?" diye yılan gibi tısladı Gaskonyalı. Ayak parmakları üzerinde yükselip alçalarak, "Sanırım rezil olmak istiyorsun. Ne dediğimi duydun mu? ... Rezil! Rezil! Rezil!" diye avaz avaz bağırdı ve yüzü kıpkırmızı kesildi.

Bu tatsız kelimeyi duyan Teğmen D'Hubert'in ise Feraud'nun tersine bir an için beti benzi attı, ardından kumral saçlarının dibine kadar yüzü kızardı. Öfkeli bir küçümsemeyle, "Ama dışarı çıkıp düello yapamazsın ki; seni çılgın, sen tutuklusun!" diye itiraz etti.

Bunun üzerine Feraud tükürükler saçarak, hararetli hararetli, "Bahçe ne güne duruyor? Senin cesedini iki seksen yere serecek kadar büyük orası," deyince serinkanlı D'Hubert'in öfkesi her nasılsa yatıştı.

Şimdilik bir çıkış yolu bulduğunu düşünüp sevinen D'Hubert, "Bu tam anlamıyla saçmalık," dedi. "Silah arkadaşlarımızdan kimseyi düello şahidi olarak çağıramayacağız. Bu mantıksız."

"Düello şahitleri mi? Düello şahitlerinin canı ce-

henneme! Düello şahidine gerek yok. Sen düello şahidine takma aklını. İşim bittiğinde, gelip seni gömmeleri için arkadaşlarına haber yollayacağım. Eğer şahit istiyorsan, arka taraftaki yaşlı kadına başını penceresinden çıkarıp bakması için haber yollarım. Ama dur! Bahçıvan var. O şahitlik yapar. Herif duvar gibi sağır ama gözleri sapasağlam. Gel benimle! Generalin emirlerini aktarmanın her zaman çocuk oyunu olmadığını sana öğreteceğim kurmay subayım.”

Feraud bunları söylerken bir yandan da boş kılıç kınının kemer tokasını açmıştı. Kını yatağın altına savurup kılıcının ucunu aşağıya eğerek, kafası karışmış D’Hubert’in yanından hızla geçerken, “Beni izle!” diye bağırdı. Kapıyı hızla ardına kadar açınca hafif bir çığlık duyuldu ve anahtar deliğinden konuşmaları dinleyen güzel hizmetçi ellerinin tersini gözlerinin üzerine koyup geriye doğru sendeledi. Feraud onu görmemişti, fakat kız onun arkasından koşup sol kolunu yakaladı. Feraud silkinip kolunu kurtardı ama kız bu kez de Teğmen D’Hubert’e doğru seğirtip üniformasının kolunu kavradı.

“Sefil herif!” diye hıçkırıklara boğuldu. “Bu yüzden mi onun peşindeydin?”

D’Hubert kibarca kolunu kurtarmaya çalışırken, “Bırak beni,” diye rica etti. Çileden çıkmış bir ifadeyle isyan edercesine, “Burası bir tımarhane gibi,” dedi. “Bırak beni! Ona zarar vermeyeceğim.”

Teğmen Feraud’nun zalimce kahkahası bu söz üzerine yapılan bir yorum gibiydi. Feraud, ayağını yere vurup, “Gel buraya!” diye bağırdı.

Ve Teğmen D’Hubert onu izledi. Başka hiçbir şey yapamıyordu. Yine de akıl sağlığının yerinde olduğunu kanıtlamak adına, antreden geçerken sokak kapısını açıp hızla dışarı kaçma fikri bu cesur gencin bir an için kafasından geçse de, elbette bu fikri derhal zihninden savuş-

turdu, zira Feraud'nun en ufak bir utanç ya da tereddüt duymadan peşine düşeceğinden emindi. Ayrıca bir süvari subayının elinde kılıcı olan bir başka süvari subayı tarafından sokaklarda kovalanması bir an için bile düşünülemezdi. O yüzden Feraud'nun peşinden bahçeye kadar gitti. Kız da sallana sendeleye arkalarından geliyordu. Solgun dudakları ve dehşete düşmüş bir ifadeyle bakan gözleriyle korkunç bir meraka teslim olmuştu. İcabında Teğmen Feraud ile ölüm arasına kendini atma fikri bile geçiyordu aklından.

Sağır bahçıvan yaklaşan ayak seslerinden tamamen habersiz, çiçeklerini sulamaya devam ederken, Teğmen Feraud gelip adamın sırtına güm güm vurdu. Yaşlı adam dönüp birden elinde kocaman bir kılıç tutmuş sallayan öfkeli adamı görünce eli ayağı titredi ve süzgeçli kovayı yere düşürdü. Teğmen Feraud kovayı hiddetle tekmeledi ve bahçıvanın boğazına sarılıp adamcağızın sırtını bir ağaca dayadı. Onu orada tutup, "Burada kal ve izle! Anladın mı? İzlemek zorundasın! Sakın buradan kıpırdamaya kalkışma!" dedi.

Teğmen D'Hubert yavaşça bahçe yolunda yürüdü, suratında bariz bir tiksinti ifadesiyle pelerininin kopçasını çözdü. Kılıcının kabzasını kavradığı o anda bile tereddüt ederken Feraud'nun, "Gardını al, lanet olası. Buraya neden geldiğini sanıyorsun?" diye kükremesiyle kılıcını çekti. Hasmı aceleyle üzerine hamle edince mümkün olduğunca çabuk bir savunma duruşuna geçmek zorunda kaldı.

O güne dek bitki budama makaslarının çıkardığı tı-kırtılardan öte hiçbir çatışma sesinin işitilmediği o düzenli bahçeyi birbiriyle çarpışan kılıçların çınlamaları doldurmuştu. Yaşlı bir kadın, yukarıdaki bir pencereden yarı beline kadar dışarı çıkmıştı. Ellerini beyaz şapkasının üzerine koyup çatlak bir sesle dışarıdakilere çıkışıp

azarlıyordu. Dişsiz ağzı şaşkınlıktan aptalca bir ifadeyle açık kalmış bahçıvan sırtını ağaca yapıştırmış, kımıldamadan duruyor, yolun az ötesindeki güzel kız ise adeta büyülenmiş gibi küçük bir çimenliğin üzerinde ellerini ovuşturup çılgınca mırıldanarak birkaç adım o yana birkaç adım bu yana seğirtiyordu. Kız, iki düellocunun arasına dalmadı: Teğmen Feraud'nun hamileleri o kadar şiddetliydi ki kalbi buna dayanamadı. Tümüyle savunmaya yoğunlaşan Teğmen D'Hubert, hasmının saldırılarını savuşturmak için kılıç kullanma konusundaki tüm bilgi ve becerisine ihtiyaç duyuyordu. Daha şimdiden iki kez geri çekilmek zorunda kalmıştı. Çizmelerinin sert tabanı altında yuvarlanan bahçe yolunun kuru çakıllı kumları, dengeli durup yere sağlam basmasını engelleyerek sıkıntı yaratıyordu. Uzun kirpiklerinin gölgelediği gözlerini kısıp tıknaz hasmının ateşli bakışlarını dikkatle izlerken, bir yandan da bunun son derece uygunsuz bir zemin olduğunu düşünüyordu. Bu saçma düello, duyarlı, akli başında, geleceği parlak genç bir subay olarak itibarını mahvedecekti. Ne olursa olsun umutlarını yıkacak ve generalinin kendisine karşı beslediği iyi niyeti zedeleyecekti. Kuşkusuz içinde bulunduğu ânın ciddiyeti göz önüne alındığında, bu dünyevi kaygılar yersizdi. Düello, ister onur ve haysiyet tutkusuna özgü bir tören olarak görülsün, ister özünde salt erkeklere özgü bir spor biçimine indirgensin, tamamen belli bir amaca odaklanmayı; adam öldürmeye hazır katı bir ruh haline bürünmeyi gerektirir. Öte yandan, geleceğiyle ilgili bu derin kaygılar D'Hubert'in öfkesini kabartmaya başladığından bunların kötü bir etkisi yoktu. Yetmiş saniyedir kılıç sallıyorlardı ve Teğmen D'Hubert, pervasız hasmını, iğneye geçirilip numune dolabına yerleştirilen bir böcek gibi kılıçla delip geçmekten sakınmak için bir kez daha geri çekilmek zorunda kaldı. D'Hubert'in niyetini yanlış anlayan

Feraud ise muzaffer ve tehditkâr bir havayla homurdanarak daha sert hamleler yaptı.

“Bu kudurmuş hayvan sırtımı doğrudan duvara ya-pıştıracak,” diye geçirdi aklından Teğmen D’Hubert. Eve sandığından çok daha yakın olduğunu düşündü ve başını döndürmeye cesaret edemedi; ona öyle geliyordu ki, hasmını kılıcının sivri ucundan çok gözleriyle uzakta tutuyordu. Teğmen Feraud, en dayanıklı yürekleri bile sek-teye uğratacak kadar öfkeli ve vahşi bir kaplan çevikli-ğiyle çöküp sıçırıyordu. Fakat kalbin tüm o masumiyeti içinde doğal bir işlevi yerine getiren yabani bir hayvanın öfkesinden daha dehşet verici olan şey, insanın vahşi bir amaca odaklanıp bunu kararlılıkla göstermeye muktedir ve eğilimli olmasıydı. Kendi dünyevi kaygılarına kapıl-mış Teğmen D’Hubert bunu en sonunda algılamıştı. Saçma ve sakıncalı bir maceranın içine sürüklenmişti, fakat silah arkadaşı her ne budalaca maksatla bu düello-yu başlatmış olursa olsun, artık öldürmeye –ve daha azıyla yetinmemeye– niyetli olduğu açıktı. Ve Feraud, bu niyetini, bir kaplanın sınırlı yetilerinin çok ötesinde güçlü bir iradeyle ortaya koyuyordu.

Yapı itibarıyla cesur erkeklerde görüldüğü üzere, tehlike Teğmen D’Hubert’i bütünüyle ilgilendiriyordu. Kendisi de durumla gerektiği gibi ilgilenince ve serin-kanlılığının ve kolunun uzunluğunun kendi lehine oldu-ğunu gördü. Şimdi geri çekilme sırası, öfkeli bir şaşkın-lıkla insanın kanını donduran homurtular çıkaran Teğ-men Feraud’ya gelmişti. Hızla vuracakmış gibi yanıltıcı bir hamle yapıp ardından öne doğru atıldı.

Teğmen D’Hubert içinden, “Ya! Vuracaktın ha!” dedi. Düello neredeyse iki dakikadır sürüyordu; göster-dikleri hüner bir yana, herhangi bir adamı canından bez-direcek kadar uzun bir süreydi bu. Ve birden kılıçlar sus-tu, dövüş sona erdi. Hasminin savunma duruşu altında

göğüs göğüse yakınlaşmaya çalışan Teğmen Feraud, geriye çektiği koluna bir kılıç darbesi aldı. Feraud kolundaki kesiği asla hissetmedi ama aldığı yara, saldırılarını frenledi ve kumlu çakıl üzerinde ayağı kayıp çok sert bir şekilde sırtüstü yere düştü. Aldığı darbe, köpüren beynini sarsıp onu tamamen hareketsiz ve hissiz bıraktı. Feraud yere düşer düşmez güzel hizmetçi kız çığlık attı; fakat penceredeki kız kurusu bağırıp çağırmayı kesip dindar bir şekilde haç çıkarmaya başladı.

Yerde kımıltısız boylu boyunca yatan, yüzü gökyüzüne dönük hasmına bakan Teğmen D'Hubert, Feraud'yu oracıkta öldürdüğünü düşündü. Bir an için adamı ikiye bölecek kadar sert bir kılıç darbesi indirdiği izlenimine kapılmıştı. Telaşla dizlerinin üstüne çöküp yere serilmiş Gaskonyalıya baktı. Feraud'nun kolunun bile yarılmadığını görünce belli belirsiz bir hayal kırıklığıyla rahatlama hissi birbirine karıştı. Feraud ölümü hak ediyordu. Fakat o günahkârın ölmesini istemiyordu doğrusu. Bu olay yerince çirkin bir hal almıştı zaten; Teğmen D'Hubert derhal kanamayı durdurmak için kolları sıvadı. Fakat bu işi yaparken güzel hizmetçinin ona saçma sapan bir biçimde ayak bağı olması kaçınılmazdı. Hizmetçi, dehşet çığlıklarıyla havayı yırtarak D'Hubert'e arkadan saldırdı ve parmaklarını saçlarına dolayıp başını kuvvetle geriye çekti. Hizmetçinin neden tam da o anda kendisine mâni olmaya çalıştığını asla anlayamıyordu. Anlamak için de çabalamadı. Tüm bu olanlar berbat, bezdirici bir rüya gibiydi. D'Hubert kızın elinden kurtulmak için iki kez ayağa kalkıp onu üzerinden silkelemek zorunda kaldı. Bunu sabırlı bir şekilde, tek kelime etmeden yaptı ve kaldığı yerden devam etmek için hemen tekrar dizüstü çöktü. Fakat D'Hubert tam işini hallettiği sırada üçüncü kez saldırıya geçen kız bu defa yakalayıp kollarını vücuduna bastırdı. Kızın başlığı yarıya kadar sıyrılmış, yüzü kıpkır-

mızı olmuştu ve gözleri çılgınca bir cüretle çakmak çakmak parlıyordu. D'Hubert, bu gözlere uysalca bakarken kız da ona arka arkaya, defalarca alçak herif, hain ve katil diye hakaret etti. Ama D'Hubert'in esas canını sıkan şey, kızın yüzünü defalarca tırmalamış olmasıydı. Düellonun yaratacağı skandal yetmezmiş gibi bir de alay konusu olacaktı. D'Hubert, kavgaya zemin hazırlayan olaylar ve koşulların her türlü çarpıtılarak; akli başında davranmadığından herkesin kuşku duyduğunu, süslenip abartılarak dilden dile dolaşan hikâyenin şehirdeki garnizona, sınırdaki bütün bir orduya kadar ulaştığını, hatta saygın ailesinin kulağına kadar gittiğini düşündü. Sözünü etmeye degecek hiçbir çevresi ve ailesi olmayan, asalet ve yetenekten yoksun, koca Fransız süvari birliğindeki her askerinin işin doğası gereği sahip olduğu cesarettten başka hiçbir meziyeti olmayan Feraud için hava hoştu tabii. Kızın kollarını hâlâ sımsıkı tutan D'Hubert omzunun üzerinden baktı. Teğmen Feraud gözlerini açmıştı ama kımıldamıyordu. Derin bir uykudan henüz uyanan bir adam gibi ifadesizce loş gökyüzüne baktı.

Teğmen D'Hubert yaşlı bahçivana ısrarla seslenip bağırırsa da dişsiz ağzını bile kapatmaktan âciz bahçıvan hiçbir tepki vermedi. Sonra D'Hubert ihtiyarın tamamen sağır olduğunu hatırladı. Tüm bu süre zarfında hizmetçi tekmeler savurarak çekingen bir genç kızdan çok, sevimli ve aptal bir intikam tanrıçası gibi öfkeyle mücadele etti. D'Hubert kızın kollarını bir mengene gibi kısıp alıp tutmaya devam etti, zira içinden bir ses eğer bırakırsa kızın yüzüne gözüne saldıracağını söylüyordu. Ama bir yandan da içinde bulunduğu durum onu çok utandırıp küçük düşürüyordu. En nihayet kız pes etti. D'Hubert, kızın yatışmış olmaktan çok bitkin düştüğünden kuşkulanıyordu. Ne olursa olsun, Teğmen D'Hubert bu kâbustan uzlaşma yoluyla çıkmayı denedi.

Elinden geldiğince sakın olmaya çalışarak, "Dinle beni," dedi kıza. "Eğer seni bırakırsam hemen koşup bir cerrah bulacağına söz verir misin?"

D'Hubert, kızın asla böyle bir şey yapmayacağını ilan edişini gerçekten üzüntü içinde dinledi. Aksine, bahçede kalıp hezimete uğramış adamı korumak için dişini tırnağına takıp mücadele etme niyetini hıçkırarak hıçkırarak ağlayarak belli etti. Kızın tavrı hayret vericiydi.

D'Hubert ümitsizlik içinde, "Sevgili küçüğüm!" diye haykırdı, "acaba benim yaralı bir hasmımı öldürebilecek biri olduğumu mu sanıyorsun? Öyle mi... Sessiz ol seni küçük vahşi kedi seni!"

Cebelleştiler. Birden D'Hubert'in arkasından tok, uykulu bir ses, "Ne istiyorsun o kızıdan?" dedi.

Teğmen Feraud sağlam kolunun üzerinde doğrulmuştu. Mahmur gözlerle öteki koluna, üniformasına bulamış kan lekesine, yerdeki küçük kırmızı birikintiye, iki karış ötede, yerde yatan kılıcına bakıyordu. Sonra, korkunç baş ağrısı fikir yürütmeye elverdiği ölçüde, olanları enine boyuna düşünmek için kendini yavaşça yere bıraktı.

Teğmen D'Hubert kızı bırakır bırakmaz kız derhal gidip diğer Teğmen'in yanına çömeldi. Gecenin gölgeleri bakımlı bahçeye düşerken, dokunaklı bir görüntü çizen bu bir grup insandan hüznü ve şefkat dolu mırıldanmalar ve yarı uyanık, sakat biri sanki küfretmeye çalışıyormuş gibi farklı tonda cılız sesler yükseliyordu. Teğmen D'Hubert oradan uzaklaştı.

Sessizliğe gömülmüş evin içinden geçti ve kana bulanmış ellerini ve çiziklerle dolu suratını yoldan geçenlerden gizleyen alacakaranlığa minnet duyarak yürüyüp gitti. Fakat bu hikâyeyi gizlemenin imkânı yoktu. D'Hubert her şeyden çok, itibarının sarsılmasından ve alay konusu olmaktan korkuyor ve ne acıdır ki, bir katil gibi köşe bucak saklanarak arka sokaklardan yürümeye özen gösteri-

yordu. Gösterişsiz bir evin aydınlık üst katındaki açık bir pencereden gelen flüt sesi iç karartıcı düşüncelerinden sıyrılmasına neden oldu. Flüt büyük bir ustalıkla çalınıyor ve süslenmiş melodilerin arasında düzenli aralıklarla yere vuran bir ayağın tempo tuttuğu işitilebiliyordu.

Teğmen D'Hubert iyi tanıdığı bir ordu cerrahının ismini bağırdı. Flüt sesi kesildi ve müzisyen, pencerede belirdi. Müzik aletini elinden bırakmadan dikkatle sokağa baktı.

"Kim o seslenen? D'Hubert, sen misin? Hangi rüzgâr attı seni buralara?"

Cerrah flüt çaldığı bir vakitte rahatsız edilmekten hoşlanmamıştı. Başkaları terfi ve şöhretin tadını çıkarıp semeresini alırken, o, muharebe meydanlarında yara sarmak gibi nankör bir uğraş vermiş ve erken yaşta saçları ağarmış bir adamdı.

"Derhal gidip Feraud'ya bakmanı istiyorum. Teğmen Feraud'yu tanıyor musun? İkinci sokağın aşağısında oturuyor. Buradan iki adımlık bir yol."

"Nesi var?"

"Yaralı."

"Emin misin?"

"Evet!" diye bağırdı D'Hubert. "Oradan geliyorum."

"Gülünç!" dedi yaşı ilerlemiş cerrah. Gülünç onun gözde kelimesiydi; fakat bunu telaffuz ederken yüz ifadesi asla söylediğiyle bağdaşmıyordu. Hissiz, vurdumduymaz bir adamdı. "İçeri gel," diye ekledi. "Hemen hazırlanıyorum."

"Teşekkürler! Geliyorum. Odanda ellerimi yıkamak istiyorum."

Teğmen D'Hubert içeri girince cerrahın flütünün vidalarını çözmekle ve parçalarını belli bir düzen içerisinde kutuya yerleştirmekle meşgul olduğunu gördü. Cerrah başını çevirdi.

“Su orada, köşede. Ellerinin gerçekten yıkanmaya ihtiyacı varmış.”

“Kanamayı durdurdum,” dedi Teğmen D’Hubert. “Fakat sen de acele etsen iyi olur. Yanından ayrılalı on dakikadan fazla oldu.”

Cerrah ağırdan alıyordu.

“Sorun nedir? Sargı mı çıktı? Gülünç. Bütün gün hastanede çalıştım ama bu sabah birisi bana Feraud’nun bir çizik bile almadan düelloyu tamamladığından bahsetmişti.”

Teğmen D’Hubert bir yandan elini kalın bir havluy-la silerken, “Aynı düello değildir muhtemelen,” diye huy-suzca homurdandı.

“Aynı değil mi?.. Ne yani? Başka düello mu yaptı? Beni bir günde iki defa dışarı çıkarmak ancak Şeytan’ın işidir zaten.” Cerrah, D’Hubert’e gözucuyla şöyle bir baktı. “Yüzündeki o çizikler nasıl oldu öyle? Hem de iki tarafı da – üstelik simetrik. Gülünç.”

“Çok!” diye homurdandı Teğmen D’Hubert. “Feraud’nun yarılmış kolunu da gülünç bulacaksın. O yara her ikinizi de epey uzun bir süre güldürecek.”

Doktor şaşırmış ve Teğmen D’Hubert’in sert ve nezaketsiz tavrı dikkatini çekmişti. Birlikte evden çıktılar ve sokakta yürürlerken, doktor, D’Hubert’in davranışlarına daha da şaşırdı.

“Benimle gelmiyor musun?” diye sordu.

“Hayır,” dedi Teğmen D’Hubert. “Evi kendin bulabilirsin. Ön kapı büyük ihtimalle açıktır.”

“Pekâlâ. Feraud’nun odası nerede?”

“Giriş katında. Ama sen iyisi mi doğrudan içeri gir ve ilk önce bahçeye bak.”

Bu şaşırtıcı istihbaratın ardından cerrah başka soru sormadı. Teğmen D’Hubert huzursuz ve öfkeli bir halde evine döndü. Silah arkadaşlarının şakaları onu neredeyse

üstlerinin gazabına uğramak kadar korkutuyordu. Yaşananlar kafa karıştıracak kadar anlamsız ve gülünçtü, bizzat düellonun aykırı ve kuraldışı olması bir yana, ceza gerektirecek bir suçtan pek farkı yoktu. Derinlemesine düşünme sürecine yardımcı olan geniş hayal gücünden yoksun tüm adamlar gibi Teğmen D'Hubert'i de içine düştüğü açmaz, tedirgin edip korkutuyordu. Bütün kurallar hiçe sayılarak ve böyle bir işin usulü gereği tanıklar olmadan Teğmen Feraud'yu öldürmediği için kuşkusuz çok memnundu. Eşine az rastlanır bir memnuniyetti bu. Bir yandan da kural mural dinlemeden Feraud'nun boy-nunu kırıp öldürmek geçiyordu içinden.

D'Hubert, amatör flütçü cerrah kendisini görmeye geldiğinde hâlâ bu çelişkili hislerin etkisi altındaydı. Aradan üç günden fazla bir zaman geçmişti. Teğmen D'Hubert artık bölüğe komuta eden generalin emir subayı değildi. Alayına geri gönderilmişti. Ordu, ailesiyle olan irtibatını şehirdeki evinden değil, göz hapsine alındığı kışladaki bir odadan sürdürüyordu. Olayın ciddiyetinden ötürü D'Hubert kimseyle görüştürülmüyordu. Ne olduğunu ne söylendiğini ya da ne düşünüldüğünü bilmiyordu. Cerrahın ziyareti endişe içindeki tutuklu için son derece beklenmedik bir şeydi. Amatör flütçü, albayın özel izniyle orada bulunduğunu açıklayarak söze başladı.

"Albaya, hasmınla ilgili sana bazı gerçek haberler aktarmanın doğru olacağını söyledim," diye sürdürdü. "Feraud'nun hızla iyileştiğini duymak seni memnun edecektir."

Teğmen D'Hubert'in yüzünde alışlagelmiş bir memnuniyet ifadesi yoktu. Tozlu boş odada yürümeye devam etti.

"Şu iskemleyi alın doktor," diye mırıldandı.
Doktor oturdu.

“Bu iş, şehirde ve ordunun içinde farklı biçimlerde yorumlandı. Aslına bakarsan gülünç denecek kadar çeşitli ve farklı görüşler mevcut.”

Teğmen D’Hubert bir duvardan ötekine, odayı arşınlamaya devam ederken, “Öyle mi!” dedi. Fakat bu konuda iki görüşün olabilmesine şaşıyordu. Cerrah konuşmasını sürdürdü.

“Elbette, gerçekler bilinmediğinden...”

“Feraud’nun seni bilgilendireceğini düşünmeliydim,” diye böldü lafını D’Hubert.

“Onu ilk gördüğümde bir şeyler söyledi,” diye itiraf etti doktor. “Onu bahçede bulduğumda başının arkasındaki şişlik biraz tutarsızca konuşmasına neden olmuştu. Daha sonra suskun kalmayı tercih etti.”

D’Hubert odada bir aşağı bir yukarı yürümeye devam ederek, “O herifin utanacak kadar görgü sahibi olabileceğini düşünmemiştim doğrusu,” dedi. Doktor da, “Bu çok gülünç,” diye mırıldandı. “Utanmış ha! Tam olarak bir utanç içinde olduğunu söyleyemem. Ne var ki, meseleye farklı bir açıdan da bakabilirsin.”

D’Hubert, ahşap iskemlede oturan baygın bakışlı, kır saçlı adama yan yan bakarak, “Neden bahsediyorsun sen? Ne meselesi?” diye sordu.

Cerrah biraz sabırsızca, “Mesele her ne ise,” dedi, “senin tutumunla ilgili herhangi bir fikir belirtmek istemiyorum...”

“Tanrı aşkına, belirtmesen iyi olur zaten!” diye haykırdı D’Hubert.

“Sıkma canını. Hemen kılıcına sarılma. Uzun vadede fayda getirmez. Şunu kesin olarak anlamanı isterim ki, siz gençleri körü körüne eleştirmek asla aklımdan geçmez. Ama iyi bir nasihatte bulunacağım. Eğer böyle devam edersen kötü bir şöhret edinirsin.”

D’Hubert birden durup büyük bir şaşkınlıkla, “Na-

sıl devam edersem?” diye sordu. “Ben! Ben! Benim kötü şöhret edinmem derken... kafandan ne geçiyor?”

“Dediğim gibi bu olayın doğrularını yanlışlarını yargılamak niyetinde değilim. Benim üzerime vazife değil. Yine de...”

Teğmen D’Hubert korku ve şaşkınlıkla karışık bir ifadeyle, “Tanrı aşkına, Feraud sana neler anlattı?” diye lafını kesti.

“Sana söylediğim gibi, ilk başta, onu bahçede tutup kaldırdığımda konuşmaları tutarsızdı. Ardından doğal olarak sessiz kaldı. Ama en azından anladığım kadarıyla elinden bir şey gelmiyordu.”

“Elinden bir şey gelmiyor muydu?” diye avazı çıktığı kadar bağırdı Teğmen D’Hubert. Sonra sesini şaşılacak derecede alçaltarak, “Peki ya ben? Benim elimden bir şey gelir miydi?”

Cerrah ayağa kalktı. Aklı flütüne, teselli edici bir sese sahip can yoldaşına gidiyordu. Yirmi dört saat süren yorucu bir çalışmanın sonrasında, sahra ambulanslarının civarında, sessizliğe ve ölümlere terk edilen savaş meydanlarının korkunç dinginliğini flütünün tatlı nağmeleriyle bozmakla tanınıyordu. Günlük yaşamının avutucu saati yaklaşıyordu ve barış zamanlarında ise bu dakikalara, bir cimrinin istiflediği paralara verdiği kadar büyük bir değer veriyordu.

“Tabii! Tabii!” dedi cerrah baştan savarcasına. “Sen de haklısın. Gülünç. Ne var ki, tamamen tarafsız ve her ikinize de dostça bir yaklaşan biri olarak, Feraud’nun mesajını sana iletmeyi kabul ettim. Farz et ki, gönlü olsun diye sakat birinin suyuna gidiyorum. Bu işin burada sona ermediğini bilmeni istiyor Feraud. Gücünü toplar toplamaz düello şahitlerini doğrudan sana göndermek niyetinde – tabii o vakte kadar ordu, savaş meydanında olmazsa.”

Teğmen D'Hubert hırsla, hızlı hızlı konuşup tükürükler saçarak, "Şahit gönderme niyetinde ha, öyle mi? Tabii ya," dedi.

D'Hubert'in içinde kabaran öfkeyi ziyaretçisi fark etmemişti fakat bu hırs, iki genç adamın arasında son derece ciddi bir fikir ayrılığının ortaya çıktığı ve bu çatışmanın esrarengiz bir havaya bürünecek kadar ciddi ve son derece büyük bir önem arz eden bir mesele olduğu yönünde cerrahın inancını pekiştirdi. Bu meseleyle ilgili önemli fikir ayrılıklarını halletmek için bu iki genç adam, meslek yaşamlarının daha neredeyse başında rezil olmayı ve hayatlarını mahvetmeyi göze almışlardı. Cerrah, yakında yürütülecek olan soruşturmanın, kamuoyu merakını tatmin edemeyeceği endişesini taşıyordu. Aralarında geçen mesele onları cinayetle –ne eksik ne fazla suçlanmaya götürebilecek kadar ölçüsüz ve rezilce olduğundan çevreleriyle sırlarını paylaşmıyorlardı. Fakat bu mesele ne olabilirdi?

Cerrah, mizacı itibarıyla pek meraklı bir insan değildi; fakat zihnini kurcalayan, aklından çıkmayan o soru yüzünden, o akşam iki kez flütünü, hem de bir melodinin tam ortasında dudaklarından uzaklaştırıp akla yatkın bir tahminde bulunmaya çalışarak bir dakika boyunca sessizce oturdu.

II

Cerrah, tahmin yürütme konusunda garnizonun geri kalanından ve koca bir cemiyetten daha başarılı değildi. O zamana kadar pek tanınıp önemsenmeyen iki genç subay, kavgalarının çıkış noktasıyla ilgili yaygın merakla birlikte sivriliş dikkat çektiler. Madam de Lionne'un salonu yaratıcılıkla ve zekice yürütülen tahminlerin merkeziydi; de Lionne, akşam karanlığında, özel bir bah-

çede, kılıçlarla vahşî bir karşılaşma yapmak üzere, birlikte evinden ayrılan bu mutsuz ve pervasız iki genç adamla en son görüşen insan olarak bir müddet soru yağmuruna tutuldu. Madam yakınaparak, subayların hal ve tavırlarında sıradışı bir şey gözlemlemediğini belirtiyordu. Teğmen Feraud'nun çağrılıp götürülmekten rahatsız olduğu çok belliydi. Bu da gayet doğaldı; hiçbir erkek, zarafeti ve hassasiyetiyle nam salmış bir hanımefendiyle sohbet ederken rahatsız edilmekten hoşlanmazdı. Fakat doğrusu bu mevzu Madam de Lionne'u usandırmıştı, zira düşüncesizce yapılan en abartılı dedikodular vesilesiyle bile, şahsiyeti ve sosyal kişiliğiyle bu mesele arasında bağlantı kurulması mümkün değildi. Ayrıca bu meseleye bir kadının da dahil olabileceğiyle ilgili ortaya atılan iddiaların kulağına gelmesi de onu rahatsız ediyordu. Bu rahatsızlık onun zarafet ya da hassasiyetinden değil, mizacının daha içgüdüsel bir yanından kaynaklanıyordu. En sonunda bu rahatsızlık o kadar büyüdü ki, Madam evinde bu konudan bahsedilmesini kesin olarak yasakladı. Madam'ın koltuğunun yakınında bu yasağa uyulsa da, salonun başka yerlerinde sohbet edenler, dayatılan bu sessizliğin üzerindeki örtüyü az çok kaldırmaya devam ediyorlardı. Uzun, solgun yüzlü, çehresi bir koyunu andıran bir şahıs, başını sallayarak iki subayın arasındaki kavganın uzun bir geçmişe dayandığını ve zamanla kızıştığını söyleyerek fikrini belirtti. Bir başkası bu teoriye itiraz ederek, bu adamların böylesine uzun soluklu bir çekişmenin içinde olamayacak kadar genç olduklarını söyledi. Ayrıca bu iki subay Fransa'nın farklı ve birbirine uzak bölgelerinden geliyorlardı. Başka somut olasılıklar da mevcuttu. Hükümete bağlı idari dairelerden birinde görev yapan bir yardımcı delege, kaşmir dizlik, uzun çizmeler ve gümüş sırmalı mavi ceket giyen, nazik ve kültürlü, ölümden sonra ruhun bir bedenden başkasına göç

ettiğine inanmaya eğilimli genç bir bekâr erkek, iki subayın belki de daha önceki bir hayatta tanışmış olabileceklerini öne sürdü. Kavga ve kin unutulmuş bir geçmişte kalmıştı ve şimdiki hayatlarında bu akla sığmaz bir durumdu; fakat ruhları düşmanlığı hatırlıyordu ve içgüdüsel bir husumet sergiliyorlardı. Genç adam bu fikri şaka yollu ortaya atmıştı. Bununla birlikte bu olay dünyevi, askerî, haysiyetli ve sağduyulu bir bakış açısından bakıldığında o kadar saçmaydı ki, bu garip açıklama başka herhangi bir açıklamaya kıyasla gayet akla yatkın geliyordu kulağa.

İki subay, hiç kimseye itimat edip kesin bir şey söylememişlerdi. Teğmen Feraud, yenilgiye uğramanın utancıyla ve kaderin bir cilvesi sonucu, talihsizce zor duruma düşmesiyle birlikte tamamen sessizliğe gömüldü. İnsanların iyi niyet ve anlayış göstereceğinden şüphe ediyordu. Kuşkusuz o züppe kurmay subayı, sempati toplayacaktı. Yatakta yatarken fedakârca ihtiyaçlarına koş-turan ve korkunç beddualarını endişe içinde dinleyen güzel hizmetçiye çılgınca bağırıyordu. Teğmen D'Hubert'e "yaptığının bedeli ödetilmeliydi" ve kız da bunun adil ve doğal olduğunu düşünüyordu. Hizmetçi kız en çok da Teğmen Feraud'nun heyecan ve öfkeye kapılması için özen gösteriyordu. Ona o kadar düşkün ve hayrandı ki, tek derdi bir an önce iyileştiğini görmektir; sağlığına kavuştuktan sonra isterse tekrar Madam de Lionne'un salon ziyaretlerine başlayabilirdi.

Teğmen D'Hubert, her şeyden önce genç ve salak bir emir eri dışında konuşacak kimsesi olmadığından sessizliğini koruyordu. Dahası, mesleki anlamda büyük ciddiyet taşıyan bu olayın komik yanları da vardı. Ne zaman düşünüp kafa yorsa hâlâ Teğmen Feraud'nun boynunu kırmak geçiyordu içinden. Fakat bu kesin ve gerçekçi değil, daha ziyade mecazi bir çözümdü ve gerçek

bir fiziksel dürtüden çok, bir ruh halinin ifadesiydi. Aynı zamanda, o genç adamın yüreğinde arkadaş sevgisi ve merhamet hissi vardı; bu yüzden Teğmen Feraud'yu içinde bulunduğu daha zor bir durumda bırakmak ve bu rezil olayın hiçbir ayrıntısını konuşmak istemiyordu D'Hubert. Elbette soruşturma sırasında kendini savunmak adına doğruları söyleyecekti. Bu ihtimal canını sıkıyordu.

Fakat hiçbir soruşturma yapılmadı. Ordu savaş alanına çıkmıştı. Teğmen D'Hubert, herhangi bir uyarı yapılmadan serbest bırakıldı ve alaydaki görevlerine geri döndü; kolu askıdan henüz çıkan Teğmen Feraud ise, muharebe meydanlarının dumanları arasında ve gece kurulan açık ordugâhların temiz havasında iyileşme dönemini tamamlamak için süvari taburuyla birlikte sorgusuz sualsiz at sürdü. Bu destekleyici ve kuvvetlendirici tedavi ona o kadar iyi gelmişti ki, ateşkes imzalanacağı yönünde söylentiler ortaya çıkar çıkmaz endişeye kapılmadan kendi şahsi savaşına yoğunlaşabilirdi.

Bu seferki mücadele kurallara uygun olacaktı. Feraud, alayı sadece birkaç mil ötede konuşlanmış Teğmen D'Hubert'e iki arkadaşını gönderdi. Arkadaşları düellocularına hiçbir soru sormamışlardı. Feraud asık bir suratla, "O sevimli kurmay subayına bir iyilik borçluyum," demiş, düello şahitleri de hallerinden hoşnut, bu özel görevi yerine getirmek üzere yanından ayrılmışlardı. Teğmen D'Hubert de aynı ölçüde ketum ve düellocularına sadık iki arkadaş bulmakta zorlanmadı. "Ders vermem gereken çılgın bir herif var," diye belirtmişti kısaca; şahitler de daha başka neden aramamışlardı. Bir sabah erken, yakındaki uygun bir arazide, düello kılıçlarıyla karşılaşma yapılmasına karar verildi. Üçüncü hamlede Teğmen D'Hubert, yan tarafında bir delikle kendini çiy-le kaplı çimenlerin üzerinde sırtüstü yatarken buldu.

Berrak güneş, sol tarafında otlaklardan ve koruluklardan oluşan bir manzaranın üzerinde usulca yükseliyordu. Bir cerrah –flütçü değil bir başkası– üzerine eğilmiş, yarayı yokluyordu.

Cerrah, “Kıl payıyla kurtuldun. Hiçbir sorun yaratmayacak,” diye ilan etti.

Teğmen D’Hubert bu söylenenleri keyifle dinledi.

Islak çimenlerin üzerinde oturan ve D’Hubert’in başını kucağında tutan şahitlerinden biri, “Dövüş bu sevgili dostum, ne olacağı belli olur mu? En doğrusu iki iyi arkadaş gibi barışmanız,” dedi.

Teğmen D’Hubert cılız bir sesle, “Söylemesi kolay. Sen benden ne istediğini bilmiyorsun ki,” diye mırıldandı. “Ne var ki, eğer Feraud...”

Çimenliğin bir başka köşesinde, Teğmen Feraud’nun şahitleri de gidip hasmıyla el sıkışması için onu teşvik ediyorlardı.

“Artık öcünü aldın – lanet olsun! Yapılması gereken bu. Bu D’Hubert iyi bir adam.”

Feraud dişlerinin arasından, “Generallerin bu evcil hayvanlarının ne kadar iyi olduklarını ben bilirim,” diye mırıldandı ve yüzündeki karamsar ifade, şahitlerini uzlaştırma çabalarından vazgeçirdi. Şahitler uzaktan birbirlerini başlarıyla selamlayarak düelloocularını alandan çektiler. Büyük bir cesareti, samimi ve dengeli bir mizaçla birleştiren bir silah arkadaşı olarak çok sevilen Teğmen D’Hubert’in çok sayıda ziyaretçisi oldu. Teğmen Feraud’nun, âdeti olduğu üzere, arkadaşlarının tebriklerini kabul etmek için pek ortalarda görünmediğinden bahsediliyordu. Arkadaşları Feraud’yu yüzüstü bırakmazlardı, çünkü o da güneye özgü coşkulu mizacından ve yalın kişiliğinden ötürü sevilen biriydi. Günün sonunda subayların toplanmayı âdet edindikleri her yerde, sabah yapılan düello her yanıyla ele alınıyordu. Teğmen D’Hu-

bert bu kez hezimete uğramış olsa da, kılıç oyunları övgü toplamıştı. Hamlelerinin çok ayrıntılı ve sistemli olduğunu kimse inkâr edemezdi. Hatta hasmını öldürmekten kaçındığı için yara aldığı söylentisi bile dolaşıyordu. Fakat çoğuna göre Teğmen Feraud'nun hamlesi karşı konulmaz olarak addediliyordu.

İki subayın silahşor olarak hünerleri açıkça tartışılıyordu; fakat düellonun ardından birbirlerine karşı takındıkları tavır, fazla üzerinde durulmadan ve ihtiyatla eleştiriliyordu. Aralarındaki ihtilaf uzlaştırılacak gibi değildi ve bu üzücü bir durumdu. Fakat ne de olsa şeref ve haysiyetlerinin gereğini en iyi onlar bilirdi. Silah arkadaşlarının pek fazla burunlarını sokacağı bir mesele değildi bu. Kavganın çıkış nedeninin ise, iki subayın Strasbourg'daki garnizonda görev yaptıkları döneme dayandığı yönünde gencl bir kanı vardı. Müzisyen cerrah buna itiraz edip başını salladı. Ona göre kavgı çok daha eskilere dayanıyordu.

Birkaç kişi sabırsızca bir merakla, "Tabii ya! Sen hikâyenin tamamını biliyor olmalısın," diye haykırdı. "Mesele neydi acaba?"

Cerrah düşünceli bir ifadeyle gözlerini bardağından kaldırdı. "Bilsem bile size anlatmamı beklemeyin benden, zira iki düello da sessiz kalmayı tercih ediyor."

Cerrah, ardında bir sır perdesi bırakarak kalkıp çıktı. Daha fazla kalamazdı. Flüt çalma saati yaklaşıyordu.

Cerrah çıkıp gittikten sonra genç bir subay ciddi bir havada, "Hiç şüphe yok ki bildiklerini bir sır gibi saklıyor, dudakları mühürlü!" dedi.

Hiç kimse genç subayın bu tespitinin doğruluğunu sorgulamadı. Fakat bu, her nasılsa olayın yarattığı etkiyi artırmıştı. Her iki alaya mensup yaşça büyük birkaç zabıt, salt insancıl ve barışçıl düşüncelerden hareketle, iki subayın uzlaşma işini halletmesi için bir Haysiyet Divanı

oluşturulmasını önerdiler. Ne yazık ki, son düelloyu kazanan taraf olarak daha affedici ve ılımlı davranmaya eğilimli olacağı varsayımıyla ilk olarak Teğmen Feraud'ya yanaşıp konuyu ona açtılar.

Bu, yeterince akla yatkın bir düşünceydi. Gelgelelim bu konudaki girişim başarısız oldu. Yatışmış gururla birlikte ahlaki dokunun gevşemesiyle Teğmen Feraud, kendi içinde bir vicdan muhasebesi yapıp öneriyi gözden geçirmeye tenezzül etmiş ve hatta davasının haklılığından değil ama sağduyulu davranmadığından kuşulanmıştı. Hal böyleyken, Feraud bu konuda konuşmaya gönülsüzdü. Alaydaki bilge adamların önerisi onu zor durumda bırakmıştı. Bundan tiksiniyordu ve bu tiksintisi Teğmen D'Hubert'e karşı duyduğu husumeti de depreştirmişti. İnsanları her nasılsa ikna edip kandırma konusunda kahrolası bir yeteneği olan bu adam, sonsuza dek başına bela mı olacaktı? Bununla birlikte divanın uygun gördüğü arabuluculuğu açıkça reddetmek de zordu.

Bu zorluk karşısında, nemrutça kayıtsız bir tavır takındı. Bıyığını burup lafı ağzında geveledi. Bu konudaki düşüncesi son derece açıktı. Ne bunu adil bir Haysiyet Divanı önünde ifade etmekten utanıyor ne de meydana çıkıp dövüşerek savunmaktan korkuyordu. Öncelikle hasmının bunu nasıl karşılayacağını kesin olarak öğrenmeden de, öneriye balıklama atlamak için bir neden görmüyordu.

Daha sonra içindeki öfke iyice kabaran Feraud'nun, umuma açık bir yerde, alaycı bir ifadeyle, "Teğmen D'Hubert açısından bu son derece şanslı bir gelişme, zira bir sonraki buluşmamızda sadece yatakta üç hafta oyalanarak paçayı kurtarmayı umut etmeye gerek duymayacak," dediği duyulmuştu.

Bu kibir dolu ifadenin arkasında son derece derin bir Makyavelcilik yatıyor olabilirdi. Güneye özgü bir mi-

zaç ve yaratılışa sahip insanların düşüncesizce, delişmen davranış ve sözlerinin ardında çoğu kez bir kurnazlık saklıdır.

İnsanların adaletine itimat etmeyen Teğmen Feraud, asla bir Haysiyet Divanı kurulmasını istemiyordu ve hasmıyla ilgili sarf ettiği ve mizacıyla son derece uyumlu sözler ayrıca amacına da hizmet ediyordu. Maksatlı söylenmiş olsun ya da olmasın, bu ifadeler yirmi dört saat-ten kısa bir süre içinde Teğmen D'Hubert'in yatak odasına ulaştı. Sonuç itibarıyla, sırtını yastıklara dayamış, yatağında oturan Teğmen D'Hubert, ertesi gün kendisine götürülen teklifi, Feraud ile aralarında geçenlerin tartışmaya açık olmadığını söyleyerek karşıladı.

Yaralı subayın solgun suratı, temkinli kullanması gereken titrek sesi ve nazik, ağırbaşlı tavrı, kendisini dinleyenlerin üzerinde büyük bir etki yaratmıştı. D'Hubert'in söyledikleri dışarıda duyulunca, bunlar Teğmen Feraud'nun böbürlenip yüksekten atmasına kıyasla esrar perdesini daha da kalınlaştırdı. Bunları duyunca Teğmen Feraud, rahat bir nefes aldı. Bu yaygın merak halinden keyif almaya başlamıştı ve ağzını son derece sıkı tutarak bu merakın daha da büyümesine katkıda bulunmaktan memnundu.

Teğmen D'Hubert'in alayının başındaki Albay, kır saçlı, fırtınaların yıprattığı bir savaşçıydı. Sorumluluklarını yalın bir bakış açısıyla ele alıyordu. "En iyi astlarımın bir hiç uğruna böyle zarar görüp mahvolmasına göz yummamam," diyordu kendi kendine. "Bu olayın kökenine bizzat inmeliyim. Mesele her ne olursa olsun, D'Hubert açıkça konuşmalı. Bir albay bu gençler için bir babadan daha fazlası olmalı." Ve gerçekten de Albay, tüm adamlarını, büyük bir aile içerisindeki her bireyin hislerini paylaşan bir baba gibi büyük bir ilgiyle seviyordu. Eğer insanlar bu dünyaya Tanrı'nın bir dikkatsizliği sonucu salt

siviller olarak gelmişlerse, tıpkı bir ailenin mensubu olarak dünyaya gelen bebekler gibi bir alayda yeniden doğuyorlardı ve geçerli olan da bu askerî doğumdu.

Teğmen D'Hubert'in suratı bembeyaz kesilmiş, gözleri çukurlaşmış halde karşısında durduğunu gören yaşlı savaşçı, yüreğine sızı gibi saplanan bir acıma ve şefkat duygusu hissetti. Alayına –cephede ileri sürüp geri çekmek için elinde tuttuğu, gururuna hizmet eden ve düşüncelerine hükmeden o adamlar topluluğuna– karşı hissettiği tüm sevgisi bir an için en çok umut vaat eden astının şahsiyetinde yoğunlaşmış gibiydi sanki. Tehdit edercesine bir tavırla boğazını temizledi ve korkunç bir ifadeyle kaşlarını çatı. “Şunu anlamalısın ki,” diye başladı söze, “alaydaki tek bir adamın hayatını zerre kadar umursamam. Sekiz yüz kırk üçünüzü birden atlarınızla birlikte bir sineği öldürür gibi hiçbir vicdan azabı duymadan, gözümü kırpmadan Cehennem çukuruna gönderirdim!”

D'Hubert de, “Evet, Albayım. Siz de alayın en önünde at koştururdunuz,” dedi solgun bir tebessümle.

Diplomatik davranmak ihtiyacı hisseden Albay bu lafın üzerine bir kahkaha attı. “Bilmeni isterim ki Teğmen D'Hubert, icabında kenara çekilir, hepinizin Cehennem'e doğru dörtlüğe gidişinizi izlerim. Orduya yararlılık ve vatana hizmet gerektirdiği takdirde bunu bile yapacak bir adamım ben. Fakat bunu düşünmek bile hoş değil, o yüzden böyle bir şeyi ima bile etme.” Albay korkunç bir bakış fırlattı ama ses tonu yumuşadı. “O bıyığının etrafında biraz süt kalmış evlat. Benim gibi bir adamın gücünün nelere yeteceğini bilemezsin. Gerekirse bir saman yığınının arkasına saklanıp... Bana sıırtmayın beyefendi! Ne cüretle? Eğer bu özel bir görüşme olmasaydı ben yapacağımı bilirdim... Buraya bak! Ben, ülkemizin şanı, şerefi ve alayımızın onuru için komutam altındaki adamların hayatlarını tehlikeye atma ve harcama

sorumluluğunu taşıyorum. Bunu anlıyor musun? Pekâlâ, o halde 7. Süvari Birliği'ndeki o adamın seni bu şekilde kılıçla deşmesine göz yumarak neyi kanıtlamaya çalışıyorsun? Bu tek kelimeyle utanç verici!"

Teğmen D'Hubert'in fena halde canı sıkılmıştı. Omuzları hafifçe kımıldadı. Albay'a başka karşılık vermedi. Sorumluluğunu göz ardı edemezdi.

Albay bakışlarını gizledi ve sesini daha da alçalttı. "Bu içler acısı bir durum!" diye mırıldandı. Ve tavrını bir kez daha değiştirdi. İkna edici bir ifadeyle ama iyi bir askerî liderin gırtlığına özgü o otoriter ses tonuyla, "Hadi ama!" dedi, "bu iş bir çözüme kavuşturulmalı. Meselenin ne olduğunu bana açıkça anlatmanı talep ediyorum. En iyi arkadaşın olarak bunu bilmek istiyorum."

Otoritenin zorlayan, ikna eden gücü, nezaketin yılanı deliğinden çıkararak etkisi, hasta yatağından henüz kalkmış bir adamın üzerinde tesirli olmuştu. Teğmen D'Hubert'in bir bastonun topuzunu kavrayan eli hafifçe titredi. Fakat duygusal ve bir yandan da temkinli ve sağ-görülü kuzeyli mizacı, bu son derece saçma konuyu anlatarak içini döküp her şeyi itiraf etme dürtüsünü dizginledi. Doğaüstü bilgeliğin ilkelerine göre, konuşmadan önce dilini yedi kez ağzının içinde döndürdü. Ve sadece bir teşekkür konuşması yaptı.

Albay ilk başta ilgiyle dinledi ve ardından yüzü şaşkın bir ifadeye büründü. En sonunda kaşlarını çatı. "Terreddüt mü ediyorsun? – Tanrı aşkına! Alçakgönüllülük gösterip seninle bir arkadaş gibi tartışacağımı söylemedim mi sana?"

Teğmen D'Hubert, "Evet, Albayım!" diye karşılık verdi usulca. "Fakat korkarım ki beni bir arkadaş gibi dinledikten sonra bir amir gibi harekete geçip hakkımda işlem yapacaksınız."

Nazik Albay dişlerini birbirine çarptı. Samimi bir

ses tonuyla, "Ne olabilir ki?" dedi. "O kadar da yüz kızartıcı bir şey mi bu?"

Teğmen D'Hubert cılız fakat kendinden emin bir sesle, "Hayır değil," dedi.

"Şüphesiz ordunun yararına göre hareket edip görevimin gereğini yerine getireceğim. Hiçbir şey bunu yapmamı engelleyemez. Neden olanları bana anlatmanı istiyorum sanıyorsun?"

"Bunun boş bir merak yüzünden olmadığını biliyorum," dedi Teğmen D'Hubert. "Akıllıca hareket edeceğinizi biliyorum. Fakat alayın itibarı ne olacak?"

"Bir teğmenin toyca budalalığı yüzünden alayın itibarı zedelenmez," dedi Albay sertçe.

"Hayır zedelenmez. Ama şom ağızlılar zedeleyebilir. 4. Süvari Alayı'ndan bir teğmenin hasmıyla karşılaşmaktan korktuğu ve albayının arkasına gizlendiği dilden dile dolaşacaktır. Ve bu, bir saman yığınının ardında saklanmaktan daha kötüdür – askerlik vazifemin gereği bunu yapmayı göze alamam Albay."

Albay çok haşın bir ifadeyle, "Kimse öyle bir şey söylemeye cüret edemez," diye söze girdi, fakat cümlesini tereddütlü bir havada tamamladı. Teğmen D'Hubert'in cesareti herkesçe biliniyordu. Fakat Albay, düello yapmak için, teke tek, göğüs göğüse çarpışmak için gereken cesaretin, doğru ya da yanlış, özel bir cesaret gibi görüldüğünün gayet iyi farkındaydı. Ve kendi alayına mensup bir teğmenin her türden cesarete sahip olması ve bunu kanıtlaması da son derece gerekliydi. Albay altdudağını dışarı uzattı ve tuhaf, donuk bir bakışla gözlerini uzaklara dikti. Kafası karıştığında suratı bu ifadeye bürünüyor-du ve alayında neredeyse kimsenin bilmediği bir ifadeydi bu; zira şaşkınlık ve tereddüt hisleri, bir süvari birliğinin başındaki albayın eriştiği mertebeye bağdaşmazdı. Bizzat Albay bu tuhaf, tatsız hissin etkisine kapılmıştı.

Askerlerin ve atların esenliğı ve bunların şan ve şeref için savaş meydanlarında gereğince kullanılmasıyla ilgili mesleki meseleler dışında kafa yormaya alışkın olmadığından, düşünsel çabaları sonuç vermeyip dinle ilgisi olmayan sözcükler zihninde dolaşıp duruyordu. “Hay lanet olası! Tanrı aşkına!” dedi içinden.

Teğmen D’Hubert acı acı öksürdü ve bitkin bir sesle, “Gözümün korktuğunu ve sindirildiğimi söyleyen bir sürü art niyetli insan olacaktır. Ve eminim ki buna göz yummamı beklemeyeceksiniz benden. Birden bu meselenin dışında, bir düzine düelloyla karşı karşıya bulabilirim kendimi.”

Bu dolaysız ve basit sav, meselenin birden Albay’ın kafasına dank etmesini sağlamıştı. Gözlerini dikip emrindeki subayına baktı. Kısık bir sesle, sertçe, “Oturun Teğmen!” dedi. “Bu lanet olası iş... Oturun!”

“Albayım,” diyerek yeniden söz aldı D’Hubert, “ben şom ağızlardan korkmuyorum. Onları susturmanın bir yolu var. Fakat benim huzurum da söz konusu. Silah arkadaşım bir subayın hayatını mahvetmiş olma düşüncesini kafamdan atamam. Ne yaparsanız yapın, bu mesele daha ileri gitmeye mahkûm. Soruşturmadan vazgeçildi – bırakın ortalık durulsun. Yoksa Feraud için çok vahim olur.”

“Hey! Ne diyorsun! O kadar büyük bir kabahat mi işledi?”

Hâlâ kendini çok bitkin ve neredeyse ağlayacakmış gibi hisseden Teğmen D’Hubert, “Evet. Çok büyük,” diye mırıldandı.

Feraud kendi alayına mensup olmadığından, Albay buna inanmakta güçlük çekmedi. Odada bir aşağı bir yukarı volta atmaya başladı. O iyi bir lider, sağduyulu ve şefkatli bir adamdı. Fakat başka yönlerden de insancıl biriydi; kurnazlık ve hileye başvuran biri olmamasından da bu açıkça belliydi.

Albay, yüreğinin bütün saflığıyla, “İşin kötü yanı, Teğmen, bu meselenin kökenine inme niyetimi açıkça belirttim,” diye söyleyiverdi. “Ve bir albay bir söz verdiğinde... anlayacağın varsa...”

Teğmen D’Hubert samimiyetle lafını böldü: “Albayım, benim şeref sözümle yetinmenizi rica ediyorum sizden. Şunu bilmenizi isterim ki kendimi, hiçbir seçeneğim olmadan çok zor bir durumun içinde buldum; bir insan ve bir subay olarak haysiyetimle bağdaşan hiçbir seçeneğim yoktu... Sonuç olarak Albayım, meselenin kökeninde yatan gerçek budur. İşte, artık biliyorsunuz. Gerisi sadece ayrıntıdan ibaret...”

Albay birden durdu. İyi huylu ve sağduyu sahibi biri olarak bilinen Teğmen D’Hubert’in itibarı ağır basıyordu. Serinkanlı, içten, içi dışı bir. Her zaman doğru davranan. İnsan ona güven duyuyordu. Albay, içindeki muazzam merakı mertçe bastırdı. “Hmm! Bunu bir insan ve bir subay olarak ileri sürüyorsun... Hiçbir seçeneğin yoktu? Öyle mi?”

“Bir subay olarak – hem de 4. Süvari Birliği’nin bir subayı olarak,” diye ısrarla vurguladı Teğmen D’Hubert, “başka seçeneğim yoktu. Ve meselenin kökeni de budur Albayım.”

“Evet. Fakat yine de anlayamıyorum, insan albayına... Albay baba sayılır – lanet olsun!”

Teğmen D’Hubert’in henüz dışarıya çıkmasına izin verilmemeliydi. Utanç ve çaresizlik içinde fiziksel yetersizliğinin farkına varıyordu. Fakat, sakat bir insana özgü o hastalıklı inat ve hırçınlık çökmüştü üzerine ve bir yandan da umutsuzluk içinde gözlerinin yaşardığını hissediyordu. Bu bela başa çıkılacak gibi değildi. Teğmen D’Hubert’in zayıf, solgun yanağından aşağıya bir damla yaş süzüldü.

Albay telaşla ona sırtını döndü. Yere iğne düşse du-

yulacak gibiydi. “Bu aptal bir kadın hikâyesi gibi, değil mi?”

Bu sözleri söyleyen Albay gerçeği yakalamak için hızla döndü; ama gerçek, bir kuyuda yaşayan güzel bir şekil değil, manevra ve hileyle yakalanan utangaç bir kuştı. Albay’ın diplomasi hamlelerinin sonuncusuydu bu. Gerçeğin, dermansız kolunu ve gözlerini müthiş bir itirazla gökyüzüne kaldıran Teğmen D’Hubert’in hareketlerinde şüphe götürmez bir şekilde parladığını gördü.

Albay, gözlerini dikip sert sert bakarak, “Kadın meselesi değil herhalde?” diye homurdandı. “Kim ya da nerede diye sormuyorum. Tek bilmek istediğim işin içinde bir kadın olup olmadığı?”

Teğmen D’Hubert’in kolları aşağıya düştü ve cılız sesi acınacak halde, çatlak çatlak çıkmaya başladı.

“Öyle bir şey değil Albayım.”

“Şerefın üzerine söz verir misin?” diye üsteledi yaşlı savaşçı.

“Şerefim üzerine söz veririm ki değil.”

Albay düşünceli bir ifadeyle, “Pekâlâ,” dedi ve dudaklarını ısırdı. Teğmen D’Hubert’in savları ve ona beslediği sevginin de yardımı sayesinde ikna olmuştu. Öte yandan, Albay’ın asla gizlemeden, meseleye açıkça müdahil olmasının hiçbir sonuç vermemesi yakışık almamıştı. Albay, Teğmen D’Hubert’i birkaç dakika daha tuttu ve nazikçe yanından ayrılırken, “Birkaç gün daha yataktan çıkmayın Teğmen; cerrahın göreve başlayabilecek kadar sağlıklı olduğunu raporlaması da ne demek oluyor Tanrı aşkına?” dedi.

Albay’ın karargâhından çıkan Teğmen D’Hubert, kendisini eve götürmek için bekleyen arkadaşına hiçbir şey söylemedi. Hiç kimseye hiçbir şey söylemedi. D’Hubert kimseye güvenip bir şey anlatmadı. Fakat aynı günün akşamı, komutan muaviniyle birlikte karargâhının

civarında yetişen karaağaçların altında gezintiye çıkan Albay ağzını açtı.

“Bu meselenin kökenine indim,” dedi.

Ufak tefek, kara kuru, kısa favorili bir adam olan yarbay, yüzündeki merak ifadesini gizlemeden kulak kesildi.

“Hafife alınacak bir şey değil,” diye ekledi Albay kehanette bulunur gibi. Yarbay, neden sonra mırıldandı:

“Gerçekten de öyle, efendim!”

Albay dümdüz karşıya bakarak, “Hafife alınacak bir şey değil,” diye tekrar etti. “Ne var ki, D’Hubert’in önümüzdeki on iki ay boyunca Feraud’ya meydan okuyup düelloya davet etmesini ya da kendisine gelen düello davetini kabul etmesini yasakladım.”

Albay, rütbesinin getirdiği itibarı kurtarmak için bu yasağı kafasında canlandırmıştı. Sonuç olarak bu amansız kavgayı kuşatan gizeme, resmî bir damga vurmayı amaçlıyordu. Teğmen D’Hubert, gerçeği ağzından almak için yapılan tüm girişimleri kayıtsız bir sessizlikle geri püskürttü. İlk başta için için huzursuzlanan Teğmen Feraud, zaman ilerledikçe kendine olan güvenini yenisinden kazandı. Sanki kimseyle paylaşmaya yanaşmadığı bir nedenden ötürü eğlenirmiş gibi alaycı kahkahalar atarak, dayatılan ateşkesin anlamından habersiz olduğunu gizliyordu. Yakın arkadaşları, “Ne yapmayı düşünüyorsun?” diye soruyorlardı. O da, biraz acımasız bir havada, “Yaşayan görür,” demekle yetiniyordu. Hepsi de, Feraud’nun ağzını sıkı tutmasını takdirle karşılıyordu.

Ateşkes süresinin sonuna gelmeden Teğmen D’Hubert’in rütbesi yükseltildi. Bu hak edilmiş bir terfiydi, fakat her nasılsa kimse onun terfi ettirilmesini beklemiyordu. Teğmen Feraud bir subay toplantısında bunu duyunca dişlerinin arasından, “Öyle mi?” diye mırıldandı. Derhal, kapının yanındaki bir mandala asılmış kılıcını

aldı, beline dikkatlice bağladı ve tek bir kelime daha etmeden toplantıyı terk etti. Ölçülü adımlarla evine yürüdü, çakmaktaşını bir parça çeliğe sürterek donyağından yapılmış mumunu yaktı. Sonra, şömine rafında duran şanssız bir bardağı hışımla kapıp var gücüyle yere çaldı.

Artık D'Hubert daha yüksek rütbeli bir subay olduğuna göre, düello yapmaları söz konusu değildi. Ne o ne de D'Hubert, bir askerî mahkemede yargılanmayı göze almadan birbirlerine meydan okuyup düelloya davet edemezlerdi. Böyle bir şey düşünülemezdi bile. Teğmen D'Hubert'le bir düelloda karşılaşmak pek içinden gelmese de, Teğmen Feraud bu sistemli adaletsizlikten rahatsız olmuştu. "Benden bu şekilde kaçabileceğini mi sanıyor?" diye düşündü kızgınlıkla. Bu terfi ona göre bir entrika, bir komplo, korkakça bir manevraydı. O Albay ne yaptığını biliyordu. Gözde subayının rütbesinin yükseltilmesi için önayak olup alelacele tavsiyede bulunmuştu. Bir insanın böylesine karanlık ve dalavereli bir şekilde eylemlerinin sonuçlarından kaçması tam anlamıyla rezillikti.

Teğmen Feraud, pervasız bir tutumla bir askere yakışır tavırlardan çok, kavgacı ve hırçın bir mizaçla, terfi alıp yükselmeye pek de kafa yormadan sırf bir silahlı mücadele tutkusuyla dövüşüp vuruşmakla yetinmişti; fakat şimdi yüreği, ilerlemek için kaçınılmaz bir arzuyla yanıp tutuşmaya başlamıştı. Silahşörlük mesleğinin gösteriş yapıp hava atmaya ve sırf dünya nimetleriyle ilgilenen bir insan olarak komutanlarının gözüne girmeye yaradığını düşünüyordu. Herkes kadar cesur olduğunu biliyordu ve cazibesinden asla kuşku duymuyordu. Gelgelelim, ne cesaret ne de cazibe hızlı sonuç almaya yaramıyordu. Teğmen Feraud'nun, bir kılıç ustası olarak o pervasız ve acımasız halleri değişime uğradı. "Hiçbir çaba göstermeden terfi alan bazı akıllı arkadaşlar," diye söz

açarak sert ve kinayeli laflar sarf etmeye başladı. Ordunun bu gibilerle dolu olduğundan bahsediyordu; etrafa şöyle bir bakmak yeterliydi. Fakat her defasında hedefinde sadece bir kişi, hasmı D'Hubert vardı. Bir defasında kendisini takdir eden bir arkadaşına, "Doğru insanlara gidip yaltaklanmayı beceremiyorum. Benim karakterimde bu yok," diye içini dökmüştü.

Feraud, ordu Austerlitz'e girdikten bir hafta sonra terfisini aldı. Büyük Ordu'nun Hafif Süvari Birliği bir süredir ilginç işlerle haddinden fazla meşguldü. Mesleki uğraşın baskısı hafifler hafiflemez, Yüzbaşı Feraud zaman kaybetmeden bir buluşma ayarlamak için önlemler almaya başladı. Acımasızca bir ifadeyle, "Ben adamımı bilirim," diyordu. "Eğer gözümü dört açmazsam, kendinden daha başarılı bir düzine adamı ezip kendini terfi ettirecektir. Bu gibi işlerde ustadır."

Düello Silezya'da yapıldı. Bir sonuca varılmasa da, iki silahşor yorulup tükenene kadar dövüştüler. Süvari kılıcı kullanmışlardı ve her iki hasım da gösterdikleri beceri, teknik, güç ve kararlılıkla izleyenlerin hayranlığını topladılar. Tuna Nehri'nin her iki yakasında ve Gratz ve Laybach'daki garnizonlarda bu düellodan söz ediliyordu. Feraud ve D'Hubert yedi kez kılıçlarını çattılar. Her ikisinin de çeşitli yerlerinde birçok kesik vardı ve bol bol kan kaybetmişlerdi. Her ikisi de, birçok kez amansız bir düşmanlığa dönüşen bu düellonun durdurulmasını reddetmişti. Yüzbaşı D'Hubert açısından bu düşmanlığın altında bu işi bitirip bir an önce yaşadığı sıkıntıdan kurtulmak gibi akla yatkın bir arzu yatıyordu; Yüzbaşı Feraud ise hırçın ve kavgacı içgüdülerinin muazzam coşkusu ve incinen gururunun kıskırtmasıyla hareket ediyordu. En sonunda üstleri başları dağılmış, gömlekleri lime lime olmuş, kana batmış ve güçlkle ayakta durur halde, şaşkınlık ve dehşet içindeki düello şahitleri tarafından güç-

bela birbirlerinden uzaklaştırıldılar. Daha sonra, etraflarına toplanıp düellonun ayrıntılarını konuşmak için can atan silah arkadaşları, bu kıyımın sonsuza dek sürmesine göz yummayacaklarını ilan ettiler. Aralarındaki çekişmenin bu kez sona erip bir çözüme kavuşup kavuşmadığı sorusuna ise, düelloocular bunun ancak taraflardan birinin yerde cansız kalmasıyla çözülebilecek bir anlaşmazlık olduğuna inandıklarını ifade ederek, karşılık verdiler. Merak ve heyecan bir kolordudan diğerine yayıldı ve en sonunda Ren ve Sava nehirleri arasında konuşlanmış birliklerin en küçük müfrezelerine kadar nüfuz etti. Viyana'daki kafelerde, hasımların üç hafta içinde yeniden bir karşılaşma yapacak durumda olacakları üzerine tahminler yürütülüyordu. Düelloya dair olağanüstü bir beklenti içine girilmişti.

Bu beklentiler, iki subayı ayıran askerî görevlerin beraberinde getirdiği zorunluluklar yüzünden boşa çıktı. Resmî makamlar düelloyu dikkate almamışlardı. Artık meseleyi ordu sahiplenmişti ve kimse kolay kolay burnunu sokamazdı. Fakat düellonun hikâyesi, ya da daha ziyade D'Hubert ve Feraud'nun düello yapma eğilimleri, bir şekilde terfi edip yükselmelerine engel teşkil ediyor olmalıydı, zira Prusya'yla yapılan savaş sırasında birbirleriyle çarpışmak için yeniden bir araya geldiklerinde ikisi de hâlâ yüzbaşıydı. Ponte Corvo Prensi Mareşal Bernadotte'un kumandasındaki orduyla Jena'nın ardından özel bir görevle kuzeye gönderildiler ve birlikte Lübeck'e girdiler.

Yüzbaşı D'Hubert'in mareşalin üçüncü yaverliğine atanmasını da göz önünde bulunduran Yüzbaşı Feraud, ancak Lübeck'in işgalinden sonra ileride nasıl bir tutum izleyeceğini düşünecek boş zamanı buldu. Gecenin büyük bir bölümü boyunca buna kafa yordu ve sabah olunca kendisine yakın iki arkadaşını çağırdı.

Feraud, kan çanağına dönmüş, yorgun gözlerle arkadaşlarına bakıp, “Bir süredir sakın bir kafayla bu konu üzerinde düşünüyorum,” dedi. “O düzenbaz heriften kurtulmam gerektiğini anladım. Burada da, mareşalin emir subayı kadrosuna sinsice girmeyi başardı. Bu beni doğrudan kıskırtmak demek. D’Hubert vasıtasıyla emir alacak bir durumda kalmaya tahammül edemem. Ve Tanrı bilir ne gibi bir emir! Böyle bir şey daha önce bir kez oldu – ve bu yeter de artar bile. D’Hubert bunu gayet iyi anlıyor, asla korkma. Size daha fazlasını söyleyemem. Şimdi ne yapmanız gerektiğini biliyorsunuz.”

Bu seferki karşılaşma Lübeck şehrinin dışında, iki subayın bu kez at sırtında karşılaşmaları fikrini ortaya atan kolorduya bağlı süvari birliğinin önerisini dikkate alarak, özenle seçilen çok geniş bir açıklık alanda yapıldı. Ne de olsa bu düello süvari birliğini ilgilendiren bir meseleydi ve ayakta dövüşmekte ısrar etmek, bir süvarinin görev yaptığı ordu kuvvetini hafife aldığı izlenimini uyandırıyordu. Bu sıradışı öneri karşısında şaşkınlığa uğrayan şahitler, alelacele gidip düelloocularına bundan bahsettiler. Yüzbaşı Feraud, öneriyi büyük bir hevesle, düşünmeden kabul etti. Anlaşılmaz, hiç kuşkusuz içinde bulunduğu psikolojiye dayanan bir nedenden ötürü, at sırtında kendini yenilmez bir silahşor olarak hayal etti. Odasının dört duvarı arasında tek başına durup ellerini ovuşturarak muzaffer bir edayla, “Hah! İşte şimdi senin işini bitirdim benim sevimli kurmay subayım,” diye mırıldandı.

Yüzbaşı D’Hubert ise, arkadaşlarına uzunca bir müddet dik dik baktıktan sonra hafifçe omuz silkti. Bu iş, yaşamını umutsuzca ve anlamsızca zorlaştırmıştı. Sürecin içinde bir saçmalık az ya da fazla olmuş önemi yoktu. Onun için tüm bu anlamsızlıklar tatsız, tiksinti vericiydi; fakat D’Hubert her zamanki nezaketini koru-

yarak, alaycı bir ifadeyle, belli belirsiz tebessüm etti ve o kendine özgü sakin sesiyle, "Bu şüphesiz dövüşün tekdüzeliğini bir nebze azaltacak," dedi.

D'Hubert tek başına kalınca bir masaya oturup başını ellerinin arasına aldı. Son zamanlarda kendine vakit ayıramamıştı ve mareşal tüm yaverlerini çok sıkı çalıştırıyordu. Berbat hava koşullarında son üç haftadır süren askerî harekâtlar sağlığını etkilemişti. Aşırı yorulduğunda kılıç yarasına atılmış dikişler canını yakıyor ve bu ısırap verici his her zaman keyfini kaçırıyordu. "Bu da o vahşi hayvanın işi," diye hayıflanıyordu.

Bir gün önce, kız kardeşinin evleneceğini bildiren bir mektup almıştı evden. Kız kardeşi on dokuz, kendisiyse yirmi altı yaşındayken, Strasbourg'daki garnizona katılmak için evden ayrıldığından beri onu sadece iki defa kısa bir an için görebilmişti. İkisi çok iyi arkadaş ve dert ortağıydılar; şimdi, kız kardeşi tanımadığı bir adamla verilecekti. Kuşkusuz saygın bir adamdı fakat kız kardeşine tam anlamıyla layık biri değildi. Léonie'sini artık bir daha göremeyecekti. Akıllı ve becerikli, nabza göre şerbet vermeyi gayet iyi bilen biriydi o; şüphesiz adamı da nasıl idare edeceğini bilirdi. Kız kardeşinin mutluluğundan yana içi rahattı, fakat artık onun zihninde ilk sırayı işgal etmekten mahrum kalacağını düşünüyordu; ne de olsa kız kardeşi konuşmaya başladığından beri o hep ilk sırada olmuştu. Ponte Corvo Prensi'nin üçüncü yaveri Yüzbaşı D'Hubert, çocukluk günlerini hatırlayınca üzerine hüzünlü bir pişmanlık çöktü.

Kendini mecbur hissettiği için, sırf âdet yerini bulsun diye ve hiçbir heyecan duymadan yazmaya başladığı tebrik mektubunu bir yana attı ve önüne boş bir sayfa alıp şunları yazdı: "Bu benim son arzum ve vasiyetimdir." Bu kelimelere bakıp tatsız düşüncelere daldı; çocukluk-taki beraberliklerini asla göremeyeceğine dair bir önsezi,

Yüzbaşı D'Hubert'in dengeli ve neşeli ruh halini bastırdı. Oturduğu sandalyeyi geriye itip ayağa fırladı, sanki önsezilere aldırmadığının bir işaretiymiş gibi esnedi ve kendini yatağa atarak uykuya daldı. Gece, uykusunda zaman zaman titredi ama uyanmadı. Sabah, iki düello şahidini yanına alarak at sırtında şehri terk etti; yolda alakasız konulardan söz açtı, soğuk ve mesafeli tavırlarla başını bir sağa bir sola döndürüp çitlerle çevrili düz yeşil tarlaları kaplayan yoğun sabah sisine baktı. Bir hendeğin üzerinden atladı; at sırtında birçok adamın sisin içinde hareket eden siluetlerini seçebiliyordu. "Görünen o ki kalabalık bir güruhun önünde dövüşeceğiz," diye kendi kendine yakınırcasına mırıldandı.

Ortamanın havası D'Hubert'in düello şahitlerini epey kaygılandırmıştı ve şimdi soluk, cılız ışıklar saçan güneş, alçalan sisin içinde yükselmeye çalışıyordu; Yüzbaşı D'Hubert, uzakta, birbirlerine biraz mesafeli ilerleyen üç atlı gördü. Gelenler, Yüzbaşı Feraud ve şahitleriydi. D'Hubert kılıcını çekti ve bileğine iyice bağlı olup olmadığını kontrol etti. Atlarının başları birbirlerine yakın bir grup halinde duran şahitler, dörtına yavaşça ilerleyerek, birbirlerinden uzaklaştılar ve D'Hubert'le hasmı arasında geniş, boş bir alan bıraktılar. Yüzbaşı D'Hubert soluk güneşe, sıkıntı verici tarlalara baktı ve yaklaşan ahmakça düelloyu düşündükçe içine kasvet bastı. Tarlanın uzak bir ucunda gök gürlemesi gibi bir ses, düzenli aralıklarla bağırarak talimatlar verdi: *ilerle – tırıs kaldır – saldırırr!..* Yüzbaşı D'Hubert, tam atını mahmuzladığı an, insanın içine durup dururken ölüm hissi doğmaz diye düşündü.

Bu yüzden, daha ilk hamlede Yüzbaşı Feraud'nun açık verip alınca bir kılıç darbesi alınması ve gözüne akan kanların görüşüne mâni olmasıyla birlikte, düellonun neredeyse başlamadan sona ermesi D'Hubert'i afallattı. Devam etmek mümkün değildi.

Galiz küfürler eden ve iki arkadaşının şaşkın bakışları altında eğerin üzerinde bir öne bir arkaya sallanan hasmını ardında bırakan Yüzbaşı D'Hubert, atıyla yeniden hendeğin üzerinden yola atladı, karşılaşmanın bu kadar hızlı sonuçlanması karşısında şaşkınlığa uğramış görünen iki şahidiyle birlikte dörtnala evin yolunu tuttu. Kız kardeşine, evliliği için yazdığı tebrik mektubunu o akşam tamamladı.

Yüzbaşı D'Hubert kendini kaptırıp uzun bir mektup yazdı. Kız kardeşine, onun hayatındaki bu değişiklikten sonra kendini çok yalnız hissedeceğini söylüyordu; fakat bir gün gelecek kendisi de evlenecekti. Aslına bakılırsa, D'Hubert şimdiden Avrupa'da savaşıacak başka kimsenin kalmayacağı ve savaş döneminin sona ereceği zamanı düşünüyordu. "O zaman," diye yazdı, "bir mareşalin bastonuna yakın bir mesafede olmayı umut ediyorum, sen de deneyimli bir evli kadın olacaksın. Bana evlenebileceğim bir eş seçeceksin. O vakte kadar ben muhtemelen kelleşeceğim ve biraz yorgun biri olacağım. Genç, elbette güzel ve şanlı meslek yaşamımı, yüksek rütbeme yakışan bir ihtişamla sonlandırmama yardımcı olacak varlıklı bir kız olmasını isterim." D'Hubert, başına musallat olan, kavgacı ve kendisine karşı kin güden bir herife o gün verdiği dersten de bahsederek, "Ama eğer ağabeyinin kavgacı biri olduğunu duyarsan, hiçbir surette buna inanma. Orduda üretilen hangi dedikoduların o masum kulaklarına ulaşacağı bilinmez. Ama ne duyarsan duy, seni her zaman seven ağabeyinin bir düellocu olmadığı konusunda için rahat olsun," diye mektubunu bitirdi. Sonra, Yüzbaşı D'Hubert, "Bu benim son arzum ve vasiyetimdir" diye başlık attığı boş sayfayı buruşturup şömineye attı ve kendine kahkahalarla güldü. O kaçık herifin ne yapabileceği zerre kadar umurunda değildi. Birden, hasmının, askerî harekâtlara verilen ke-

yifli aralarda hayatına kattığı heyecan dışında, yaşamını şu ya da bu şekilde etkileyebilecek hiçbir gücü olmadığına kanaat getirmişti.

Ne var ki bu noktadan itibaren Yüzbaşı D'Hubert'in meslek yaşamında huzurlu aralar olmayacaktı. D'Hubert, Eylau ve Friedland'daki savaş meydanlarını gördü, Polonya'nın düzlüklerinde, kar, çamur, toz toprak demeden ilerleyip aynı yolları geri yürüdü, Kuzeydoğu Avrupa'nın tüm yollarında rütbe ve terfi aldı. Bu sırada Yüzbaşı Feraud ise alayıyla birlikte güneye gönderilerek, İspanya'yla yapılan ve tatmin edici olmayan bir savaşta görev aldı. Ancak Rusya'ya karşı yapılacak askerî harekâtın hazırlıkları başlayınca tekrar kuzeye gönderilmesi emredildi. Feraud, şal ve narenciye ülkesini hiçbir pişmanlık duymadan terk etti.

İlk kelleşme belirtileri, Albay D'Hubert'in yüksek alnına yakışan bir görüntü kattı. Alnı artık gençlik günlerindeki gibi beyaz ve pürüzsüz değildi; mavi gözleri de eskisi gibi yumuşak ve samimi değil, savaş meydanlarındaki dumanların arasından baka baka biraz sert ve acımasız bir ifadeye bürünmüştü sanki. Simsiyah, kısa saçları başında at kılından bir takke gibi kaba ve dalgalı duran Albay Feraud'nun ise şakak çevresinde birçok kırılmış saç teli göze çarpıyordu. Kalles pusular ve karanlık sürprizlerle dolu savaşlar onu daha da asabi yapmıştı. Çökmüş avurtları bir gaga gibi eğimli burnunu çirkinleştirip daha da belirginleştirmişti. Göz çukurlarının çevresinde halkalar halinde kırışıklıklar vardı. Yüz ifadesi, sabit gözlerle öfkeli ve dik dik bakan, papağanla puhu kırması bir kuşu çağırıyordu. Hâlâ eskisi gibi sözünü esirgemeyen ve "dalavereci silah arkadaşlarına" duyduğu nefreti gizlemeyen Feraud, rütbesini, mareşallerin bekleme odalarında almadığını her fırsatta ifade ediyordu. İster asker ister sivil olsun, alnındaki yarayı nasıl aldığını

sorma gafletinde bulunan talihsiz insanları ya kabaca hakaret ederek ya da hor görüp alay ederek şaşkınlığa uğratiyordu. Deneyimli subaylar, Albay Feraud'nun yarasına açık açık bakmamaları yönünde genç subayları nazikçe uyarıyorlardı. Fakat bir subayın, esrarengiz ve affedilmez bir dargınlıktan kaynaklanan bu düellonun efsanevi hikâyesini duymamış olması için gerçekten de meslek yaşamının henüz başlarında bulunması gerekirdi.

III

Ordunun Moskova'dan geri çekilmesi, tüm kişisel hisleri bir felaket ve sefalet denizinde boğdu. Öncülük edecekleri bir alayları olmayan albaylar D'Hubert ve Feraud, kutsal tabur denen ve artık yönetilecek asker ve kıtası kalmayan ve ordunun tüm kuvvetlerindeki subaylardan devşirilen bir taburda mücadeleye devam edeceklerdi.

Bu taburda, terfi eden albaylar çavuş görevi üstleniyorlar; generaller, bölüklerin başında yüzbaşı rütbesiyle bulunuyor ve Fransa'nın bir mareşali, İmparatorluğun Prensi de tüm tabura komuta ediyordu. Bütün askerlerin yedeğinde, yollardan topladıkları tüfekler ve ölü askerlerin üzerlerinden aldıkları mermi ve fişeklikler vardı. Bölükleri, taburları, alayları, tugayları ve silahlı bir kalabalığın birimlerini bir arada tutan disiplin ve görev bilincinin yıkıma uğraması halinde, bu tabur emir-komuta, savaş ve savunma düzenine benzer bir oluşumu muhafaza etmek için gurur ve şerefini ortaya koyuyordu. Geride yalnızca tükenmiş maneviyatlarının ve bitkin bedenlerinin uğradığı başarısızlığa teslim olup sürüden ayrılanlar kalıyordu. Ağır adımlarla, ayaklarını sürüyerek ilerleyen askerlerin geçişi, kül renginde bir gökyüzünün altında kurşuni bir mavilikle parlayan karlarla örtülmüş düzlüklerin

ölüm sessizliğini bozmuyordu. Sert rüzgârlar tarlaların üzerinde döne döne esti, uzun bir karaltı gibi, düzenli sıralar halinde ilerleyen askerlerin üzerine hücum edip askerî bir tempo ve yürüyüş ritminden yoksun acıklı, hüznü bir yolda sürünerek ilerleyen taburu bir karmaşa içinde uçuşan buz parçacıklarıyla kuşattı. Güçlkle ilerleyen taburda askerler ne birbirlerine bakıyor ne de tek kelime ediyorlardı; tüm asker safları günler boyu dirsek dirseğe, gözlerini yerden asla kaldırmadan, adeta umutsuz düşüncelerin içinde yitip gitmişçesine yürüdüler. Issız, karanlık çam ormanlarında tek işittikleri ses aşırı karla yüklenmiş dalların kırılırken çıkardıkları çatırtılardı. Çoğu kez, şafak vaktinden akşam karanlığına kadar, koca bir taburda kimse konuşmuyordu. Sanki uzaktaki bir mezara doğru güçbela ilerleyen cesetlerin ölüm yürüyüşüydü bu. Sadece Kazak askerlerinin yaklaştıkları uyarısı, gözlerinde savaşı kararlılığına benzer bir ifadenin yeniden canlanmasını sağlıyordu. Tabur ya ters yöne dönüp mevzileniyor ya da durmadan lapa lapa yağın karın altında kare biçiminde diziliyordu. Başlarında kürk kalpaklarıyla kalabalık bir atlı sürüsü uzun mızraklarını doğrultarak, hareketsiz ama tehditkâr bir havada bekleyen askerlerin etraflarını kuşatıyor, "Hurraa! Hurraa!" diye bağırdıkları sırada, tüfeklerden çıkan boğuk seslerle birlikte koyu kırmızı yüzlerce alev, yağın karla ağırlaşın havayı bir ok gibi yarıyordu. Kısa bir süre sonra atlılar, sanki bağıırken fırtınaya kapılmışlar gibi ortadan yok oluyorlar ve tipinin içinde bir başına duran kutsal tabur, yakıcı bir soğukla iliklerine kadar işleyen rüzgârın ulumasından başka bir şey işitmiyordu. Birkaçı, "Yaşasın İmparator!" diye bağırdıktan sonra, birbirine sokulmuş halde yerde cansız yatan ve karların ucsuz bucaksız beyazlığı üzerinde küçük, siyah benekler gibi görünen birkaç cesedi arkalarında bırakıp yürümeye devam ediyorlardı.

İki subay, taburla birlikte yürümelerine ya da ormanda yan yana çarpışmalarına rağmen birbirlerini görmezden geliyorlardı; birbirlerine düşmanca bir niyet gütmekten çok, gerçek bir kayıtsızlıktan ileri gelen bir durumdu bu. Depoladıkları tüm manevi enerjilerini ve güçlerini müthiş zorlu doğa koşullarına direnip telafisi mümkün olmayan bir felaket hissini bastırırken tüketiyorlardı. Taburun en faal, morali en az bozulan askerleri arasındaydılar; yaşam dolu, zinde halleri, silah arkadaşlarının gözünde onları kahraman bir ikili görünümüne büründürmüştü. D'Hubert ve Feraud sırf laf olsun diye birbirleriyle birkaç kelimedenden fazla konuşmuyorlardı. Ta ki bir gün, başlarına musallat olan bir atlı birliğe karşı taburun önünde çarpışırken, küçük bir grup Kazak askerinin önlerini kesip kendilerini koruluğun içinde sıkıştırdıklarını fark edene kadar. Kürk kalpaklı, uzun saçlı Kazak askerleri atlarını bir ileri bir geri sürerek kaygı veren bir sessizlik içerisinde, mızraklarını tehditkârca sağa sola sallıyorlardı; fakat iki subayın silahlarını bırakmaya niyeti yoktu ve Albay Feraud tüfeğini omzuna doğru kaldırırken birden boğuk, hırıltılı bir sesle konuştu. "Sen en yakındaki vahşiyi al Albay D'Hubert; ben onun arkasındakini halledeceğim. Senden daha iyi bir nişancıyım."

Albay D'Hubert, doğrulttuğu tüfeğinin üzerinden başını salladı. İki albay, omuzlarını büyük bir ağacın gövdesine dayamıştı; önlerinde duran muazzam kar yığıntısı bir siper gibi onları doğrudan bir düşman saldırısından koruyordu. Dikkatle nişan alarak yaptıkları iki atış, ayazlı havada çınladı ve iki Kazak, eyerlerinin üzerinde salandı. Geri kalan atlılar, çatışmaya girmek için koşulların yeterince elverişli olmadığını düşünerek yaralı silah arkadaşlarının etrafını çevirdiler ve dörtnala atış menzilinden uzaklaştılar. İki subay, gece için mola veren taburlarına yeniden katılmayı başardılar. O öğleden sonra, D'Hubert

ve Feraud birbirlerine birkaç kez dayanarak ilerlediler ve uzun bacakları sayesinde yumuşak karda daha rahat yürüyebilen D'Hubert, hiçbir şey söyleme gereği duymadan Albay Feraud'nun tüfeğini elinden alıp omzunda taşıdı ve kendi tüfeğini de destek olarak kullandı.

Yarıya kadar karlara gömülmüş bir köyün dışında, eski bir ahşap ahır, parlak, devasa alevler saçarak yanıyordu. Kutsal taburun paçavralara sarınmış iskeletleri rüzgârın estiği tarafa hırsla üşüştüler ve soğuktan uyuşmuş, yüzlerce kemikli el, alevlere doğru uzandı. Hiç kimse D'Hubert ve Feraud'nun yaklaştığını fark etmemişti. Açlıktan avurtları çökmüş, gözleri donuk bakan suratların üzerine bir ışık oyunu gibi yansıyan ateş çemberine girmeden önce Albay D'Hubert, sırası gelince konuştu:

“Tüfeğini alabilirsin Albay Feraud. Ben senden daha iyi yürüyorum.”

Albay Feraud başını salladı ve azgın alevlerden yayılan sıcaklığa doğru ilerledi. Albay D'Hubert daha ölçülü adımlar atsa da, ön sırada bir yer kapmak için en az Feraud kadar istekliydi. Omuzlarıyla itip aralarından geçmeye çalıştıkları silah arkadaşları, boyun eğmez iki yoldaşın yeniden ortaya çıkmalarını sönük bir tezahüratla karşıladılar. Yiğitçe sergiledikleri meziyetleri belki de o güne dek bu cılız alkışlardan daha büyük bir takdir toplamamıştı.

Moskova'dan çekildikleri sırada Albay Feraud ile Albay D'Hubert arasında geçen konuşmaların güvenilir kayıtları böyleydi. Albay Feraud'nun suskunluğu, yoğun öfkesinin bir neticesiydi. Kısa boylu, kıllı, fırça gibi kalın sakallarla ve kir tabakalarıyla kaplı yüzü simsiyah, pis paçavralara sarılı, soğuktan donmuş eli askıda, Albay Feraud eşi görülmemiş bir ihanete uğrayan yüce imparatoru Napoléon için üzülüp kadere isyan ediyordu. Uzun bıyıkları, mosmor olmuş dudaklarının her iki yanından buz salkımları halinde sarkan, gözkapakları parlayan karlara

bakmaktan iltihaplanmış, terk edilmiş bir at arabasının içinde bulunan donmuş bir ordu sempatizanının cesedinin üzerinden güçlükle aşırılmış koyun postundan bir paltodan başka doğru dürüst bir giyeceği olmayan Albay D'Hubert ise, olayları daha düşünceli bir anlayışla irdeliyordu. Düzgün yüz hatlarından geriye avurtları çökmüş, bir deri bir kemik bir surat kalmıştı. Başına taktığı siyah kadifeden bir kadın kapüşonunun üzerine, bir zamanlar muhtemelen bir kurmay subayın bavullarını taşıyan boş bir ordu vagonunun tekerleklerinin altından çıkarılmış kalkık kenarlı bir şapkayı zorla geçirmişti. Onun boyunda biri için üzerindeki koyun postundan palto çok kısa kalıyordu ve soğuktan morarmış bacaklarının derisi, altına giydiği paçavra gibi kıyafetin arasından görünüyordu. Mevcut koşullar altında kimsenin bir diğerine gülecek ya da acıyacak hali yoktu. Kimse, diğerlerinin neler hissettiğini ya da nasıl görüldüğünü umursamıyordu. Vücudunun açıkta kalmasını kanıksayan Albay D'Hubert, daha çok üzerindeki kıyafetin içler acısı, uygunsuz görünümünden ötürü kendine olan saygısının ve haysiyetinin zedelendiğini hissediyordu. Bilmeyen biri, geri çekilen askerlerin yollara saçılmış hareketsiz yatan sürüyle cesedin üzerindeki kıyafetlerden eksiklerini zorluk çekmeden giderebileceğini düşünebilir. Fakat donmuş bir cesedin üzerindeki pantolonu çekip almak dışarıdan görüldüğü kadar kolay olmayabilir. Bu, zaman ve emek gerektiren bir iştir. Arkadaşlarınız yürümeye devam ederken sizin geride kalmanız gerekir. Albay D'Hubert'in sıradan çıkmaya vicdanı el vermiyordu. Bir kez sıradan ayrılınca bir daha taburuna katılıp katılamayacağından asla emin olamazdı; ayrıca, bütün zorlamanıza karşı direnen demir gibi sert, donmuş cesetlerle adeta güreş yaparken yaşanan o dehşetli, tiksindirici yakınlaşma Albay'ın duyarlılığına aykırıydı. Neyse ki, D'Hubert bir gün, uzun ve sal-

lanan dişlerinin arasına koymak için donmuş bir patates ya da çürümüş bir sebze bulmak umuduyla bir köyün kulübeleri arasındaki kar yığınının eşelerken, Rus köylülerinin at arabalarının kenarlarını kaplamak için kullandığı türden bir çift keçe ortaya çıkardı. Bu keçeleri, üzerindeki donmuş karları vurup silkeledikten sonra çan şeklinde bir alt giyim, bir nevi sert bir içetekliği gibi kıvrılarak zarif vücuduna sarıp belinin etrafına sıkıca bağlayan Albay D'Hubert, öncesine kıyasla daha doğru dürüst ama çok daha fark edilir bir dış görünümüne büründü.

Böylece Albay D'Hubert, asla firar etmek gibi bir düşünceye kapılmadan ama başka endişeler yaşayarak, üzerindeki teçhizatla geri çekilmeye devam etti. Geleceğe olan ilk başlardaki o güçlü inancı sarsılmıştı. Düşüncelere dalmış D'Hubert, eğer şan ve şerefe giden yol böylesine öngörülmez geçitlerle doluysa, yol göstericinin tamamen güvenilir olup olmadığını kendine sordu. Bu, bazı kişisel kaygılarla iç içe geçmiş vatanperverce bir hüzüdü ve Albay Feraud'nun kıskırttığı adamlara ve önyak olduğu şeylere karşı duyduğu nedensiz öfkeden çok farklıydı. Küçük bir Alman kasabasında üç hafta boyunca gücünü toplayan Albay D'Hubert, içinin huzurla dolu olduğunu şaşkınlıkla fark etti. Zindeliğine kavuşmasıyla birlikte garip bir biçimde sükûnet ve barışa özlem duymaya başladı. Ruh halindeki bu tuhaf değişiklik üzerine sessizce kafa yordu. Kuşkusuz savaş meydanlarında görev yapan diğer subay arkadaşları da aynı manevi deneyimi yaşamışlardı. Fakat bundan bahsetmek için doğru zaman değildi. Evine gönderdiği mektuplardan birinde Albay D'Hubert şunları yazıyordu: "Sevgili Léonie'ciğim, yaşadığın semtte tanıştığın o çekici kızla beni evlendirme üzerine yaptığın tüm o planların gerçekleşmesi her zamankinden daha uzak bir ihtimal gibi gözüküyor. Henüz barış ortamı tesis edilmiş değil. Avrupa başka bir ders

daha istiyor. Bu bizim için zorlu bir görev olacak ama altından kalkacağız, zira İmparator yenilmez.”

Baltık Denizi'nin güney kıyılarındaki Pomeranya'da bulunan Albay D'Hubert, evlenip Fransa'nın güneyine yerleşmiş kız kardeşi Léonie'ye bunları yazıyordu. Ve şimdiye dek ifade edilen duygu ve düşünceleri, kimseye mektup yazmayan, babası tüm hayatını cahil bir nalbant olarak geçiren, kız ya da erkek kardeşi olmayan ve kimse-
nin huzurlu bir yaşam geçirmesi için çekici, genç bir kızla evlendirmeye can atmadığı All ay Feraud da bu duyguları yadsıyamazdı. Fakat Albay D'Hubert'in mektubu, benzersiz büyüklükte bir itibara kavuştuğu halde yine de yüce gönüllü insan olarak kalabilen biri için tüm kişisel umutların belirsizliği üzerine birtakım felsefi genellemeleri de içeriyordu. Herhalde Albay Feraud, bu görüşe rütbenin getirdiği bir sapkınlık olarak bakar, ihtiyatla ifade edilmiş birtakım hüznünlü askerî önsezilerin vatan hainliğinden aşağı kalır bir yanı olmadığını düşünürdü. Fakat Albay D'Hubert'in kız kardeşi Léonie, ağabeyinin yazdıklarını büyük bir tatminle okudu ve mektubu dikkatlice katlarken, “Armand nihayetinde aklı başında ve duyarlı bir adam olduğunu gösterecek,” diye aklından geçirdi. Güneyli bir aileye gelin gittiğinden bu yana, meşru Kral'ın¹ yeniden iktidarı ele geçirmesi gerektiğine yürekten inanan biri olmuştu. Gece gündüz, umutla ve kaygıyla dua ediyor; ağabeyinin selameti ve mutluluğu için kiliselere gidip mumlar yakıyordu.

Léonie'nin dualarının işitildiğini düşünmemesi için hiçbir neden yoktu. Albay D'Hubert, herhangi bir uzvu-

1. XV. Louis'nin torunu XVIII. Louis (1755-1824), Bourbon Monarşisi'nin yeniden kuruluşunu ifade eden 1814 yılındaki Restorasyon döneminde Fransa ve Navarra Kralı olarak tahta çıktı ve Napoléon'un 1815 yılında sürgünden kaçışı ile Waterloo Muharebesi arasındaki Yüz Gün dönemi dışında, ölene kadar iktidarda kaldı. (Ç.N.)

nu kaybetmeden ve daha da çok itibar kazanarak Doğu Almanya'daki Lutzen, Bautzen ve Leipzig şehirlerinden geçti. O umutsuz, tehlikeli dönemin şartlarına göre tavır takınan D'Hubert asla kaygılarını dile getirmemişti. Yaşadığı endişeleri öylesine sevimli bir mizaçla, nazik ve neşeli tavırlarla gizliyordu ki, etrafındaki insanlar merak ve hayret içerisinde, Albay D'Hubert'in herhangi bir felaketin farkında olup olmadığını kendi kendilerine soruyorlardı. Sadece tavırları değil, bakışları bile sakin ve endişesizdi. Tatlı tatlı bakan mavi gözlerindeki o değişmez rahatlık, şikâyet edip homurdananların aklını karıştırıyor, umutsuzluk havasını dağıtıyordu.

D'Hubert'in bu duruş ve tavrı bizzat İmparator'un dikkatini çekmişti; zira artık tümgeneralin kadrosuna bağlı görev yapan Albay D'Hubert, çeşitli vesilelerle İmparator'un yakın çevresinde bulunmuştu. Fakat bu durum sinirli bir mizaca sahip Albay Feraud'nun çileden çıkmasına yol açtı. Feraud, Magdeburg'da görevde bulunduğu bir sırada, şehrin komutanıyla birlikte kasvetli bir havada akşam yemeği yerken ezeli hasmından bahsederek, "Bu adam İmparator'u sevmiyor," dedi ve sarf ettiği sözleri yemek masasındaki diğer konuklar derin bir sessizlik içinde dinledi. Acımasızca attığı çamur, vicdanını sızlattınca Feraud, uygun bir sav ortaya atarak lafını tamamlama ihtiyacı hissetti. Yüksek sesle ve lanet okuyarak, "Onu tanıyor olmam gerek," dedi. "İnsan hasmını inceler. Tüm bir ordu biliyor ki, onunla altı kez düello yaptım. Daha ne istiyorsunuz? Eğer herhangi bir budalanın rakibini ölçüp biçmesi için bundan daha büyük bir fırsat varsa beni Şeytan alsın götürsün." Feraud dikbaşlı bir tavırla ve karamsar bakışlarla masaya şöyle bir göz gezdirdi.

Daha sonra Paris'te alayını yeniden örgütlemekle son derece meşgul olan Albay Feraud, Albay D'Hubert'in general rütbesine terfi ettirildiğini öğrendi. Kendisine bu

haberi getiren subaya kuşkulu gözlerle bakan Feraud kollarını kavuşturdu ve, "O adamla ilgili hiçbir şey beni şaşırtmıyor," diye mırıldanarak dönüp oradan uzaklaştı.

Sonra omzunun üzerinden konuşarak yüksek sesle, "İlk fırsatta General D'Hubert'e, aldığı terfinin kendisini şiddetli bir karşılaşmadan sadece bir süreliğine kurtaracağını söyleyerek bana büyük bir iyilikte bulunmuş olacaksın. Sadece onun çıkıp buraya gelmesi için bekliyordum," dedi.

Diğer subay işe sitem ederek, "Herkesin kendisini Fransa'nın şerefi ve selametine adanması gereken böyle bir zamanda böyle bir şeyi düşünebiliyor musunuz Albay Feraud?" dedi.

Fakat ordunun yenilgileri ve geri çekilmeleri yüzünden birbiri ardına yaşadığı gerginlik ve mutsuzluklar Albay Feraud'nun karakterini bozmuştu. Yaşanan talihsizlikler, diğer birçok asker gibi onu da kötü huylu, nefret dolu birine dönüştürmüştü.

Feraud, "General D'Hubert'in varlığının Fransa'nın şerefi ya da selameti açısından bir fayda sağlayacağını sanmıyorum," diyerek öfkeyle çıkıştı. "Sanırım onu benden -onunla altı kez düello yapmış birinden- daha iyi tanıdığını iddia etmeyeceksin değil mi?"

Genç subay suspus oldu. Albay Feraud ise odada bir aşağı bir yukarı yürüdü.

"Lafı geveleyecek zaman değil. Açık konuşmak lazım," dedi. "O adamın İmparator'u sevdiğine inanmıyorum. Mareşal Berthier'ye¹ yaltaklanarak general rütbesine yükseldi. Pekâlâ. Ben de rütbemi başka yöntemlerle alacağım ve sonra haddinden fazla uzamış olan bu işi çözeceğiz."

1. Napoléon'un genelkurmay başkanı.

Albay Feraud'nun tavırlarından dolayı bir biçimde haberdar olan General D'Hubert, sanki ısrarcı ve yılışık birini kenara itercesine bir el hareketi yaptı. Zihni daha ciddi düşüncelerle meşguldü. Gidip ailesini görecektik vakit bulamamıştı. Monarşinin idareyi ele geçireceğine yönelik umutları her geçen gün artan kız kardeşi, ağabeyi ile gurur duysa da terfi etmesini bir ölçüde üzüntüyle karşılamıştı, çünkü iktidarı zor kullanarak ele geçiren İmparator'un himaye edip kayırdığı biri olarak D'Hubert, dikkatleri üzerine çekebilir ve bu da ileride meslek yaşamını olumsuz yönde etkileyebilirdi. D'Hubert, kronik bir düşmandan başka kimsenin terfisini kayırılarak aldığını iddia edemeyeceğini yazıyor, meslek yaşamına gelince, bir sonraki savaş meydanından daha ötesinde bir geleceğe bakmadığından kız kardeşinin emin olmasını istiyordu.

Fransa'daki savaşa¹ bu kararlı ruh haliyle başlayan General D'Hubert, Laon'daki çarpışmaların ikinci gününde yaralandı. Savaş meydanından götürülürken, o anda generalliğe terfi ettirilen Albay Feraud'nun kendisi yerine birliğin başına getirildiğini duydu. D'Hubert, ilk anda berbat bir yaranın getireceği avantajların farkına varmadan düşüncesizce şansına lanet etti. Ama kader bu kahramanca yöntemle geleceğini şekillendiriyordu. Eski ve güvenilir bir hizmetkârın bakımı altında yavaşça güneşe, kız kardeşinin taşradaki evine yolculuk eden General D'Hubert, çöküş sürecindeki Napoléon İmparatorluğu askerlerinin maruz kaldığı onur kırıcı muamelelerden ve içine düştükleri karmaşadan kurtulmuş oldu. Odasının pencereleri Akdeniz kıyılarındaki Provence bölgesinin güneş ışınlarını kucaklamak için ardına kadar açık, yatağında yatan D'Hubert, bir Prusya topundan fır-

1. Napoléon'un, imparatorluğun kalbi Paris'i, sayıca üstün müttefik kuvvetlerinden kurtarmak için girdiği savunma savaşı.

layan ve atını öldürüp kalçasını parçalayan o sivri uçlu top mermisi parçasının aslında Tanrı'nın bir lütfu olduğunu ve vicdanıyla hararetli bir çatışmaya girmekten kendisini kurtardığını idrak etti. Eyer üzerinde kılıç sallayarak geçen son on dört yılın ardından görevini hakkıyla tamamladığını düşünen General D'Hubert kolay yolu seçip istifa etti. Kız kardeşi akılcı davranmasından hoşnuttu. D'Hubert ona, "Kendimi tamamen senin ellerine bırakıyorum sevgili Léonie'ciğim," demişti.

Eniştesinin ailesi nüfuzunu kullanıp onun adına hareket ederek Kraliyet hükümetinden sadece rütbesini onaylatmakla kalmayıp muvazzaf kadrodaki yerini koruyacağına dair güvence de aldığında D'Hubert hâlâ yatağa çakılıydı. Buna bir de sınırsız iyileşme izni eklenmişti. Bonaparteçi çevrelerde D'Hubert hakkındaki olumsuz görüşler –General Feraud'nun mesnetsiz beyanatlarından başka somut bir dayanağı olmasa da– muvazzaf kadroda kalmasının esas nedeniydi. General Feraud'ya gelince, onun rütbesi de onaylanmıştı. Bu onun beklediğinden de fazlasıydı; fakat yeniden iktidara gelmiş olan Kral'ın o dönemdeki Savaş Bakanı Mareşal Soult, İspanya'da görev yapan subayları kayırıyordu. Ama mareşalin himayesinde olması bile Feraud'nun fiili bir göreve atanması için yeterli olmuyordu. Feraud uzlaşmaz, aylak ve kötü bir hayat sürmeye başladı. Ücra restoranlarda kendisi gibi yarı maaşla geçinen ve göğüs ceplerindeki rengi atmış ama ihtişamlı, eski üç renkli armalarının üzerine titreyen, yırtık pırtık üniformalarını yasaklanmış kartal düğmeleriyle ilikleyen¹ ve kurallarla belirlenmiş kıyafet değişikliklerinin maliyetini karşılayamayacak kadar yok-

1. Üç renkli armalar Devrim döneminde benimsenen Fransız bayrağındaki kırmızı, beyaz, mavi rengi temsil ediyordu. Kartal ise Napoléon ve Bonaparteçi hanedanın sembolüydü. (Ç.N.)

sul olduklarını ilan eden diğer subaylarla arkadaşlık etti.

Napoléon'un sürgüne gönderildikten on ay sonra, 1815 yılının Şubat ayında Elbe Adası'ndan kaçarak mu-
zaffer bir komutan gibi Fransa'ya dönmesi, bazı mitolo-
jik yarı tanrıların kahramanlıkları kadar olağanüstü bir
tarihî olay gibi yankı bulduğunda, Genaral D'Hubert
hâlâ ata binmekten âcizdi. Ayrıca pek iyi yürüdüğü de
söylenemezdi. Madam Léonie'nin büyük şans olarak ad-
dettiği bu sakatlıklar, ağabeyini olası tüm kötülüklerden
uzak tutmaya yaramıştı. Léonie, ağabeyinin o dönemde
hiç de sağlıklı bir ruh haline sahip olmadığını büyük bir
şaşkınlıkla fark etmişti. Bir gece ışıkların yandığını gören
ve hırsız alarmını çalan bir seyis, hâlâ bir uzvunu kaybet-
miş olmanın dehşetini yaşayan D'Hubert'i malikânenin
ahırlarında buldu. D'Hubert'in koltuk değneği yarıya
kadar samanların arasına gömülmüş yerde yatıyordu ve
General, eyer vurmaya çalıştığı, burnundan soluyan bir
atın etrafında tek bacağının üzerinde zıplıyordu. İmpa-
ratorluk büyüsunün sakın bir yaradılış ve dengeli bir zi-
hin üzerinde böyle etkileri vardı işte. Dört bir yanı ahırın
fenerlerinden yayılan ışıklarla, ailesinin gözyaşları, üste-
lemeleri, öfkesi, yakınmaları ve sitem dolu yakarışlarıyla
çevrili D'Hubert oracıkta, en yakın akrabalarının kolla-
rında bayılarak bu zor durumdan kurtuldu ve yatağına
götürüldü. Yataktan tekrar çıkmadan önce, Napoléon'un
ikinci iktidarı, o çalkantılı Yüz Gün dönemi ve hummalı
faaliyet ve çaba, dehşetli bir rüya gibi geldi geçti. Sorun-
lu ve huzursuz başlayan trajik 1815 yılı intikam peşinde
sürgün ve yasaklamalarla sona eriyordu.

General Feraud, Özel Komisyon'un kışkacından ve
idam mangasından nasıl paçayı sıyırdığını kendisi bile
bilmiyordu. Bu, kısmen Yüz Günlük dönemde nispeten
önemsiz bir konuma atanmasıyla ilgiliydi. İmparator,
Feraud'ya asla faal bir yetki vermemiş ve Paris'teki süva-

ri deposunda alelacele eğitilmiş birlikleri ata bindirip savaş alanlarına sevk etme göreviyle meşgul olmasını sağlamıştı. Bu işi becerilerine layık görmeyen Feraud dikkate değer bir çaba ortaya koymadan görevini yerine getirmişti; fakat Kralcılar'ın ölçüsüz tepkisinden¹ onu büyük ölçüde General D'Hubert'in müdahalesi kurtarmıştı.

Hâlâ iyileşme iznini kullanan fakat artık seyahat edebilen D'Hubert, kız kardeşi tarafından meşru hükümdara kendisini takdim etmek üzere Paris'e gönderilmişti. Ahırda yaşananlardan başkentte kimse haberdar olmadığından, D'Hubert Paris'te saygıyla karşılandı. Sapına kadar asker olan D'Hubert'in mesleğinde yükselme beklentisi, kötü niyetli Bonaparteçilerin nedenini açıklamadığı bir ısrarla kendisini alay konusu yapmaları karşısında tek teselli kaynağıydı. Hırçın ve zulme uğramış bu topluluk, D'Hubert'i İmparator'u *asla* sevmemiş bir adam, esasen bir hainden daha kötü bir tür canavar gibi görüp kendisine büyük gazez duyuyordu.

General D'Hubert bu acımasız önyargı karşısında öfkelenmeden omuzlarını silkti. Eski arkadaşları tarafından dışlanan ve Kralcı topluluğun yakınlaşmalarına asla güvenmeyen, henüz kırk yaşına bile gelmemiş genç ve yakışıklı general soğuk ve resmiyete haddinden fazla önem veren ama en ufak bir kasıtlı küçümseme ve saygısızlık karşısında derhal haşın bir kibre dönüşen bir nezaket benimsedi. Böylece hazırlıklı olan General D'Hubert, sırlıslıkla âşık olmuş bir adamın içindeki o tuhaf, kıpır kıpır mutluluk hisleriyle yüreği dolup taşarken işlerini halletmek üzere Paris'e gitti. Kız kardeşinin kendi-

1. "Beyaz Terör" diye anılan olaylarda Napoléon sürgüne giderken bile Jakobenler ve Protestanlarla birlikte önde gelen Bonaparteçiler, Kralcılar'ın güçlü tepkileri sırasında zulüm gördüler, saldırıya uğrayıp öldürüldüler. (Ç.N.)

si için seçtiği çekici kız ortaya çıkmış ve sadece arz-ı endam ederek, kırk yaşındaki generalin gönlünü fethetmişti. General D'Hubert'in kendisine söz verilmiş bir komutanlığa resmî atanması çıkar çıkmaz evleneceklerdi.

Bir öğleden sonra, Café Tortoni'nin terasında oturan General D'Hubert, yan masadaki iki yabancıнын konuşmalarına kulak misafiri oldu ve yüksek rütbeli bir grup subay arasında bulunan General Feraud'nun Kral'ın ikinci dönüşünün ardından tutuklandığını ve Özel Komisyon'un karşısına çıkma tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğunu öğrendi. Umut besleyen âşıkların çoğunlukla yaptığı gibi, bütün boş vakitlerini ileride yaşayacaklarının hayalini kurarak geçiren Napoléon'un en genç generali, zihni nişanlısının işgali altında daldığı düşüncelerden ancak ezeli düşmanının isminin yüksek sesle söylenmesiyle sıyrıldı. D'Hubert etrafına bakındı. Yabancılar sivil kıyafetliydi. İnce yapılı ve yüzleri güneşten yanmış bu adamlar oturdukları sandalyelerde geriye yaslanmış, gözlerinin üzerine kadar indirdikleri şapkalarının altından kaşlarını çatarak çevrelerindeki insanlara ters ve küstah bakışlar fırlatıyorlardı. Eski Muhafız Alayı'nın zorunlu emekliliğe sevk edilmiş bu iki subayını tanımak zor değildi. Yüksek sesle gösteriş yapıp meydan okurcasına ve aldırışsız bir havada konuşan bu iki adamın söylediği her kelimeyi işiten General D'Hubert, yerini değiştirmek ihtiyacı duymamıştı. Bu adamlar General Feraud'nun yakın dostları değildi herhalde. Diğerlerinden bahsederken Feraud'nun ismini de anmışlardı. İsmi tekrarlandığını işiten General D'Hubert'in savaşçı geçmişinden, şan, şeref ve felaket boyutları hiçbir şeyle kıyaslanamayacak o uzun ve baş döndürücü silahlı çatışmalardan –kendi nesline ait o olağanüstü eserden– dolayı duyduğu şiddetli pişmanlık, bir kadının zarafetiyle bezenmiş evlenme ve aile kurmaya yönelik, gelecek

umutlarına gölge düşürüyordu. Eski hasmına karşı mantıksızca bir şefkat duydu ve karşılaşmalarının hayatına kattığı o tehlikeli ve ölümcül saçmalığı duygusal yönden anlayışla karşıladı. Acılı bir yemeğe fazladan katılan bir tutam baharat gibiydi bu. D'Hubert yemeğin tadını birden içine çöken bir hüznle hatırladı. Bu yemeği bir daha asla tatmayacaktı. Bunların tümü geride kalmıştı. "Sanırım daha ilk düelloda bahçede yere düşüp baygın kalması bana karşı bu denli öfkelenmesine neden oldu," diye düşündü hoşgörüyle.

Yan masadaki iki yabancı, General Feraud'nun adını üçüncü kez zikrettikten sonra sessizliğe gömüldüler. Hemen ardından, yaşça daha büyük olanı yeniden sıkıntılı bir tavırla lafa girdi ve General Feraud'nun hesabının görüleceğini tekrarladı. Peki neden? Çünkü Feraud sadece kendini düşünen ve kendini üstün gören bazı ağır toplardan değildi. Kralcılar ondan hiçbir şey olmayacağını biliyorlardı. Feraud da *Ötekini* çok seviyordu.

Öteki dedikleri St. Helena'daki Adam'dı.¹ İki subay başlarını salladılar ve olanaksız bir dönüşe içmeden önce kadeh tokuşturdular. Sonra, yaşlı olanı alaycı bir gülüşle, "Hasmı daha akıllıca davrandı," dedi.

Genç olanı ise sanki şaşırmış gibi, "Ne hasmı?" diye sordu.

"Bilmiyor musun? Bunlar süvari birliğine mensup iki subaydılar. Ne zaman terfi alsalar bir düello yaptılar. 1801 yılından beri sürüp giden düellodan haberin yok mu senin?"

Genç adam elbette düelloyu duymuştu. Arkadaşının neden bahsettiğini şimdi anlamıştı. General Baron

1. Waterloo'daki mağlubiyetinin ardından Napoléon, Afrika kıyılarından yaklaşık 1600 km uzaklıkta, güney Atlantik'te kayalık bir ada olan St. Helena'ya hapsedildi ve 1821 yılında ölene dek burada yaşadı. (Ç.N.)

D'Hubert artık şişman kralının himayesinde keyif ve huzur içinde yaşayabilirdi.

“Bu ona büyük fayda sağlayabilir,” diye mırıldandı yaşlı olanı. “Her ikisi de cesur adamlardı. Şu D'Hubert denen adamı hiç görmedim. Bana dediklerine göre, dala-vereci bir züppeymiş. Ama Feraud'nun onun hakkında söylediklerine rahatlıkla inanabilirim. D'Hubert İmparator'u *asla* sevmemiş.”

İki adam masadan kalkıp gittiler.

General D'Hubert, hoş, hareketli bir rüyadan uyanan ve birden kendisini bir bataklığın içinde ilerlemeye çalışırken bulan bir uyurgezerin içine düştüğü dehşeti yaşıyordu. Üzerinde yürümeye çalıştığı zemine karşı boğucu bir tiksinti duydu. O çekici kızın hayali bile yaşadığı manevi ıstırapın baskısı altında zihninden silinip gitmişti.

General Feraud'yu, birçok cesur askeri tehdit eden kötü akıbetten kurtarmayı başaramazsa o güne dek elde ettiği ve ileride elde edeceği her türlü mevki ve başarının üzerine şerefsizlik gölgesi düşecekti. Hasminin can güvenliğini sağlamak için dehşetli bir zorunluluk hissedenden General Baron D'Hubert, içindeki bu dürtünün tesiriyle elini o kadar çabuk tuttu ki, yirmi dört saatten kısa bir süre içerisinde İçişleri ve Adalet Bakanlığı'ndan olağandışı özel bir görüşme hakkı elde etmenin bir yolunu buldu.

General Baron D'Hubert, hiçbir formaliteye tabi tutulmadan derhal içeri alındı. Bakanın küçük odasının loşluğunda, yazı masasının, koltukların ve masaların ardında, duvardaki şamdanların üzerinde alev alev yanan iki deste mumun arasında D'Hubert, üzerinde harikula-de bir ceketle bir boy aynasının karşısında duran bir figür gördü. Ulusal Kongre üyesi, İmparatorluk Senatörü, herkese, her ilkeye ve her davranışın ardındaki dürtüye

ihanet içindeki Otranto Dükü ve İkinci Restorasyon¹ döneminin kurnaz sahtekârı Joseph Fouché, bir saray kıyafetinin üzerinde nasıl durduğuna bakıyordu; genç ve yetenekli nişanlısı, Fouché'nin bu kıyafet içerisinde porselelen üzerine bir portresinin resmedilmesini istemişti. İkinci Restorasyon döneminin ilk Adalet Bakanı'nın yerine getirmeye can attığı hoş bir arzu, bir kapristi bu. Sık sık kurnaz bir tilkiye benzetilen fakat ahlaki yönüyle en azından kokarca gibi etkili bir hayvanla sembolize edilebilecek bu adam, en az General D'Hubert kadar nişanlısının aşkıyla yanıp tutuşuyordu.

Bir memurun hatası yüzünden uygunsuz durumda yakalanınca irkilen Fouché, menfaat peşinde geçen meslek yaşamının sonsuz entrikaları içinde amacına gayet güzel hizmet eden o tipik yüzsüz ve cüretkâr tavırlarıyla bu aksiliği geçiştirdi. Duruşunu zerre kadar bozmadan, konçlu ipek çorabın içindeki bacağını öne atmış, başını sol omzunun üzerine devirmiş vaziyette ve sakın bir tonda, "Bu taraftan General," diye seslendi. "Yaklaşın lütfen. Evet? Kulağım sizde."

General D'Hubert, sanki kendi küçük zaaflarından biri ortaya çıkmışçasına tedirgin bir havada, talebini olabildiğince kısaca bildirirken, Otranto Dükü de ayna karşısında, üzerindeki kıyafetin yaka ölçüsüne bakıp klapa-larını düzeltiyor ve sırtını eğip ceketin eteklerinin arkasındaki altın işlemleri görmeye çalışıyordu. Eğer o odada yalnız başına olsaydı, durgun yüzü ve dikkatle izleyen gözleri bu meselelere bundan daha fazla bir ilgi ve merakı dışı vuramazdı.

1. İkinci Restorasyon: Kral XVIII. Louis'nin kısa bir dönem için Fransa tahtına çıkması, 1814 yılının Nisan ayında Napoléon'un devrilmesiyle birlikte, Bourbon Hanedanlığı'nı eski konumuna getirdi. Napoléon'un sürgünde bulunduğu Elbe Adası'ndan kaçması üzerine Kral apar topar Paris'i terk etti ve Waterloo Savaşı'nın ardından yeniden tahta döndü. (Ç.N.)

“1814 yılında tuğgeneralliğe terfi ettirilen Gabriel Florian Feraud adındaki şahsın Özel Mahkeme’nin işlemlerinden muaf tutulması mı?” diye, biraz da şaşırmış bir tavırla tekrarlayıp aynadan yüzünü çevirdi. “Neden özellikle *onu* muaf turalım?”

“Ekselansları, kendi devrinin adamlarını değerlendirmeye konusunda sizin gibi becerikli birinin o ismi listeye eklemeye degeceğini düşünmesine şaşırdım doğrusu.”

“Fanatik bir Bonaparteçi’yı mı?”

“Ekselanslarının gayet iyi bildiği üzere, ordudaki her piyade ve süvari de Bonaparteçi’ydı. General Feraud’nun kendi şahsında sıradan bir piyadeden daha fazla ağırlığı olamaz. Hiçbir zihinsel idrak ve kabiliyete sahip bir adam değildir. Herhangi bir nüfuzu olabileceğini düşünmek bile zor.”

“Ağzı iyi laf yapıyor ama,” diye araya girdi Fouché.

“Şamatacı biri olduğunu kabul ediyorum fakat tehlikeli değildir.”

“Sizinle tartışmayacağım. Feraud hakkında hemen hemen hiçbir şey bilmiyorum. İsmi bile güçbela hatırladım.”

Bunun üzerine General D’Hubert, bakanın kulağından kaçmayan bir vurguyla, “Ama bununla birlikte siz Ekselansları, Kral tarafından görevlendirilen ve kimlerin yargılanacağını belirleyen Komisyon’un başındasınız,” dedi.

Geniş odanın karanlık kısmına doğru yürüyen ve ceketinin altın işlemelerinin yumuşak pırıltısı ve solgun yüzünün bir kısmı dışında, içinde kaybolacağı kadar derin bir koltuğa kendini bırakan Fouché, “Evet General,” dedi. “Şuradaki sandalyeye oturun.”

General D’Hubert oturdu.

İkiyüzlülüğüne sanki zaman zaman kendisi bile katlanamazmış gibi birden alaycı açıksözlülük hamleleriyle

teselli bulan entrika ve ihanet sanatlarının büyük ustası, "Evet General," diye lafını sürdürdü. "Kanun dışı ilan edip sürgüne yollayan Komisyon'un oluşturulmasını hızlandırdım ve başkanlık koltuğuna oturdum. Neden biliyor musunuz? Eğer ipleri hemen elime almazsam adımın yasaklanıp sürgüne yollanacaklar listesinin en tepesinde yer almasından korktum da ondan. Böyle bir zamanda yaşıyoruz. Buna karşın Kral'ın bakanıyım ve neden bu pek de tanımadığım Feraud'nun ismini listeden çıkarmam gerektiğini açıkça soruyorum size? Feraud'nun isminin o listeye nasıl girdiğine şaşıyorsunuz! Acaba sizin bu kadar önemsiz adamları tanımanız mümkün mü? Sevgili General, Komisyon'un ilk oturumunda isimler üzerimize yağmur gibi yağdı. İsimler! Arasından seçebileceğimiz binlerce isim vardı. Feraud denen ve yaşaması ya da ölmesinin Fransa açısından hiçbir önemi olmayan bu adamın isminin bir başkasının ismini listenin dışından tutmadığını nereden biliyorsunuz?"

Koltuktan yükselen ses sustu. Karşısındaki sandalyede General D'Hubert gölgeler içinde sessiz ve kımıldısız oturuyordu. Sadece kılıcı hafifçe çınladı. Koltuktaki ses tekrar konuşmaya başladı. "Ayrıca Müttefik Hükümdarların taleplerini de karşılamaya çalışmalıyız. Laf aramızda, Talleyrand Prensi daha dün bana, Rus Diplomatı Kont Karl Nesselrode'un kendisine resmî bilgi verdiğini ve Majesteleri İmparator Aleksandr'ın,¹ Kral'ın hükümetinin ibret olsun diye cezalandıracağı insanların, özellikle askerlerin sayısının azlığından duyduğu hoşnutsuzluğu aktardığını söyledi."

General D'Hubert birden, "Aman Tanrım!" diye lafa

1. Talleyrand Prensi: Kral XVIII. Louis'nin dışişleri bakanı; Kont Nesselrode: Alman asıllı Rus diplomatı, daha sonra Viyana Kongresi'nde Rusya'yı temsil eden dışişleri bakanı; İmparator Aleksandr: Dönemin Rus çarı. (Ç.N.)

girdi ve dişlerinin arasından konuşarak, “eğer Ekselansları bana daha başka gizli bilgiler aktarma lütfunda bulunmaya devam ederlerse ne yapacağımı bilemiyorum. İnsanın dizinde kılıcını kırıp parçalarını savurması yeter...”

Birden bakan, “Siz hangi hükümete hizmet ettiğinizi zannetmiştiniz?” diye sertçe D’Hubert’in lafını böldü.

Kısa bir sessizliğin ardından General D’Hubert yılgın bir ses tonuyla, “Fransa Hükümeti,” diye karşılık verdi.

“Bu sadece lafla vicdanınızı rahatlatmaktan başka bir şey değil General. İşin aslı şu ki, siz sürgünden dönenlerin, yirmi seneyi aşkın bir zamandan bu yana ülkesi olmayan adamların hükümetine hizmet ediyorsunuz. Dahası bu adamlar berbat ve onur kırıcı bir korkunun henüz üstesinden geldiler... Bu konuda yanılığa kapılmayın.”

Otranto Dükü sustu. Kendini teselli etmiş ve altın işlemeli saray kıyafetiyle ayna karşısında poz verip kasılırken, kendisini uygunsuz vaziyette yakalayan bu adamın burnunu biraz olsun sürtme amacına ulaşmıştı. Fakat bunlar ordudaki fevri, delifışek bir grup adamdı. Prenslerden birinin tavsiyesi üzerine huzuruna kabul ettiği nazik bir kurmay subayın bir bakanla özel görüşmesinin ardından düşüncesizce bir rezillik yapmasının uygunsuz olacağı geldi Fouché’nin aklına. Ses tonunu değiştirip tam yerinde bir soru sordu: “Feraud’yla bir akrabalığınız var mı?”

“Hayır. Hiçbir akrabalık yok.”

“Yakın bir arkadaş mı?”

“Yakın... evet. Aramızdaki yakın ilişkiden ötürü şeref meselesi yaptığım...”

Bakan, cümlenin sonunu beklemeden bir zil çaldı. Yazı masası için gümüşten bir çift kollu büyük şamdan getiren hizmetkâr odadan çıktıktan sonra güçlü ışığın altında tüm göğsü altın renginde yaldızla ışıltılı parlayan Otranto Dükü ayağa kalktı ve çekmecedен bir kâğıt alıp

gösterişli bir biçimde elinde tutarken inandırıcı bir ki-
barlıkla, "Kılıcınızı dizinizde kırmaktan söz etmemeniz
gerekir General," dedi. "Belki de elinize bir başka kılıç
geçirme şansınız olmayabilir. İmparator bu kez dönme-
yecek... *Şeytan herif!* Burada, Paris'te, Waterloo Savaşı'nın
hemen ardından beni bir an korkutmuştu. Sanki her
şeye yeniden başlamaya hazırmış gibi bir havası vardı.
Neyse ki, insan asla her şeye yeni baştan başlamaz. Kılı-
cınızı kırmayı düşünmemelisiniz General."

Gözlerini yere diken General D'Hubert, umutsuzca
vazgeçmiş gibi bir hareketle elini hafifçe kımıldattı.
Adalet Bakanı gözlerini D'Hubert'ten çevirip tüm bu
zaman zarfında elinde tuttuğu kâğıdı dikkatle inceledi.

"İbret olsun diye cezalandırılacak sadece yirmi kur-
may var. Yuvarlak bir sayı. Ve bir bakalım, Feraud... Evet,
işte burada. Gabriel Florian. Elbette. İşte sizin adamınız.
Eh, artık sadece on dokuz ibretlik kalacak."

General D'Hubert sanki bulaşıcı bir hastalık geçir-
miş gibi bir hisle ayağa kalktı. "Ekselanslarından müda-
halemi kesin bir sır olarak tutmalarını rica ediyorum.
Feraud'nun bunu asla öğrenmemesi benim için büyük
önem arz ediyor..." dedi.

Gözlerini merakla General D'Hubert'in gergin, kı-
mıltısız yüzüne diken Fouché, "Ona kim bilgi verecek
bilmek isterim doğrusu?" dedi. "Şu kalemlerden birini
alın ve ismin üzerini siz çizin. Bu var olan tek liste. Eğer
kaleme yeterince mürekkep dolduracak kadar özen gös-
terirseniz üzeri çizilen ismin ne olduğunu kimse bileme-
yecek. Fakat örneğin Clarke'ın¹ daha sonra ona ne yapa-
cağından sorumlu değilim. Eğer Feraud fanatizminden
ödün vermezse, Savaş Bakanı'nın emriyle polisin gözeti-

1. Dönemin Savaş Bakanı Henri-Jacques-Guillaume Clarke. (Ç.N.)

minde bir taşra kasabasında yaşamaya zorunlu kalacak.”

Birkaç gün sonra, General D’Hubert ilk karşılaşma ve selamlaşma faslının ardından kız kardeşine şöyle dedi: “Ah, Léonie’ciğim! Sanki Paris’ten yeterince erken ayrılamamışım gibi geldi bana.”

Léonie de şeytanca bir tebessümle, “Aşkın etkisi,” dedi manalı manalı.

“Ve dehşetin,” diye ekledi General D’Hubert son derece ciddi bir havada. “Orada mide bulantısından neredeyse ölecektim.”

D’Hubert yüzünü tiksintiyle buruşturdu ve kız kardeşi onu dikkatle süzerken, lafını sürdürdü. “Fouché’yle görüşmek zorunda kaldım. Huzuruna çıkmak için izin almıştım. Makam odasına girdim. O adamla aynı odada bulunup aynı havayı soluyan insan kendine saygısını yitirir, lekelenmiş hisseder... Fakat sen bunu anlayamazsın.”

Léonie başını birkaç kez hızlı hızlı salladı. Bilakis gayet iyi anlıyordu. Ağabeyini iyi tanıyordu ve onu olduğu gibi seviyordu. Üstelik kendi çıkarı uğruna her zaafı her erdemi insanoğlunun her hatasını istismar eden, kendi neslini toptan aldatan ve Otranto Dükü olarak sürgünde ölen Jakoben Fouché,¹ insanların nefretini kazanmaya mahkûmdu.

“Sevgili Armand’cığim,” dedi Léonie şefkatle, “o adamdan ne gibi bir beklentin olabilir ki?”

“Birinin canını bağışlaması,” diye cevap verdi General D’Hubert. “Ve istediğimi elde ettim. Bunun yapılması gerekiyordu. Fakat hayatını kurtarmak zorunda kaldı-

1. Napoléon’un devrileceğini öngören Fouché, Bourbonlar’la anlaştı ama 1816 yılında sürgüne gönderildi. Fanatizm ve siyasi amaçlara ulaşmak için acımasızca her yola başvurmakla eşanlı hale gelen Jakobenlik, Fransız Devrimi sırasında kurulmuş siyasi kulüplerin en radikaliydi. (Ç.N.)

ğım adama duyduğum mecburiyeti sanki asla bağışlayamayacağımı hissediyorum.”

Çoğumuz gibi yaşadıklarına asla bir anlam vermeyen General Feraud'ya derhal Orta Fransa'da küçük bir kasabaya gitmesi için Savaş Bakanı'ndan bir talimat gönderilmişti. Feraud ise vahşice bakan gözlerini devirerek ve dişlerini hiddetle gıcırdatarak hislerini doğal yollar-
dan dışa vurmuştu. Savaş halinin sona ermesi, bildiği tek toplumsal düzenin bozulması, barış içinde bir dünyanın ürkütücü manzarası onu korkutuyordu. Sürgün halinin uzun sürmeyeceğine kesin kanaat getirerek küçük kasabasına gitti. Orada, ordudan emekliye sevk edildiğini ve albay rütbesi üzerinden hesaplanan emekli maaşının ancak hal ve gidişatına ve polisin olumlu raporuna bağlı olarak ödeneceğini öğrendi. Artık orduda değildi! Birden bedeninden ayrılmış bir ruh gibi yeryüzüne kendini yabancı hissetti. Bu şekilde var olması mümkün değildi. Fakat ilk başta sadece şüpheyile tepki verdi. Bu doğru olamazdı. Bir yıldırım düşmesini, depremler olmasını, doğal afetler yaşanmasını ümit etti; fakat hiçbir şey olmadı. Deva bulmaz bir aylaklığın kurşun gibi ağırlığı, hiçbir beceri ve dayanağı olmayan ve dehşet verici bir atalet bataklığına sürüklenen General Feraud'nun üzerine çökmüştü. Yanından geçenlerin şapkalarını kaldırıp selam vermelerine aldırmadan boş bakan donuk gözlerle küçük kasabanın sokaklarını arşınladı; onu görenler birbirlerini dürtüp, “Bu zavallı General Feraud. Kahrolmuş. İmparator'u ne kadar da severdi,” diye fısıldaşıyorlardı.

Napoléon fırtınasından geriye kalan diğer yaşayan enkazlar, General Feraud'nun etrafında sonsuz bir saygı duyarak toplandılar. Feraud, ruhunun tarifsiz bir kederle ezildiğini hissediyordu. Aralıksız birbirini takip eden nöbetler gibi ağlamak, feryat etmek, yumruk yaptığı elinin parmaklarını kanatana kadar ısırarak ve başını yastığının

altına sokup günlerce yataktan çıkmamak için bastırılmaz bir dürtü duyuyordu; fakat bunlar sadece can sıkıntısından, muazzam, tarif edilmez, anlaşılmaz bir bıkkınlıktan kaynaklanıyordu. İçinde bulunduğu durumun ne denli umutsuz olduğunu anlayacak zihinsel kavrayıştan uzak olması, onu intihar etmekten alıkoyuyordu. Canına kıymayı tek bir kez bile düşünmemişti. Aslına bakılırsa hiçbir şey düşünmüyordu. Fakat iştahı tamamen kesilmişti ve esiri olduğu boğucu hisleri ifade etmekte yaşadığı zorluk (en koyu, en şiddetli küfürler bile işini kolaylaştırmıyordu) yavaş yavaş bir alışkanlığa dönüşen sessizliğe, güneylilere özgü o mizacının bir anlamda yitip gitmesine yol açtı.

Boğucu bir öğleden sonra “o zavallı General Feraud” birden en galiz küfürleri birbiri ardına sıraladığında, sineklerle dolu küçük bir kafenin müdavimi olan eski askerler arasında büyük bir heyecan dalgası yaratmıştı.

Feraud kendisine ayrılmış köşesinde sessizce oturup ancak idam arifesindeki bir mahkûmun, günün haberlerine duyabileceği kadar bir ilgiyle Paris gazetelerine göz gezdiriyordu. Yüzleri güneşten yanmış, aralarında bir gözünlü ve Rusya’da soğuktan donmuş burnunun ucunu kaybeden gazilerin de olduğu bıçkın suratlı bir grup adam endişe içerisinde Feraud’nun etrafını sardı.

“Ne oldu General?”

General Feraud, küçük puntolu yazıları daha iyi görebilmek için katlanmış gazeteyi bir kol boyu uzaklıkta tutarak dik oturdu. Bir anlamda dirilişine neden olan haber kupürünü içinden bir kez daha okudu.

Alınan bilgiye göre, şimdiye dek güneyde hastalık iznini kullanan General D’Hubert 5. Süvari Birliği’nin komutanlığına getirildi.

Feraud hissiz bir tavırla gazeteyi elinden bıraktı... "Komutanlığına getirildi"... ve birden alnına sert bir tokat attı. Vicdan azabı çekercesine, "Onu neredeyse unuttuğum," diye mırıldandı.

Geniş göğüslü eski bir asker kafenin öte yanından, "Hükümetin yeni bir alçaklığı mı General?" diye seslendi.

"Bu hergelelerin alçaklığının sonu yok ki," diye gürledi General Feraud. "Ha bir az ha bir fazla!" ... Sonra sesini alçaltarak, "ama ben en azından bu hergelelerden birini yola getireceğim," dedi.

Feraud etrafındaki yüzlere baktı ve kendinden emin bir tavırla, "Saçları briyantınli ve bukleli, babalarını bir avuç İngiliz altınına satan mareşallerin, sevgilisi bir kurmay subay var. Yakında benim hâlâ hayatta olduğumu öğrenecek," diye ilan etti. "Ne var ki bu özel bir mesele. Eski bir şeref meselesi. Peh! Şerefimiz iki paralık olmuş. Yarılmış bir kulakla dizginlerinden kurtulmuş süvari atları gibi buralara savrulmuşuz. Ancak sütçü beygirlerini tıktıkları bir ahıra yaraşırız. Ama bu, İmparator için saldırıp bir darbe vurmaktan farksız olacak... Beyler, aranızdan iki kişinin yardımına ihtiyacım var."

Herkes öne çıktı. Bu dokunaklı sahne karşısında uygulanan General Feraud, süvari birliğinden tek gözlü gaziye ve *atlı avcılar* diye tabir edilen birlikte görev yapmış ve Rusya'da burnunun ucunu kaybetmiş subayı yanına çağırdı. Bu ikisini seçme gerekçesini de diğerlerine açıkladı: "Bu bir süvari meselesi – anlıyor musunuz."

Feraud'ya farklı seslerden oluşan bir koro cevap verdi: "*Elbette Generalim... Doğrusu bu zaten... Tanrı aşkına, gayet iyi anlıyoruz...*"

Herkes tatmin olmuştu. "*Şansınız açık olsun!*" diye bağrışlar yükselirken, üçü birlikte kafeden ayrıldılar.

Dışarı çıkınca generali ortalarına alıp kol kola girdi-

ler. Gelişigüzel giyilmiş, renkleri solmuş, kötü bir niyeti belli edencesine öne doğru eğilmiş üç şapka, dar sokağı bir yanından ötekine bölüyordu. Sıcaktan yanıp kavru-
lan, gri taşlı ve kırmızı kiremitli evlerle dolu küçük kasa-
ba, mavi bir gökyüzü altında bir öğleden sonra uykusuna
çekilmişti. Fıçıları kaskaklayan bir fıçı imalatçısının çeki-
cinden çıkan gürültüler evlerin arasında düzenli olarak
yankılanıyordu. General sol ayağını biraz duvarların göl-
gesinde sürükledi.

“Şu lanet olası 1813 kışı kemiklerime işledi. Boş ver
gitsin. Bir yerlerden tabanca bulmalıyız, hepsi bu. Biraz
sırt ağrısı. Tabanca bulmalıyız. O herif benim için çanta-
da keklik. Gözlerim her zamanki kadar keskin. Savaş ala-
nından sıvışan Kazakları o kaba saba, eski piyade tüfe-
ğiyle nasıl da mıhladığımı görmeliydiniz. Ateşli silahları
kullanma konusunda doğal bir yeteneğim var.”

General Feraud, baykuş gibi gözleri ve yırtıcı bir ku-
şun gagasını andıran burnuyla başını dik tutarak bu şe-
kilde yürüyüp konuşmayı sürdürdü. Tüm yaşamı savaş-
makla geçen bir süvari, bir silahşor olarak Feraud savaşı
son derece basit bir kavram, çoğunlukla bireysel müca-
delenin kitlesel boyutta meydana gelmesi, bir tür toplu
düello biçiminde algılıyordu. Ve şimdi önünde kendine
ait bir savaş vardı. Feraud hayata dönmüştü. Barışın göl-
gesi, ölümün gölgesi gibi gelip geçerek ondan uzaklaş-
mıştı. Bu, İkinci Restorasyon’un Savaş Bakanı tarafından
imzalanan bir hizmet talimatıyla törensiz gömülen 1793
yılıının gönüllü askeri, 1814 yılının Generali, Gabriel
Florian Feraud adlı adamın olağanüstü dirilişiydi.

IV

Hiç kimse üstlendiği her işin altından kalkamaz. Bu
anlamda hepimiz başarısızlığa mahkûmuz. Önemli olan

yaşam çabamızı düzenleme ve sürdürme konusunda başarısızlığa uğramamaktır. Bu durumda bizi yanlış yola sevk eden kibirdir. Kibir bizi, zarara uğramadan içinden sıyrılmamız gereken durumlara sürükler; oysa gurur, yaşam çabasını sürdürme gücünün marifetiyle olduğu kadar ne için çaba sarf edeceğimizi seçerken temkinli olmaya zorladığı ölçüde bizi koruyup kollar.

General D'Hubert gururlu ve temkinliydi. Başarılı olsun ya da olmasın, geçici aşk ilişkileri ona zarar vermemişti. Savaşın açtığı yaralarla dolu bedeninde kırk yıldır atan kalbi hiç kırılmamıştı. Kız kardeşinin evlilik planlarına ihtiyatla yaklaşırken çaresizce, damdan düşercesine âşık olmuştu. Korkuya kapılmayacak kadar gururluydu. Aslına bakılırsa, yaşadığı hisler telaşa kapılmasını gerektirmeyecek kadar zevkliydi.

Kırk yaşındaki bir adamın deneyimsizliği, yirmi yaşında bir gencin deneyimsizliğine kıyasla çok daha ciddi bir meseledir; çünkü kaynayan bir kanın verdiği ataklık ve gözü karalık ilerleyen yaşlarda yardımınıza yetişmez. Masumiyetini koruyan çoğu genç kız gibi, bu kız da gizemliydi ve D'Hubert'e göre bu genç kızın gizemliliği sıradışı ve büyüleyiciydi. Fakat Madam Léonie'nin öneyak olduğu tanıştırma hazırlıklarının hiçbir gizemli ya da tuhaf bir yanı yoktu. Bu gayet yerinde, kızın annesini son derece memnun eden (babası hayatta değildi) ve amcasının ise yeterince tatminkâr bulduğu bir eşleştirmeydi. Amca aristokrat sınıfa mensup, devrimin aşırılıklarından kaçıp göçtüğü Almanya'dan yakın zaman önce dönmüş, yaşlı ve nüfuzunu hissettiren, elinde bastonuyla genç kızın atalarından kalma evinin bahçesinde yürüyüşlere çıkan, eski rejimin kalıntısı, ince yapılı bir adamdı.

General D'Hubert yeri geldiğinde salt kadınla ve servetle tatmin olacak bir adam değildi. Gururu (ve gurur her zaman gerçek başarıyı hedefler) aşktan daha

azıyla yetinip tatmin olamazdı. Fakat gerçek gurur kibri dışladığından, D'Hubert menekşe renkli koyu ve parlak gözlere sahip bu gizemli yaratığın kendisine karşı kayıtsız kalmayıp sıcak duygular beslemek için ne gibi bir gerekçeye sahip olduğunu anlayamıyordu. Adèle adındaki bu genç kız, D'Hubert'in bu konuyu açıkça kavrama yönündeki tüm girişimlerini boşa çıkardı. Bu girişimlerin beceriksizce ve utana sıkıla yapıldığı bir gerçektir, zira General D'Hubert artık yaşının ilerlediğinin, bedenindeki yaraların, birçok ahlaki kusurunun, gizli değersizliğinin, ona layık olmadığının ciddi bir biçimde farkına varmış ve bu arada korku kelimesinin anlamını yaşadığı deneyimlerle öğrenmişti. Annesinin şefkat ve anlayışına sonsuz güven duyan genç kız da, görebildiği kadarıyla kendisine karşı aşılmaz bir antipati beslemediğini ve iyi yetişmiş bir genç kızın evlilik yaşamına adım atması için bu kadarının yeterli olduğunu az çok belli etmişti. Bu tablo General D'Hubert'in gururunu incitmişti. Ama tatlı bir çaresizlik hissiyle daha başka ne isteyebileceğini soruyordu kendine. Kızın düz, aydınlık bir alnı vardı. Menekşe renkli gözleri gülerken dudaklarının çizgileri ve çenesi, hayranlık uyandıracak bir ciddiyetle kendi halinde, kımıltısız kalıyordu. Tüm bunlar ihtişamlı bir sarı saç kütlesiyle, harikulade bir ciltle ve öylesine zarif bir ifadeyle belirginlik kazanıp güzelleşiyordu ki, General D'Hubert aslında gururunun yüce zorunluluklarını yeterince tarafsız bir gözle inceleme fırsatını asla bulamamıştı. Hatta bir-iki kez onu kaybetmektense öldürecek kadar çok sevdiğini fark etmesine yol açan tutku krizlerine tutulduğundan beri bu gibi manevi sorgulamalardan utanır olmuştu. D'Hubert, kırk yaşında erkeklerin gayet iyi bildiği bu dehlizlerden yıkılmış, bitkin, pişmanlık duyarak ve biraz da umutsuz ve şaşkın vaziyette çıkıyordu. Ne var ki, tüm dünya nimetlerinden elini eteğini

çekip dinî inancının mistik düşünceleri içinde kaybolmuş bir inanır gibi zaman zaman gecenin yarısını açık bir pencerenin önünde oturup Adèle'in mucizevi varlığı üzerine kafa yorarak geçirmek, kendisine büyük bir rahatlık ve huzur sağlar olmuştı.

D'Hubert iç dünyasındaki tüm bu değişiklikleri dışa vurmuyordu elbette. Yeri geldiğinde gülücükler saçmakta da zorlanmıyordu. Çünkü aslında o çok mutlu bir adamdı. İçinde bulunduğu koşulların yerleşik kurallarına uyarak, her sabah erken saatte kız kardeşinin bahçesinden ve seralardan toplanan çiçekler yolluyor ve daha sonra da sözlüsü, sözlüsünün annesi ve göçmen amcasıyla birlikte öğle yemeği yiyordu. Öğle vakitlerini gölgede yürüyüşler yaparak ya da oturarak geçiriyorlardı. D'Hubert ilişkilerini sevecenliğin eşiğinde titreşen özenli bir saygıyla sınırlıyor; Adèle'in cırıltmaz yakınlığının yol açtığı ve kendisinin tüm benliğiyle yaşadığı sıkıntıyı da şakacı bir tavırla konu değiştirerek gizliyordu. Öğleden sonraları ise General D'Hubert üzüm bağları arasında yürüyerek, bazen son derece sefil halde, bazen mutluluktan uçarcasına, bazen de dalgın ve hüzünlü bir havada ama her seferinde sanatçılara, şairlere ve âşıklara – büyük bir tutkunun, asil bir düşüncenin ya da estetik güzelliğe dair yeni bir hayalin büyümesine kapılan adamlara özgü o haz ve coşkuyla yoğun bir yaşama sevinci duyumsuyordu.

O dönemde dış dünya General D'Hubert için herhangi bir belirgin farklılık arz etmiyordu. Ne var ki bir akşam, General D'Hubert her iki evi de görebilecek yükseklikteki bir bayırdan geçerken, yolun ilerisinde iki kişinin yürüdüğünü fark etti. Mükemmel bir gün geride kalmıştı. Kızıl renge bürünen gökyüzünün bayram yerini andıran süsleri güney topraklarının sade, donuk renklerine yumuşak bir parıltı katıyordu. Gri kayalar, kahverengi tarlalar, uzaklarda, ışık saçan aydınlık bir ahenkle uzanan

mor engebeli araziler akşamın kokularını çoktan dört bir yana salmıştı. Yolun ilerisindeki iki adam, beyaz tozla kaplı bir şerit gibi uzanan patikanın üzerinde siyahlar içerisinde kaskatı ve ahşap silüetler gibi görünüyordlardı. General D'Hubert siyah boyunbağlarına kadar sıkıca iliklenmiş uzun ve düz askerî paltoları, öne eğik şapkaları, yaşlı askerlerin zayıf, güneşten yanmış çehrelerini ve kırılmış bıyıklarını seçebiliyordu. İki adamdan boyu uzun olanın bir gözünün üzerinde siyah bir bant vardı; diğerinin sert ve keskin çehresinde alışılmadık, rahatsız edici bir tuhafılık vardı. Adam yakınlaştıkça burnunun ucunun olmadığı gözüne çarptı. Elinde kalın bastonuyla hafifçe topallayarak yürüten sivil selamlamak için tek bir hareketle ellerini kaldıran iki gazi, General Baron D'Hubert'in yaşadığı evin nerede olduğunu ve kendisiyle sessiz sakin bir şekilde konuşmak için en iyi yolun ne olduğunu sordu.

General D'Hubert, mor hatlarla çerçevelenmiş, koni biçiminde bir tepenin üzerine kümelenmiş köyün, gri ve tekdüze uzayıp giden ve küt kilise kulesinin taç biçiminde yüksek bir kaya gibi görünmesine neden olan duvarlarının hâkimiyetindeki çepeçevre asma bağlarına bakarak, "Eğer burasının yeterince sessiz olduğunu düşünüyorsanız onunla hemen konuşabilirsiniz. Ve sizden rica ediyorum yoldaşlar, lütfen açıkça ve kendinizden tam anlamıyla emin olarak konuşun," dedi.

İki gazi bu laf üzerine bir an durup düşündüler ve bariz bir merasim havasında ellerini kaldırıp yeniden şapkalarına götürdüler. Burnu yontulmuş olanı, her ikisi adına konuşup meselenin gizli kalması ve ihtiyatla ele alınması gerektiğini belirtti. Ötedeki köyde kalıyorlardı ve oradaki o iğrenç, kalpleri fesat dolu Kralcı hödükler bu alçakgönüllü üç askere yan gözle bakmışlardı. Şimdi-lik sadece General D'Hubert'in arkadaşlarının adını sormalıydı.

Konuya tamamen alakasız kalan General D'Hubert şaşırarak, "Ne arkadaşları?" dedi. "Şuradaki evde eniştemle kalıyorum."

"Tamam işte, elde var bir," dedi burnu kesik gazi.

O ana kadar sessiz kalan ve İmparator'u *asla* sevmeyen adama tek gözüyle dik dik bakmakla yetinen diğer gazi, "Biz General Feraud'nun arkadaşlarıyız," diye araya girdi. Bu bakılacak bir şeydi. Zira İmparator'u İngilizlere satan o sırmalı şeritli hainler, mareşaller ve prensler bile onu az çok sevmişlerdi. Fakat bu adam İmparator'u *asla* sevmemişti. General Feraud bunu açıkça belirtmişti.

General D'Hubert göğsünde bir darbe hissetti. Bir anlığına sanki uzayın ebedî durgunluğunda berbat, yavaş bir gıcırtıyla hareket eden dünyanın dönüşü algılanabilir olmuştu. Fakat kulaklarındaki bu kan sesi derhal kesildi. İstem dışı bir şekilde, "Feraud ha! Onun varlığını unutmuştum," diye mırıldandı.

Tek gözlü süvari soğuk bir sesle, "General Feraud halihazırda şu tepenin üzerindeki vahşilerin yuvasında, rezil bir handa son derece rahatsız bir halde varlığını sürdürüyor," dedi. "Bu bölgeye bir saat önce posta atlarıyla geldik. Bizim dönmemizi sabırsızlıkla bekliyor. Anlayacağınız acelemiz var. General sizden haysiyet ilkesi gereği hakkı olan tatminkâr bir cevap alabilmek için bakanlığın emrini ihlal etti ve doğal olarak jandarma işin kokuşunu almadan her şeyin hallolmasını istiyor."

Diğeri de yoldaşının söylediklerini açıklığa kavuşturdu. "Gizlice geri dönmesi lazım yani – anlıyor musunuz? Kimsenin ruhu duymadan. Bizler de kaçak durumdayız. Arkadaşınız Kral Hazretleri, eline geçen ilk fırsatta üç kuruşluk ödeneğimizi kesmekten zevk duyacaktır. Tehlikeyi göze aldık. Ama onur ve haysiyet her şeyden önce gelir."

Nutku tutulan General D'Hubert kendini toparla-

yıp konuşma yetisine kavuşmuştu. “Yani sizin kalkıp bu yolu teperek buraya gelme nedeniniz beni bir boğaz kesme müsabakasına davet etmek ve şu – şu...” D’Hubert gülme nöbetine tutulmuşçasına kahkaha atmaya başladı. “Ha! ha! ha! ha!”

D’Hubert yumruklarını beline dayayıp gürleyerek kahkahaları koyuverirken, iki gazi de sanki yerdeki bir gizli kapıdan pat diye yukarı fırlamışçasına karşısında sırtık gibi dimdik durdular. Daha yirmi dört ay önce Avrupa’nın hâkimi olan bu adamlar, şimdi antik birer hayalet havasına bürünmüşlerdi; rengi atmış paltolarının içinde, beyaz yolun üzerine koyu bir karaltı gibi düşen dar gölgeleri bile kendilerinden daha gerçek ve daha elle tutulur görünüyordu: yirmi yıl boyunca süren savaş ve fetihlerin askerî ve gülünç denecek kadar anlamsız ve garip gölgeleri. İstiflerini bozmadan dikilip duran iki gazinin, kılıç tarikatının bronz heykelleri gibi tuhaf bir görünümü vardı. Avrupa’nın eski hâkimlerinden biri olarak General D’Hubert de karşısında duran bu iki ağırbaşlı hayaletle gülüyordu.

Gazilerden biri gülen General’i başıyla işaret ederek, “Pek neşeli bir arkadaşmış bu,” dedi.

“Aramızdan bazıları *Öteki* gittiği günden beri gülmedi,” diye belirtti yoldaşı da.

General D’Hubert, bu iki hayaletin üzerlerine çullanıp bir güzel pataklayarak yere yıkmak için şiddetli bir dürtüye kapılıp ürktü. Birden gülmeyi kesti. Şimdi tek istediği bu ikisinden kurtulmak, kendini kaybetmeden gözünün önünden uzaklaşmalarını sağlamaktı. İçinde yükselen ve bastırmakta zorlandığı öfke onu şaşırtmıştı. Fakat o anda bu tuhaf duruma kafa yoracak vakti yoktu.

“Benimle olan işinizi mümkün olduğunca çabuk halletme arzunuzu anlıyorum. Boş merasimlerle vakit harcamayalım. Şu bayırın dibindeki koruluğu görüyor

musunuz? Evet, oradaki o çam koruluğu. Yarın günde-
ğumunda orada buluşalım. Yanımda kılıcımı ya da ta-
bancamı veya eğer isterseniz her ikisini de getirebilirim.”

General Feraud’nun düello şahitleri birbirlerine
baktılar.

“Tabanca, General,” dedi tek gözlü süvari.

“O zaman öyle olsun. Yarın sabah görüşmek üzere.
Eğer hava kararmadan jandarmanın sizinle ilgili soruş-
turma yapmasını istemiyorsanız o vakte kadar buralar-
dan fazla uzaklaşmamanızı tavsiye ederim. Bu kasabada
yabancılar pek sık rastlanmaz.”

İki gazi sessizce selam verdiler. Uzaklaşan adamlara
sırtını dönen General D’Hubert uzun bir süre yolun or-
tasında durup altdudağını ısırdı ve yere baktı. Ardından
geldiği yoldan geriye yürüyüp sözlüsünün evinin bahçe
kapısına varana kadar ilerledi. Akşam karanlığı çökmüş-
tü. D’Hubert kıpırdamadan durup sık çalılıkların ve
ağaçların arasında parlayan evin önündeki demir par-
maklıkların arasından baktı. Çakıllı zeminin üzerinde
çatır çutur sesler çıkaran ayak sesleri işitildi ve bahçe du-
varının iç yanını takip eden yan patikada uzun, hafif
kambur bir şekil belirdi.

Güzel ve sevimli Adèle’in amcası, Prensler ordu-
sunda eski tugay komutanı, Hamburg’un Altona kasa-
basında kitap ciltçiliği, daha sonra bir başka Alman ka-
sabasında ayakkabı imalatçılığı (ürettiği zarif kadın
ayakkabılarıyla büyük itibar toplayan) yapan Valmassi-
gue Şövalyesi, sıska bacaklarına uzun ipek çoraplar, aya-
ğına ise gümüş tokalı alçak ayakkabılar giymişti. Üze-
rinde ise sırmayla işlenmiş bir yelek ve Fransız modası-
na uygun, ince, kambur sırtını gevşekçe örten uzun
etekli bir ceket vardı. Atkuyruğu şeklinde bağlanmış ve
bolca pudralanmış saçlarının üzerinde küçük, üç köşeli
bir şapka duruyordu.

General D'Hubert yumuşak bir ses tonuyla, "Sayın Şövalye," diye seslendi.

"Ne? Yine mi buradasın dostum? Bir şey mi unuttun?"

"Aman Tanrım! Aynen öyle. Bir şey unuttum. Size bundan bahsetmeye geldim. Hayır – dışarıda. Bu duvarın arkasında. Adéle'in yaşadığı bir yerde konuşulmamacak kadar berbat bir mesele."

Şövalye, bazı yaşlı insanların gençliğin heyecan ve enerjisine karşı gösterdikleri o yüce gönüllü uysallıkla derhal dışarı çıktı. General D'Hubert'ten çeyrek yüzyıl daha yaşlı olan Şövalye, D'Hubert'i epey sıkıntılı bir genç âşık olarak görüyordu. Onun gizemli sözcüklerini gayet iyi dinlemişti ama daha kırk yaşında bu denli hırpalanmış bir adamın ne yapabileceğine ya da söyleyebileceğine pek fazla önem atfetmemişti. Sürgünde olduğu yıllarda yetişen kuşağa mensup Fransız erkeklerinin zihniyetini neredeyse hiç anlayamıyordu. Bu kuşağın duygu ve düşünceleri ona göre haddinden fazla şiddete meyilli, incelik ve ölçüden yoksun, lisanları ise gereksizce abartılıydı. Şövalye sakince yola çıkıp General'in yanına gitti ve konuşmadan biraz yürüdüler; General yaşadığı heyecan ve gerginliği bastırmaya ve sesini kontrol etmeye çalışıyordu.

"Kesinlikle doğru; bir şey unuttum. Daha yarım saat öncesine kadar halledilmesi gereken acil bir şeref meselem olduğu tamamen aklımdan çıkmıştı. İnanılmaz bir şey ama durum bu!"

Bir an hiçbir şey hareket etmedi. Sonra, taşra akşamlarının o derin sessizliğinde Şövalye'nin duru, yaşlı sesinin hafifçe titrediği işitildi: "Bayım! Bu bir rezalet."

Bu, Şövalye'nin aklına gelen ilk düşünceydi. Sürgünde olduğu dönemde doğan kız, bir grup Jakoben tarafından katledilen zavallı erkek kardeşinin ölümünden sonra

doğan kızı, Almanya'dan döndüğünden bu yana, yıllardan beridir sadece anılarla avuttuğu boş ve yaşlı kalbinde çok önemli bir yere sahipti. "Bence bu akıl almaz bir durum! Bir adam kız istemeden önce bu gibi meselelerini halleder. Neden! Eğer bu mesele on gün daha aklına gelmeseydi hafızan yerine gelmeden evlenmiş olacaktın. Benim zamanımda erkekler böyle şeyleri unutmazdı; ne de masum, genç bir kadının hislerini hiçe saymaya kalkardı. Eğer bizzat ben bunlara saygı duymasaydım, tutumunu hoşuna gitmeyecek bir şekilde değerlendirirdim."

General D'Hubert samimi bir iniltiyle duygusunu belirtti. "Bu düşünceniz sizi engellemesin. Adèle'in ciddi boyutta incinip güceneceği bir tehlike yok."

Fakat yaşlı adam bu âşığın zırvalamalarına kulak asmadı. Hatta onu işittiği bile şüpheliydi. "Mesele nedir?" diye sordu. "Bu nasıl bir?.."

"Bir toyluk, gençlikte yapılan bir çılgınlık diyelim Sayın Şövalye. Akıl almaz, inanılmaz, bir anlık..." D'Hubert birden durdu. "İhtiyar asla hikâyeye inanmayacak," diye geçirdi aklından. "Onu aptal yerine koyduğumu zannedip bana darılacak." General D'Hubert yeniden anlatmaya başladı. "Evet, budalaca bir gençlik hatası olarak başlayan bu iş sonuçta..."

Şövalye araya girdi: "Peki, o halde bu iş ayarlanmış olmalı."

"Ayarlanmış mı?"

"Evet, senin haysiyetin açısından bedeli ne olursa olsun. Nişanlı olduğunu aklından çıkarmamalıydın. Sanırım onu da unuttun. Ve sonra tutup bir de kavganı unutuyorsun. Bu hayatımda duyduğum en büyük, en umutsuz ciddiyetsizlik vakası."

"Tanrı aşkına Sayın Şövalye! Paris'e son gidişimde bu kavgaya yeniden giriştiğimi filan düşünmüyorsunuz değil mi?"

“Pöh! Bu delice davranışınızın tam olarak hangi tarihte meydana geldiğinin ne önemi var sanki!” diye bağırdı Şövalye terslercesine. “Önemli olan bunu ayarlamış olmak.”

General D’Hubert’in huzursuzlandığını ve laf yetiştirmeye çalıştığını fark eden yaşlı göçmen elini kaldırıp ciddi bir tavırla, “Ben de askerlik yaptım. Yeğenimin ismini taşıyacağı bir adama kuşkuyla yaklaşacağımı asla ima etmiyorum. Erkek erkeğe konuşuyoruz burada ve böyle bir meselenin her zaman ayarlanabileceğini söylüyorum sana.”

“Fakat Sayın Şövalye, bu mesele on beş-on altı yıl eskiye dayanıyor. O vakitler süvari birliğinde teğmen olarak görev yapıyordum.”

Yaşlı Şövalye, D’Hubert’in bu bilgiyi öfkeli bir umutsuzlukla aktarmasına şaşırmış gibiydi. Afallamış bir havada, “Sen on altı yıl önce süvari birliğinde teğmen miydin?” diye mırıldandı.

“Evet, tabii! Kraliyet ailesine mensup bir prens gibi beşiğimde general unvanı aldığımı düşünmediniz herhalde.”

Asma yapraklarıyla kaplı tarlaların gittikçe loşlaşıp mora çalan ve geri planda, batıda alçak bir şerit gibi uzanan koyu kızıl alacakaranlığında, Prensler ordusunun eski subayı yaşlı Şövalye, sakın ve medenice bir sesle konuşuyordu.

“Rüya mı görüyorum? Bu bir şaka mı? Yoksa on altı yıldır süren bir namus meselen mi var?”

“O kadar uzun bir zamandan beri peşimi bırakmıyor. Benim tam olarak kastettiğim de bu. Kavganın nedenini açıklamak zor. Elbette o zaman zarfında birkaç kez karşılaşmış düello yaptık.”

Yaşlı göçmen düşüncelere dalarak, “Ne korkunç ve sapkınca bir yiğitlik gösterisi ama! Böylesine bir insani-

yetsizlik ve acımasızlığın, koca bir nesli zehirleyen Devrim'in kana susamış çılgınlığından başka bir nedeni olamaz," diye alçak sesle mırıldandı. Sonra sesini biraz yükselterek, "Hasmın kim?" diye sordu.

"Hasmım mı? İsmi Feraud."

Üç köşeli, kenarları kıvrık şapkası ve eski moda kıyafetlerinin içinde bir gölge, eski rejimin kambur, zayıf bir hayaleti gibi dolaşan Şövalye hayal meyal bir anısını dile getirdi. "Muhafız Alayı'nda görev yapan Yüzbaşı Mösyö de Brissac ile d'Anjorant (çiçekbozuğu olan değil, diğeri – *Yakışıklı Anjorant* dedikleri adam) arasında, küçük Sophie Derval yüzünden yaşanan husumeti hatırlıyorum. On sekiz ay içerisinde üç kez karşılaştılar, son derece ateşli ve yiğitçe çarpıştılar. Oyun oynamaktan bir türlü vazgeçmeyen o küçük Sophie'nin de hatası vardı tabii."

"Bu kesinlikle o türden bir mesele değil," diye lafı girdi D'Hubert. Biraz alaycı bir kahkaha attı. "Asla o kadar basit bir şey değil," dedikten sonra, "bununla birlikte onun yarısı kadar bile mantıklı değil," diye öfkeyle gıcırdattığı dişlerinin arasından duyulmaz bir sesle lafını tamamladı.

D'Hubert'in dişlerini gıcırdatmasından sonra uzun bir süre sessizlik bozulmadı. Ardından Şövalye hiç hareket etmeden sordu: "Kimin nesi bu Feraud?"

"O da süvari birliğinde teğmen – demek istediğim artık bir general. Bir Gaskonyalı. Sanırım bir nalbantın oğlu."

"Al işte! Aklıma da gelmişti. Şu Bonaparte denen herif, hep ayaktakımını tercih etmiştir. Seni kastetmiyorum tabii D'Hubert. Sen bizden birisin, gerçi o gaspçıya hizmet ettin ama..."

"Bonaparte'ı bu işe katmayalım," diye araya girdi General D'Hubert.

Şövalye zayıf omuzlarını silkti. "Feraud sıradan biri. Bir nalbantın ve bir köy tavuğunun oğlu. Böyle insanlarla haşır neşir olunca başına böyle işler açılır işte."

"Fakat siz de ayakkabı imalatçılığı yaptınız Şövalye."

"Evet. Fakat ben bir ayakkabıcının oğlu değilim. Sen de değilsin Mösyö D'Hubert. Sende ve bende, o senin Bonarparteçi prenslerinde, düklerinde ve mareşallerinde olmayan bir şey var; çünkü dünyada bunu onlara verebilecek hiçbir güç yok," diye umut verici bir tartışma başlatmış bir adamın artan coşkusuyla karşılık verdi Şövalye. "O insanların varlığıyla yokluğu bir – tüm o Feraud'lar. Feraud! Feraud da neymiş? Kendini imparator diye tanıtan Korsikalı bir maceraperestin general kılığına soktuğu bir serseri. Bir D'Hubert'in ayaktakımının seviyesine inip öyle bir insanla düello yapmasının hiçbir akla yatkın gerekçesi olamaz. Pekâlâ bir bahane uydurup düellodan affını isteyebilirsin. Eğer o hödük dövüşmeyi kafasına koymuşsa ve reddederse sen de onunla buluşmayı reddedersin."

"Bunu yapabilir miyim diyorsunuz?"

"Elbette. Son derece rahat bir vicdanla hem de."

"Sayın Şövalye! Göç ettiğiniz yerden buraya ne için döndüğünüzü düşünüyorsunuz?"

Bu öylesine ürkütücü bir tavırla söylenmişti ki yaşlı adam küçük, üç köşeli şapkasının uçları altında gümüşü bir beyazlıkla parlayan eğik başını sertçe kaldırdı. Bir süre konuşmadı.

Nihayet yol kenarında duran bir taş bloku üzerine dikilmiş ve dövme demirden simsiyah kollarını gökyüzünde giderek koyulaşan kızıl şeridin üzerine germiş bir haçı yavaş ve vakur bir hareketle işaret ederek, "Tanrı bilir!" dedi. "Tanrı bilir! Tam bu noktada çocukken gördüğümü hatırladığım şu simge olmasaydı, Tanrı'ya ve Kralımız'a sadık kalan bizlerin ne için buralara geri dö-

neceğini merak ederdim doğrusu. İnsanların sesleri farklı çıkıyor artık.”

“Evet, Fransa değişti,” dedi General D’Hubert. Tekrar o eski, sakın haline dönmüş gibiydi. Ses tonunda hafif bir alaycılık vardı. “Bu nedenle tavsiyenize uyamayacağım. Üstelik insan kendisini ısırmayı aklına koymuş bir köpek tarafından ısırılmayı nasıl reddedebilir? Mümkün değil. Şundan emin olabilirsiniz ki, Feraud bahane sunup özür dilemek ya da reddetmekle ikna olacak bir adam değil. Fakat başka yöntemler var. Örneğin, Senlac’daki jandarma komutanına bir ulakla mesaj gönderebilirim. Feraud ve iki arkadaşı basit bir talimatımla tutuklanabilir. Gerek örgütlü gerek tasfiye edilmiş; özellikle ayakta-kımından oluşan tasfiye edilmiş orduda, bunun epey dedikodusu yapılır. Tamamı ayaktakımı! Hepsi bir zamanlar Armand D’Hubert’in silah arkadaşlarıydı. Ama varlığıyla yokluğu bir olan insanların ne düşündüğünü D’Hubert neden umursasın ki? Ya da, daha da iyisi, eniştemden rica ederim o da köyün belediye başkanını çağırarak üstü kapalı meseleden bahseder. Üç ‘haydudun’ üzerine eli yabalı adamları saldırtıp şöyle güzel, derin bir hendeğin içine cesetlerini yuvarlamaları için daha fazlası da gerekmez – ve kimseciklerin ruhu da duymaz! Tasfiye edilmiş İmparatorluk Muhafız Alayı’na mensup Kızıl Süvariler’den evine dönen zavallı üç askeri, buradan on mil uzaklıkta bu şekilde katletmişlerdi daha önce. Vicdanınız ne söylüyor size Şövalye? Acaba D’Hubert var olmayan üç adama bunu yapabilir mi?”

Göğün mavi loşluğu arasında kristal parlaklığında birkaç yıldız belirdi. Şövalye kartlaşmış, tiz sesiyle çıkışırçasına konuştu. “Bana bütün bunları neden anlatıyorsun?”

General, derisi pörsümüş yaşlı eli sıkıca kavradı. “Çünkü size güvenim tam. Sizden başka kim bunu

Ad le'e anlatabilir? Eniştme ve hatta k z kardeşime neden güvenmeye cesaret edemediğimi anlıyorsunuzdur. Sayın şövalye! Bunlar  yapmaya o kadar yaklaştım ki hâlâ  rperiyorum. Bu düellonun nasıl korkunç bir biçimde gözümün önünde canlandığını bilmiyorsunuz. Ve bundan kaçış yok."

D'Hubert bir an duraksadıktan sonra, "Bu bir talih-sizlik, bir felaket," diye mırıldanıp şövalye'nin hareket-siz elini bıraktı ve olağan ses tonuyla, "Düello şahidim olmadan gitmek zorunda kalacağım. Eğer kaderimde ölüp yerde kalmak varsa, en azından siz bu meseleyle ilgili bilinmesi gereken şeyleri biliyor olacaksınız."

Eski rejimin bir gölgeyi andıran hayaletinin bu konuşma sırasında sanki kamburu daha da çıkmıştı. "Bu iki kadının karşısına bu akşam kayıtsız bir suratla çıkmayı nasıl becereceğim?" diye homurdandı. "General! Sizi bağışlamakta çok zorlanıyorum."

General D'Hubert cevap vermedi.

"En azından haklı bir nedeniniz var mı?"

"Ben masumum."

D'Hubert bu kez şövalye'nin bir deri bir kemik kalmış kolunu dirseğinin üzerinden sıkıca kavradı ve güçlü bir biçimde sıktı. "Onu  ld rmem lazım!" diye dişlerinin arasından fısıldadı ve ihtiya ın kolunu bırakıp yoldan yürüyerek uzaklaştı.

Sevgi dolu k z kardeşinin hassas ilgi ve itinası, General için misafir olarak kaldığı evde kusursuz bir hareket serbestliği sağlamıştı. Hatta limonluğun bir köşesindeki küçük kapıdan eve özel bir girişi bile vardı. Dolayısıyla hiçbir şeyden haberi olmayan evin diğer sakinlerinin karşısında o akşam yaşadığı gerginliği gizlemeye gerek kalmayacaktı. D'Hubert bundan memnundu. Eğer ağzı-nı açmak zorunda kalırsa, amaçsızca ve korkunç beddu-alar edip evdeki mobilyaları, porselen ve cam eşyaları

kırabilecekmiş gibi geliyordu. Kendine ait giriş kapısını açtığı andan itibaren ve odasına açılan koridora çıkan yirmi sekiz basamaklı döner merdivenleri tırmanırken, gözleri kan çanağına dönmüş, öfkeden kudurmuş, ağzından köpükler saçan çılgın bir adamın eksiksiz donanmış bir yemek odasında bulunabilecek cansız ne varsa altüst ettiği korkunç ve utanç verici bir sahne gözlerinin önünde canlandı. Odasının kapısını açtığında kriz geçmiş ve bedenen o kadar bitkin düşmüştü ki, odayı bir ucundan diğerine geçerek alçak ve geniş divana ulaşıp kendini bütün ağırlığıyla üzerine bırakana kadar sandalyelerin arkalıklarına tutunarak ilerleyebildi. Ama manevi yorgunluğu daha da büyüktü. Sadece elinde kılıcı düşmana saldırırken yaşadığı ve farkına varmadığı içgüdüsel bir öfkeyi barındıran bu tehlikeli ve vahşice hisler kırk yaşındaki bu adamı şaşkınlığa düşürmüştü. Fakat zihinsel ve bedensel tükenmişliğiyle birlikte bu öfke dağılıp bu güzel kıza kendisini sevmeyi öğretmeye fırsat bulamadan belki de ölmek zorunda kalacağı düşüncesiyle birlikte, umutsuzca bir hüznün hissine dönüştü.

O gece, elleriyle gözlerini kapayıp sırtüstü uzanan ya da yüzükoyun yatarak suratını yastığa gömen General D'Hubert his dünyasında bir yolculuğa çıkıp bir iç hesaplaşması yaşadı: İçinde bulunduğu durumun saçmalığı karşısında mide bulandırıcı bir tiksinti hissi, varlığını idame edip sürdürebilecek kadar sağlıklı olduğundan kuşkulananması ve sezgi ve düşüncelerine itimatsızlık (ne halt etmeye kalkıp Fouché'ye gitmişti sanki) – sırasıyla hepsinin farkına varmıştı. "Ben tam bir ahmağım," diye geçirdi aklından. "Duygusal bir ahmak. Sırf bir kafede iki adamın konuşmalarına kulak misafiri oldum diye... Yalanlardan korkan bir ahmağım ben – oysa hayatta önemli olan sadece gerçeklerdir."

Birkaç kez yattığı yerden kalktı, aşağı kattakilerden

biri duymasın diye çoraplarıyla yürüdü, karanlıkta el yordamıyla bulabildiği bütün suyu içti. Bir yandan kiskanılığın verdiği ıstırabı da çekiyordu. Szls bir başkasıyla evlenecekti. Ruhu acı içinde kıvranıyordu. Fraud denen o herifin inadı, o vahşi geri zeklının akıllara durgunluk veren kararlılığı, acımasız bir yazĐının muazzam bir baskı ve gücüyle gelip kendisini bulmuştu. General D’Hubert boş sürahiyi elinden bırakırken titredi. “Beni haklayacak,” diye düşündü. D’Hubert, yaşamın beraberinde getirdiği her duyguyu tadıyordu. Kurumu ağzının içinde, genç bir kızın içten ve neşeli bakışları karşısındaki hoĞrlebilir korkunun değil ama ölüm korkusu ve şerefli bir adamın namertlik, cesaretsizlik korkusunun bıraktığı o tiksinti verici tadı hissediyordu.

Fakat eğer gerçek cesaret meydana çıkıp bedenimizin, ruhumuzun ve kalbimizin hep birlikte irkilip geri çekildiği nefret uyandıran bir korkuyla yzlemekten ibaretse, General D’Hubert hayatında bunu ilk kez gerçekleştirme firsatına sahipti. Büyük bir coşkuyla topların üzerine doğru hücum etmiş, kurşun yağmuru altında at sırtında hiç düşünmeden, gözünü kırpmadan mesaj taı-mıtı. Şimdi ise, gün ağarıırken kimseler duymadan, belirsiz, tiksindirici bir lme doğru gitmek için gizlice evden sıvıması gerekiyordu. General D’Hubert asla tereddüt etmedi. Omzuna astığı deri bir çanta içerisine iki tabanca koydu. Daha bahçeyi geçmeden ağzı yine kuru-du. AĞaçtan iki portakal kesti. Ancak bahçe kapısını ardından kapattıktan sonra üzerine hafif bir bayĐınlık hissi geldi.

Buna pek aldırı etmeden sallana sendeleye yürüdü ve birkaç metre gittikten sonra bacaklarına hâkim oldu. Şafak vaktinin o renksiz saydamlığında am ormanındaki ağaçların birer sütün gibi dikilen gövdeleri ve koyu yeşil örtüleri belirginleerek, gri yamacın kayalarından

ayrılıyordu. D'Hubert bu manzaradan gözünü ayırmadan bir yandan yürüyüp bir yandan da elindeki portakalın suyunu emdi. Tehlike karşısında, yaratılışından gelen ve onu astları tarafından sevilen, üstleri tarafından takdir edilen bir subay yapan o neşeli, serinkanlı duruşu yavaş yavaş kendini göstermeye başlamıştı. Savaşa gitmekten farksızdı bu. Ormanın kıyısına varınca büyük bir kayanın üzerine oturdu. Diğer portakalı elinde tutuyor, bir yandan da düello alanına saçma denecek kadar erken bir saatte geldiği için kendine kızılıyordu. Ne var ki çok geçmeden çalılıkların hışırdamasını, sert toprağın üzerinde yankılanan ayak seslerini ve gürültülü bir sohbetten kulağına bölük pörçük çalınan kelimeleri işitti. Arkasından bir yerlerden gelen bir ses böbürlenerek, "O benim için çantada keklik," diyordu.

"İşte geldiler," dedi içinden D'Hubert. "Çantada keklik dedikleri nedir acaba? Benden mi bahsediyorlar?" Sonra elindeki diğer portakalı fark ederek, "Bunlar çok güzel portakallar. Léonie'nin kendi ağacından. Atmaktansa yiyebilirim bu portakalı," diye geçirdi aklından.

Kayaların ve çalılıkların ardından çıkagelen General Feraud ve düello şahitleri, elindeki portakalı soymakla meşgul General D'Hubert'i gördüler. D'Hubert başını kaldırıp bakana kadar kımıldamadan durup beklediler. Ardından düello şahitleri selam vermek için şapkalarını kaldırırlarken General Feraud da ellerini arkasına koyup birkaç adım yana yürüdü.

"Siz beylerden birine benim için de düello şahitliği yapmanızı rica etmek zorundayım. Beraberimde bir arkadaşımı getirmedim. Olur mu?"

Tek gözlü süvari tarafsız bir tavırla, "Bu talebi geri çeviremeyiz," dedi.

Diğer gazi de, "Gelgelelim bu biçimsiz bir durum," diye belirtti.

Bunun üzerine General D'Hubert, "Bu kasabadaki insanların zihniyetini göz önüne aldığımızda, sizin burada bulunma amacınızdan söz edebileceğim, güvenilir birini bulamazdım," diye kibarca açıklama yaptı.

İki gazi başlarını salladılar, etrafa baktılar ve bir ağızdan konuştular:

"Elverişsiz zemin."

"Uygun değil."

"Neden zemin ve ölçülere aklımızı takalım ki? İşi basitleştirelim isterseniz. İki çift tabancayı doldurun. Ben General Feraud'nun tabancalarını, o da benimkileri alsın. Ya da daha iyisi, her iki çiftten karışık olarak birer tane o, birer tane de ben alayım. Sonra ormanın içine gidelim ve siz açıkta beklerken biz düello yapalım. Buraya tören yapmak için değil, ölümüne savaşmak için geldik. Bunun için herhangi bir zemin yeterlidir. Eğer ben vurulup düşersem beni olduğum yerde bırakıp çeker gidersiniz. Düellonun ardından buralarda sallanmanız sizin için sağlıklı olmaz."

Kısa bir konuşmanın ardından General Feraud'nun bu koşulları kabul etmeye istekli olduğu anlaşıldı. Düello şahitleri tabancaları doldururken Feraud ıslık çalıyor ve son derece hoşnut bir havada ellerini ovuşturuyordu. Feraud hemen ceketini çıkarıp bir kenara fırlattı ve General D'Hubert de kendi ceketini çıkarıp özenle katlayarak bir taşın üzerine koydu.

General D'Hubert sakin bir sesle ama sanki kendi infazı için talimat verirmiş gibi hissederek, "Diyelim ki siz düellocunuzu ormanın öte yanına götürüp tam on dakika sonra koruluğun içine girmesini söylersiniz," diye öneride bulundu. Ne var ki bu onun son zayıflık ânıydı. "Bekleyin. Önce saatlerimizi ayarlayalım."

D'Hubert cebinden kendi saatini çıkardı. Burnu kesik olan subay, General Feraud'nun saatini ödünç almak

için yanına gitti. Bir müddet başlarını saatlerin üzerine eğip baktılar.

“Tamadır. Senin saatine göre altıya dört kala, benimkine göre yedi kala.”

General D’Hubert’in yanında süvari subayı kaldı ve sağlam olan gözünü kımıldatmadan, avucunda tuttuğu saatin beyaz kadranına dikti. Ağzını açıp, “İleri,” sözcüğünü söylemeden uzunca bir müddet yelkovanın son saniyeye kadar ilerlemesini bekledi.

General D’Hubert ilerleyerek güney kırsalındaki sabahların ışıldayan güneşinden, çamların serin ve ıtır ıtır kokulu gölgesine geçti. İlk başta gözünün yanılmasına neden olan farklı açılarda eğimli ve çok sayıda kırmızıya çalan ağaç gövdesinin arasındaki alan açıldı. Savaşa gitmekten farksızdı bu. Kendine duyduğu özgüvenle birlikte içindeki o hâkimiyet duygusu uyanmıştı. Tümüyle düelloya odaklanmıştı. Sorun hasmını nasıl öldüreceğiydi. Bunun dışında hiçbir şey onu bu ahmakça kâbustan uyandıramazdı. “Bu vahşiyi yaralamak faydasız,” diye düşündü. Her işin altından kalkabilen becerikli bir subay olarak tanınıyordu. Yıllar önce silah arkadaşları ona, Stratejist diye hitap ederlerdi. Düşman karşısında fikir yürütüp düşünebildiği bir gerçektir. Öte yandan Feraud her zaman sadece bir savaşçı olmuştu – fakat maalesef keskin bir nişancıydı.

“Bana ateş ederken mümkün olabilecek en uzak mesafede durmalıyım,” dedi General D’Hubert kendi kendine.

D’Hubert tam o anda uzaktaki ağaçların arasında beyaz bir şeyin hareket ettiğini gördü. Hasımının gömleğiydi bu. D’Hubert hemen ağaçların gövdelerinin arasından belirdi ve elini kolunu sallayarak ortaya çıktı; sonra bir yıldırım hızıyla geri sıçradı. Bu riskli bir hamle olmuştu ama amacına ulaşmıştı. Neredeyse aynı anda bir

silah patlamasıyla birlikte küçük bir parça ağaç kabuğunu koparan kurşun, D'Hubert'in kulağını sıyrıp canını yakarak geçti.

Bir atışını harcayan General Feraud temkinli davranmaya başlıyordu. Ağacın arkasından kaçamak bakışlar atan D'Hubert, Feraud'yu asla göremiyordu. Düşmanın nerede olduğunu bilememesi beraberinde bir güvensizlik hissi getiriyordu. General D'Hubert yanlardan ve arkadan korkunç bir şekilde tehlikeye maruz kaldığını düşünüyordu. Yeniden beyaz bir şey gözlerinin önünde hızla, çırpınır gibi kımıldandı. Hah! Demek ki düşman hâlâ karşıındaydı. D'Hubert, Feraud'nun bir çevirme harekâtı yapmasından korkmuştu. Fakat görünen o ki General Feraud'nun aklına gelmemiştir bu. General D'Hubert, Feraud'nun düz bir yakınlaşma hattı üzerinde acele etmeden bir ağaçtan diğerine geçtiğini gördü ve büyük bir kararlılıkla kendini frenledi. Feraud hâlâ çok uzaktaydı. Çok iyi bir nişancı olmadığını biliyordu. Hasımını öldürmek için sabırla bekleyip görmeliydi.

Ağacın gövdesinin kalınlığından yararlanmayı düşünerek yere çöktü. Düşmanı tam karşısına alıp boylu boyunca uzanarak, kendini tamamen korumaya aldı. Siper aldığı yerden kalkıp ortaya çıkmak fayda sağlamayacaktı, zira Feraud artık çok yakınındaydı. Feraud'nun her an ihtiyatsızca bir hamle yapacağı kanaati D'Hubert'in yüreğini ferahlatıyordu. Fakat çenesini yerden kaldırmak bezdiriciydi ve pek faydası da yoktu. Korku içinde ama fazla da riske girmeden başının bir kısmını ortaya çıkarak etrafa şöyle bir göz attı. Aslına bakılırsa hasmı o kadar alçakta siper aldığını görmeyi beklemiyordu. Feraud ölçülü ve temkinli hareketlerle bir ağaçtan diğerinin arkasına seğirtirken bir anlığına D'Hubert'in görüş alanına girip kayboluyordu. D'Hubert, "Benim nişancılığımla küçümsüyor," diye düşünerek, savaş kazanmakta büyük

fayda saęlayan o dūřmanın aklından geçenleri okuma becerisini gōsteriyordu. Hareketsiz kalma taktięinin doęruluęunu teyit etmiřti. İmkānsız olana arzu duyarak, “Keřke önüm kadar arkamı da kollayabilseydim!” diye dūřündü endiřeyle.

Tabancalarını yere bırakmak güçlü bir kişilik ve cesaret gerektiriyordu; yine de General D’Hubert bir anlık dürtüyle gayet yavaş bir biçimde her iki elindeki tabancayı iki yanına bıraktı. Savaşa gireceği günlerde tıraş olup üzerine temiz bir gömlek giydiği için orduda züppe biri olarak görölürdü. Aslında görünümüne her zaman çok özen gösteren biri olmuştu. Yaşı kırka yaklaşan, genç ve çekici bir kıza āřık bir adam olarak bu takdire şayan özsayęı, örneğin içinde fildişinden bir tarak ve dışında bir parça aynası olan küçük deri bir kılıfı yanında bulundurmak gibi önemsiz bir zaafı da beraberinde getirebiliyordu. Elleri serbest kalan General D’Hubert, uzun ve kaytan bıyıklara sahip erkeklerin kullanımı açısından hoşgörülebilir bu gōteriř takımını bulmak için dizliğinin ceplerini yokladı. Kılıfı bulup çıkardı ve ardından büyük bir serinkanlılık ve çabuklukla sırtüstü döndü. Bu pozisyonda başını biraz kaldırıp küçük aynayı ardına siper aldığı ağacın hemen açığında tuttu ve sol gözünü kısarak aynaya bakarken, sağ gözüyle de aldığı pozisyonun geri planında olan biteni gözlemeye başladı. Böylece Napoléon’un, “Bir Fransız askeri için imkānsız kelimesi mevcut değildir!” deyişi kanıtlanmış oldu. Sağdaki ağaç, küçük aynasının görüş alanını neredeyse tümüyle dolduruyordu.

“Eęer ağacın arkasından kıpırdarsa bacaklarını görebilirim. Fakat ne olursa olsun ben fark etmeden üzerime gelemez,” diye tatminkār bir dūřünce geçti D’Hubert’in aklından.

Hakikaten de dūřündüęü gibi General Feraud’nun

parlayan çizmelerinin aynada görünüp kaybolduğunu ve küçük aynadaki diğer tüm yansımaları bir anlığına örttüğünü gördü ve buna göre pozisyonunu değiştirdi. Fakat bu değişiklik kararını aynadaki o dolaylı görüntüye bakarak almak zorunda kalan D'Hubert, şimdi kendi ayaklarının ve bacaklarının bir kısmının General Feraud'nun açıkça görebileceği bir yere kaydığını fark etmedi.

Düşmanın gizlenme konusundaki şaşırtıcı zekâsı General Feraud'yu giderek daha çok etkiliyordu. Feraud sağdaki ağacı kana susamış bir kurt gibi büyük bir hasasluk ve doğrulukla tespit etmişti. Bundan kesinlikle emindi. Ne var ki hasmının kulağının ucunu bile görebilmiş değildi. Yerden yaklaşık bir metre yetmiş beş santimlik bir yükseklikten bakıp görmeye çalıştığından buna pek şaşmamak lazımdı.

Feraud, D'Hubert'in ayakları ve bacaklarını ilk defa gördüğünde kan beynine hücum etti. Kelimenin tam anlamıyla saklandığı ağacın arkasında sendeledi ve düşmek için eliyle kendisini dengelemek zorunda kaldı. Demek ki düşmanı yerde yatıyordu! Yerde! Ve hiç kımıldamadan! Korunmasız! Bu ne anlama gelebilirdi? İlk atışta hasmını yere yıkmış olduğu düşüncesi General Feraud'nun aklına girdi ve dikkatle baktığı her saniye bu düşünce büyüyüp diğer her türlü varsayımı gölgede bıraktı – karşı konulmaz, zafer elde etmiş, vahşi ve acımasız.

“Onu ıskaladığımı düşünmekle ne büyük ahmaklık etmişim,” diye mırıldandı kendi kendine. “Birkaç saniye boyunca tamamen korunmasız ve açıktaymış meğerse bu budala!”

General Feraud hareketsiz kol ve bacaklara gözlerini dikip baktı ve tabancayı ölümcül bir biçimde kullanma yeteneği karşısında kendine duyduğu sonsuz hayranlıkla birlikte, şaşkınlığından eser kalmadı.

Coşku içinde, “Nalları dikmiş! Savaş tanrısı aşkına,

ne atıştı ama!" diye geçirdi aklından. "Hiç şüphesiz tam nişan aldığım gibi onu kafasından mıhladım, o ağacın arkasında sendeledi ve sırtüstü yuvarlanıp geberdi."

Ve Feraud gözlerini dikip baktı durdu. Kımıldamayı unutarak, neredeyse korku ve dehşete kapılmış, neredeyse pişmanlık duyarak baktı. Ama dünyaları da verse-ler geriye dönüp yaptığından vazgeçmezdi. Ne atıştı ama! Ne atış! Sırtüstü yuvarlanıp geberdi!

General D'Hubert'in savunmasız vaziyette sırtüstü yatışı General Feraud için doğrudan ve bariz bir kanıttı! Yaşayan bir adamın kasten bu pozisyonda yere yatmış olabileceği asla aklına gelmemişti. Bu akla sığmazdı. Akla yatkın bir varsayımın sınırları ötesindeydi. Bunun nedenini tahmin etmenin imkânı yoktu. Ayrıca General D'Hubert'in yukarı dönük ayaklarına bakınca adamakıllı ölü görüldüğünü de söylemek gerekirdi. General Feraud gök gürültüsünü andıran bir gürlemeyle düello şahitlerine bağırmak için ciğerlerini havayla doldurdu, ama temkinli davranarak bir süre için bundan kaçındı.

"Önce gidip nefes alıp almadığına bir bakayım," diye kendi kendine mırıldandı ve düşüncesizce, siper aldığı ağacın ardından ortaya çıktı. Bu hareket uyanık General D'Hubert tarafından derhal algılandı. D'Hubert bunun da bir başka yer değiştirme olduğu sonucuna vardı, fakat Feraud'nun çizmelerinin yansıması aynadan kaybolunca huzursuzlandı. General Feraud sadece görüş hattının biraz dışına çıkmıştı ama hasmı, onun tamamen kaygısızca yürüyüp kendisine doğru yaklaştığını asla tahmin edemezdi. Feraud'ya ne olduğunu merak etmeye başlayan General D'Hubert o kadar gafil avlanmıştı ki, ancak uzattığı bacaklarının üzerine düşmanın uzun, meyilli seher vakti gölgesi düştüğünde ilk olarak tehlikeyi sezdi. Ağaçların arasındaki yumuşak toprağın üzerinde yankılanan bir ayak sesi bile duymamıştı!

Onun gibi serinkanlı birisi için bile bu kadarı fazlaydı. D'Hubert tabancalarını yerde bırakarak düşüncesizce ayağa fırladı. Sıradan bir adam (şayet şaşkınlıktan tamamen felce uğramamışsa) karşı konulmaz bir içgüdüyle hemen eğilip silahlarına sarılır ve savunmasız duruma düşüp o pozisyonda vurulma tehlikesiyle karşı karşıya kalırdı. Elbette içgüdü düşünce ürünü değildir. Bu bizzat içgüdünün tanımıdır. Fakat düşünen insanoglunda içgüdülerin mekanik olarak harekete geçmesinin alışlagelmiş düşünce biçiminden etkilenip etkilenmediğini sorgulamaya değebilir. Armand D'Hubert gençken, düşünceli ve gelecek vaat eden bir subay olarak savaşta bir asker, "Asla geçmişte yapılan bir hatayı düzeltmek için geri dönmemeli," görüşünü ortaya atmıştı. Birçok tartışmada savunulup geliştirilen bu fikir, D'Hubert'in beylik düşüncesi, zihinsel özgünlüğünün bir bölümü haline gelmişti. Bu düşünce akıl almaz bir biçimde içgüdülerini etkileyecek kadar derinlerde yer ettiği için mi, yoksa daha sonra bizzat ifade ettiği gibi, "lanet olası tabancaları hatırlayamayacak kadar korkmuş" olduğundan mı bilinmez ama gerçek şu ki, General D'Hubert asla eğilip yerdeki silahlarını almaya teşebbüs etmedi. Dönüp hatasını düzeltmeye çalışmak yerine, ağacın kaba gövdesini her iki eliyle kavrayıp kendini o kadar büyük bir hız ve çeviklikle arkaya savurdu ki, tabancanın patlamasıyla ağacın öbür yanında General Feraud'yla yüz yüze gelmesi bir oldu. Ölü bir adamın böyle bir atiklik gösterisinde bulunması karşısında tamamen sinirleri boşalan Feraud titremeye başladı. Sanki altçenesi yerinden çıkmış gibi tuhaf bir görünüme bürünen suratının önünde belli belirsiz, ince bir duman tabakası havada asılı kalmıştı.

Kurumuş gırtlığının derinliklerinden, "Iskalamadım!" diye boğuk bir ses çıktı.

Bu uğursuz ses, büyülenmişçesine hissizleşen Gene-

ral D'Hubert'i kendine getirmişti. "Evet ıskaladın; hem de bu kadar yakın bir mesafeden," dediğini işittiğinde aklına tam anlamıyla yeni yeni hâkim olmaya başlıyordu. Bu ani duygu değişikliğiyle birlikte neredeyse bir hayat boyu içinde biriken kızgınlık ve hıncın şiddetiyle öldürmeye meyilli bir öfke selinin yüreğinde kabardığını hissetti. Yıllar boyunca General D'Hubert, bu adamın vahşice kaprislerine maruz kalıp saçma denecek kadar gaddarca tavırlarından bezmiş ve küçük düşürülmüştü. Ayrıca, General D'Hubert çektiği ıstırapın tepkisiyle bir öldürme arzusuna kapılmamak için bu son kertede ölümle yüzleşmeyi asla istememişti. "Ve benim iki tabancam da henüz dolu," diye acımasızca ekledi.

General Feraud dişlerini birbirine çarptı ve yüzünü öfkeli ve korkusuzca bir ifade bürüdü. "Hiç durma!" dedi sertçe.

Eğer General D'Hubert'in tabancaları elinde olsaydı bunlar Feraud'nun son sözleri olabilirdi. Fakat tabancalar bir çam ağacının dibinde, yerde yatıyorlardı. General D'Hubert ölümden bir insan olarak değil, bir âşık olarak çekindiğini; ölümü bir tehlike olarak değil bir rakip olarak; yaşama kasteden bir düşman olarak değil evliliğin önünde bir engel olarak gördüğünü hatırlamak için yeterli zamana sahipti. Ve işte! Rakibi mağlup olmuştu – hem de tam anlamıyla bozguna uğramış, ezilmiş, işi bitmişti!

D'Hubert hiç düşünmeden silahları yerden aldı ve içindeki mermileri Feraud'nun göğsüne boşaltmak yerine aklından geçen ilk düşünceyi seslendirdi: "Artık düello yapmayacaksın."

D'Hubert'in sakin tavırları ve tarifsiz memnuniyeti Feraud'nun sabrını zorluyordu. Kaskatı kesilmiş, kımıltısız vücudunun üzerinde dimdik duran yüzünde en ufak bir ifade olmayan Feraud, "O halde işi ağırdan alıp oya-

lanma, lanet olası soğukkanlı züppe kurmay!" diye birden gürlledi.

General D'Hubert tabancaların horozunu dikkatle indirdi. Diğer General bu hareketleri karışık duygularla izledi. Zafer kazanmış D'Hubert her iki tabancayı da tek eline alarak sakın bir sesle, "Beni iki kez ıskaladın," dedi; "üstelik ikincisinde sadece iki karış uzaktan ateş ettin. Teke tek çarpışmanın her kuralı gereği hayatın bana aittir. Bu, onu şimdi almak istediğim anlamına gelmez."

"Senin hoşgörüne ihtiyacım yok," diye mırıldandı General Feraud hüzünlü bir tavırla.

Her kelimesini mükemmel bir duyarlılık ve alçakgönüllülükle ifade eden General D'Hubert, "İzninle bunun beni ilgilendirmediğini belirteyim," dedi. Bir öfke ânında o adamı öldürebilirdi, fakat serinkanlı davranarak bir yüce gönüllülük gösterisinde bulunup bu mantıksız varlığı, Büyük Ordu'da ve büyük bir askerî destanın hayret ve dehşetle dolu günlerinde silah arkadaşı olan bu adamı küçük düşürmekten geri durmuştu. "Bana ait olan bir şeye ne yapacağımı bana zorla kabul ettirmek için hak iddiasında bulunamazsın."

General Feraud'nun afallamış bir hali vardı. D'Hubert lafını sürdürdü: "Bir şeref meselesi yüzünden on beş yıl boyunca beni zorlayıp kendine mecbur bıraktın. Gayet güzel. Şimdi bu mesele benim avantajıma olacak biçimde karar verildiğine göre, aynı prensip doğrultusunda senin hayatınla ilgili istediğim tasarrufla bulunabilirim. Arzu ettiğim müddetçe emrime amade olacaksın. Ne eksik ne fazla. Ben emir verene kadar şerefle bana bağlısın."

"Öyleyim! Fakat, kahretsin! İmparatorluğun bir generalinin içine düşürülmeyeceği kadar saçma bir durum bu," diye umutsuzluğa sürüklenmiş ve haklılığına yürekten inandığını vurgulayan bir sesle haykırdı Feraud. "Bu,

hayatımın geri kalanı boyunca bir çekmecede duran dolu bir tabancayla oturup senin emrini beklemem anlamına gelir. Bu... bu ahmakça; hayat boyu alay konusu olacağım.”

General D’Hubert sinsice bir ciddiyetle “Saçma? Ahmakça? Öyle mi sanıyorsun?” diye sorguladı. “Belki de öyle. Ama elden ne gelir ki? Ne var ki, bu macerayla ilgili bütün ayrıntıları konuşacağımı sanmıyorum. Kimse bununla ilgili bir şey bilmek zorunda değil. Tıpkı bugüne dek sanırım kimsenin kavgamızın kökeniyle ilgili bir şey bilmediği gibi... Bu kadar lafazanlık yeter,” diye ekledi.

İki düellocu ormandan açıklık alana çıktılar. General Feraud biraz arkadan ve adeta kendinden geçmiş bir havada yürüyordu. İki düello şahidi ormanın kıyısındaki görev yerlerinden fırlayıp onlara doğru koştular. General D’Hubert yüksek sesle ve tane tane konuştu: “Beyler, General Feraud’nun huzurunda size önem ve ciddiyetle belirtmeliyim ki, aramızdaki ihtilaf en sonunda temelli olarak sona ermiştir. Bu durumu herkese bildirebilirsiniz.”

İki gazi bir ağızdan, “Nihayet uzlaşıldı ha!” diye bağıldılar.

“Uzlaşma? Tam olarak öyle denemez. Bu çok daha bağlayıcı bir şey. Öyle değil mi General?”

General Feraud kabul ettiğinin belirtisi olarak başını eğmekle yetindi. İki gazi birbirlerine baktılar. Daha sonra, günün ilerleyen saatlerinde bunalımdaki arkadaşlarının konuştuklarını işitemeyeceği bir yerde baş başa kaldıklarında tek gözlü süvari birden; “Genel anlamda, tek gözümle çoğu insanın görebildiği kadar görebiliyorum; fakat buna aklım ermiyor. Feraud hiçbir şey söylemiyor,” dedi.

Burnu kusurlu gazi ise, “Anladığım kadarıyla bu şeref meselesinde her zaman başından sonuna kadar ordudaki kimselerin pek de kestiremeyeceği bir şeyler vardı,”

diye belirtti. “Bu düello gizemli bir şekilde başladı, gizemli bir şekilde devam etti ve görünen o ki gizemli bir şekilde de bitecek.”

General D’Hubert uzun, hızlı adımlarla ve hiçbir surette zafer elde etmiş olmanın coşkusuna kapılmadan eve yürüdü. Zafer kazanmıştı kazanmasına ama bu zaferle çok fazla şey elde etmiş gibi gelmiyordu ona. Bir gece önce ihtişamlı ve bir kızın aşkını elde etme fırsatı sunduğu için korumaya değer bulduğu yaşamı tehlikede olduğundan garez duyuyordu. Olağanüstü bir kuruntuya kapılarak bu aşka zaten sahip olduğunu ve tehdit altındaki yaşamının hayata bağlanmak için daha da muhteşem bir fırsat sunduğunu düşündüğü anlar olmuştu. Şimdi yaşamı güvencede olduğu için birden o özel ihtişamını yitirmiş, bunun yerine kıza layık olmadığını ortaya çıkaran özellikle endişe verici bir tuzak boyutu kazanmıştı. Uykularının kaçtığı ve yeryüzünde geçirdiği son gecesi olabilecek o tedirgin saatler sırasında aşkı elde ettiğine dair hissettiği o bir anlık olağanüstü kuruntunun içyüzünü ise şimdi anlıyordu. Bu, hezeyan dolu bir düşünceden, galeyana gelmekten başka bir şey değildi. Dolayısıyla düelloda kazandığı zaferle uslanan bu adam için, sırf yaşamı artık tehdit altında olmadığından hayat sanki cazibesini yitirmiş gibi görünüyordu.

Eve arka taraftan, meyve bahçesinden ve mutfak avlusundan geçerek yaklaşan D’Hubert, ön tarafta süren çalkantıyı fark edememişti. Tek bir kişiye bile rastlamadı. Sadece koridorda usulca yürürken evin hareketli ve her zamankinden daha gürültülü olduğunu fark etti. Koşuşturan insanların yarattığı kargaşa arasında yüksek sesle hizmetkârların isimleri çağrılıyordu. D’Hubert, odasının kapısının aralık olduğunu ama panjurların henüz açılmadığını endişeyle fark etti. Sabahın erken saatinde çıktığı kısa gezinin kimse tarafından algılanmadığını um-

muştı. İçeride, odasına henüz girmiş bir hizmetkâr bulmayı bekliyordu; fakat odaya sızan güneş ışığı sayesinde, alçak divanın üzerinde birbirlerine sıkıca sarılmış iki kadının görüntüsü veren büyük bir karaltı gördü. Bu görüntüden ağlamaklı ve acıklı mırıltılar yükseliyordu. General D'Hubert en yakındaki panjurları sertçe çekip açtı. Bunun üzerine kadınlardan biri yerinden sekti. Bu, kız kardeşiydi. Léonie bir an için saçları karman çorman, kollarını dimdik başının üzerine kaldırmış vaziyette durdu ve sonra boğuk bir çığlıkla ağabeyine sarıldı. D'Hubert de kız kardeşine sarılmıştı ama bir yandan da kendini onun kollarından kurtarmaya çalışıyordu. Diğer kadın ayağa kalkmamıştı. Tam tersine divana daha da sıkıca yapışmış, yüzünü yastıkların altına gizlemeye çalışıyordu. Onun da saçları dağınıktı ve hayranlık uyandıran bir sarılıkla parlıyordu. General D'Hubert şaşkınlık ve heyecan içerisinde bu saçları tanıdı. Matmazel de Valmassigue! Adéle! Endişe içerisinde!

D'Hubert büyük bir telaşa kapıldı ve kız kardeşinin kollarından kurtuldu. Bunun üzerine Madam Léonie sabahlığının içindeki biçimli, çıplak kolunu çarpıcı bir hareketle divana doğru uzatarak, "Bu zavallı, korkmuş kız evinden buraya iki mil boyunca koşarak telaş içerisinde geldi," dedi.

General D'Hubert alçak ama endişeli bir sesle, "Ne oldu böyle?" diye sordu.

Fakat Madam Léonie yüksek sesle konuşuyordu. "Adéle bahçe kapısındaki büyük zili çaldı ve tüm ev halkını ayağa kaldırdı. Hepimiz uykudaydık. Ne kadar büyük bir şok yaşadığımızı düşünebiliyor musun?.. Adéle, sevgili küçüğüm, dik otur."

General D'Hubert'in yüzünde ustaca "fikir yürüten" bir adamın ifadesi yoktu. Ne var ki, zihnindeki tahmin karmaşasının içinden ilk anda bulup çıkardığı dü-

şünce, müstakbel kayınvalidesinin birden öldüğü olsa da bu tahminden derhal vazgeçti. Ne çeşit bir olay ya da felaketin, hizmetkârlarla dolu bir evde yaşayan Matmazel de Valmassigue'i bizzat haber vermek için tarlaları aşır iki mil boyunca koşarak buraya getirebileceğine akıl sır erdiremiyordu.

D'Hubert afallamış bir ifadeyle, "Fakat neden bu odadasınız?" diye fısıldadı.

Madam Léonie ise gözlerini divana doğru çevirmiş, "Tabii ki ben de koşarak bu kızcağıza bakmaya geldim... ben onu fark etmedim... Adéle beni takip etti. O garip Şövalye'nin yüzünden..." diye konuşmasını sürdürdü. "Saçları darmadağın olmuş. Evinden fırlayıp çıkmadan önce hizmetçisini çağırıp saçlarını taratmadığını tahmin edebilirsin sanırım... Adéle, tatlım dik otur... Şövalye sabahın beş buçuğunda kıza her şeyi yumurtlamış. Adéle sabah erken uyanmış ve temiz hava almak için panjurlarını açınca amcasının uzun ağaçlıklı yolun sonunda bir bahçe bankının üzerinde yığılmış vaziyette oturduğunu görmüş. Sabahın o saatinde – düşünabiliyor musun! Şövalye önceki akşam hasta olduğunu ilan etmiş üstelik. Adéle de telaşla üzerine bir şeyler geçirip amcasına koşmuş. İnsan bundan daha basit bir olayda bile kaygılanır. Amcasını seviyor ama fazlaca duygusal yaklaşıyor. Amcası bütün geceyi uyanık, bütün kıyafetleri üzerinde geçirmiş; zavallı yaşlı adam, tamamen bitkin haldeymiş. Akla yatkın bir hikâye uyduracak vaziyette de değilmiş... Kendine nasıl bir sırdaş seçmişsin ama öyle! Kocam küplere bindi. 'Artık müdahale edemeyiz,' dedi. Biz de oturup bekledik. Korkunçtu. Ve bu zavallı kız, saçı başı darmadağın, koşarak buraya geldi! Tarlalardaki bazı insanlar onu görmüş. Bütün ev halkını da ayağa dikmiş. Onun için ne kadar da biçimsiz bir durum bu. Neyse ki haftaya evleneceksiniz... Adéle, dik otur. Armand eve kendi ba-

cakları üzerinde geldi... Bir sedyenin üzerinde seni buraya getirirler diye geçiyordu aklımızdan – nereden bilebilirim ki? Git ve bak bakalım at arabasını hazırlamışlar mı. Bu kızcağızı hemen evine götürmeliyim. Artık burada bir dakika daha fazla durmaması lazım.”

General D’Hubert kımıldamadı. Sanki hiçbir şey işitmemiş gibiydi. Madame Léonie fikrini değiştirdi. “Gidip ben bakayım bari,” diye bağırdı. “Pelerinimi de istiyorum. Adéle...” diye başladı ama, “dik otur” demeden sustu. Sonra dışarı çıkarken çok yüksek ama neşeli bir sesle, “Kapıyı açık bırakıyorum,” dedi.

General D’Hubert divana doğru hareket etti, fakat o sırada Adéle doğrulup dik oturunca birden durdu. “Bu sabah yıkanmadım. Yaşlı bir sokak serserisine benziyorum herhalde. Ceketimin arkası toz toprak içinde ve saçımda da çam iğneleri var,” diye düşündü. Bu durum kendi açısından çok dikkatli ve tedbirli davranmasını gerektiriyordu.

Yarım ağızla, “Çok endişelendim Matmazel,” diye lafa girdi ama cümlenin gerisini getirmede. Adéle yanakları pespembe ve omzuna düşen sarı saçları ıslıl ıslıl, divanın üzerinde oturuyordu. Bu, general için çok yeni, alışılmışın dışında bir görüntüydü. Odada yürüyüp divandan uzaklaşarak pencereye yaklaştı ve dışarıya bakarak, “Korkarım bir çılgın gibi davrandığımı düşünüyorsunuz,” dedi. Sesinde içtenlikle vurgulanmış bir umutsuzluk vardı. Sonra döndü ve Adéle’in gözleriyle kendisini izlediğini fark etti. D’Hubert’in bakışlarıyla buluşan gözlerini yere çevirmemişti. Ve kızın yüzündeki ifade de General için yeni bir şeydi. Biraz aksi ve ters bir ifadeydi bu. O gözler General’e derin bir düşünceyle bakıyor, öte yandan ağzının ince, zarif hatları sanki bastırılmış bir tebesümle kıpırdanıyordu. Bu değişiklik onun üstün güzelliğinin üzerindeki gizemi kaldırıyor, bir erkeğin bu güzel-

lięe erişip anlamasını kolaylaştırıyordu. General mütühiş bir huzur hissetti. Hatta daha rahat davranmaya başladı. Ölüml, ateş ve duman saçan toplanın üzerine yürürken hissettiği o keyifli coşkuyla odada yürüdü; sonra durup akıllı, iyi yürekli, insanda hayranlık uyandıran Léonie'nin büyük bir titizlikle ayarladığı evliliğe gelecek hafta birlikte adım atacağı kıza gülen gözlerle baktı.

Pişmanlığını nazikęe ifade eder bir ses tonuyla, "Ah! Matmazel," dedi, "keşke bu sabah iki mil koşarak buraya sırf annenize duyduğunuz sevgi yüzünden gelmediğini-ze emin olabilseydim!"

D'Hubert soğukkanlı ama içten içe coşkulu bir cevap bekledi. Adéle büyüleyici bir hareketle kirpiklerini indirerek cilveli, yumuşak başlı bir mırıltıyla cevap verdi. "Hem çılgın hem de nezaketsiz olmamalısınız."

Bunun üzerine General D'Hubert hiçbir engel tanımadan divana doğru sert bir hamleyle yaklaştı. Divan tam olarak açık kapının hizasında değildi. Fakat üzerine hafif bir pelerin alan ve kolunda Adéle'in dağınık saçlarını saklaması için dantel bir şalla geri dönen Madam Léonie, bir an yere diz çökmüş ağabeyinin ayağa kalktığı izlenimini edindi.

Léonie, "Gel buraya tatlım," diye seslendi kapı aralığından.

Yeniden tam anlamıyla kendine gelen General, becerikli bir süvari subayının atikliğini ve askerî bir liderin buyurganlığını göstererek, "At arabasına kadar yürümesini beklemiyorsun herhalde," dedi kızgınlıkla. "Pek zinde değil. Onu aşağıya kadar taşıyacağım."

D'Hubert, Adéle'i yavaşça aşağıya indirirken hürmetkâr kız kardeşi de merak ve şaşkınlık içerisinde onu takip etti; fakat D'Hubert ıstırap içinde geçen bir gecenin ve savaş ve mücadeleyle geçen bir sabahın tüm izlerini silmek, diğer eve geçmeden önce bir fatihe yara-

şır kutlama giysilerini giymek için bir kasırga gibi telaşla geri döndü. Başka bir zaman olsaydı General D'Hubert bir ata atlayarak gidip hasmını bulup sırf aşırı mutluluktan boynuna sarılabilirdi. "Bunu o ahmak vahşiye borçluyum," diye düşündü. "Benim anlamak için yıllarca kafa yorabileceğim bir şeyi bir sabah içerisinde açıklığa kavuşturdu – çünkü ürkek, utangaç budalanın tekiyim ben. Özgüvenden eser yok. Tam bir korkak. Ve Şövalye! O tatlı ihtiyar!" General D'Hubert onu da kucaklamak için dayanılmaz bir istek duydu.

Şövalye yataktaydı. Birkaç gündür sağlığı hiç iyi değildi. İmparatorluğun adamlarına ve Devrim sonrası dönemin genç hanımlarına tahammül edemiyordu. Düğünden bir gün önce ayağa kalktı ve yaradılış itibarıyla meraklı bir adam olduğu için sessizce konuşmak maksadıyla yeğenini bir kenara çekti. Bu şeref meselesinin ardındaki gerçek hikâyeyi, ısrarcı yaklaşımıyla az kalsın bir trajedi yaşamasına neden olan kocasından öğrenmesi tavsiyesinde bulundu. "Karısının bunu bilmeye hakkı var. Ve önümüzdeki birkaç ay içinde de ondan istediğin her şeyi öğrenebileceksin sevgili kızım."

Daha sonra, evli çift gelinin annesini ziyaret etmeye geldiğinde, Madam D'Hubert sevgili yaşlı amcasına, kocasından kolayca öğrendiği gerçek hikâyeyi aktardı.

Şövalye sonuna kadar büyük bir dikkatle dinledi, burnuna bir tutam enfiye çekti, fırfırlı gömleğinin üzerine düşen tütün tanelerini fiskeledi ve sakın bir sesle, "Ve bütün mesele bundan ibaretti öyle mi?" diye sordu.

Madam D'Hubert güzel gözlerini faltaşı gibi açarak, "Evet, amca," diye cevap verdi. "Ne kadar komik değil mi? Erkeklerin ne gibi işlere kalkıştığını düşündükçe insanın çıldırası geliyor!"

"Hmm! Erkeğine göre değişir. O Bonaparte denen adamın askerleri birer vahşiydi. Tam bir çılgınlık. Bir eş

olarak tatlım, kocanın söylediklerine kesin olarak inanmalısın.”

Fakat Şövalye, Léonie'nin kocasına gerçek fikrini söyledi. “Eğer D'Hubert, üstelik de balayındayken karısına böyle bir hikâye uydurup anlatabiliyorsa, bu mesele-
nin sırrını kimsenin asla öğrenemeyeceğine emin olabiliyorsun.”

Aradan epeyce bir zaman geçtikten sonra, General D'Hubert vakti geldiğine ve uygun fırsatı yakaladığına inanarak General Feraud'ya bir mektup yazdı. Mektubuna tüm düşmanlıkların unutulması gerektiğini yazarak başladı. “Bu acıklı kavgaya tutuştüğümüz tüm o zaman boyunca,” diye yazıyordu General Baron D'Hubert, “asla ölmeni dilemedim. Hayatındaki ceza ve mahrumiyeti kaldırmama izin ver. İhtişamlı askerlik günlerimizde silah arkadaşı olan ikimizin, arkadaşlığını sürdürmesi ve herkesçe dost bilinmemiz uygun düşer.”

Aynı mektup D'Hubert ailesiyle ilgili bir bilgiyi de içeriyordu. Bu bilgiye cevaben General Feraud, Garonne Nehri'nin kıyısındaki küçük bir köyden aşağıdaki satırları yazdı:

“Eğer oğlunun isimlerinden birini Napoléon ya da Joseph hatta Joachim koysaydın¹ seni daha yürekten tebrik edebilirdim. Fakat ona Charles Henri Armand isimlerini vermeyi uygun gördüğünden, İmparator'u *asla* sevmediğine dair kanaatim pekişmiş oldu. O yüce kahramanın vahşi bir okyanusun göbeğinde bir kayaya

1. Feraud'nun fanatizmi D'Hubert'in oğullarına hangi isimleri koyması gerektiğini söylemeye kadar varır. Joseph, Napoléon'un erkek kardeşidir ve 1808 yılında İspanya Kralı ilan edilmiş, 1813 yılında da Fransa'ya dönmüştür. Joseph'in kız kardeşinin eşi Joachim Murat ise büyük bir askerdir ve 1808 yılında Napoléon tarafından Napoli kralı ilan edilmiştir. 1815 yılındaki Tolentino Savaşı'nda Avusturya kuvvetlerine mağlup olup daha sonra kurşuna dizilmiştir. (Ç.N.)

zincirli yaşadığını düşünmek hayatı o kadar değersiz kılıyor ki, kafama tabancayı dayayıp beynimi uçurmam için bana vereceğin talimatı büyük bir keyifle karşılayacağım. Sana şerefimle bağlı olmam intihar etmeme mâni oluyor. Fakat çekmecemde dolu bir silah tutuyorum.”

Madam D’Hubert bu cevabı dikkatle okuduktan sonra umutsuzluk içinde ellerini havaya kaldırdı.

“Görüyor musun? Bu adam uzlaşılacak biri değil,” dedi kocası. “Paranın nereden geldiğini tahmin etmesine asla fırsat tanımamak lazım. Buna tahammül edemez.”

Madam D’Hubert takdir hisleriyle, “Sen yürekli bir adamsın Armand,” dedi.

“Sevgilim, bu adamın beynini dağıtma hakkına sahiptim; fakat bunu yapmadığıma göre açlıktan ölmesine de göz yumamayız. Emekli maaşı kesildi ve kendisi için herhangi bir şey yapmaktan tamamen âciz biri bu Feraud. Ona hayatının sonuna dek gizlice bakmalıyız. Ona hayatımın en coşkulu ânını borçlu değil miyim? Ha! ha! ha! Tarlaları aşır iki mil boyunca bütün yolu koşmak ne demek! Kulaklarıma inanamamıştım!.. Fakat Feraud’nun bu aptalca vahşiliği olmasaydı seni anlamam yıllarımı alacaktı. Bu adamın şu ya da bu şekilde beni kendine derin hislerle bağlamayı başarmış olması ne kadar da garip.”

KLASİKLER

Dünya edebiyatında “denizlerin yazarı” olarak ün yapmış olan Joseph Conrad'ın *Muhbir* adlı bu kitabındaki ilk iki hikâye, yine denizdeki yaşama odaklanırken, diğer altısı, Conrad'ın küresel ve deneysel bir bakış açısıyla yazdığı hikâyeler niteliğini taşıyor.

Bombay'dan Londra'ya, Newcastle'dan Bangkok'a uzanan ve Siyam Körfezi'ni de içine alan geniş bir coğrafyada yer alan “Gençlik” ve “Gizli Ortak” başlıklı hikâyeler, denizcilerin yaşamlarının dönüm noktasında kendi kendilerini ölçüp tartarak değerlendirmelerini konu alıyor. “Gençlik” hikâyesinin özü, Norveçli yazar Knut Hamsun'un dediği gibi: “En önemli Tanrı vergisi, gençliktir” anlayışına yaslanan bir olayı anlatırken, “Gizli Ortak” adlı hikâyede kimi zaman profesyonel görev sorumluluğunun göz ardı edilebildiği bir dayanışmayı izliyoruz.

Londra'da geçen “Muhbir” hikâyesi, özellikle İngiliz burjuvazisinin yaşadığı bir çevrede anarşist fikirlerin ve militanlığın oluşmasını aktarırken, dünyanın her yerinde örnekleri görülen hain bir muhbirin açığa çıkarılmasını irdeliyor.

Bir solukta okunan bu hikâyeler, Conrad'ın deniz ile kara yaşamını kaynaştırması açısından da ayrı bir önem taşıyor.

Kapak resmi: John Atkinson Grimshaw

22,5 TL

🔗 canyayinlari.com 🐦 twitter.com/canyayinlari 📘 facebook.com/canyayinevi